

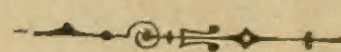
Giray, Halim
Gülbün-i hânân

حلیم کرای سلطان

گلبن خانان

یاخود

قریم تاریخی

قریم وقایع تاریخیه‌سندن ، قریم خانلرینك تراجم احوالندن باحث بر اثر اولوب مندرجات اساسیه‌سی ، برچوق تاریخ کتابلری تتبع اولنه‌رق تنویر وایضاح ایدلشدر .

طابع وناشری

ع . جودی

نجم استقبال مطبعه‌سی

۱۳۲۷

افادهٔ مرام

خانزاده‌لریمزدن (حلیمكرای) سلطان حضرتلری قریم خانلرینی، وقعه‌لرینی كوستر بر چوق تاریخ ومجموعه‌لردن طوپلایه‌رق وپك چوق اوغراشه‌رق بزه بریادكار؛ باخصوص شوزمانده حقیقتاً ایشمزه یارایه‌جق. آثارمزك ایولكارینی، فنالقلرینی بر درجه اولسون بزه كوستره‌جك بر یادكار براقق صورتیله پك بویوك بر خدمتده بولنمشلردر .

«كلبن خانان» فی الحقیقه وقایع تاریخیه‌مزك اسباب ومؤثراتی، وقعه‌لرك ارتباط و مناسبتلرینی ، ادارهٔ دولتك صفحات و صورت جریانی بزه عنعنه‌سیله كوسترمه‌یورسه‌ده ینه قیمت تاریخیه‌سی ، بالخاصه بز قریملیلرجه غایت مهمدر .

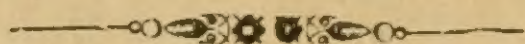
(١٢٨٧) تاریخنده باصیلوبده نسخه‌لری پك‌زیاده آزالان بوكتابی هركسك آكلایه‌بیله‌جكی بر تركجه‌یه نقل ومندرجات اساسیه‌سی برچوق تاریخ كتابلرینی تتبع صورتیله تنویر و ایضاح ایدیله‌رك موقع استفاده‌یه وضع اولنمشدر .

قویاً مأمول ایده‌رز كه ایلروده دها مكمل ، ماضیمزی بزه دها عیان كوستر بر تاریخ وجوده كتیره‌جك اولان ذواته بو تاریخ بر متن موجز خدمتنی كوره‌جك ، تاریخده اولان بو كونكی احتیاجمزدن بر قسمنی اولسون دفعه یارایه‌جقدر .

مسلسل عبارەلر ایچندە بوغولمش، مدت مدیدە کتبخانەلردە پرانمش، یازیلری سیلنمش تاریخلردن مجمل بر وقعە استخراجندەکی کوجلکی تقدیر ایدن ارباب انصاف، طرز تحریر وعلاوەلردە کوریلەجك قصورلرىمی حسن نیت و تجربەسزلکمە باغشلایەرق تصحیح بیورەجقلرینی مأمول و استرحام ایلرم.

عارف زادە

ع. حلمی

(١) نجی جدول

(شعبات جنکیزیه)

[موزهٔ همایون مسکوکات ایلخانیه قتالوغندن
مقتبسدر]

جنکیز خان

- جوجی
  - اردو
    - شرقی قیپچاق ٦٢٣ـ٨٣٢
      - قازاقلر ٨٣٢ـ١٢١٥
      - قیپچاق غربی خانلری ٧١٠ـ٩٠٨
        - آژدرهان خانلری ٨٧١ـ٩٦٢
  - بایتوخان
    - قیپچاق خانلری ٦٢١ـ٧٦١
  - طغا تیمور
    - بانارستان کبیر
      - قازان خانلری ٨٤٢ـ٩٦٠
      - قاسیموف خانلری ٨٥٤ـ١٠٨٩
      - قریم خانلری ٨٢٣ـ١١٩٨
  - شیبان
    - نوغای أمرای و سبیر یا خانلری
    - تیومق خانلری ٦٢١ـ١٠٧٠
    - بخارا خانلری ٩٠٦ـ١٢٨٥
    - خیوه خانلری ٩٢١ـ١٢٨٩
  - تول
- چغتای
- اوکتای خان
- تولی
  - چین خاقانی ٦٤٦ـ٧٧٢
    - مغول قاآنلری ٧٧٢ـ٨٧٥
      - طوائف ملوك ٨٧٥ـ١٠٤٤
  - ایلخانیان ٦٥٤ـ٧٥٠

جدول (۲) — (سلسلهٔ ایلخانیه) — [موزهٔ همایون مسکوکات ایلخانیه قتالوغندن مقتبسدر .]

جنکیز

جوجی — چغتای — اوکتای — تولی

تولی:
مونککا قاآن — قبلای قاآن — اریق بوغا — هلاکو

هلاکو:
آباقا = میشل پالیئولوغك کریمه‌سی ماریا — (طرقای) طراغای — ملك تیمور — احمد — منکو تیمور — یشموت (یشمت)

آباقا: ارغون — کیخاتو
ارغون: غازان محمود — خدا بنده محمد
خدا بنده محمد: ابو سعید — ساتی بك
کیخاتو: الافرنك — جهان تیمور
طراغای: بایدو — علی — موسی
ملك تیمور: سنکقان — سور — آریا
منکو تیمور: انبارجی — تیمور — یواقتلغ — محمد
یشموت (یشمت): سنکه — محمد — سلیمان

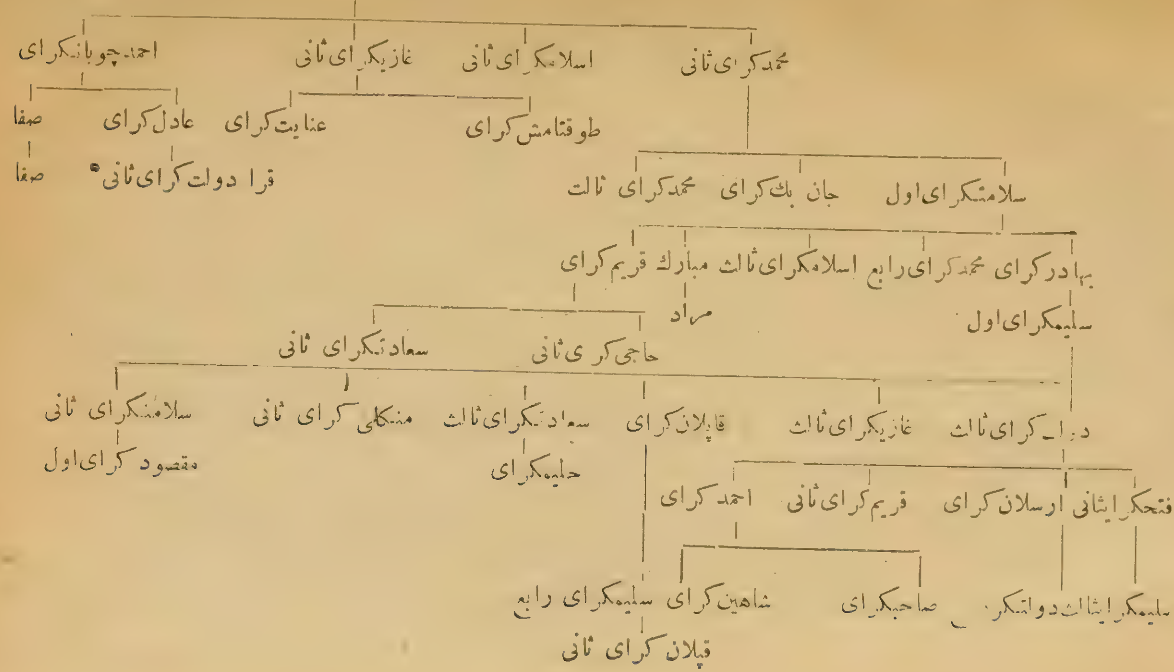
(۳) جدول

[موزهٔ همایون مسکوکات ایلخانیه قتالوغندن مقتبسدر .]

قریم خانلری سلسله‌سی

- جنکیز خان
  - جوجی [*]
    - علی بك
      - حسن
        - اولوغ محمد (قزان)
        - طاش تیمور (قریم)
          - حاجی کرای
            - نور دولت
            - منکلی کرای
              - محمد کرای اول
                - غازیکرای اول
                - اسلامکرای اولی
              - سعادتکرای اول
              - صاحبکرای اول
              - مبارك کرای
                - دولت کرای
                  - فتح کرای اول (قونتس پوتوجکی)
          - دولت بردی

[*] علی بك یدنجی بطنده جوجی خان ایله برله‌شیر .

محمد کرای ثانی
اسلام کرای ثانی
غازی کرای ثانی
احمد چوبان کرای
طوقتامش کرای
عنایت کرای
عادل کرای
صفا
صفا
قرا دولت کرای ثانی
سلامت کرای اول
جان بك کرای
محمد کرای ثالث
بهادر کرای
محمد کرای رابع
اسلام کرای ثالث
مبارك
قریم کرای
سلیم کرای اول
مراد
حاجی کرای ثانی
سعادت کرای ثانی
دولت کرای ثالث
غازی کرای ثالث
قاپلان کرای
سعادت کرای ثالث
منکلی کرای ثانی
سلامت کرای ثانی
حلیم کرای
مقصود کرای اول
فتح کرای ثانی
ارسلان کرای
قریم کرای ثانی
احمد کرای
صاحب کرای
شاهین کرای
سلیم کرای رابع
قپلان کرای ثانی

گلبن خانان

بسم الله

گل هر دم بهار حمد و ثنا .
درگه واجب الوجوده سزا .

گلشن وحدتی مطرادر .
خار اغیاردن معرادر .

ابتدی گلذار عالمی ایجاد .
قلدی فیض ربیع ایله آباد .

حضرت انبیای ذی شانی .
قلدی اول روضه‌نك نگهبانی .

باخصوص اول گول حدیقهٔ ناز .
یعنی اشکوفه‌دان محفل راز .

سایه انداز گلشن اکوان .
سروطوبی خرام باغ جنان .

گل بلبل نواز گلشن علم .
بلبل لانه ساز دوحهٔ حلم .

صاحب الروضه احمد مختار .
باغبان حدایق اسرار .

ایلدی بعثله او ذات شریف .
چار باغ عناصری تشریف .

چونکه اول رحمت خدا کلدی .
کلشن عالمه صفا کلدی .

ایتدی جوی شریعتك اجرا .
قلدی باغ جهانی هپ اروا .

کوکنی کسدی حنظل وجهالك .
شاخسارین قورتدی نا اهلك .

نخل زقومی ایلدی نابود .
اولدی اشکفته غنچه مقصود .

اوله کل دست صلوة وسلام .
واصل روضهٔ رسول بنام .

دخی اصحاب و آلنك هر آن .
اوله ارواحی کل کبی خندان .

بعد ازین بو حلیم افتاده ،
یعنی شهباز کرای خان زاده .

اولیجق غنچهٔ چین کلبن راز ،
بویله ایلر حکایة آغاز .

بو عبد فقیر اکثر احیانده مطالعهٔ کتب تواریخ و سیر و ملاحظهٔ مناقب سلف اهل اثره مائل و مجبور اولوب قرائت ایتدیکم کتب و فیاتده وزراء کرام ومشایخ عظام و علماء اعلام حضراتنك لالئ تراجم

[١] مؤلف مرحومك مقدمه‌سی تبرکاً عیناً درج اولنمشدر .

احوالری دستیاری خاصهٔ اهتمام ارباب همم ایله کشیدهٔ سلك انتظام قلنمش اولوب اول کروه انبوهدن قریمده باغچه سرای عالمنده غنچه مراد فؤادلری کشاده اولان خانان جنکیز نژاد اطاعت معتادهدن روز نامچهٔ احوالری ضبطنه تقید اولنمدیغندن شیرازهٔ مجموعهٔ سلسلهلری مانندکل خزانده پریشان و اکثرینك اسامیسی بیله کمکردهٔ سهو و نسیان اولهرق درجهسنه رسیده اولمغله (غمدن اولم قورقارم غیرت هلاك ایلر بنی .) مفادنجه باعث حرکت عرق غیرت اولمغله دعای خیره سبب اولور امنیهسیله احوالقریم وتاتاری حاکی اولان تواریخدن حیدر زاده تاریخیدن ورضا افندینك (السبع السیار) نام تاریخندن و بنه قریمی غفوری و خرمی چلبی و عبدالولی افندی تاریخلرندن و شیخ محمد افندی مجموعهسندن و قیسونی زاده و کفوی عبدالجلیل افندی و سائره مجموعهسندن و دسترس اولدیغم مجموعهلردن انتخاب اولنهرق لفظ کرایك اسامیٔ خانان وسلاطینه اضافه اولنمسنه باعث وبادی اولان حاجی کرای خانك ترجمهسندن ابتدا و بیك ایکی یوز اون بش سالی خلالنده انتقال دار بقا ایدن بخت کرای خانك ترجمهسنهقدر علی طریق الاجمال حدیقهٔ وزرا طرزنده ظفریاب اولنان احواللری ضبط وترقیمه اجتسار اولنوب اشبو بیك ایکی یوز یکرمی التی سال حجستهفالی ربیع الاخری که آخر فصل ربیعدر تکمیلی میسر اولوب (کلبن خانان) تسمیه اولنمشدر . زحمت مطالعهیی ارتکابه تنزل وامرار نظری توغل ایدن ذوات کرام مکارمسمات دن رجای صادق و امید واثق بودر که سبك وصکنی دخل و تشنیع و مقتضای قلت بضاعه درکار اولان خطا و قصورمی ساده دلان عوامه

تشییع ایتمیوب ممکن مرتبه واقع اولان سهو وخطامی قیمه‌رف رقارله تصحیح واصلاحه همت بیوره‌لر .   ومن الله التوفیق .

ملك حاجیکرای

حاجیکرای، غیاث‌الدینك ، اوده طاش تیمور جانای‌نك ، اوده تولا تیمورك ، اوده کنچ لك ، اوده دوکتیمورك . اوده توقا تیمورك ، اوده جوجی‌نك . اوده جنکیزخان نامیله شهرت قزانان تیمو چین خانك اوغلیدر. حاجی کرای. باباسی غیاث الدین خانك وفاتندن صوکره عموجه‌سی اولان سید احمد خانك هجومندن قورتولامیه‌رق یدی ییل قدر اوته‌ده بریده [١] طولاشمشدی . بعده سوق قدرله قریم تختنه اوتوردی .

---

[١] حاجی کرای پك کنج یاشنده باباسندن اوکسوز قالمشدی. اولوغ محمد خانك وفاتی اوزرینه قریم حکومتی اوغلی سید احمد خانك الینه کچدی . سید احمدخان کرك غیاث‌الدینك برادری علی‌بی . کرك حاجی کرای وبرادر زاده‌سی جانای اوغلانی دولت دشمنلری دیه اولدیرمکه قرار ویردی . بوحالی ایشیده‌ن ایکی شهزاده (اوزی) طرفلرینه قاچدیلر. بونلری اولدیرمك ایچون تعقیب ایدن سید احمد خانك آدملری بیچاره‌لری نهر کنارنده یقالادیلر .

شهزاده‌لر مقابله‌ایچون کندیلرنده قوت کوره‌مدکلرندن جان قورقوسیله‌اوزی نهرینه آتلدیلر. دشمنلرك اوقلری آره‌سندن تلریله برابر صیریلوب قارایه‌چیقه‌بیلمش ایسه‌لرده پك یورلمش و قورقمش ایدیلر . حتی حاجی کرای بر . ایکی یرندن یرالنمشدی .

قرده‌شی جانای اوغلانك حیاتنـدن قطع امید ایدن حاجی کرای برآن اول تهلکه‌دن کندی جانی قورتارمق ایچون جانانی براقه‌رق ایلرولمه‌دی وپدرینك

حاجی کرای کوزل یوزلی ، ملایم طبیعتلی بر ذات اولدیغندن قریم اهالیسی آره‌سنده (ملك حاجی کرای) دیمکله شهرت قزانمشدی یهود قلعه‌سی نام محلده برمدرسه [١] وباشقه یرلرده برچوق جامعلر، مدرسه‌لر یاپدیردیغی تاریخلرده کورلمشدر .

پك زیاده حرمتنی قزانان (دولت کلدی) صوفینك خانه‌سنه صغینمدی . دولت کلدی کندیسنه پك زیاده حسن قبول کوستردی . حاجی کرای برقچ کون صوکره اولوم حالنده براقدیغی قارده‌شی جانبك تجارلره قوشیله‌رق صاغ وسلامت قزان طرفلرینه کیتدیکنی ایشتمش وپك زیاده سویندی . دولت کلدی صوفینك قادینی پك مرحمتسز ایدی او، نازلرله بویین شهزاده‌یه آغیر آغیر خدمتلر یاپدیرر، قباحتلی قباحتسز آرارلار ، تحقیر ایدر ، حتی دوکردی . دولت کلدی صوفی قادینك بومناسبتسز حالنی دویار دویمز کندیسنی تکدیر ایتمش وحاجی کرایك آصیل ، بناءً علیه هردرلو حرمته لایق اولدیغنی اکلاته‌رق بردرجه‌یه قدر زواللی حاجی کرایك دوچار اولدیغی ظلمی آزالتمشدی .

ایشته حاجی کرای یدی سنه بویله‌جه حیات کچرمکده ایدی . بری طرفده حاجی کرایك باباسی غیاث‌الدینك اقرباسندن وسید احمد خانك خصملرندن اولان (تکنه) مرزا باشنه طوپلادیغی تاتارلرله بیوك برقوت وجوده کتیره‌رك سید احمد خانی تختدن ایندیروب یرینه حاجی کرای خانی اوطورتدی .

حاجی کرای (٨٤١) سنه‌سی تخته کچدکدن صوکره آتیل چوللرنده اوطوران وقریم حکومتنی دائما راحتسز ایدن تاتارلری طاتلی دیل وبخشیشلرله کوکللرینی یاپه‌رق آنلری قریمه ادخاله موفق اولدیغی کبی اوته‌دن بری اهالی‌ی راحتسز ایتمکدن خالی قالمیان روسلری دخی لایقیله تأدیبه موفق اولمشدر .

(السبع السیار)

[١] تاریخلرده بو مدرسه‌نك هانکیسی اولدیغنی بوله‌مدم . یهودی قلعه‌سی یاننده بولنان مدرسه‌نك منکلی کرایه عائد اولدیغی محقق بولندیغندن بونك الیوم اورته مدرسه نامیله یاد اولنان مدرسه اولمسی ملحوظدر . بو مدرسه‌نك (مال میت) جامعی قارشوسنده بر وقف بناسی ، مدرسه قربنده

اونودولماسونكه تاتارخان زاده‌لری ، تاتار مرزالرینك اوغللری تاچوجقلغندن اون بش یاشنه قدر آتا بكلردن كرای قبیله‌سندن برذاتك خانه‌سنده بیوتلك ، تربیه ایتدیرلمك اسكیدن بری تاتارلرجه عادت اولمشدی . [۱]

حاجی كرایك باباسی سلطان غیاث‌الدین خان دخی كرای قبیله‌سندن اولان « دولت كلدی » صوفینك خانه‌سنده بیومشدی . حاجی كرای

یارم دوساتنه قدر وقف باغچه‌سی واردر. (۲۷) سنه مقدم خلق آره‌سنده جومردلكی ، انسانیتیله مشهور باغچه سرای اغنیاسندن مرحوم ایچی حاجی عبداه نام ذات طرفندن بوبنا مكملاً تعمیر ایتدیریله‌رك (غوستینتسا) اتخاذ اولنمش وبوصورتله مدرسه‌یه سنوی بیك روبله قدر واردات استحصال اولنمشدر .

ع . ح

[۱] قریم خانلرندن برینك چوجغی دوغنجه همان چركس قبیله‌لری كاملاً بر جولده طوپلانیر وقبیله بیوكلرینك مناسب كوردیكی بر قادینی او چوجغك سود آناغنه سچرلردی . صوكره آره‌لرندن بر قاچ یوز آتلی قریمه كیده‌رك اوچ كون مسافر اولورلردی . بو نجیب مسافرلر كلیركن بتون لوازماتنی یانلرنده كتیردكلرندن كندی یمكلریله همكندیلرینه ، همده خان ودائره‌سی خاقنه مكمل بر ضیافت چكرلردی ، صوكره ایچلرندن بری ایلچی اوله‌رق خانك حضورینه كیدر مقصدلرینی اكلاتردی . بو اسكی برعادت اولدیغندن خانه «تبعیته مجبور اولدیغی» سویلر وچوجغی آناسندن آیره‌رق سود آناسنه تسلیم ایدرلردی .

چركسلر بو چوجقلری كندی اولادلرندن زیاده دقتله ، هیچ بر اذیت ویرمدن سربست سربست بیوتورلردی . چوجق یدی یاشنه كلنجه آته بنمكی ، قچوب قوومغی ، حربی ، ضربی عملی برصورتده تعلیم ایدرلردی اون بش یاشنه كلدیمی سلاحلرله . كوزل كوزل اثوابلرله غایت مكمل برآته بیندیروب مراسم مخصوصه ایله پدرینه تسلیم ایدر وبخشیشلرینی آلوب دونرلردی .

(عبرتنمای دولت)

دوغدیغی کون ، دولت کلدی صوفینك کعبه‌دن مملکتنه کلدیکی کونه تصادف ایتدیکندن غیاث الدین خان اوغلونك آدینی «همزه کرای» قویلمشدر . همزه دولت کلدی صوفی‌یه بر جمیله اولق اوزره «حاجی کرای» قویلمشدی . حاجی کرای تخته چیقدیغی زمان دولت کلدی صوفی صاغ ایدی . بر کون خانك حضورینه کلرك حاجی کرایه سبب تسمیه حقنده‌کی ماجرایی آکلاتدقدن صوکره کرای قبیله‌سنك اجدادی قابلرندن سیلنمش اولدیغی ایچون بوندن صوکره دوغه‌جق خان زاده‌لرك آدلرینه دخی «کرای» علاوه‌سیله قبیله‌سنه بریادکار براقمسنی رجا ایتمش و حاجی کرای دخی بو پیر محترمك تکلیفنی قبول صورتیله کندیسنه قارشی قدر شناسلقده بولنمشدی . ایشته بوندن صوکره بتون خان زاده‌لرك نامارینه کرای لقبی علاوه اولندی .

استطراد : «تاتار خانلری کوچکلکنده چرکس قبیله‌سی نزدنده غایت ساده ، بدویته یاقین بر حیات کچیردکلرندن سرایلرنده دبدبه ، احتشام بولنمازدی . اهالی‌یه کلنجه : آنلرده خانلرینه پك زیاده مطیع ، معیشتلرینی غارت و یغما ایله تدارك ایدن و علم ، صنعته لایقیله رغبت کوسترمین آدملردی . تاتارلر عادتا بر جمعیت طیاره حالنده یشارلردی . کیجه کوندوز جوارده‌کی مملکتلره تجاوز ایدر . اوزاق مملکتلردن بیله قوتلی ، یوروك آتلریله بر قاچ کون ظرفنده بر چوق مال ، غنائم طوپلایوب کتیررلردی . طوپ تفنك بیلمدکلرندن طولایی متین قلعه‌لری تخریب ایده‌مزلردی .

روسیه حکومتی قزانی ضبط ایتدکدن صوکره بیله قریم تاتارلرینك

هجوم و یغماسندن قورتلمق ایچون خانلره هر ییل ویرکو ویرمکه مجبور اولمشدی .

تاتار خانلری شریعته، احکام شرعیه‌یه پك زیاده رعایت ایدرلردی. علوم شرعیه‌یه الك زیاده وقوفی اولان بر ذات دولغون بر معاش، بول بر تعیینات ایله قاضی عسکر نصب اولونوردی . قاضی عسکر دعوالردن ، فتوالردن بش پاره آلمقسزین اهالینك باجمله مصلحتنی کوروردی . صوکره‌لری ، بالخصوص استانبول حکومتیله مناسبته باشلادقدن صکره خانلر استانبولك دبدبه و احتشاملرینی مملکته یواش یواش نقل ایتمکه باشلادیلر . بر طرفدن امور شرعیه‌نك اهلسز آدملره کچمسی ، نیابت مراسله‌لری فائضله بازرکانلره صاتلمغه باشلامسی اوزرینه محکمه‌لر بوزولدی . برطرفدنده اهالینك اسکی قهرمانلقلری برچوق اسباب اجتماعیه تأثیریله اکسلمکه باشلادی . بر وقتلر موسقوا ، اژدرخان، تورکستان طرفلرینه قدر دشمنلرینی قوغان قریملیلر ، بالآخره دشمنلرینی دفع ایتمکه ، مقدس وطنلرینی چیکنه‌ین یبانجی آیاقلری قیرمغه بیله مقتدر اوله‌مدیلر .

دها صکره‌لری موجودیتلرینی بیله محافظه ایده‌میه‌رك . جهالت، تفرقه، احتشامه قربان اولوب کیتدیلر . قریم تاتارلرینك بالخاصه بو صوك یوز سنه‌لك حاللری اوقدر آجینقلی اوقدر مدهشدرکه بو حاللره آغلامامق قابل دکلدر. یالکز اون بش یکرمی سنه‌دنبری باشلایان حرکتلره، استقبالك قرانلقلر ایچنده فرسز طوغان بر شعلهٔ امیدی نظریله باقیله‌بیلیر .

ع . ح

حاجی کرای ٨٧١ سنه‌سنده وفات ایده‌رك باغچه سرایده صلاچیق محله‌سنده قبل‌الوفات تهیه ایلدیکی تربه‌سنه دفن اولنمشدر [١]

منکلی کرای خان

منکلی کرای خان ، حاجی کرای خانك اوغلی‌در . باباسی وفات ایتدکدن‌صوکره اوچ آی قدر خاناق ایتمش‌کن عموجه زاده‌لرندن نور دولت ، بای کلدی خانلر ایله‌ایتدیکی غاوغالرده یکیله‌رك جانی قورتارمق ایچون جنویز خرستیانلری النده اولان (منکوب) قلعه‌سنه صیغنمشدی. بر مدت صوکره کندینك دوست و طرفداری اولان (آمنیك) میرزا ایله [٢] بر قاچ اولو میرزالر بیوك بر قوت طوپلایه‌رق منکلی کرای‌ی تکرار قریمه چاغردیلر .

---

[١] «السبع السیار» باغچه سرایك، حاجی کرایك اجدادندن کوچك محمد خان طرفندن بنا اولندیغنی یازیور .

بزجینسکی طرفندن باغچه‌سرای حقنده شو معلومات ویریله‌یور . باغچه‌سرای تاریخی (١٥٠١) سنه‌سندن باشلار . تاتار قریمه کیرمه‌دن اول اوراده (روم) لر واردی .

باغچه‌سرایك (١٧٨٦) ده روسلرله اولان محاربه‌ده ، همان ربعی یانمشدر. قریم خانلرینك ایلك سرایی صلاجقده‌در . الیوم سرای دی‌یه یکانه اثر اوله‌رق مناستر قاپوسی یانده‌کی تربه قالمشدرکه بو تربه (١٥١٠) سنه‌سنده منکلی کرای خان طرفندن باباسی نامنه تکرار بنا اولنمشدر .

یهود قلعه‌سی (١٨٩٦) ده قرائیلر طرفندن انشا اولنمشدر . بو قلعه‌یه (١٧) نجی عصره قدر (قیرقورا) تسمیه اولنوردی .

بو قلعه خانلر ایچون دشمانه قارشو ملجأ وظیفه‌سنی‌کوردیکی کبی خانلر اسکی قریمده ایکن، باغچه سرایی زیارتلرنده بوراده قالیرلردی .

[٢] « آمنك میرزا حاجی کرایك تخته چکمسنه سبب اولان « تکنه

بو دفعه بای کلدی خان ایله وقوعبولان جنکده منکلی کرای طرفی یکەرك (٨٧١) تاریخنده تکرار تخته کچدی . تخته جلوسندن صوکره کرك قزان خانی اولان سید احمدك ، کرك برادرلری و عموجه زادەلرینك قریم تختنی آله کچیرمك ایچون اوغراشمقدن خالی قالمیه‌جقلرینی آکلایەرق دولت علیەنك حمایەسی آلتنه کیرمکی دوشوندی .

حکمدارك بو دوشونجەسنی جمله علماء ومیرزالر صواب کورەرك او زمان دولت عثمانیەنك پادشاهی اولان (فاتح سلطان محمد) خانه مراجعت ایله ، کندیلرینی حمایەسی آلتنه آلمسنی ؛ شاید کفه، طمان، منکوب قلعەلرینی ضبط ایتمك آرزو ایدرلرسه قریم خانلغنك دخی کندیلرینه الدنکلان غیرتده قصور ایتمیەجکلرینی برعریضه ایله بیلدیردیلر .

سلطان محمد خان دخی جنکی سور برپادشاه اولدیغندن بو قهرمان یاردمجیلرك دیلەکنی پك زیاده ممنونیتله قبول ایتدی . یاورلر ، پاشالر ایله منکلی کرای خانه نشانلر، هدیەلر کوندردی .

میرزا» نك اوغلی در. منکلی کرای خان تخته‌کچدکدنصکره عموجه‌زادەلرندن (نوردولت) قارداشلریله برلەشەرك بویوك برمخالف فرقه‌تشکیل ایله‌سلطنت‌دعواسنه قالقشدی. منکلی کرای ، مقابله ایدەمیەجکنی آکلایەرق تختی ترك ایدوب منکوب قلعەسنه صیغندی .

(نور دولت) تخته کچدکدن‌صوکره قارداشلریله‌بوسبتون بوزوشدی. برقاچ قارداشنی اولدیردی . فقط برکیجه (بای کلدی) آپانسزین (دولت کلدی) خانی اولدیرەرك یرینه کچدی . بای کلدی خانك جلوسندن اون بش کون صوکره آمنك میرزانك غیرتیله منکلی کرای تکرار تخته اوطوردی .

ایشته بو صورتله قریم حکومتی وحکمدارلریله دولت علیه آره‌سنده مناسبت باشلامش اولدی . [١]

فاتح سلطانك اوغلی بایزید ولی‌نك آقکرمان ، کیلی [بساراپیاده اولان بو شهرلر بکرش معاهده‌سیله روسیه دولتنه چکمشدر . ١٢٢٧] قلعه‌لرینی آله کچیرمك ایچون ایتدیکی محاربه‌ده منکلی کرای خان اللی بیك تاتار سواری عسکریله پك بیوك یارارلقلر کوسترمشدر .

پادشاه حضرتلری منکلی کرایك بو خدمتنه قارشولق اولمق اوزره منکلی کرایه آق بورك (قالپاق) آلتونلی اوسکوف [٢] و درلو درلو هدیه‌لر ویرمشدر .

طورله [دینیستر] صوبی کنارنده بالذات تاتار عسکرینك ضبط ایتدیکی باغلر . طومباصار ، قوشان وحوالیسنی دخی قریم خانلغنه ترك ایتدی .

---

[١] بو عریضه اوزرینه سلطان فاتح صدر اعظم کدیك پاشایی اوچیوز کمی ایله کفه قلعه‌سنه کوندرمشدی . منکلی کرای خان دخی وعدی موجبنجه بومحاربه‌ده بولنه‌رق کفه ، منکوب ، آزاق قلعه‌لرینی ضبط ایتدیلر . (٨٨١) بعده منکلی کرای اتیل [وولغا] نهری کنارنده بولنان (تحت ایلی) یی ضبط ایتمك ایسته‌مشسه‌ده قزان خانی سید احمدك برادری مرتضی سلطانك یولده راست کله قارشولرینه چیقارق آلداتمسیله بیوك بر فرصت قاچیرلمش واوزمان نوغایلرك ایجه تدارك کورمش عسکرینه منکلی کرایك کفه محاربه‌سنده یورولمش عسکری مقابله ایده‌میه‌رك مغلوب اولمش . منکلی کرای دخی باغچه سرای جوارنده طاغ تپه‌سنده واقع (قرقر) قلعه‌سنه صاقلانه‌رق نوغایلردن قورتلمشدر . ع . ح

[٢] تپه‌سی دوریك واوجی پوسکوللی تاکیه‌در.که قرمزی یوکدن اوریلور. (لغت) ت . س

منكلى كراى (٩١٩) ذى‌الحجه آينده وفات ايتـدى . تربه‌سى صلاجقده كندى ياپديرديغى مدرسه [١] حواليسنده‌در .

منكلى كراى خان، عقللى، متين بر ذات و منفعتى دوشونور قهرمان برذات ايدى . اكثر وقتلرينى محاربه ايله كچيرمشدر . اسكى قريم [٢] ديمكله مشهور اولان (صلقات) نام محلده و سائر يرلرده بر چوق جامعلر ، مدرسه‌لر تأسيس ايتمشدر .

---

[١] اليوم زنجيرلى مدرسه ناميله ياداولنان مدرسه‌در، كه (اولوقل) قريه‌سنده درت بيك سكز يوز دسـاتينه قدر وقف طوپراغى واردر . مشروطه‌سى : وارداتك ياريسى طلبه‌يه ياريسى مدرسلره عائددر . شمدى سنوى يكرمى بيك روبله‌قدر واردات تأمين ايدر. اصلاح ايديلورسه واردات مذكوره‌نك قات،قات يوكسله‌جكنده شبهه يوقدر .

مدرسه‌نك قپوسى اوزرنده شو يازى اوقونور :

« أقرأ هذه بناء المدرسة بعون الله الملك المنان منكلى كراى خان بن الحاجى كراى خان خلده الله ملكه الى انقراض الدوران (٩١٦) سنه.

[٢] صلقات شهرى كفه‌قلعه‌سنه درت ساعتلك برمسافه‌ده كائن (آغارمش) نام تپه‌نك أتكلرنده‌در . بوشهر وقتيله اوفاق بركوى حالنده ايدى . هواسنك لطـافتى ، صولرينك أيلكى حسـبيله ، عجم ، تركستان تجار قافله‌لرى بوراده أكلنيرلردى . صوكره‌لرى بورايه يرلشوب قالان تجارلردن قصبه زنكينلشمش وبيومشدى. حتى صلقاتده ارباب كمال ومشايخدن (كمال آتا) و أمثالى بر چوق علماده يتشمشدى. وا اسفا كه منكلى كرايك (تحت ايلى) محاربه‌سنده‌كى مغلوبيتندن جسارت آلان قزان خانى سيد احمد ، قرق كون قدر محاصره‌دن صوكره شهره كيره‌رك او لطيف شهرى خرابه زاره چويردى . أولجه كنديلرينه زيان كتيرميه‌جكنى وعد ايتديكى حالده صلقات اهاليسنى انصافسزجه‌سنه تلف ايتدى . شهر مذكورده بوكون بيله آثار عتيقه نقطهٔ نظرندن كورلمكه لايق خرابه‌لر موجود اولوب بوخرابه‌لره دائر معلومات تاريخيه ويره‌بيله‌جك برحيات اختيارلر بيله واردر .

منكلى كرايك طبيعتنده شاعرلك ده واردى . تاتار ديلى ايله شو بيتلرى سويله‌مشدر :

فراقكدين منم حالم صورار بولسه‌ك اكر جانا:
كوكلده نار، كوزده آب ودلده آه اولورپيدا.
سنك مرغ خيالكى ايچنده آصرامق ايچون،
بولوبدر كيرپكم برله قفس بو ديدهٔ بينا
منم اول خان منكلش كيم محنت ملكى شاهمك.
جهانك ملك ومالنه غرورم يوقدورر اصلا

ذيل — . قريم خانلرينك ديكر حكومتلر ايله اولان مناسباتنى وبعض وقايع مهمه‌نى خانلرك، دورهٔ حكومتلرينك نهايتنه (ذيل) صورتيله درج ايده‌جكز. بوجمله‌دن ، منكلى كراى خانك روس كنازلريله وقوعه‌كلن مناسبات سياسيه‌سنى، (تلفيق الاخبار) ك (قرامزين) دن نقلا ويرديكى معلوماتى بالترجمه آنى‌يه نقل ايده‌يورز :

« (٩٠٨) سنه‌سنده قازان اهاليسى ، منكلى كراى خانك اوكى اوغلى (عبداللطيف) خانك سوء اداره‌سندن شكايتله روس كنازى (اوچنجى ايوان) ه مراجعت ايدوب عزلنى ايسته‌ديلر .

ايوان ، اوغلى (واسيلى) يى قازانه كونده‌روب (عبداللطيف) خانى (مسقوا) يه جاب ايله حبس ويرينه برادرى (محمد امين) خانى نصب ايتدى .

بوصيره‌لرده ايسه روسلر (لهستان) ايله محاربه‌دن هنوز قورتلمش ، منكلى كراى دخى (سراى) شهرينك ضبطنى دوستى اولان (ايوان) ه بيلديرمش ايدى .

منكلی کرای ، کنیاز طرفندن ، خاندانی ارکانندن بولنان برخانه
یاپیلان بومعامله‌یه پك زیاده قیزدی ودرحال ایوانه برمکتوب کوندردی.
مکتوبنده دیوردی‌که :

« عبداللطیف خان کنجدر . حسیاتنه مغلوب اولوب بر قصورده
بولنه‌بیلیر . فقط سن‌ده بالمقابله ، بویله دوستلغه یاقیشمایه‌جق برمعامله‌ده
بولنمالیمی ایدك ؟

کنیاز ! . .

عبداللطیف خانی حبسدن چیقار. وآکا برخانه لایق اولان حرمت
ورعایتی یاپ؛ ایسترسه قریمه کوندر. والا بیلمش اول‌که مصالحه،دوستلق
اوکوندن اعتباراً فسخ اولنه‌جقدر . وشونی‌ده درخاطر ایت‌که بوکونکی
قوتی آنجق مصالحه‌مز ، دوستلغمزله قازاندك ؛ دشمنلریکی آنجق بزم
یاردممزله قهر ایتدك .. » (ایوان) بومکتوبدن پك زیاده متأثر اولدی.
ودرحال خانزاده‌یی حبسدن چیقاردی؛ کندینه قارشی حرمت مخصوصه‌ده
بولندی . وبوصورتله منکلی کرای خانك ونور سلطان بیکه‌نك کوکلرینی
تعمیر ایتمش اولدی. عبداللطیف خانی‌ده (مسقوا)ده آلیقویمه‌یه موفق اولدی.

(١٥٠٢) میلاد

(٩١٤) ده منکلی کرای ، ایوانك یرینه کنیازلغه کچن (دردنجی
واسیلی) یه برمکتوب کوندروب « حاجی ترخان محاربه‌سی ایچون کندینه
برمقدار عسکر ویرمه‌سنی ؛ والده‌سی کورمك ایستدیکندن ، عبداللطیف
خانی قریمه کوندرمه‌سنی ومعاهده موجبنجه قریم حکومتنه ویرمکه مجبور
اولدیغی ویرکی نك ارسال ایتمه‌سنی » بیلدیردی .

کنیاز واسیلی، منکلی کرایك دیکر طلبلرینی قبول ایتدیسه‌ده وکلاسیله
بالمشاوره عبداللطیف خانی قریمه کوندرمه‌مکه قرار ویردی .

عبداللطیف خانی ، منکلی کرایك سفیرلری حضورینه دعوت ایدوب « اهالیسنه‌ظلم ، دینلرینه تعرض ایتمه‌مك ، روسیه‌یه دشمن اولان مملکتلرله مخابره‌ده بولنمامق وروس حکومتنك رخصتی اولمه‌دن باشقه مملکتلره کیتمه‌مك شرطیله (کاشیر) بلده‌سنی کندی تصرفنه تودیع ایده‌جکنی وعد ایتدی . و بو صورتله واسیلی ایله عبداللطیف خان آره‌سنده قرارنامه امضالاندی .

بعده واسیلی . منکلی کرایك سفیرلرینه قاتارق ، برای تشکر « مارازوف » ی قریمه کوندردی .

واسیلی مارازوفه ، منکلی کرای اختیارلامش اولدیغندن . حکومت نزدنده دها زیاده نفوذ صاحبی اولان ، منکلی کرایك بیوك اوغلی محمد کرای خان ایله دخی کوروشمه‌سنی صورت مخصوصه‌ده تنبیه ایتدی .. « ١٥٠٨ » میلاد « ٩١٦ » ده تیمور میرزانك قیزی ، منکلی کرای خانك زوجه‌سی اولان نورسلطان بیکه ، اوغلی عبداللطیف خانی کورمك ایچون . کوچك اوغلی صاحب کرای وخان طرفندن تعیین اولنان اوچ سفیر ایله « مسقوا » یه کلدی .

« واسیلی » بو مسافره قارشی لازم کلن حرمتی تماماً یاپدی . شرفلرینه ، برقرالیچه‌یه لایق ضیافتلر چکدی .

نورسلطان بیکه . برآی قدر موسقواده اوطوردقدن صکره دیکر اوغلی محمد امین خانی کورمك ایچون « قازان » ه کیتدی . نور سلطان بیکه ، قازان دن دونرکن آلتی آی دها مسقواده ، واسیلی سراینده کمال حرمت وتعظیمله اقامت ایتدکدن صکره قریمه عودت ایتدی .

بوسنه‌لرده آرتق منکلی کرای پك زیاده اختیارلامش ایدی . حتی

سوزلری بیله دیکله میوردی . نفوذی ، کاملاً اوغللری آلمشـدی .
بوسببلر اوزرینه سیاست مجراسنی دکیشدیرمشدی . چونکه قریم حکومتی
(لهستان) حاکمی (سیکزموند) ایله معاهده عقد ایتمش و هرسنه قریم حکومتنه
(١٥٠٠٠) آلتون ویرمه یی تعهد ایتمشدی . صوکره لری ، اخـلافی
بومقداری تأدیه ده عجز کوستردیکلرندن اوزرلرینه اعلان حرب اولندی .
منکلی کرایك اوغوللرندن احمد کرای ، بورتاش کرای (١٥١٢)
سنهٔ میلادیسی مایسنده بیلیف ، اودویف ولایتارینه کیروب کاملاً
تخریب ایتدیلر .

واسیلی ، کرك بووقعه یی ، کرك لهلیلر ایله یاپیلان معاهده نك أنی
اولمادیغنی ؛ آره لرنده اولجه عقد اولنمش مصالحه احکامنی منکلی کرایه
بیلدرمش ایسه ده منکلی کرای بالمقابله ، یالکز ، بوحاللره کندینك دخی
راضی اولمادیغنی بیلدرمکله اکتفا ایتمشدر .

احمد راسم بکك عثمانلی تاریخنده شو سطرلر کورلمشدر :

٨٩٧ سنه سنه طوغری مسقوا چاری اولان اوچنجی (ایوان)
بوتون روسیه پرنسلکلرینی برلشدیره رك بر دولت تشکیل و بالاخره
(نوغورود) ایله (قازان) ی ضبط ایتمش ایدی . ایشته بو چار بایزید
ثانی زماننده عثمانلی حکومتیله مناسباته کیریشمك آرزوسنده بولنمش وقریم
خانی (منکلی کرای) ك دوستی اولماغله انك واسطه سیله استمزاج
ایتمشدر . بونك اوزرینه طرف دولتدن منکلی کرایه « اکر مسقوا
قرالی سنك قرداشك ایسه بنم ده قرداشم دیمکدر » جوابی ویرلمشدر .
٭ خانلردن برچوغنك کندیکی پاره لر استانبول موزه سنده موجود
اولدیغی کبی موزه قتالوغنك مسکوکات ایلخانیه قسمنده فطوغرافله

آلتمش شکالری ، حجملری ، وزنلری ، یازی وطغرا طرفرنده بولنان اسامی‌خانان ونره‌ده ضرب اولندقلری‌ده آیریجه بیان اولنمشدر. بونلردن منکلی کرای خان دوره‌سنه عائد اولوبده کفه‌ده ضرب اولنان برینك شکلی بروجه زیر کوسترلمشدر :

کوموش

محل ضربی : کفه ، تاریخی ٩١ [؟]
یوزی : دائره ایچنده منکلی کر [ای]
بن--------
حاجی ؟ [رای]
آرقه‌سی : نقطه‌لی ایکی دائره : طیش دائره‌ده (ضرب قر . . .)
ایچ دائره‌ده ٣ (٨٧) ؟
اورته‌سنده اوچ‌دیشلی بر طراق شکلی [*] وزنی : ٣ ط ، قطری ١٤

[*] اشبو طراق تمغا تعبیر اولنان اشارت قپچاق خانلرینك سکه‌لرینك دخی مختلف اشکالده بولنوب قریم خانلری دخی کندی سکه‌لرینه وضع ایتمشلردرکه بونك براشارت مخصوصه اولماسی لازم کلیرسه‌ده نه‌یه دلالت ایتدیکی دها هنوز اکلاشیله‌مامشدر .

ع : ح

محمد کرای خان

محمد کرای ، منکلی کرای خانك بویوك اوغلودر [١] باباسی خرستیان مملکتلرینه محاربه ایتمکه کیدرکن « قریمی کیمه براقاجاقسکز » دیه صورلمش، منکلی کرای خان‌ده «بویوك اوغلوم محمدکرای قالغای» یه دیه جواب ویرمش ویرینه آنی براقشدی .

خرستیان یوردلرندن بر چوق مال وغنیمت طوپلایه‌رق صاغ و سلامت قریمه دوندکده ، اوغلی محمد کرایی مأیوس براقامق ایچون طوز کلیرندن ، کمرك حاصلاتندن کندینه برمقدار پای آییرارق آقمسجد وقره‌صو [٢] شهرلری وجوارینی اوغلو اداره‌سنه براقش و دولت

[١] منکلی کرایك ، محمد کرای . محمود کرای ، فتح کرای ، برطاش کرای ، سعادتکرای ، صاحبکرای ، بهادر کرای، بابا کرای نامرنده سکزدانه اوغلی وار ایدی .

بویوك اوغلی اولان محمد کرای ، باباسی وفات ایتدکده فتحکر خان [اور] قلعه‌سنده ایدی وبرآزده راحتسز بولنیوردی . محمد کرای اعادهٔ صحت ایدوب (باغچه سرای) ه کلنجه‌یه قدر تام‌قرق کون، (منکلی کرای) لك وفاتی اهالی‌دن کیزلندی وجنازه‌مراسمی محمدکرای تخته‌کچدکدن‌صوکره‌اجرا اولندی. (السبع السیار)

[٢] آقمسجد شهری، ١٦ نجی عصر میلادی‌ده (باغچه‌سرای) ایله برابر تأسیس اولنمش وصوکره‌لری قریم خانزاده‌لرینك (مقر) ی اتخاذ اولنمشدر . (قالغای) لرك سرایی بویوك باغچه‌لرله چوریلمش (په‌ترواسکی) کوینده، (صالغر) نهری کنارنده بولنیوردی . سرای اوکنده‌کی بویوك چشمه ألآن موجود اولوب (فوروده اسکی فانتان = بلدیه چشمه‌سی) نامنی آلمشدر .

قره‌صو ، آقمسجده (٤٣) ورست [کیلومتره] لك یولدر . (١٧٣٦) سنهٔ میلادیسنده (مینیخ) طرفندن (باغچه سرای) احراق اولندقدنصکره خان سرایی برمدت بوشهره نقل اولنمشدر . (برجینسکی)

عثمانیه طرفندن اوغلو نامنه (برات) [١] کوندریله‌رك [قالغای سلطان] عنوانیله رسماً ولی عهدلکنی طانیمشدی .

منکلی کرایك وفاتندن صکره ، قالغای محمد کرای جمله اهالینك اتفاقیله قریم تختنه اوتوردی وقرداشی بهادر کرانی‌ده قالغای تعیین ایتدی. محمد کرای دخی ، باباسی کبی دشمن مملکتلرینه جنکه کیدرکن بعض میرزالرك ، خدمتجیلرك [٢] فسادیله اوغوللری اولان غازی کرای ، بابا کرای برمقدار عسکرله محمد کرای خانك اردوسندن . بر کیجه قاچدیلر .

وقعه‌یی ایشیدن نوغای امراسندن مامای ، شیغم نام شخصلر (٩٢٩) سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده ، قاراناق بر کیجه‌ده محمد کرای اوزرینه بردن‌بره صالدیرارق هم کندیسنی ، هم قالغای بهادر کرانی شهید ایتدیلر. قبرلری حاجی ترخان شهرنده‌در .

---

[١] (برات) خانلق ، قالغایلق ، نورالدینلك منصبلری ایچون عثمانلی پادشاهلری طرفندن ویریلن اذننامه‌لردر .

[٢] محمد کرای ، روس ونهلیلری مغلوب ایتدکدنصکره (حاجی ترخان)ی ضبط ایله اورادہ بولنان نوغای قبیله‌لرینی کندی تابعیتنه آله‌رق اورانك اداره‌سنه نظارت ایچون غازیکرای ، بابا کرای معیتیله برقاچ میرزالر کوندرمشدی. بونلر نوغای قبیله‌سنه زیاده ظلم ایتدیلر . بوظلمی ایشیدن خان ، میرزالره ، (کرای) لره قیزدی . آنلری تکدیر ایتدی . ظلمی منع ایچون شدتلی أمرلر ویردی .

کرای‌لر ، میرزالر خانك بوأمرلرندن مغبر اولدیلر. ایشته بووقعه اوزرینه خانه عداوت باغلایان میرزالر ، کرایلری دخی بابالری علیهنه تشویقه باشلادیلر. عاقبت برمحاربه‌ده کیجه‌له‌ین (ایچکی خلق) دنیلن اوچ بیك قدر قپو قولی نفری ایله فرار ایتدیلر . . . (السبع‌السیار)

محمد كراى غيرتلى ، حميتلى ، جسور بر ذات اولوب حاجى ترخان شهرينى [١] فتح ايتمش و پك چوق دشمنلرى أزەرك مملكتنى محافظه ايتمشدر .

مدت عمرى اللى سكز سنه ، مدت حكومتى تام اون سنەدر .

ذيل . — منكلى كراى خانك وفاتى (ايوان) ە قانلى كوزياشلرى دوكديرەجك برفلاكت صاييلا بيليردى .

واسيلى ايسه بوندن پك متأثر اولمادى. چونكه آنك زماندەمنكلى كراى قوتنى غائب ايتمشدى . واسيلى ، روسيه منفعتنى يكى خاندن تأمينه چاليشمانى، نفوذى غائب اولان برآدمك وفاتنەتأثردن يك كوريوردى.

محمد كراى ابتداى جلوسنده برطرفدن سفير (طوچقوف) ى ، مصالحه ايچون مسقوايه كوندرديكى حالده ديكر طرفدن ، لهستان قرالى (سيكزموند) دن برچوق پارەلر آلوب عقد مصالحه ايدەيوردى .

دها صوكرەلرى محمدكراى معيتى ادملرندن (دووان) نام شخصى حقارت آميز برمكتوبله مسقوايه كوندەردى. بومكتوبدە عقل وخيالدن اوزاق برطاقم تكليفلر درميان ايدەيوردى . وديوردى كه :

«كنياز واسيلى !

سن لهستان حكومتندن (اسمولينسكى) بلدەسنى ضبط ايتمكله پدرم زماننده عقداولنان مصالحەنى نقض ايتمش اولدك. بونقض عهدك جزاسى اولمق اوزره سكا ، برانسكى ، استارى دوب ، نوغوردوپوتيويل

شهرلرنی تخلیه ، اودیف بلده‌سنك جزیه‌سنی ارسال وقریم حکومتی تبعه‌سندن الیوم الکده بولنان عموم أسیرلری آزاد ایتمه‌کی اخطار ایده‌یورم . عکس تقدیرده ایکنجی جوابمزی تاتار قیلنجلری ، آتلری ویره‌جکدر . »

کناز واسیلی برچوق واسطه‌لرایله محمدکرایه محبتنی قازانمغه چالیشدی ایسه‌ده موفق اولامادی . قریم عسکری ازاق دکزی کنارنده اولان یرلری و (میشیر) قصبه‌سنی تخریب ایتدکاری کبی محمد کرایك اوغلی بهادر کرای برچوق روس شهرلرنی دها غارت ایتدی .

کناز واسیلی بوحالی ، محمد کرایه تکرار برمکتوب ایله بیلدیردی . وآنه‌سی نور سلطان بیکه واسطه‌سیله محمد کرایك جلب قلوبنه ولهستان حکومتیله دخی نقض عهد ایتدرمکه موفق اولدی .

(٩٢٢)ده محمد امین خان تداویسی غیرقابل برکیفسزلکه طوتولدی . بونك اوزرینه محمد امین خان بر ایلچی ایله یرینه قرده‌شی عبد اللطیف خانك تعیین اولنمسنی التماس ایتدی .

کناز واسیلی ، روسیه‌یه عبداللطیف خان طرفندن خیر کلمیه‌جکنی بیله بیله آنی ، قزان خانلغنه تعیین ایتمکه مجبور اولدی . چونکه محمد امینك کیفسز اولدیغنی ایشیده‌ن محمد کرای ، قازان خانلغنه ، قریم حکومتنه مخالف بریسی کتیریلیرسه بوسبتون (قازان)له مناسبتنك منقطع اوله‌جغنی دوشونه‌رك همان واسیلی‌یه برسفیر کونده‌روب (عبداللطیف)ك قازانه خان نصب اولنمسنی تکلیف ایتمش و بونی واسیلی‌یه قبول ایتدیرمشدی . (١٥١٦) میلاد .

(۹۲٤) ده عبداللطيف خان مسقواده وفات ايتدى . واسيلى بوندن
پك زياده متأثر اولدى .

محمد كراى هرنه‌قدر متوفى واسطه‌سيله قازان خانلغنى استيلا فكرنده
ايسه‌ده عين زمانده عبداللطيف قازان و قريم أمورى ايچون واسيلى‌نك
ألنده كوزل برآلت ؛ قوى بررهن ايدى .

عبداللطيفك وفاتى اوزرينه محمد كراى ، الكعزيز وكلاسندن اولان
آپياق ميرزانى واسيلى‌يه يوللايوب برادرى صاحب كرايك قازان خانلغنه
نصب اولنماسنى تكليف ايتدى .

واسيلى بوتكليفى‌ده قبوله مجبور اولدى (۱۵۱۸) ميلاد .
(۹۲۵) ده قازان اهاليسى خان تعيينى ايچون روسيه‌يه مراجعت
ايتديلر . واسيلى اكر معاهده موجبنجه صاحبكراىى نصب ايدرسه محمد
كرايه ، قازان وحاجى ترخان خانلقلرينى كندى اليله تسليم ايتمش ؛
اوله‌جق؛ خلافنه حركت ايدرسه شبهه‌سزكه محمد كرايك عداوتنى قازانمش
بولنه‌جقدى .

هرايكى جهتده روسيه‌نك حياتى ، مماتى صاپيلا بيليردى .
واسيلى برحيله دوشوندى . همان (ميخال) ى قازانه كوندروب
اهالى‌يه ، قريم وحاجى ترخان خانلرينك شرندن قاچارق روسيه‌يه التجا
ايدن واليوم (ميشير) بلده‌سى رئيسى بولنان (شيخ على) نى قازانه
خان نصب ايده‌جكنى بيلديردى . چونكه بوآدم روس اخلاقيله متخلق
روس منفعتنه خادم برذات ايدى. قازان اهاليسى بوتكليفى ممنونيتله‌قبول
ايتديلر . واسيلى (شيخ على) نى ، ديميترى بيلسكى رفاقتيله قازانه
كوندروب اجلاس ايتدى .

تام بو سیره‌ده ایدی که محمد کرایك مسقوا سفیری (آپپاق) میرزا آلدیغی امر اوزرینه واسیلی‌یی شو سوزلرله تکدیر ایتدی :

« هانکی بر سببدر که سکا ، بزم دشمنمز اولان احمدخانك حفیدی (شیخ علی) یی قازان خانلغنه نصب ایتمکه مجبور ایتدی .

لایقمی‌در که سن عهدینی بوزوب بویله مناسبتسز احواله تصدی ایده‌سك . »

واسیلی « هر نه‌قدر محمد کرایك قرده‌شنی خان نصب ایتمك ایچون اوغراشمش ایسه‌ده اهالی‌یه قبول ایتدیره‌مدیکنی ، اکر (شیخ علی) یی تعیین ایتمه‌مش اولسه مطلقا اهالی ، هم محمدکرایك ، هم روسیه‌نك دشمنی اولان نوغای ویاخود خاجی ترخان خانزاده‌لرندن برینك نصب ایتمکه مجبور قیله‌جقلرینی اکلادیغنی وبو حرکتی اصلا محمد کرایه مخالفت مقصدیله یاپمادیغنی » سویلیه‌رك آپپاق میرزایی قاندیردیغی کبی محمدکرایك بصیرتنی دخی قیمتدار هدیه‌لرله باغلامغه موفق اولدی .

بعده واسیلی استانبوله برسفیر کوندردی . (سلطان سلیم) ه محمد کرایك ظلمندن شکایت ایتدی . ومرحمتنی دخی جلبه موفق اولدیغندن اوصورتله محمد کرایك تجاوزینه قارشی برسد چکمش اولدی .

(٩٢٦) سنه‌سی ایدی‌که محمد کرای پك زیاده قورقدیغی سلطان سلیمك وفاتی عقیبنده روسیه‌نك برچوق شهرلرینی تخریب ایتمك صورتیله واسیلی دن نقض عهد انتقامنی الدی . بوهجوم روسلر ایچون حقیقتاً ضررلی بر هجوم ایدی .

بو تجاوز اوزرینه واسیلی (تریاق غوبین) نام سفیرینی تکرار استانبوله کونده‌روب (سلطان سلیمان) ه جلوسی تبریك ایتدی . و بو

وسیله ایله‌ده محمد کرایی حرکت واقعه‌سندن طولایی سلطانه شکایت ایتدی. سلطان‌ده محمد کرایی روسیه‌یه تجاوزدن منع ایتدی. هرنه‌قدر محمد کرای سفیر مخصوص ایله «روسیه‌نك مقصدی ممالك اسلامیه‌یی کاملا ضبط و اسلام یوردلرنده بولنان جامعلری کلیسالره چویرمك نیتنده اولدیغنی کرارآ آکلاتمش ایسه‌ده سلطان سلیمان نزدنده سوزلری اوفاق بر تأثیر بیله اویاندیرامادی. چونکه واسیلی‌نك ظهیری و حصین یکانه‌سی آلتونلری ایدی. چونکه واسیلی اولجه اقتضا ایدنلرك جیبلرینی، قولاقلرینی آلتونلریله، قیمتدار هدیه‌لریله دولدیرمش وطیقامشدی.

محمد کرای سلطان سلیمان ایله اکلاشمغه موفق اولامادیغندن نظرلرینی قازانه چویردی. قازانك علما وأمراسنی شیخ علی‌خان روسیه‌یه قارشی کوستردیکی فضله تمایل ایله اهالی‌یی کندندن نفرت ایتدیرمشدی. محمد کرایك تکلیفی وجه اوزره صاحب کرایك قبولنده تردد کوسترمه‌دیلر (٩٢٨) تاریخنده صاحب کرای بر مقدار قریم عسکریله قازانه کلوب تخته اوطوردی. وروس سفیری (قاربونی) ایله (شیخ عالی) خانی حبس ایتدی.

شیخ عالی توقتمش خان نسلندن اولدیغی جهتله صاحب کرای، اکا ایسترسه عائله‌سنه کیده‌بیله‌جکینی سویلدی.

شیخ بو مساعده اوزرینه مسقوایه کلدی. واسیلی طرفدن بیوك التفاتلره، هدیه‌لره نائل اولدی. کندیسنه تکرار قازان خانلغنی اعاده ایده‌جکنی وعد ایتدی.

واسیلی بو خیالر ایله مشغول اولدیغی هنکامده محمد کرای بوتون

نوغای قبیله‌لری ، لهستان قرالی ایله متفقاً روسیه اوزرینه هجوم ایدییوردی .

واسیلی دخی کناز آندری ، کناز بیاسکی قوماندانی تحتنده بر اردو ایله مقابله‌یه حاضرلاندی .

وقوع بولان محاربه‌ده ، بو قوماندانلر فن حربه کرکی کبی واقف اولمادقلرندن طولایی خان اردوسی قارشوسنده ثبات کوستره‌مه‌دیلر .
قورقدیلر ، مغلوب اولدیلر . بو غاوغاده کناز ولادیمیر ، شیرمیتف و امثالی بر چوق بویوك آدملر تلف اولدیلر . بر قسمی دخی دشمن النه اسیر دوشدی .

(قولومنا) یاقینلرنده تاتارلر اوقدر بویوك تخریبات ، قتال یاپدیلرکه باتو و توقتامش خانلرك هجومی بیله روسیه‌یی بو قدر دهشته القا ایتمه‌مشدی .

بعده خان اردوسی هیئت عمومیه‌سیله مسقوایه هجوم ایتدی .
اهالی بوتون اشیالریله هپ مسقوایه صیغنمشلردی . پاپاسلر ، (صلیب)لریله متصل اللهدن استمداد ایده‌یورلردی .

واسیلی شهری مدافعه‌دن عاجز ایدی . خانه ایلچی کوندروب أمان ایسته‌دی .

بر چوق اموال تأدیه و کمافی‌السابق جزیه ویرمه‌یی تعهد ایتمك صورتیله مصالحه امضالاندی .

تاتارلر پك چوق شهرلری تخریب ایتدکاری حالده مسقوا اللرندن قورتیله بیلدی . اهالی نظرنده بو بر خارقه اوله‌رق قبول ایدلدی .
خاطرهٔ نجات اولمق اوزره (سیریتنیا) مناسترینی بنا ایتدیلرکه اوراده

هر سنه ؛ مسقوانك تيمورلنك ، احمد خان ، محمد كراى خانك هجوملرندن قورتيلديغنه متشكراً اوچ دفعه آيين روحانى اجرا اولنور .

(٩٢٩) ده محمد كراى ، حسين خان الندن (حاجى ترخان) خانلغنى ضبط ايتدى . محمد كراى بو صورتله ، قريم ، قازان ، حاجى ترخان خانلقلرينى بيرلشديرمك ايچون ترتيب ايتديكى پلانى موقع تطبيقه قويمش اولدى .

محمد كراى عين زمانده نوغاى ، خيوه ، دشت قپچاق ، سبيريا خانلقلرينى دخى توحيد وعجم حكومتنى محو ايتمك وبوصورتله آوروپايى تهديد ايتمك تصورنده بولنيوردى . اكر محمد كراى بوخصوصده تدريجى بر حركتده بولنمش ؛ ليتوانىده كنديسنه متفق اولەرق قوللانمش اولە ايدى شبهەسزكە مرامنە نائل اولەجق ؛ حتى مسقوانى‌ده قولاى استيلا ايدەجكدى . فقط درين دوشونور بر آدم اولماديغندن شجاعتيلە قازانديغى موفقيتى تدأبير اساسيه ايله محافظه ايدەمدى .

واسيلى ، محمد كرايك بوفكرينه مطلع اولديغندن قازان حكومتنى ، قريم خانلغندن آيرمق وبوصورتله محمد كرايك برقنادينى قيرمق ايستەيوردى . بونك ايچون‌ده (قازانه) امراسنى آلتونلر واسطه‌سيله ، صاحب كراى عليهنه چويرمه‌يى الڭ معقول طريق اولمامق اوزره قبول ايتمشدى . برمدت صكره بوفكرك ثمرەسى كوريلدى . صاحب كراى . محمد كرايك حاجى ترخانى استيلا ايتديكنى ايشيدنجه (قازان) ده بولنان روس سفيرينى ؛ روس تبعەسى قتل خبرى ايشيديلدى .

اولنديغنى حبرى . صاحب كراى وقعەسنك قابلره توليد ايتديكى يأسى اوتوتديردى . (تلفيق الاخبار — قرامزين)

سعادت كراى خان

سعادت كراى خان، منكلى كرايك اوغلودر. منكلى كراى زماننده ، طربزون واليسى اولان ياوز سلطان سليم ، سلطنت مسئله‌سندن [١]

---

[١] سلطان سليم عثمانلى پادشاهلرينك طقوزنجيسى ، الك بيوكلرندن بريدر. باباسى بايزيد ولى اختيارلامش اولديغندن تختى اوغوللرندن برينه ترك ايتمك ايسته‌دى . وكلا ، باخصوص صدر اعظم خادم على پاشا ، طبيعتى پك يواش اولديغندن سلطان احمدى تخته كچيرمك ايسته‌دى . بووقعه‌يى ايشيدن سلطان سليم برمقدار عسكرله استانبوله طوغرى يورودى .

اوغراش كويى نام محلده باباسيله وقوع بولان محاربه‌ده مغلوب اوله‌رق ، اوغلونك آيالتكاهى اولان كفه‌يه ، اورادن باغچه سرايه كلدى. منكلى كراى‌دن اون بيك قدر تاتار عسكريله شهزاده‌لردن برينى ايسته‌دى . بووقعه حقده (السبع السيار) نشانجى پاشا تاريخندن آتى‌ده‌كى فقره‌لرى نقل ايتمشدر .

« ... برى طرفده سلطان احمد ، سليمك قريمه كچديكنى ايشيدنجه تلاش ايتدى . ودرحال منكلى كرايه برمكتوب كونده‌روب شايد قرده‌شى سليمى توقيف ايدر، اكا ياردم ايتمزسه قريم خانلغنه عموماً كفه ولايتنده بولنان مملكتلرى خصوصيله اوراده بولنان طقوز عدد قلعه‌يى ترك ايده‌جكنى بيلدردى .

منكلى كراى اوزاق دوشونور برذات اولديغندن مكتوب كتيرن آدمه جواباً :

«أوت مملكتمزه شرفلى بر خاندانك اوغلى كلديلر . مقصدلرينى هنوز آكلايه‌مادم . روم ايلى‌يه كچمك ايسترسه بز ناصل مانع اوله‌بيليرز؟ . توقيف ايتمك قارداشلغه ياقيشماز » ديدى . منكلى كرايك اوغلى محمد كراى بومكتوبى كورنجه : « بابا، سليمى توقيف ايده‌لم » ديدى . منكلى كراى فساد چيقارمق استعدادى اولان سوزلرى اورته‌دن قالدرمق ايچون « اوغل سنك مقصدك قلعه ، مملكت ايسه سلطان سليمك كنديسندن دخى ايسته‌يه‌بيليرسك » ديدى . بركيجه سلطان سليم نامنه ترتيب اولنان ضيافتده محمد كراى ، « سلطان سليم

طولابی کفه قلعه‌سنه قاچوب کلمش و اورادن باغچه‌سرایه کله‌رك منکلی کرای خانی زیارت ایتمشدی . ینه عین ایش ایله سلطان سلیم تکرار روم‌ایلی‌یه کچرکن سعادتکرایی دخی رفاقتنه آلمشدی .

سلطان سلیم مقصدینه نائل اوله‌رق تخته کچدکدن صوکره کندیسنه قارشی برچوق یارارلقده بولنان سعادتکرایه، حزینه‌سندن ویرکی باغلامش ویاننه خدمتچیلر تعیین ایتمشدی . [١]

٩٣٠ سنه‌سی محرمنده محمدکرای خانك وفاتی اوزرینه سلطان‌سلیم، خانلق « برات » نی [٢] طوغریجه سعادتکرای خان نامنه‌یازدی ودوننما ایله سعادتکرایی قریمه کوندردی .

حضرتلری! احتمال که یاقینده روم تختنه کچه‌جکسك. اوزمان قریم خانلغنه نه ولایتیله اسکله‌لری ترك ایدرمی‌سك ؟ » دیمسی اوزرینه سلطان سلیم: « حکمدارلر یالکز ضبط ایدرلر ، ولایتلری سلطانلره بخش ایده‌جك‌قدر قانونلرنده مساعده یوقدر . آلتون ، کموش نه‌قدر ایسترسه‌ك ویریلیر . فقط ولایت ایسته‌مه‌یکز » دیمش . خانزاده ، سلطان سلیمك بوسوزلرینه قیزوب ایکنجی کونی عسکر طوپلایه‌رق سلیم اوزرینه هجوم ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده منکلی کرای بوچاپقین اوغلونك تشبثنه میدان ویرمه‌دن کوچوك اوغلی سعادتکرایی برمقدار عسکرایله سلیمك رفاقتنه قوشارق، هان ایرکن‌دن اوزی نهرندن‌کچمه‌لرینی تنبیه ایتمشدرکه ایشته بواستعجال ایله سلطان سلیم، محمدکرایك تعقیبندن قورتیلوب روم ایلی‌یه کچمکه موفق اولدی .

[١] (صولاق‌زاده) تاریخنده سعادتکرایه تعیین اولنان سالیانه‌نك مقداری (١٥٠) بیك آقچه [٣٠٠ روبله] اوله‌رق کوستریله‌یور .

[٢] محمدکرایك وفاتی اوزرینه ، (٩٣٠) سنه‌سی محرمنده غازیکرای تخته جلوس ایتدی ، باباکرایی‌ده قالغای تعیین ایتدی . اهالی‌دن بعضیلری ایسه غازیکرای‌دن خوشنود دکلدیلر . بونك صوکی برقارغاشالغه میدان ویره‌جکنی دوشونن شیرین (تمش) میرزا خان تعیینی ، استانبوله حواله ایتمك مناسب

اوائناده کندی کندینه خانلق دعواسنه قالقیشان محمد کرایك اوغلی غازیکرای ، ابتدا قالغایلق ایله آووتیلەرق بالآخره اعدام اولندی. و بوش قالان قالغایلق منصبنه ، مبارك کرایك اوغلی دولت کرای کتیرلدی.

سعادتکرای درت ییل قدر راحت ، راحت خانلق ایتمشکن، صکره لری ، اولدوریلمش غازی کرایك قارداشلری، قان دعواسنه قالقیشەرق بش سنه قدر سعادتکرایله اوغراشدیلر . سعادتکرایده آنلرله باشه چیقامایەجغنی آکلایەرق نهایت حکومتدن أل چکمکه مجبور اولدی .

سعادتکرای (٩٣٨)ده تختی ترك ایدەرك استانبوله کیتدی. استانبولده (ایوب انصاری) جوارنده کندینه تخصیص قیلنان قوناقده التی سنه دها یاشادقدن صکره (٩٤٤) سنەسی ذی القعدەسنده ، ٤٦ یاشنده وفات ایتدی . سعادتکرای ، طقوز سنه ، اوچ آی خانلق ایتدی .

قبری استانبولده حضرت خالد [ر . ع] ك تربەلری یانندەدر .

سعادتکرای غایت کوزل، تمیز سوز سویلر، مزاجی نازك بر آدم ایدی.

علم و معرفته او درجه هوسلی ایدی که کتبخانەسنده طوپلادیغی معتبر ، قیمتلی کتابلری صاییسز دنیلەجك قدر چوق ایدی . کندی مهر و امضاسیله امضالانمش برجلد میر علی شیر نوائی خمسەسی تصادفاً ألیمه کچدی. بو دکرلی کتاب الیوم یانمده صاقلیدر .

سعادتکرایك بلیغ قلمندن دوکیلان بعض شعرلرینیده اوقومش ایسەمده حافظەمده قالمادیغندن تأسف ایدەرمکه بو مجموعەیه یازامادم .

اولدیغنی سویلەدی وترتیب ایتدیکی عریضەیه قریم اهالیسیدخی اشتراك وموافقت ایتدیلر . استانبوله کوندریلن بوعریضه اوزرینه ، غازیکرای عزل اولنەرق سعادتکرای نصب اولندی. غازیکرایك مدت حکومتی آلتی آیدر. سعادتکرایه دخی اوچ آی قالغایلق ایتدکدن صوکره برکون بایرام تبریکی مناسبتیله خان حضورینه چیقارکن اولجه حاضرلانمش جلادلر طرفندن اولدیرلمشدر . مدت حیاتی یکرمی سنەدر . (السبع السیار)

صاحب کرای خان

صاحب کرای خان ، منکلی کرای خانك اوغلیدر . برادری محمد کرای خان زماننده بعض اسبابه مبنی اوزون مدت حبس اولنمشدی .
اواثناده (قازان) خانی اولان (ایچم خان) چوجقسز أولدیکندن قازان اهالیسی ، محمد کرای خاندن کندیلرینه، جینکیز، خانزاده‌لرندن بر سلطانك خانلق ایچون کوندره‌سنی رجا ایتمه‌لرینه مبنی ، صاحب کرای حبسدن چیقاریلوب قازانه کونده‌ریلمشدی . (۹۲۵)
صاحب کرای بش سنه قدر (قازان) ده خانلق ایتدکدن صوکره ، کعبه‌یه کیده‌جکنی بهانه [۱] ایده‌رك قازان تختنی ، محمد کرای خانك

[۱] (تلفیق الاخبار) قازان وقایع تاریخیه‌سنه عائد معلومات صره‌سنده صاحب کرایك (قازان) دن صورت انفصالنی (قرامزین) دن نقلا شویله‌جه بیان ایده‌یور :
« محمد کرایك وفاتی عقیبنده واسیلی، (۹۳۰) ربیع الاولده کنازشویسکی وشیخ علی خانی کمیلرله (وولغا) نهرندن و (باریس غاربات) ی بر مقدار سواری ایله قره‌دن قازان استیلاسی ایچون کونده‌ردی. بوایکی قوت قازان جوارنده برلشدیلر . اورالری کره‌کی کبی غارت وتخریب ایتدکدن صوره وولغا نهرینك آیاغی اولان (صور) صوینی منصبنه بر شهر بنا ایدوب آدینی کناز واسیلی نامنه نسبتله (واسیلی صوریسکی) تسمیه ایتدیلر . واوجوارده متعدد قلعه‌لر یاپوب بر مدت قازان اهالیسنی کوزلجه تضییق ایتدیلر . فقط او هنکامده قیش حلول ایتدیککندن محاربه‌یی ایلرو سنه‌یه تعلیق ایله مسقوایه عودت ایتدیلر .
صاحب کرای بوحرکته تماماً واقف و عین زمانده مقابله‌دن عاجز ایدی . سلطان سلیمانه سفیر کونده‌روب «روسلرك نیتلرینی؛ روس تعرضندن کندیلرینك

اوغلی صفا کرای سلطانه ترك ایدوب طوغریجه استانبوله کیتمش وسلطان سلیمان طرفندن کندینه (سالیانه) تعیین اولنمشدی . آرادن چوق زمان کچمه‌دن سعادت کرای خان، اسلام کرای سلطانك عصیانی اوزرینه تختندن اینمکه مجبور اولدی .

جبراً قریم تختنی ألده ایدن اسلام کرای بش آی قدر اجرای سلطنت ایتدکدن صوکره ایشك عاقبتنی آکلایارق ، دولت عثمانیه‌یه کوندردیکی عریضه‌سنده تختندن چکیلدیکنی بیلدیردی . وبو وقعه اوزرینه (٩٣٩) ربیع الاولده خانلق مسندی صاحب کرای خانه توجیه اولونوب سلطان سلیمان طرفندن ، بر سیمور قالپاق ، ایشلمه‌لی بر قیلیج اهدا ایدیلدیکی کبی یاننه ، آلتمش نفر طوپجی ، اوچیوز جبه‌جی ، بیك نفر

حمایه اولنماسنی وقازان خانلغنك بوندن بویله دولت علیه‌نك تحت حمایه‌سنی قبول ایده‌جکلرینی» بیلدیردی. سلطان سلیمان تابعیتلرینی قبول ایتمکله برابر حمایه‌لری ایچون عسکر کوندره‌مدی . فقط مسقوایه یونانلی (اسکندر منکوبی) یی سفیر اوله‌رق یوللادی‌که اونك وظیفه‌سی روسلری قازانه تعرضدن منع ایتمك وقازان خانلغنی سلطان اداره‌سنه کچیرمك ایدی .

واسیلی ابتدا سفیرك جیبنی آلتونلرله دولدیردقدن صوکره دیدی‌که «قازان خانلغی تا ایوان عصرندن بری روسیه تابعیتنه کچمشدر . قازان صاحب کرایك ألنده دکل‌که اونی بریسندن آلوب دیکرینه ویره‌بیلسون . »

سلطانك سفیری دخی واسیلی‌نك سوزلرینی تصدیقه مجبور اولدی.

(٩٣١) ده واسیلی قازانه (ایوان بیلسکی) قوماندا سیله قوتلی بر اردو کونده‌ردی . بواردوده دها بر چوق مقتدر جنرالر وبالذات شیخ علی خان بولنیوردی .

صاحب کرای ایسه مقاومت ایده‌جك قدر بر قوته مالك دکلدی. بو امیدسزلك اوزرینه برادری محمود کرایك اوغلی صفا کرایی یرینه استخلاف ایله ، بالذات سلطان سلیمانه کیدوب امداد ایسته‌یه‌جکنی اورته‌یه سوره‌رك قازاندن ایریلدی.

سكبان ، قرق نفر متفرقه ، اوتوز چاوش و آلتمش نفر شرحلو تعبير اولنان تيمار ، زعامت صاحبلرى قوشيلارق قريمه كونده‌ريلدى .

اوكوندن اعتباراً بوعسكرلرك مصرفنه قارشولق اولمق اوزره ، دولت عثمانيه طرفندن ويريلان (سكبان آقچه‌سى) تا قريم حكومتنك انقراضنه قدر ويريله كلمشدر .

صاحب كراى خان قريمه كلديكدن صوكره اسلام كراى سلطانى (قالغاى) ديكمش ايسه‌ده ، برمدت صكره كنديسندن امين اولامايه‌رق اعدام ايتديرديكى كبى[١] اسلام كرايك منصبنه كان، سعادت كراى زاده

---

[١] باقى بك اولجه اسلام كراى سلطان معيتنده ايكن بالاخره برادرلريله صاحب كراى خانه تبعيت ايتمشديلر . صاحب كراى باقى بكه برادرينك قتلى وظيفه‌سنى توديع ايتدى . واقعا باقى بك اسلام كرايى قتل ايتمش ايسه‌ده « بندن دها ياقين اولان برادرينى قتل ايتديره‌ن بر آدم بنى‌ده بركون اولدر مكدن چكينمز » ديه قريمه عودت ايتمه‌دى، هم‌ده خانه قارشى عصيان ايتدى. باقى بك، غالباً لهستان محاربه‌سندن عودت ايدن قالغاى امين كراى عسكرينه تصادف ايله محاربه‌دن يورغون كلن ذخيره‌سز عسكرلرى ، بوتون مالليرنى صويدقدنصكره (اوزى) كنارنده آچ ، چيپلاق براقق صورتيله برچوق تلفاته ميدان ويرديكى كبى ، صاحب كرايك مستوا محاصره‌سى خصوصنده‌كى تشبثى‌ده عقيم براقايه سبب اولمشدى . بركون صاحب كراى باقى بكك اوزى كنارلرنده دولاشديغنى خبر آله‌رق صيد وشكار بهانه‌سيله كيدوب باقى بكى اله كچيرمكه موفق اولدى . الجزامن جنس العمل فحواسنجه، صاحب كراى ، موى اليهى باغچه سرايه كتيروب (تنكل) ديوانى ايچنده‌كى حوضه صوطولدرتوب اورايه حبس ايتمك صورتيله تلف ايتمشدر . عمدة الاخبار .

(السبع السيار) دن :

(خان سابق اسلام كراى ، خلاف عاده اوله‌رق (قالغاى) نصب اولنمشدى . طبيعتى اعجابى ينه اختلاله باشلامسى اوزرينه وجودى دولته ضررلى

استطراد

قريم حكومتنك اداره تشكيلاتنه عائد معلوماتى (عمدة الاخبار)دن آتى يه نقل ايتديكمز كبى، قريمك مقدراتى اوزرينه كلى تأثيرلرى اولان ميرزالر، علما حقنده كى معلومات دخى صيره سى كلدكجه درج اولنه جقدر.

« معلوم اولاكه قريم خانلرينك ترتيب ديوان و سائر امور راسخ الاركانى درت ركن بكلرك كف كفايتلرينه تفويض اولنوب آنلرك رأى وقرارلرى اولمادقجه برأمر عظيمه مباشرت اولنمق قانونلرى دكلدى. بو درت ركن : (١) شيرينلر (٢) منصور اوغللرى (٣) بارين (٤) سجوت تعبير اولنان ولسان تاتارده عمومنه (قراجى) دنيلان قسملردر.

قچانكه أمور مملكتدن بر ايش ظهورنده، (درت اوجاق) تعبير اولنان علماء عظام، مشايخ كرامكه (١) كولج شيخى (٢) قاچى شيخى (٣) چوبنجى شيخى (٤) طاشلى شيخى ايله يوقاريده ذكر اولنان درت صنف قراجى بكلرى ، ميرزالرى وقپو قولى اختيارلرى دعوت اولندقدنصكره أبتدا أمور خارجيه ايشلرينى كورن ميرزالر مشورت ايله قرارلرينى علما مجلسنه حواله ايدرلر و شرعاً هيچ برمحذورى كورولمزسه قبول ايدوب أوالامر اولان خانه عرض ايله تصديق ايتديررلردى . »

أوليا چلبى سياحتنامه سنده خانلرك قديم قانون جينكيز اوزرينه تشكيل ايتدكلرى (ديوان) لرى شو صورتله ذكر اولنمشدر :

---

[١] بوشهر أتيل [وولغا] صويونك [بحر خزر] ه دوكولديكى محلده اولوب اليوم (آژدرخان) ناميله ياد اولنور.

« خان حرهانکی (کورنش)[١] ده بولنه‌جق اولورسه بوتون قپو قوللری ، قپوجی خلقلری آل قاووشدیروب ، عادتلری اوزرینه یرلی یرلرینه اوتورورلر ، خان کلیر محل مخصوصنه جلوس ایدر . خانك صاغ طرفنده قالغای سلطان ، صول طرفنده نورالدین سلطان اوتورورلر . قالغای سلطانك صاغ طرفنده شیخ الاسلام حنفی و اوچ مذهب [شافعی حنبلی ، مالکی] صاحبی مفتیلر ؛ و نورالدین سلطانك صول طرفنده قاضیعسکر ، باغچه سرای منلاسی ، قریمك اطرافندن کلن یکرمی درت قاضیلر اوتوررلر . (خان آغا) سی دائما آیاقده دورر . بمضاده نورالدین سلطانك یاننه کیدر . قپو کتخداسی ألنده کومش برطایاق ایله طولاشه‌رق ارباب مصلحتی دیوانه کتیرردی . (دفتردار) قالغای سلطان طرفنده ، (دیوان افندیسی) نورالدین سلطان طرفنده اوتوررلردی .

أمرا ، خزینه‌دار ، ملتزملر ، دیوان کاتبلری هپ (روزنامه‌جی) طرفنده بولنیورلردی . (أوث) آغالری دخی آیاقده طولاشیرلردی . (دیوان) اعضالری بو صورتله اخذ موقع ایتدکدن صکره قالغای سلطان تحت اداره‌سنده بولنان [آقمسجددن تاقریمك جانب شرقیسی منتهاسنده (لرس) قلعه‌سنه قدر اولان اوچیوز شهر و کویلرك بالجمله مصلحتنی کوردیکی کبی نورالدین سلطان دخی کندی اداره‌سنده اولان [صاماجی دره‌سندن تا کوزلوه ، اور ، چکشکه ، آرباط قلعه‌لرینه وارنجه‌یه‌قدر او محیط داخلنده اولان ایکی یوز اللی] قصبه و کویلرك مصالحنی ، خان و یوقاری‌ده ذکر اولنان علما حضورنده کوریردی .

---

[١] (کورنش) لر حقنده معلومات صاحبکرای خان دوره‌سنده بیان ایدلمشدر .

بو مجلسده علمانك موقعی پك حائز اهمیت و نازك ایدی . حكملرده سقطلق، چوروكلك ظاهر اولورسه تاتارلر، آنلری [عاصی طاش] ایله تپه‌لر و اصلا أمان ویرمزلردی .

خان دخی بو مجلسدن صدور ایدن حكملری امضا ایله یرلیغ [فرمان] حالنه افراغ ایدردی .

مجلسه ختام ویرلدكدن صكره ، ایچنده مطلقا (طای) أتی اولمق شرطیله نفیس یمكلر حاضرلانیر، سفره‌لر قوریلیردی .

(دیوان) اعضاسی سفره‌لرده شو صورتله اخذ موقع ایدرلر :

١ نجی سفرده خان، قالغای و نورالدین سلطانلر، مفتیلر، شهر منلاسی.
٢ » » قاضیلر.
٣ » » خان اغاسی ، شرین بكی ، منصوریلر، أمرا .
٤ » » قپوجیلر كتخداسی ، قپوجی باشلری .
٥ » » قپو قوللرینك رئیسلری ، دفتردار.
٦ » » باش كاتبلر ، روزنامه‌جیلر .

بویله دیوان انعقادی كوننده یكرمی ایكی یرده صلوات پیغمبری چكیله‌رك یمك ییه‌نیر و بعدالطعام دعا و ثنالر ایدیلیردی .

احمد کرای سلطانی دخی بر قاچ آی صکره قتل ایتدیرمش ویرینه اوغوللرندن امین کرای سلطانی کتیرمشدر . صاحب کرای خان ، آلتی نهر [جم ، جایق ، أتیل ، قوبان [١] ، تن ، اوزی] کنارلرنده ، چادرلرده یاشایان تاتارلری قریمه یرلشدیرەرك هر برینه بررمقدار طوپراق ویرمش وبوطوپراقلری قزیل، ماوی تمغالر باصلمش «ملکنامه» لر ایله کندیلرینه تملیك ایتمشدر .

بونوع ملکنامەلر صاحب کرای خانك اثریدر . صاحب کرای خان سلطان سلیمانك « بغدان » سفرنده ، بالذات تاتار عسکریله بولنەرق بر چوق یارارلقلر کوستردیکی کبی ، « أنکروس » محاربەسنده دخی اوغلی، قالغای امین کرایی ، قوتلی بر تاتار اردوسیله کوندروب دولت عثمانیەیه یاردمده بولنمشدر .

صاحب کرای، حسن نیتی ، درایت وذکاسیله کرك سلطان سلیمان ،

کوریلەرك قتلی (باقی میرزا) یه حواله اولنمشدی . باقی میرزا اوزون مدت تعقیبندن صوکره (اوزبك) یاقینلرنده اسلام کرایی راست کتیروب تلف ایتمشدر .

اسلام کرایك یرینه کچن احمد کرای بووقعەدن متنبه اولمایەرق اوده بر قاریشقلق چیقارمق ایچون اوغراشیوردی . احمد کرایك بونیتندن صاحب کرای خبردار اولوب درحال اعدام ایتدیرمشدر .)

[١] (قوبان) نهری ایکی بویوك شعبەیه آیریلیر. بری (قره دکز) ، دیکری (آزاق) دکزینه آقار . بوایکی قول آراسندەکی (آدا) یه وقتیله (طمان) وآندن یوقاری نهر بویونجه تا (قابارطی) یه قدر اوزانان کنیش صحرالره (قوبان) دینلیردی .

قوبانك نام قدیمی (واردانوس) اولوب چرکسلر بوکا ، قره صو معناسنه (پسیخچه) دیرلردی . (تاریخ عثمانی ــ احمد راسم)

كرك قريم اهاليسی نزدنده لايق اولديغی حرمت وتوجهه بحق نائل اولمشدی. فقط ، برمدت صكره كفه ميرميرانی (قاسم پاشا) ايله برمسئله‌دن [١] طولانی آرالری بوزولديغی جهتله ، قاسم پاشا نك ، صاحب كرای خان عليهنده، افترا ايله دولو، استانبوله كوندرديكی بر « شكايتنامه » سی سلطان سليمانی ، خان حقنده شبهه‌يه دوشورمشدی .

اوكونلرده قازان خانی « صفا كرای » وفات ايتديكندن قازان اهاليسی ، صاحب كرای خانه مراجعتله اوغلی « بولك كرای » قازان خانلغنه ايسته‌مشديلر .

صاحب كرای خان او صيره‌لرده بعض سيباره مبنی اوغلنی حبسه آتدرديغی جهتله ، برچوق زمانلردن بری استانبول ده اقامت ايتمكده بولنان دولت كرايی قازان خانلغنه مناسب كوره‌رك دولت كرايك اورايه

---

[١] صاحب كرای ، چركس سمتنه كيتمك اوزره كفه جوارندن كچركن بر آدم صاحب كرايه ، عثمانلی رسومات مأمورلرينك اهاليه ياپدقلری ظلم وشدتدن شكايت ايدر .

بوشكايت اوزرينه صاحب كرای ، تحصيلداری چاغيروب تكدير ايدر . تحصيلدارك ، « كفه‌نك دولت عليه اولكه‌سی اولديغی . بورايه عائد بر مسئله‌يه هيچ بر كيمسه‌نك قاريشمه‌يه حق اولماديغی » يوللو مقابله‌سی اوزرينه صاحب كرای ، « كفه قلعه‌سنی عثمانليلر آنجق اجدادينك ياردميله فتح ايتدكلرينی و (طوب منزل) ندن اوته‌سی . خليفه طرفندن قريم حكومتنه ترك اولنديغنی » درميان ايدر .

ايشته بولقرديلر بالاخره دورلو دورلو قالبلره صوقيله‌رق ، كويا صاحب كرای كفه‌نك دولت عثمانيه‌يه عائد اولماديغنی ادعا ايده‌يورمش وكفه‌يه كلمكدن مقصدی قلعه يوللرينی اوكرنمك ، قلعه‌يه هجوم نقطه‌لرينی تعيين ايتمك ايمش صورتيله تفسير اولنه‌رق اصلسز سوزلرله سلطان سليمان دخی شبهه‌يه دوشوريلمشدر .
(السبع السيار)

کوندرلمسی برعریضه [١] ایله دولت عثمانیه‌یه بیلدیردی .

استانبولك بعض رجالی صاحبکرایه دارغین، حتی دشمن اولدقلرندن. بوعریضه‌یی پادشاهه ، « دولت کرای قریمه کونده‌ریلیرسه صاحب کرای طرفندن قتل ایدیله‌جکنی ، میرمیران پاشانك معروضاتی بودوشونجه‌لرینك اصابتی ایچون قوی بر برهان اوله‌بیله‌جکنی » سویله‌یه‌رك نهایت سلطان سلیمانی‌ده اقناعه [٢] موفق اولدیلر .

ایشته بوقرار اوزرینه استانبول حکومتی بر طرفدن صاحب کرایه، دولت کرایك « برموجب معروضات » کونده‌ریله‌جکنی بیلدیردیکی حالده دیکر طرفدن خانلق براتی مهرلنوب دولت کرای ألینه

---

[١] (مستفادالاخبار) تاریخی (تحفةالادیب وهدیت‌الاریب) تاریخندن نقلا بو وقعه‌یه متعلق شو معلوماتی ویره‌یور : « روسلرك قازان شهرینی استیلا ایتدکلرینی خبر آلان قریم خانی صاحب کرای ، استانبوله بر عریضه کونده‌روب ، قازانك روسلر طرفندن استیلا اولندیغنی ؛ کرك قریم حکومتنه ، کرك حضرت سلطانه بوشهری تخلیص واجب اولدیغندن عموجه زاده‌سی دولت کرایك قازانی روسلر ألندن قورتارمق ایچون ، معیتنه بر مقدار عسکر ویریله‌رك اورایه کونده‌ریلمه‌سی لزومنی » بیلدیرمشدی . حالبوکه دولت کرای ، صاحب کرایی قتل ایله قریم تختنه اوتورمق ایچون کونده‌رلدی . قازان خانلغی‌ده نهایت روسیه‌نك محکومی اولوب قالدی. (٩٦١)

[٢] (عمدةالاخبار) صاحب کرایك عزلی خصوصنده شوخبری یازیور: صاحب کرای هروجهله‌دوستنه دوشمننه فائق وسلطان سلیمانله طوغرودن طوغری‌یه مکتوبلەشیر ایدی. استانبولك بعض رجالی بونی چکه‌میوب پادشاهی قاندرمق ایستدیلرسه‌ده موفق اولامامشدیلر . رستم پاشا صدارته کچنجه (کذا) مفتیسنه ، وقاضیسنه ومیرمیرانته کیزلی مکتوبلر یازارق شاید صاحبکرایك بر خیانتی پادشاهه بیلدیریلیر ایسه کندیلرینی انواع انعامه مظهر ایده‌جکنی وعد ایتمسی اوزرینه. . .

ویریله یوروصاحب کرایی أولدرمك ایچون قریم جانبنه کوندریلیوردی.

دولت کرای بو (تمامات) ایله استانبولدن آیریارکن . صاحب کرای چرکس طرفرنده بولنیوردی [١] صاحب کرای وهنوز اون اوچ یاشنده اولان اوغلی غازی کرای ، دولت کرایك تمامانی یوزرینه ، بولك کرای طرفندن ، طمان کچیدنده قتل اولندیغی کبی باغچه سرای ده بولنان بوتون چوجقلری ده تلف ایدلمشدر .

صاحب کرای ومعصوم غازی کرایك نعشلری (باغچه سرای)ه کتیریله‌رك ، حاجی کرای خانك تربه‌سنه دفن اولنمشدر [٢]

صاحب کرای خان ، عقل وتدبیر صاحبی ، حکومت اداره‌سنه ماهر [٣] وفقط غضبلی بر ذات ایدی . تحت اداره‌سنده بولنان مملکتلری بیوك تدبیرلرله قولای قولای چویرمه‌یه موفق اولمش و قریمده بر

---

[١] صاحب کرای قریمده بولنورسه دولت کرایك عدم موفقیتی احتمالی نظر اعتباره آلان عثمانلی رجالی ، اولجه صاحب کرایه بر (فرمان) کونده‌روب اوکونلرده حال عصیانده اولان (ژانه) قبیله‌سنی تأدیبه مأمور ایتمشلردی .

ایشك حقیقتنی آکلامایان صاحب کرای ، جزئی بر عسکرله قالغای امین کرایی قریم محافظه‌سنه براقه‌رق عموم تاتار عسکریله طمان جهتنه کچمشدی .

(السبع السیار)

[٢] دولت کرای ، صاحب کرایك نعشی (اسکی قریم) ه کتیرلدیکنی ایشیدنجه قدیم جینکیز عادتی اوزره قان اکه‌لرینه بولانمش پارچه ، پارچه البسه‌سنی کییه‌رك جنازه مراسمنده حاضر بولندیغنی (السبع السیار) یازییور .

[٣] (ایدکو) میرزا اوغللرندن (علی بك) باشنه طوپلادیغی بویوك بر قوتله قریمه هجوم ایده‌جکنی ، صاحب کرای خان خبر آلیر آلماز همان تدارك کوروب دوشمنه فرصت ویرمه‌دن محو ایتدیکنی وبووقعه‌ده کوستردیکی مهارتلرینی (السبع السیار) مفصلا یازییور .

چوق مؤسسات[١] وجوده کتیرمشدر. یالکز عضبلی زمانلرنده اوفاق بر قصور، بر آدمك اتلافی ایچون کافی ایدی.

« بشر القاتل بالقتل » فحواسنجه عاقبت کندیسی دخی قضایه اوغرادیلدی.

صاحب کرای خانك مدت حیاتی اللی وخانانی یکرمی ییلدر.

---

[١] (عمدةالاخبار) صاحب کرایك مأسساتی حقنده شویولده معلومات ویره‌یور:

صاحب کرای (اولاقلی سرای) نده بر جامع، بر مدرسه بنااینددیکی کبی (باغچه سرای) دره‌سنی دخی شهر حالنه قویمق ایچون عالی بنالر، مدرسه‌لر، جامعلر. دکانلر وچفته قانلی حماملر انشا ایتدیرمشدر. باغچه سرای‌ده (تنکللو کورنش) ی ایله قریمی دشمندن محافظه ایچون ایکی دکز آره‌سنده یاپدر. دیغی (اور) قلعه‌سی، مومی‌الیهك آثار متروکۀ مهمه‌سندندر.

(اولیا چلبی)، سیاحتنامه‌سنده (کورنش) لره دائر شو معلوماتی ویره‌یور:

« صاحب کرای خان اوتورمق ایچون (عبا) دره‌سنی (صلاچق) دره سندن دها الویرشلی بولارق دره کنارینه صوك درجه زینتلی بر (کورونش) یاپدیردی که بوسرای یدی سنه‌ده اکمال اولنمشدر. (کورونش) سراینك درت طرفی باغلرله چوریلمش ودیوارلری کارکیردر. جرمی، داراً مادار بش بیك آلتمش آدیم اولوب درت طرفده قوی. متین دمیر قپولری واردر. برقاپوسی شمال طرفنده بولنان (ضربخانه) قاپوسیدرکه اوراده (مطبخ کیکاووس)، (کلار عامره). چاشنکیران وقاپوجی اوطه‌لری واردر. وبری‌ده جنوب طرفنده‌کی باغچه قاپوسی‌در. ودیکر ایکیسی‌ده أسکی و یکی (کورنشلر) قاپولریدرکه (یکی کورونش) قاپوسندن حرم دائره‌سنه کیریلیر. بو ایکی آره‌ده برده (باغچۀ ارم) ی کچدکدن صکره (قره خادم اغا) لر دوردیغی بویوك حرم قاپوسی واردر. وبو قپولرك ایچنده اوچ یوز آلتمش عدد قات قات (شاهنشین) لر، (جهانما) لر و ده کوناکون نقش بوقلمون عبرتمون

صاحب كرای ، باغچه سرای ده ، خان سرایی یاننده جامع ، ، حمام یاپدریغی كبی سائر محللرده دخی یوز قدر مسجد بنا ایتمك صورتیله نامنی دنیاده خیر ایله یاد ایتدرمكه موفق أولمشدر .

حجره‌لر واردركه هربری بر پادشاهك آثار بنالریدر . » باغچه سرای‌ده اوچ پرده (كورونش) سرایلری واردركه هربرینه اوچ بیك آدم صیغار . بونلردن بری صاحبكرای خانك بری بهادركرای خانك بردیكری‌ده اسلامكرای خانك بنا كرده‌سی‌در . اشبو كورونشلرده خانلر جلوس ایدوب قنون آل جنكیز اوزره (دیوان) قوروب أمور حكومتی رؤیت ایدرلر .

دولت كراى خان

دولت كراى خان ، منكلى كراى خانزاده‌لرندن مبارك كراى سلطانك اوغلى‌در.

باباسى، سلطان سليم خانك مصر سفرنده شهيد اولدقدن صوكره آناسنى عموجه‌سى محمد كراى خان دها صوكره سعادت كراى خان تخت ازدواجنه آلدقلرندن طولايى دولت كراى كنجلكنى «سراى» ده كچيرمش و سعادت كراى تخته كچنجه دولت كرايى « قالغاى » نصب ايتمشدى .

اسلام كراى وقعه‌سى اوزرينه سعادت كراى تختدن انفصال ايتدكدن صوكره دولت كراى دخى استانبوله كيتدى .

بر مدت صوكره صاحب كراى خان طرفندن قازان خانلغى ايچون ايسته‌نيلمش ايسه‌ده صاحب كرايك مومى اليهى تلف ايده‌جكى آكلاشيلماسى اوزرينه [١] دولت كراى طوغريدن طوغرى‌يه قريم خانلغى «برات»نى

[١] كلبن خانان والسبع السيار ، صاحب كراى خان دوره‌سنده اونك معصوميتنى ادعا ايتدكلرى حالده دولت كراى دوره‌سنده بالعكس مومى اليهى اتهام ايديورلر .

صاحب كرايك متعدد سفرلرده بولنه‌رق دولت عليه‌يه سبق ايدن خدماتنه مقابل سلطان سليمان خان طرفندن مومى اليهه قارشى بسله‌نيلن توجهى و بو توجهك تحصيلدار و ميرميران وقعه‌لرى اوزرينه نه صورتله زائل اولديغنى و باخصوص استانبول رجالندن بعضلرينك صاحب كراى عليهنده اظهار ايتدكلرى خشونت آيرى آيرى دوشونوليرسه دينيله بيليركه مملكتنه حقيق براداره تأسيسنه چاليشان و برچوق علمى . ادارى مؤسسه‌لر وجوده كتيرن صاحب كراى و او معصوم خانزاده‌لر صرف دولت كرايك حرص و طمعنه ، بعض رجالك حسد و انتقامنه قربان اولمشدر .

حاملا ، باغچه سرای تختنه اوتورمق و صاحب کرایی قتل ایتمك ایچون « قریم » ه کیتدی .

او صیره‌لرده بر مصلحتله چرکس طرفنده بولنان صاحب کرایك ، بولك کرای مباشرتیله طمان کچیدنده قتل ایدیلمسی اوزرینه « ۹۵۸ » تاریخنده دولت کرای قریم تختنه اوتوردی .

دولت کرای ، صاحب کرایك اوغوللرندن أمین اولامادیغندن بالآخره قالغای امین وغازی کرایلری [۱] وبرادرلری صاحب . سلامت عادل . غضنفر کرایلری ، امین کرای زاده جعفر و هنوز صبی بولنان قوتلو کرایلری دخی قتل ایتدیرمش و صاحب کرای خانك ارکاك . قادین اوچ یوز قدر خدمتجیلرینی ، یوز بیك عدد آت . قویون ، داوارینی ونه‌قدر ذی قیمت اشیاسی وارسه جمله‌سنی مصادره ایتمشدر .

دولت کرای ، بولك کرایك یاپدیغی جنایته قارشولق اولمق اوزره کندینه قالغایاق منصبنی ویرمشدی . چوق کچمه‌دن برمجلس‌ده دولت کرای ، صاحب کرای خانی نه صورتله قتل ایتدیکنی اوتانمه‌دن حکایه ایدرکن بولك کرایه غضبلانوب بلنده‌کی خنچر ایله اونی أولدیرمش ویرینه اوغلی احمد کرایی « قالغای » نصب ایتمشدر .

---

[۱] غازی کرای ، دولت کرایك امریله شیرینلردن (صقورچیش) نامنده بریسی طرفندن اولدیرلدیکی کبی قالغای امین کرای دخی کندی معیتی آدملرندن اولان (ایت خواجه) نامنده برجانی طرفندن قتل ایدیلوب نعشی دولت کرایه هدیه مقامنده کوندریلمشدی .

دولت کرای . کندیلکندن بویله برجنایتده بولنان (ایت خواجه) یی همان دار آغاجنه آصدرمشدر .

(السبع السیار)

ایشته بو اثناده ایدی که روسلرك حاجی ترخانه هجوم ایتدکلری خبری واصل اولدی . بوخبر اوزرینه دولت کرای معیتنه قالغای احمد کرای و حاجی کرای و برچوق شیرینلری آله‌رق اردوسیله حاجی ترخانه کیتدی وقریمه دخی اوغلی سمین محمد کرای سلطانی براقدی .

حاجی ترخان محاربه‌سنده اوکجه روسلر غالب کلدیلر . حتی قالغای احمد کرای ، حاجیکرای ، وبرچوق شیرین بکلری روسلر طرفندن شهید ایدلدی .

خان عسکرینك بومغلوبیتدن تماماً یأسه دوشدکلری برهنکامده ایدی‌که برمقدار عسکرله سمین محمد کرای چیقاکلدی . مومی الیه بو محاربه‌یه کلمك ایچون پدری طرفندن مأذون دکل ایکن محضا سائقهٔ جلادتله حاجی ترخانه کیدن عسکره ذخیره کتوره‌جکنی بهانه ایدرك معیتنی قاندیروب یوله‌چیقمش ایدی .

تاتارعسکری ، اصلا مأمول ایتمدکلری بوامدادی کورنجه‌جسارتلندیلر ؛ هپ بردن روسلره شدتلی برهجومده بولندیلر . روسلر بوهجومه مقاومت ایده‌میه‌رك بوزولدیلر ، مغلوب اولدیلر . دولت کرای ، بو محاربه‌ده بویوك یارارلغی طوقونان قهرمان اوغلنی ، محاربه‌ده شهید اولان احمد کرای سلطانك یرینه « قالغای » دیکدی . [١]

---

[١] بو وقعه حقنده (بچوی) ده شو سطرلر کورلمشدر :

(٩٦١) ده دولتکرایك ، روس حکومتنك بانیسی عد اولنان ایوان [غوروزنی] ایله وقوع بولان محاربه‌سی بیوك وقعه‌لردندر . محمد میرزا نام ذات قوماندا سنده اولان تاتار عسکری ، روسلرك التمش بیك موجودلی اردوسنی برکون برکیجه طرفنده پریشان ایتمشلردرکه بومقداردن پك آزی قورتیلابیلمشدر . بومحاربه‌یی (السبع السیار) شو صورتله یازیور :

دولت كراى خان ، جنك وجدالى سوەر ، قهرمان بر آدم ايدى. اوتەدنبرى قريم حكومتنه تعرضدن واز كچمەين روسلرى قوتلى براردو ايله تا مسقوايه قدر قوغدى. بونكلەدە اكتفا ايتميوب روسلرك پاى تختى اولان « مسقوا » يى قرق كون محاصره ايله ضبط و خزينەلرنده بولنان بوتون اموال ونقودينى مصادره ايتدكدن ماعدا قريم حكومتنه روسلر طرفندن هرسنه معين بر ويركى ويرلمك شرطيله عقدمصالحه ايتدى. تاتارلر بونوع ويركيلره « طيش » ديرلر. مسقوا وقعەسندن صوكره قريم اهاليسى دولت كراى خانه « تخت آلغان » لقبنى ويرمشلردر. دولت كراى «٩٨٥» صفرنده طاعوندن وفات ايتمشدر. تربەسى خان جامعنك قبله طرفندەدر.

مدت حياتى « ٦٧ » ومدت حكومتى يكرمى يدى سنه درت آيدر. دولت كراى كوزلوه شهرنده بر جامع ومتعدد چشمەلر ياپدرمشدر. آتيدەكى بيت مرحوم مشاراليهك آثار متروكۀ قلميەسندندر :

ياقەسين چاك ايدن هر برك كلك
كلشن ايچره نالەسيدر بلبلك

حاجى ترخان اهاليسى آرەسنده ميدان آلان اختلالدن روسلر جسارتلنەرك هجوم ايدوب شهره كيردكلرى خبرينه ايشيدلدى . دولت كراى تداركات لازمەيى اكمال . بعده طوغريجه حاجى ترخانه كيدوب روسلرى اورادن طرد ايتديكدنصكره قريمه دونركن ، اصلاً عجم نسلنه منسوب و (شرەند) اقبيله ياد اولنان قبيلەدن طقسان بيك آدم قارشولرينه چيقدى . اموال غنيمتله يوكلى يورغون عسكرلره هجوم ايتديلر . . . . .

سمين محمد كراى خان

محمد كراى ، دولت كراى خانك اوغلىدر . باباسنك وفاتىاوزرينه (٩٨٥) سنهسى محرمنك صوكارنده تخته اوتوردى. وقرداشارندن عادل كراى سلطانى قالغاى ديكدى .

اوسنهسى محمدكراى خان، دولت عثمانيه طرفندن (ايران) محاربهسى ايچون ياردمه دعوت اولنمش ايدى .

محمد كراى « تيمورقپو » طريقيله عثمانلى اردوسـنه ملاقى اولدقده ، سردار مصطفى پاشا ، يرينه اوز تيمور زاده عثمان پاشايى وكيل براقهرق عودت ايتمشدى .

محمد كراى دخى پادشاهك امرينى بكلهمهدن [١] يرينـه برمقدار عسكرله قالغاى عادل، غازى ، مبارك، اوغلو سـعادت كرايلرى براقوب قريمه عودت ايتدى .

برقاچ كون صوكره اوغلىسعادت كراىدخى معيتيله قريمهدونديكندن ميدانمحاربهده،پك آز برعسكرلهيالكز عادل، غازى،مبارك كرايلر قالمشدى.

بوايكى شهزاده عثمانپاشا طرفندن، حدود كنارلرنده دشمنى ازلهمك ايچون مأمور ايديلر .

« محمود آباد » نام محلده ، عجم شهزادهلرندن حمزه ميرزا قومانداسنده قوتلى براردو آپانسزدن قارشولرينه چيقيويردى .

---

[١] لالا مصطفى پاشـانك ، وكالتى عثمان پاشايه براقاسنى حيثيتنه مغاير كورهرك عودت ايتديكنى (السبع السيار) يازييور .

عادل کرای قوتنك آزلغنه رغماً عجملره مقابله طرفنی التزام ایتمش ایسه‌ده مقاومت ایده‌میه‌رك | غازی کرای ایله برابر | عجملرك الینه اسیر دوشدیلر .

شقای مبارك کرای ایله غازی کرای هر نصاسه دشمن الندن کندیلرینی قورتاروب مبارك کرای قریمه غازی کرای یدی سنه اسارتدن صوکره ارضروم والیسی عثمان پاشا نزدینه سالماً واره بیلدیلر .

فقط عادل کرای عجملر طرفندن اولدرلدی . [۱] قالغـای عادل کرایك عجملر طرفندن تلف ایدلدیکی خبری قریمه ایشیدیلنجه محمد کرای، عادل کرای سـلطانك یرینه اوغلی سعادت کرایی قالغـای نصب ایتمك ایستدی ایســه‌ده آلپ کرایك ، خانك اوغلندن یاشجه بیوك اولماسی بوفکرینی اجرایه مانع اولدی .

---

[۱] «. . . . حمزه میرزا بوایکی شهزاده‌یی اسیر آلدقدن صوکره کندی چادرینه کتیروب آنلره رعایت مخصوصـه‌ده بولندی . بعده طوغریجه ایرانه کیتدیلر .

خانزاده‌لرك مدافعه‌ده کوستردکلری ثبات وجلادتلرینه حیران اولان حمزه میرزانك و شاهك حرمی شهریار خانمك شفاعتلریله عادل کری (سرای) ده آلیقونمش ایسه‌ده غازیکرایك بعض درشتانه معامله‌سی وبر روایته کوره شهریار خانمك انتریقه‌سی مومی الیهك (فهقهه) زندانـه آتیلمسنه سبب اولمشدر .

برمدت صوکره ایران خاندانندن برقسمی، عادل کرایك بعض حرکتلرندن شبهه‌یه دوشه‌رك علیهنده بر طاقم تشویقاتده بولندیلر . افکار عمومیـه‌یی تماماً عادل کرای علیهنده چویردکدن صوکره بر کیجه عادل کرایك بولندیغی دائره‌یه هجوم ایدوب هم عادل کرایی وهم شاهك طورونی (پریخان)ی – عادل کرایك ایران حکومتی علیهنده بسله‌دیکی فکره اشتراك ایتمش تهمتیله – فجیعانه برصورتده اولدیردیلر .»

محمد كراى ، اوغلنى دخى بتون بتون محروم براقمامق ايچون « نورالدين سلطان » عنوانيله يكى برمنصب احداث [١] ايدرك دولت عثمانيه‌يه بويكى منصبى « برات » ايله رسما تصديق ايتديردى . خانلره مخصوص وارداتدن بر مقدار حصه آيرمق صورتيله اوغلونك خاطرينى ياپمش اولدى .

محمد كراى ايكنجى دفعه ، دولت عثمانيه طرفندن ايران سفرينه چاغيرلمش ايسه‌ده ينه اوغلى مراد كراى سلطانى كوندروب كنديسى عسكر طوپلايه‌رق مستقوفلرله محاربه‌يه كيتمسى پادشاهك اغبرارينى موجب اولدى . [٢]

ينه او صيره‌لرده اوز تيمور اوغلى عثمان پاشا ، (شيروان) دن كفه‌يه كلمشدى . محمد كراى خان ايله برمسئله‌دن اوترى آرالرى آچيلوب غوغالرى محاربه‌يه قدر چيقمشدى . قالغاى آلپ كراى ، بو غاوغاده

---

[١] سعادتكراى (نورالدين) ميرزانك تحت تربيه‌سنده بويودلديكى ايچون (نورالدين ميرزا سلطانى) ديمكله شهرت قازانمشدى. بناء عليه بو يكى منصبه‌ده نورالدين [ولى عهد ثانى] نامى ويرلمشدر .

[٢] پچوى تاريخى بو وقعه‌يى شويله‌جه تحرير ايده‌يور :

٩٨٧ سنه‌سى پادشاهك دعوتى اوزرينه محمد كراى طوغريجه كفه‌يه كلوب اون بيك قدر تاتار عسكريله (كفه‌بكى) اولان محمد بكى باشبوغ تعيين ايدرك محاربه‌يه كوندردى. و ارقه‌دن بر مقدار عسكرله كندى دخى كيتدى. سردار عثمان پاشا ايله (باكو) شهرنده بولنان قزلباشلرى تأديب ايتدكدنصكره شماخى‌يه كلوب عصيان ايدن محمد نام شخصى ، طرفدارلريله برابر جزالانديره‌رق شيروانه كلدى .

دولت عثمانيه طرفندن تاتار عسكرينك شيرواندە قيشلاماسى ارزو ايدلمش ايكن محمدكراى امرى اصغا ايتمه‌دن قريمه عودت ايتمشدركه ايشته بوحال «سبب غيظ پادشاهى » اولمشدر .

قالغایلغی براقارق عثمان پاشا طرفنه کچه‌سی اوزرینه عسکر باشسز قالدیغندن دارما داغین اولدیلر .

محمدکرای هرنه‌قدر اوغلی سعادتکرایی قالغای، مرادکرایی نورالدین تعیین ایله یکی‌دن مقابله ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده عسکری تکرار طوپلاماغه موفق اولامادی .

بووقعه استانبوله ایشیدیلیر ایشیدیلمز، استانبولده بولنان اسلامکرای (خان) تعیین ایدیله‌رك کمیلرله قریمه کونده‌ریلدی (۹۹۲) .

عزل ایدیلدیکندن خبردار اولان محمد کرای . جانی قورتارمق امیدیله آتیل‌صویی کنارنده نوغای‌قبیله‌سنه صیغنمق ایچون فرارایتدیسه‌ده ، قاکلیجق نام محلده قرده‌شی آلپکرای آرقه‌سندن یتیشوب ، قارداشلق حقنی آیاقلر التنه چیکنه‌یه‌رك بیچاره‌یی تلف ایتمشدر .

مزاری باغچه سرای جوارنده (اسکی یورد) نام محلده‌در . محمد کرایك عمری اللی ایکی ، مدت حکومتی یدی ییل اوچ آیدر .

محمد کرای بویوك وجودلی ، غضبلی ، قهرمان برذات ایدی.

اسلام كراى خان

اسلام كراى . دولت كراى خانك اوغلى در . باباسى خان ايكن (رهن) اولەرق استانبوله كوندرلمشدى .

اسلام كراى ، سلطان سليمان وسلطان سليم ثانى دن بويوك توجهلر كورمش ايسەده سلطان مراد زماننده كوزدن دوشەرك قونيەيە كوندرلمش واورادەوقتنى (حضرت مولانا) تكيەسنده عبادتله كچيرمشدى.

(٩٩٢) سنەسنده محمد كراى عزل ايديلدكدن صوكره قريم تختنه جلوس ايدوب آلپ كراى مباشرتيله ، محمد كراى خانى تلف ايتديردى. وخدمتنەقارشولق اولمق اوزره آلپ كرايى قالغاى ، اوغلى مبارك كرايى‌ده (نورالدين) ديكدى .

سعادت كراى باباسنك انتقامنى آلمق ايچون ، اولجه التجا ايتديكى نوغاى قبيلەسى بكلرندن برقاچنك باخصوص اسنى بكك ياردميله بويوك برقوت طوپلايەرق باغچه سرايه هجوم ايتدى. [١]

آنسزين وقوع بولان بوهجومه اسلام كراى مقاومت ايدەميەجكنى اكلايەرق كفەيە قاچدى . وبرعريضه ايله استانبولدن امداد ايستەدى. اسلام كراى ، دولت عليه طرفندن معاونته مأمور اولان كفەميرميرانى واوجواردن طوپلاديغى عسكر ايله (اندال) [٢] نام محلده سعادت كرايى مغلوب ايتدى بومغلوبيت اوزرينه سعادت كراى تكرار (أتيل) كنارنده

---

[١] بووقعه ، سمين محمدكراى وقعەسندن اوچ آى صكره وقوعبولمشدر.

[٢] اندال ، اسكى قريم يانلرنده بر چولدر .

بولنان نوغای قبیله‌سنه صیغینمیه مجبور اولدی . [١]

برمدتدن بری بوجاق [بسارابیا] یانلرنده اوتوران نوغای قبیله‌سی بغدان خلقنكماللرینه ، آتلرینه ، داوارلرینه تجاوز ایتمك صورتیله آنلری راحتسز ایده‌یورلردی . پادشاه طرفندن ویریلان امر اوزرینه بغدان خلقنك مصادره اولنان ماللری نوغایلردن کیری آلندی وبوصورتله اسلام کرای هردرلو قاریشقلقلردن قورتلمش اولدی .

اسلامکرای زماننه قدر منبرلرده صرف قریم خانلری نامنه دعا اوقونوردی . پادشاه طرفندن وارد اولان برامر اوزرینه منبرلرده پادشاهك نامی دخی ذکر ایدلمکه باشلامشدرکه منبرلرده ابتدا پادشاهك صوکره خانك اسملری ذکر اولنه‌رق دعالر اوقونوردی .

اسلام کرای (٩٩٦) جمادی الاولنده آقکرمان جوارنده وفات ایدوب نعشی ، آقکرمان قلعه‌سی یاننده بولنان بویوك جامع حوالیسنه دفن اولنمشدر .

اسلام کرای، عقللی ، تدبیرلی ، متقی برذات ایدی . اکثرعمرینی استانبولده کچیرمش واوچ عثمانلی پادشاهنك توجهنه نائل اولمشدر .

---

[١] سعادت کرای ، باشنه طوپلادیغی قوتله ایکنجی دفعه قریمه هجوم ایتمش ایسه‌ده آلپ‌کرای طرفندن ینه مغلوب ایدلمشدر . سعادت کرای بوکره‌ده قاچمغه موفق اولوب أتیل جوارنده سکز سنه دها آسوده برحیات کچیردکدن‌صوکره وفات ایتمشدر . نعشی قریمه نقل اولنه‌رق باباسنك قبری یاننه دفن اولنمشدر . ایکی سنه ادارۀ حکومت ایتمش وقرق یاشنده وفات ایتمشدر .
السبع‌السیار

بورا غازی کرای خان

غازی کرای، دولت کرای خانك اوغلی و اسلام کرای خانك قردەشیدر . بویوك برادری محمد کرای خان معیتیله شرق سفرینه کیدرکن محمد کرایك بردن برە قریمه دونمەسیله بورا غازی ، برادری قالغای عادلکرای ویانلرنده بولنان اوچیوز عسکر ایله سرعسکر عثمان پاشا معیتنه کیرمش وایران حدودی یاقینلرنده عجم اردوسنی ازلەمکه مأمور اولمشدیلر . بردن برە قارشولرینه بویوك بردشمن اردوسی چیقیورمسیله قاچمەیی دخی مردلکلرینه یاقیشدیرامایوب همان جنکه کیرمش ایسەلرده عجم اردوسنك قوتنه بالطبع مقاومت ایدەمیەرك عجملر الینه اسیر دوشمشلردی .

بورا غازی بو اسارت ایله (قهقهه) زندانندە تام یدی سنه حبس اولندی .

ایرانك بویوك آدملری بورا غازیکرایك قهرمانلغنی ، مردلکنی ، فضیلتنی تقدیر ایدرك برقاچ شرط داخلنده[١] زنداندن آزاد ایدەجکلرینی کندیسنه سویلەدکلری زمان غازی کرای او شرطلر داخلنده ایراندە

---

[١] معتبر بعض عجم خانلری شاهك امری اوزرینه متعدد مکتوبلرله غازی کرایه، شاید قریمه کیتمامك وایراندە ارزو ایتدیکی کبی بر مسندده بولنمق شرطلرینی قبول ایدرسه قهقهەدن تخلیصنه امکان اولدیغنی سویلمەلری اوزرینه بو تکلیف خانزادەنك حمیت وطنپرورانه ووقار شاهانەسنه طوقوندیغندن کلمش مکتوبلرك کافەسنه بردن آثار بلیغانەسندن اولان (متن کتابده درج اولنان رباعیٔ متحکمانەسیله) مقابله ایلدی.

سربست باشامقدن ایسه حبس‌ده قالمانی ترجیح ایده‌جکنی آتی‌ده‌کی بیتلرله افهام وورد ایتدیکنی شاه‌عباسك کتابداری صادق افندی (تذکرة الشعرا) نام مجموعه‌سنده ذکر ایتمشدر .

تابوده غم وشادی و حرمان بوده
زینگونه گذشته تاکه دوران بوده
ماتجربه کرده‌ایم که در ملك شما
راحت همه درقلعه وزندان بوده

بورا غازی کرای هرنه‌ایسه، برچوق مشقتلرله (قهقهه) زندانندن فرار ایتدی . برکون قلندرانه ، درویشانه برقیافتله ارضروم والیسی عثمان پاشا نزدینه چیقا کلدی .

ارضرومده برمدت اکلشدکدن صوکره استانبوله کلدی. استانبوله ورودی، اسلامکرایك وفاتنه تصادف ایتدیکندن، دولت عثمانیه طرفندن عهده‌سنه قریم‌خانلغی توجیه‌اولنه‌رق (٩٩٦) سنه‌سنده قریم تختنه کچدی.

برادری فتح کرایی قالغای ، دیکر برادری ، عادل کرای سلطانك اوغلی بخت کرای سلطانی نورالدین دیکدی .

بعده ، امکدارلرندن احمد اغایی (باش اغالق) عنوانیله سرایه ناظر تعیین ایتدی‌که صکره‌لری بوخدمتده بولنانلره (خان اغاسی) دنیلمشدر .

(١٠٠٥) تاریخنده سلطان محمد ثالثك (اکری) محاربه‌سی ایچون بر مقدار عسکر ایسته‌مسی اوزرینه قالغای فتح کرای سلطانی تاتار سواری عسکریله اکری محاربه‌سنه کوندردی .

فتح کرای ، بو محاربه‌ده پك بیوك یارارلقلر کوستردیکندن ، صدر

اعظم سنان پاشانك تشویقیله. خدمتنه قارشولق اولمق اوزره، سلطان محمد خان طرفندن قریمه خان نصب اولندی .

غازی کرای خانه بوخبر واصل اولنجه درحال برکمی ایله (سینوب) اسکله‌سنه کلدی . او اثناده فتح کرانك خان تعیین اولنمسنه سبب اولان سنان پاشانك یرینه ابراهیم پاشانك صدارته کلمسی ایشی ده کشدردی . چونکه ابراهیم پاشا غازیکرای خانك طرفداری ایدی.

بو عزلك قریم خلقی آره‌سنده قارغشه‌لغی موجب اوله‌جغنی سویله‌یه‌رك پادشاهی، وکلایی‌ده اقناعه موفق اولدی. فقط عین زمانده پادشاه طرفندن فتح کرای قریم خانی نصب ایدیلمش بولنیوردی . صدر اعظم پاشا بونك چاره‌سنی‌ده بولدی ! یکیچری متفرقه باشی چرکس خندان اغایی ، بری فتحکرای ، دیکری غازیکرای نامارینه یازیلان ایکی قطعه (برات) ایله قریمه کوندردی‌که خندان اغا هانکی طرفده اهالی وامرانك تمایلنی کوررسه او طرفه براتی ویرمکله مأذوندی .

خندان اغا سینوبده بورا غازیکرایه تصادفله (برات) ی طوغریجه اوکا تسلیم ایتدی . زیرا مومی‌الیه آغا، خانك و صدر اعظم پاشانك طرفدارلرندن ایدی . ایشته بو صورتله غازی کرای تکرار مسندنده ابقا ایدیلوب بودفعه‌کی خانلقده غازی کرای، چرکس نظامنه مأمور کوچوك برادری سلامت کرای سلطانی (قالغای)، سعادت کرای زاده دولت کرایی (نورالدین) نصب ایتدیسه‌ده بر مدت صکره غازیکرای ، دولت کرای سلطاندن أمین اولامایه‌رق آنی اعدام ایتدیردی . دولت کرای سلطانك قتل ایدیلدیکنی طویان سلامت کرای دخی حیاتندن اندیشه‌یه‌دوشوب فرار

ایتدیکندن طولانی غازی کرای خان، اولادندن طوقتامش کرای سلطانی قالغای، سفرکرای سلطانی (نورالدین) دیکدی.

تفنکجی علوفه‌سی نامیله اهالی طرفندن ویریلان (ویرکی) غازی کرای خان زماننده احداث اولنمشدر.

بعض مورخلر غازی کرایی، مظالمندن طولایی تنقید ایتمشلردر. بونکله برابر غازی کرای مرد، قهرمان، فاضل بر ذات ایدی. روس عجم، انکروس، ساطورجی پاشا محاربه‌لرنده باخصوص عصیان ایدن افلاق وویوده‌سی میخال [١] ایله وقوع بولان محاربه‌لرده شایان حیرت فدا کارلقلر کوسترمشدر. مأمور اولدیغی سفرلرده کوستردیکی فداکارلقلره قارشولق اولمق اوزره (آرپه‌لق) نامیله سلستره سنجاغی کندینه توجیه ایدلدیکی کبی خزینهٔ همایوندن دخی اوتوز بیك آلتون جیب خرجلغی احسان اولندی [٢].

---

[١] بغداد اهالیسی، برکوك قلعه‌سنی محاصره ایله ضبط واسلاملری قتل ایتمشدیلر.

١٩٠٤ سنه‌سنده قریم خانی بغدانه داخل اولوب اهالی‌یی کندینه تابع ایتدکدنصکره میخال نام وویوادایی قید وبند ایله سرداره تسلیم ایده‌جکنی وبوکوندن اعتباراً بغدانه تاتار أمراسندن برحاکم نصب اولنماسنی (آغالر) یله استانبوله بیلدیردی. فقط خانك بوحرکتندن. (بغدان ولایتنه تملك ملاحظه اولنمغله آرزوسنه مساعده ایدلمدی. (نعیما — پیچوی)

[٢] آتیده‌کی مراسم خانلرله، پادشاهك، وکلا ایله میرزالرك مناسبات رسمیه‌سنی ارائه ایتدیکی جهتله (پچوی) تاریخندن عیناً نقل اولنمشدر.

« ١٠٠٢ سنه‌سی ولایت معمورهٔ قریم ودشت قپچاق ونغای تاتارلرینك فرمانرانی سلاطین جینکیزیه‌نك صاحب تیغ وعلم ومعرفت واذهانی غازیکرای خان، جانب عالیشان پادشاهی‌دن سفر نصرت أثره مأمور اولمغله مبالغه عسکر

غازی کرای محاربه‌لرده قازاندیغی اموال ایله (غازیکرمان) نامنده متین بر قلعه انشا ایتدیرمشدر .

(١٠١٦) سنه‌سی شعبانده انشا آتی اکمال ایدوب قریمه دونرکن « تمورك » قلعه‌سنه کلدکده بردنبره طاعون خسته‌لغنه طوتیله‌رق وفات ایتمش و نعشنی دخی « باغچه سرای » ه کتیریلوب پدری تربه‌سنه دفن اولنمشدر .

غازی کرای خان اللی بش ییل یاشامش و برنجی دفعه‌سنده سکز ییل اون آی . ایکنجیسنده اون بر ییل اوچ آی قریمه خانلق ایتمشدر.

تاتار عدو شکار ایله نهر اوزیدن عبور وطورله نهری یالیسیله ممالك (له) دن مرور ایدوب (بدون) سرحدنده واقع صونلق قلعه‌سی قربنده مأمول وملحوظ دکل ایکن تشریف ایتمکله جانب سردان ذیشانه مژدهٔ قدوم ایرشدر- دیلر . . . . . چون یانیق صحراسنه نزول بویوردیلر ایرتسی کونی که ماه ذی‌القعده‌نك اون طقوزنجی کونی ایدی وزیراعظم وسردار اکرم جمله بکاربر- کوك کوتورمز عسکرله استقباله واردیلر. وآت آرقه‌سنده مصافحه ایدوب حال وخاطر صوریشدیلر . وکلوب اوتاغ زرین طاق سرداره نزول بیوردیلر . وسردار ایله بر مقصد اوزرینه برابر اوتوردیلر واحضار اولنان طعامی معاً ییدیلر . . . .

نقل اولنورکه افلاق سفرنده خان ذیشان غازیکرای سلطان ، سعادتلو پادشاهی سلاملایوب همعنان اردوی همایونه قریب بر کیدر تکرار سلاملایوب منزلنه روان اولور .

ینه اول کون روم ایلی بکلر بکی ، جمله روم ایلی بکلربله دعوته واروب اوتاغ همایون پادشاهی‌یه کلدکده وزیر اعظم. وزیرا ایله پیاده اوکنه دوشوب اوتاغ خاصه قربنده وزیر اعظم قولتوغنه کیروب آتدن ایندرمشدر .

وسعادتلو پادشاه مصافحه‌دن صکره برکرسیٔ زرین برابر وضع ایدوب « بیورك ، اوتورك خان قرداش » کلامیله خطاب ایتمشدر . . .

غازی کرای خان برچوق علوم وفنونه واقف ، عربی ، تورکی ، فارسی لسانلرنده نظم و نثره قادر ، قهرمان [١] عالم بر ذات ایدی . غازیکرایك (دیوان)ی ، فضولی بغدادینك (نیك وبد) منظومه‌سنه یاپدیغی (کل و بلبل) نظیره‌سی [٢] خواجه سعدالدین افندی‌یه یازدیغی منظوم مکتوبلری [٣] غنی زاده نادری‌یه یازدیغی منثور تحریراتی و موالی‌دن کفه‌وی حسین افندی‌یه عربجه یازدیغی منظوم ومنثور منشأتی قیمتدار اثرلرندندر . آقمسجد قصبه‌سنده بر جامع بنا ایتدرمشدر .

---

[١] قریم اموری سلطان احمد دورنده دولتی چوقلق اشغال ایتمدی . چونکه اوزمانلرده ادیب ، شاعر ، عاقل ، مدبر ، کبار ، باب عالیجه قطعیا قدری بیلینه‌مه‌مش اولان خان غازی کرای حکومت ایده‌یوردی .
(ابوالفاروق)

[٢] (١٠١٢) سنه‌سنده غازی کرای ، عسکریله بلغراده‌کلمشدی . دولت عثمانیه طرفندن هیچ بر أمر وقوع بولمه‌دن غازی کرای خانك قیش اورته‌سنده یورمتی اختیار ایتمسی محضا پادشاهی دلکیر ایده‌جکی ذهابی اوزرینه ایدی . چونکه ایکی سنه‌دنبری اردوی همایونده بولنه‌مامشدی . هرنه ایسه خان اوقیشی عسکریله برابر (پچوی) ده کچیردی .
خان ، عالی جناب ، فاضل بر ذات ایدی . پك چوق دفعه‌لر کندیلریله مشرف اولدم . حتی بوفقیر کندیلرینه خط تعلیق تعلیم ایتمشدر . خان ایام شتاده بوتون استعدادینی (کل وبلبل) منظومه‌سنه حصر ایتمشدر . بومنظومه فضولی بغدادینك « نیك وبد » منظومه‌سنه نظیره اولمق اوزره انشاد اولنمشدر . قهوه ایله باده‌نك مقابله ومعارضه‌لرینی محتوی منظوم بررساله دخی وجوده کتیرمشدرکه ختامنده « پچوی‌ده‌کی حاصلاتمز بوقدرجه‌در » دییوردی .
(پچوی صاحبی)

[٣] غازی کرای بر محاربه‌ده اردوی همایونده بولنه‌مامشدی . بونك اوزرینه پادشاه طرفندن غازی کرایه ستم آمیز بر مکتوب کونده‌رلدیکی کبی خواجه سعدالدین افندی‌یه دخی منظوم برمکتوب ارسال ایتمشدی . غازی کرای ،

غازیکرای فن موسیقی‌یه‌ده واقف ایدی . هر درلو (چالغی) یی چالا بیلیردی ..

غازیکرایك بر چوق شرقیلری، بسته‌لری واردر . آتیده‌کی اشعار مومی‌الیهك آثارندن انتخاب اولنمشدر .

یالکز ایکی بیتنی آشاغی‌یه نقل ایتدیکمز . خواجه سعدالدین افندینك بومنظومه‌سنك هر بیتنه ، منظوم و منثور اوله‌رق جواب ویرمشدر .

بر کمی کلدی سمت کوزلودن
بر خبر ویردی چرخ کچرودن
دیدی کیم خان سفردن ایتز حظ
قوماز آنی یاننده بر ایکی فظ

غازی کرایك سعدالدین افندی‌یه یازدیغی بو ایکی مکتوبی و سائر کزیده اشعاری (السبع‌السیار) ده تماماً درج اولنمشدر . آتیده‌کی بیتلر دخی مشارالیهك اشعارندندر :

غافل اولمه‌ك دوستلر ایردی ینه آخر زمان !
دوندی عکسنه هر ایشلر؛ قالمادی أمن وأمان .
مملکت اسلام ایچنده شاه عادل دینیلن ؛
بر نیجه ظالملرك دستنه ویرمشدر عنان .
مسئله کوچدر دیو ویرمز مرادنجه جواب ؛
مفتی ، مستفتی‌دن آلمادقجه تا کیم ارمغان.
قاضیعسکرلر ویررلر منصبك اعلالرین ؛
شونلره کیم جهلی ظاهر اوله وقت امتحان .
حجره آقچه‌سی دکل، ویرمز عمارت چوربه‌سین؛
مستفدین‌دن مدس المانجه حق نان .
شمدی ابدالار دخی عارف اولوبدر شویله کیم !
بیك کز اکسکلك ایدر ، بر کره قاینا تماز قزان .

غزل

رایته میل ایدەرز قامت دلجو یرینه ؛
طوغه دل باغلامەمز کاکل خوشبو یرینه .
هوس تیر و کمان چیقمادی دلدن اصلا ؛
ناوك غمزهٔ دلدوز ایله ابرو یرینه .
سورەرز تیغمزك ذوق و صفاسین هر دم ؛
سیم تنارله اولان لذت پهلو یرینه .
گردن توش زیباده قطاس دلبند ؛
باغلادی کوکلمزی زلفله گیسو یرینه .
سورەرز ، اسب هنرمند صبا رفتاری ،
بر پری شکل صنم ، بر کوزی آهو یرینه .
کوکلمز شاهد زیبای جهاده ویردك ؛
دلبر ماه رخ و یار پری رو یرینه .
سفرك جوری چوق، امید وفا ییله ولی ،
اولدق آشفتەسی بر شوخ جفا جو یرینه .
اولمشز جان ایله بالله غزایه تشنه ؛
قانی دشمن ملکك ایچرز صو یرینه . .
دنیانك

سفر همايونه مأمور اولديغنده ركابه ارسال ايتديكى مكتوبدر .

بز مجاهد قوللكز، بذل ايدەرز جان وسرى .
پادشاهم نه‌ديم صكره طويارسين خبرى ! . . .
قاچمييوز تيروتبردن چاليشوب دين يولنه ؛
اول بنم بوينمه، كروار ايسه آنك ضررى .
بزده اقدام ايده‌رز وارەغه بركون ايلرى ؛
كيرو قالماز آنى بيل هركيم اوله‌جنك أرى .
ماجراى سفرك دردينى شرح ايلريسه‌م .
استماع ايده‌نه تأثير ايدر اول غم خبرى .
عزم ايدر اولدى غزاىِ سفره، سلطانم
قيل آكا خير دعا ايشته قوللكدر ايش أرى ! . .

ضبور قلعه‌سى محافظه‌سنده اولدقلرنده بعض وزرايه ستم آميز انشاد وارسال ايتدكارى غزلدر .

تلخكام اولسه‌ق عجبمى حالمزنى بركورك :
بورنمزدن كلدى بالله آجى صوىى ضبورك ! .
اهل اسلام ايللرين كافر خسارت ايلدى ؛
أى خدا ناترسلر ، سزرشوت آلاك اوتورك . .

عرصهٔ رزم ایچره بز، قانلر دوکوب قان آغلارز. ؛
وادیٔ عشرتده سز، جام صفا ذوقین سورك !
بر تدارك اولماز ایسه كیتدی الدن مملكت ؛
اعتماد ایتمرسه‌كز اطراف غالدن صورك !
ای وطندن آبی هردم جنك ایدن بیچاره‌لر !
راست ایلك تیری محنتده بلا یاین قورك !
خیلی نی آهنك ایمش قانون دولت نغمه‌سی !
ای مدبرلر ، انك باری قولاغنی بورك !
خان غازی صدقله بونظمی قیلمشدر روان ؛
کر بتان سوز سویلر ایسه آنی ضبوردن سورك ....

فتح کرای خان

فتح کرای خان ، دولت کرای خانك اوغلی، غازی کرای خانك قرداشیدر .

فتح کرای ، غازی کرای خانك قالغایلق خدمتنده بولنوب مشار الیه طرفندن ، سلطان محمد ثالثك (اکری) محاربه‌سنه کوندرلمش ایدی.

فتح کرایك اکری محاربه‌سنده سبق ایدن خدماتی صدراعظم سنان پاشا طرفندن تقدیر اولنمقله مومی الیه پاشانك توصیه‌سی اوزرینه ، فتح کرایك عدم موافقتنه [١] رغماً عهده‌سنه قریم خانلغی توجیه اولندی .

فتح کرای (١٠٠٥) سنه‌سی تخته چیقوب عادل کرای زاده نورالدین بخت کرایی قالغای و برادرلرندن سلامت کرای سلطانی (نورالدین) نصب ایتدی .

اوصیرالرده فتح کرایك خان نصب اولنمه‌سنه سبب اولان سنان پاشا صدارتدن عزل اولنمش و یرینه غازی کرای خانك خانلق مسندنده ابقاسنی التزام ایدن ابراهیم پاشا صدراعظم تعیین اولنمش ایدی .

ابراهیم پاشا بوخصوصی مذاکره ایچون طوپلانان مجلسده « غازی کرایك عزلی قریم اهالیسی آره‌سنده بیوك برسوء تأثیر حاصل ایده‌جکنی؛ بووقعه‌نك تاتارلر آره‌سنده بویوك برقاریشقلغه میدان ویره‌جکنی »

[١] دولت عثمانیه طرفندن کندینه خانلق تکلیف ایدیلدکده : « معذور کوریکز قبول ایده‌مم چونکه بو خدمت جلیله اولو برادرم . آتام بولنان غازی کرای خانك حقیدر. ذاتاً بن ده بوکون اونك بر بنده‌سی، برخدمتجیسی‌یم » دیه رد ایتدیکنی (نعیما تاریخی یازیور .

سویلیه‌رك رجال دولتی اولکی قرارلرندن واز کچیرمکه و پادشاهه دخی بری فتح کرای ، دیکری غازیکرای نامارینه ایکی قطعه (فرمان) اصدار ایتدیرمکه موفق اولدی .

ابراهیم پاشا بوفرمانلری متفرقه باشی چرکس خندان آغا یدینه تسلیم ایدوب قریمه کوندردی . خندان آغا ایسه ذاتاً غازی کرایك أمکدارلرندن بولندیغی جهتله ابقا براتی طوغریجه غازی کرای خانه تسلیم ایتدی. حالبوکه پادشاه فتح کرایك تختنده قالماسنی آرزوایدیبوردی. بوارزو اوزرینه فتح کرایك براتی خصوصی برخط همایون ایله تأیید ایتدی . بوعجیب وقعه قریم اهالیسنی بیوك برحیرته دوشوردی ، حتی برچوق قیل وقاله میدان ویردی . چونکه اهالی هرایکی خانك النده برات پادشاهی کوربیور ، هانکیسنه تبعیت ایده‌جکلرینی بیله‌میورلردی. نهایت مسئله‌نك حلی شرع شریفه حواله اولندی. فقط کفه قاضیسی ایله مفتیسی بشقه بشقه دلیللر ایله بری فتح کرای خانك ، دیکری غازی کرای خانك ابقاسی ایچون حکم ویردیلر . شویله که: قاضی عبدالرحمن افندی ، پادشاه طرفندن خصوصی اوله‌رق کوندریلان خط همایونك تاریخ تحریری مؤخر اولدیغنی نظر اعتباره آلوب فتح کرایك ابقاسیچون حکم ویردیکی حالده مفتی آراقی محمد افندی ، خط همایون امضاسز ومهرسز اولدیغندن شرعاً معمول به اولامیه‌جغنی وبناءً علیه تاریخی مؤخر و طغرای همایون ایله معنون فرمان عالی ایله حکم ویرلمك لازم واجب ایتدیکنی سویله‌یوب غازی کرای خانك ابقا براتی التزام ایتمکله اختلافی قالدیرمش وبوصورتله غازی کرای ایکنجی دفعه تخت خانی‌یه جلوس ایتدی .

فتح كراى بو حكم اوزرينه تختدن چكيلوب استانبوله عودت ايتمك اوزره ايكن بعض ادملر طرفندن برادريله كوروشمه‌دن كيتمك مناسب اولماديغى اخطار اولندى . « اذاجاءالقضاعمى البصر » مفادنجه فتح كراى كفه جوارنده (نقش الوان) نام محلده ، غازى كرايك چادرينه كيروب عادت قديم اوزره قالپاغنى يره آتەرق :

اى بكا سنك ملالتدن ايدن عاردين ،
بم اول باشمى اورتايه قويوب ياردين !

قوليله أتك اوپديكى صره‌ده منصور اوغللرندن برى ، او جسم نازنينى آچاپوب (كونالك) دنيان بر آلتله تجبيع برصورتده شهيد ايتدى . [١] قالغاى دولت كراى خان چادرينه هنوز كيرمه‌دن ايشه واقف اولديغى جهتله همان فرار ايتمش ايسه‌ده آرقه‌سندن قوغان جانيلر فرصت ويرمه‌دن ياقالايه‌رق آنى‌ده تلف ايتديلر .

فتح كراى خانك مدت حياتى اوتوز طقوز ييل ومدت حكومتى يالكز اوچ آيدر .

مشاراليه كريم ، خلوق ، قهرمان برذات ايدى ، مناقب عاليه‌سى زبانزد در .

---

[١] بعض تاريخلر بوقتل ماده‌سنى ، غازى كرايك خبرى اولمه‌دن ، صرف معيتى طرفندن خانه بر يارلق كوسترمك ايچون ارتكاب اولنديغنى يازييور . آتى‌ده‌كى مصراع‌ده غازى كراى خانه نسبت اولنمشدر .

قتى ظلم ايتدى بو كون فتح كراى خانه فلك ،
بريدر آغلاريسه يرده بشر ، كوكده ملك .

سلامت كراى خان

سلامت كراى ، دولت كراى خانك اوغلى . فتح كراى خانك كوچك برادريدر . فتح كراى زماننده برقاچ كون (نورالدين) ايكن صوكرا چركس نظامنه مأمور اولنشدى . فتح كرايك شهادتى اوزرينه بر مدت حيرتلر ايچنده طولاشدقدن صوكره بيوك برادرى غازى كراى ، كنديسى حقنده هيچ بر دورلو سوء ظنى اولماديغنى تأمين ايدوب سلامت كرايى قالغاى وسعادت كرايى نورالدين نصب ايتمشدى .

برقاچ كون صوكرا سلامت كراى . فتح كراى و دولت كرايك اعدام اولندقلرينى اكلايەرق قريمدن فراره اوزماندە دولت عثمانيه يه قارشى عصيان ايدن قره يازيجى برادرى حسن پاشايه التجا ايتمشدى . برمدت صكره پادشاه طرفندن حسن پاشانك قباحتى عفو اولنديغندن سلامت كراى دخى عفو اولنوب التفات پادشاهى يه نائل اولمش وفقط غازى كرايك التماسيله درت سنه قدر روم ايلى حصارى زندانندە حبس اولنمشدى .

غازى كرايك وفاتى اوزرينه ، خاناق مقامى بوندن بويله غازيكراى اولادينه منحصر قالمق اوزره ، اولجه سلطان احمد طرفندن ويريلان خط هايونه بناءً قالغاى توختمش كراى قريم تختنه اوتورمشدى . بوخبر استانبوله ايشيديلدكده ، شيخ الاسلام صنع الله افندى ، دفتردار اتمكجى زاده احمد پاشا توختمش كرايك ابقاسنى ؛ خواجه سعدالدين افندى زاده محمد افندى . قپودان دريا قرەمانى حافظ پاشا سلامت

کرایك اجلاسنی التزام ایتدیلر . نهایت سلامت کرای طرفی سوزلرینی کچیروب (١٠١٦) سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك یکرمنجی کونی خان برانی سلامت کرایه قالغایلق مسندی محمد کرایه ، نورالدینلك منصبی شاهین کرایه توجیه اولندی . و سلامت کرای دکزدن . محمد کرای قره‌دن قریمه طوغری عزیمت ایتدیلر .

بو خبری ایشیدن توختمش کرای ، قرنداشی سفر کرای ومعیتیله قریمدن چیقوب استانبوله دوغری فرار ایدرکن (آق صو) کنارنده محمد کرایه راست کلوب آره‌لرنده اوروشمه باشلادی . توختمش کرایك ارقداشلری ایلك هجومده یانندن قاچدقلرندن طولانی میدان جدالده برادری سفر کرایله یالکز قالدیلر . بوایکی خانزاده‌لر بر قاچ ساعت اوقلریله کندیلرینی مدافعه‌یه چالیشدیلرسه‌ده نهایت توختمش کرای اون طقوز سفر کرای اون یدی یاشنده ایکن محمد کرای طرفندن تلف ایدیلدیلر .

بو کنج خان ایله قالغای ، محمد کرای سلطان طرفندن بوصورتله تلف ایدیلدکدن صوکره سلامت کرای قریم تختنه رقیبسز اوله‌رق جلوس ایتدی .

سلامت کرای مملکت امورینی تنظیم ایله اوغراشدیغی برصیره‌لرده ایدی‌که قالغای محمد کرایك بعض حرکتلرندن عصیان اماره‌لری سزیلدیکندن اعدام اولنماسیچون امر ویرمش ایسه‌ده خالك بونیتندن خبردار اولان محمد کرای ، قرنداشی شاهین کرایله چرکس طرفنه فرار ایدوب حیاتلرینی قورتارابیلدیلر . سلامت کرای بونلرك فراریله منحل قالان منصبلره شقای مبارك کرای اولادندن اوکی‌اوغلی جانبك کرایی قالغای وبرادری دولت کرایی نورالدین نصب ایتدی .

سلامتکرای متعدد دفعه‌لر روس ، له محاربه‌لرنده مظفر اولمشدر .

سلامتکرای (١٠١٩) سنه‌سی ربیع اولنده وفات ایتمشدر . قبری باغچه سرای‌ده (خاموشان) محله‌سنده‌در .

سلامتکرایك مدت عمری التی ایکی ، زمان حکومتی ایکی سنه درت آیدر .

سلامت کرای‌دن صوکرا قریم روساره کنجه‌یه قدر خانلق مقامنده بولنانلر هپ سلامت کرای خانك اولاد و احفادیدرکه بو جهتله مشارالیه « مطلع نسب نامهٔ خانان » دینمکه شایاندر .

جانبك کرای خان

جانبك کرای ، دولت کرای خان اولادندن شـقای مبارك کرای سلطانك مخدومی ، سلامت کرای خانك اوکی اوغلیدر .

باباسنك وفاتی اوزرینه ، والده‌سی فتح کرای خان ، اونك شهادتی اوزرینه سـلامت کرای خان تحت ازدواجلرینـه آلدقلرندن طولایی جانبك کرای آنلرك حمایه‌سنده تربیه کورمش وسلامت کرایك خانلغنده محمد کرایك فرارندن صوکرا قالغای [١] نصب اولنمشدی .

سلامت کرای خانك وفاتی اوزرینه (١٠١٩) سنه‌سی ربیع الاولنده جانبك کرای تخته چیقوب برادری نورالدین دولت کرایی قالغای وسلامت کرای خان اولادندن عظمت کرای سلطانی نورالدین دیکدی .

خان . قالغای دولت کرایی (له) محاربه‌ســنه کوندرمشدی . فقط قالغای . بومحاربه‌ده مغلوبا وفات ایتدیکندن یرینه عظمت کرایی قالغای واوغوللرندن مبارك کرایی نورالدین نصب ایتدی . بر مدت صـوکرا عظمت کرایی ، بعض شبهه‌لر اوزرینه اعدام ایتدیروب یرینه آنچه مبارك کرایی قالغای و اونك یرینه دخی لمصلحة ، اعدام اولنان عظمت کرایك

---

[١] جانبك کرایك والده‌سی ، چرکس امراســندن (بسلنی) قبیله‌سی رئیسنك قیزیدر. مشارالیها زوجی فتح کرایك شهادتی اوزرینه اوغلی ایله برابر عائله‌سی نزدینـه کیتمش ایدی . بورا غازی کرایك وفاتندن صوکره تکرار قریمه عودتله سلامت کرای خانك حرم ازدواجنـه داخل اولدی . جانبـك کرای دخی والده‌سنك نفوذیله (قالغای) نصب ایدلمشدی .

(السبع السیار)

برادری محمد کرای سلطانی نورالدین نصب ایتمش ایسه‌ده مومی الیه آنجه مبارك کرای دخی وفات ایتدیکندن طولایی محمد کرایی قالغای وعنوز صبی اولان اوغلی صاحب کرایی (سور ختن) اثناسنده نورالدین نصب ایتمکله او «منصب رفیع الشانی ملعبهٔ صبیان ایله‌دی.» [١]

جانبك کرای خان . کنج سلطان عثمان خانك (خوتین) محاربه‌سنده وسائر عجم سفرلرنده بولنه‌رق [٢] دولت عثمانیه‌یه بیوك خدمتلر ایتمشدر.

[١] کرك متن کتابده وکرك علاوه‌لرده بو صورتله قوس داخلنه آلنان کلمه‌لر ، جمله‌لر مؤلفلرك بالذات کندی تعبیرلریدر .

[٢] جانبك کرای (١٠٢٦) سنه‌سی جماذی‌الاخرنده (٤٠) بیك تاتار عسکریله کنجه‌دن چوب کنجه ، نخجوان ، جلهاده بولنان قزلباشلرله محاربه ایدرك بر چوق اسیرلر ، غنیمتلرله (دیار بکر) ه کلدی .

(١٠٢٧) سنه‌سی شاه عباس ایله وقوع بولان محاربه‌ده دخی حاضر ایدی .

عسکر . (اردوبیل) ده ایکن . شهر مذکوره ایکی کونلك مسافه‌ده بولنان (سراو) صحراسنده (قارجغای خان) ایله محاربه ایتدی . بو جنك صرف غارت ایچون اختیار اولنمشدی . همده خان ، قارجغای خانك تدارکاتندن اصلا خبردار دکلدی. جانبك کرایك کله‌جکنی خبر آلان قارجغای خان بویوك بر قوتی پوصویه کیزلیه‌رك خانی بکله‌دی . محل مذکورده ایدیلان محاربه ، خانك هر دورلو غیرت و ثباتنه رغماً مغلوبیتله نتیجه‌لندی .

بو محاربه‌ده تاتار عسکرینك هزیمتنه باشلیجه سبب ، او زمان اورالرده طولاشان شاهین کرای اولمشدر . چونکه مومی الیه عجملره . تاتار اردوسنك تشکیلاتنه . محاربه‌ده قوللاندقلری جنك حیله‌لرینه دائر معلومات ویرمشدی .

(نعیما) بو تفصیلاتی ویردکدن صوکرا ، شاهین کرای ایله شاه عباس آره‌سنده کذران ایدن بر وقعه‌یی نقل طریقیله علاوه ایده‌یور :

شاهین کرای اولجه عجمستانه قاچمش ایدی . بر کون شاه عباس کندینه، برادری محمد کرایك قریم تختنه کچدیکنی خبر ویردی (١٠٢٨) بو خبر

جانبك كرايك عجم سفرلری، محمد وشاهين كرايلرله وقوع بولان محارباتی [١] تاريخلرده مفصلا يازيلمشدر .

جانبك كرای خانلقدن عزل [٢] اولنوب ردوسه نفی اولنمشدی . اوراده برمدت امرار حيات ايتدكدن صوكرا (١٠٤٦) سنه‌سی جماذی الاخرنده وفات ايتدی . قبری ردوس قلعه‌سی خارجنده واقع مراد رئيس قبرستاننده‌در .

جانبك كرای خانك مدت حياتی يتمش سنه وبرنجی دفعه خانلغی اون اوچ ييل ايكی آی ، ايكنجی دفعه‌سی يالكز درت آی ، اوچنجی دفعه‌سی يدی ييلدركه مجموع خانلغی يكرمی سنه آلتی آيه بالغ اولور .

جانبك كرای نازك طبيعتلی ، جومرد ، شعر وانشايه قادر برذات ايدی . شعرلرينی أله كچيرمديكمدن طولانی بوتاريخچه‌يه درج ايده‌مدم.

اوزرينه خانزاده مملكتنه عودته قرار ويرير . شاه عباس ايله وداعلاشدقدن صوكرا ، شاه بالذات شاهين كرايك آتنك باشنی طوته‌رق اركاب ايدر و ديركه :

« خانزاده‌م ! اكر عثمانلی پادشاهی سزی سردار تعيين ايدرده ايرانه كونده‌ريرسه بزم ايله محاربه ايدرميسكز ؟ » شاه عباسك سؤالنه ، خانزاده اصلا تردد ايتمه‌دن (اوت !) جوابنی ويرمشدر .

[١] (١٠٣٣) سنه‌سنده جانبك كرايك اوچنجی دفعه اجلاسيچون رجب پاشا دونانما ايله دكزدن وبر قسم عسكرده قره‌دن قريمه كونده‌ريلمشدی . (طپراق) نام محلده وقوع بولان محاربه‌ده محمد كرای وشاهين كرای عسكری مغلوب اولديلر .

[٢] (السبع السيار) جانبك كرايك حكومت عثمانيه‌يه سبق ايدن خدماتنی بياندن صوكرا مشاراليهك عزلنده هيچ بر سبب ظاهری اولماديغنی ذكر ايده‌يور .

كامل پاشا تاريخنده تبريز حاكميله (سراو) نام محالده خود بخود حربه كيريشوب مغلوب اولديغی عزلنك سببی اولمق اوزره كوستريله‌يور .

ذیل.- سلطان مراد رابع خان طرفندن قریم خانلغی ایچون جانبك کرایه ویریلن (برات) ك بر صورتی فریدون بك منشآتندن آتی یه نقل ایدیلمشدر :

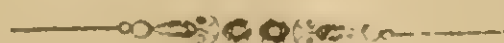
« چون حضرت واهب العطایا و جناب خالق البرایا جل شانه و تنزه برهانه پادشاهان دیندار و شهنشاهان عالمقداری (السلطان ظل الله فی ارضه) بشارتیله مبشر و سر افراز و سلاطین گزین و خواقین اورنك نشین (فرحین بما اتیهم الله من فضله) اشارتیله مشرف وممتاز ایدوب منشور لامع النور اقباللرین طغرای غرای (وآتیناه الملك) ایله مزین ومحلی ونهال درخت دولت واجلاللرین پروردهٔ جویبار (یخلق مایشاء و یختار) ایله مربی و معلی ایلدی .

خصوصا ذات خلافت آیاتمی (انا جعلناك خلیفة فی الارض) تشریفنه مخصوص قیلوب جمیع ممالك اسلامیه یی شان عزت نشانمه سزاوار ومناسب کوروب مسند جهانبانی و تخت کشور ستانی (و رفعناه مکاناً علیا) مقتضاسنجه جناب جلالت مآبمه مفوض و مقرر و ممالك وسیعهٔ اکوان عالمی (وآتیکم مالم یؤت احداً من العالمین) مستدعاسنجه رایات سعادت غایاتمه مفتون ومسخر ایلیوب دیوان هدایت نشان (و کذلك یجتبیك ربك) مقتضاسنجه سلاطین نامدار وخواقین ذوی الاقتداردن مرجح و معلا ایدوب غرایب رغایب آلاء الهی (فما بکم من نعمة فمن الله) ولطایف عواطف نامتناهی‌که (وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها) متوالی و متعاقب یوما فیوما سعادت فرجام و سعادت انجامه زاید اولوب انوار فیض ربانی وآثار لطف یزدانی ساعةً فساعة ناصیهٔ احوال وچهرهٔ آمالمه (والشمس وضحیها والقمر اذا تلیها) واضح و لائح کوریندی . (الحمدلله الذی فضلنا علی کثیر من عباده المؤمنین) (ذلك

فضل يؤتيه والله ذوالفضل العظيم) لاجرم بوموهبه كريمهٔ ربانى وعطيهٔ جسيمهٔ سبحانى شكرى برموجب (لئن شكرتم لازيدنكم) همت عليائى ملوكانه‌مه لازم وذمت والاى خسروانه‌مه فرض ومتمم اولدى‌كه (احسن كما احسن الله اليك) مقتضاسنجه بر واحسانم كافهٔ انامه شامل وخواص ذوى الاختصاصمه متناول اوله بناء على هذا ارافع توقيع جهان مطاع شهريارى وناقل برليغ بليغ بديع التبليغ تاجدارى جناب امارت مآب ايالت نصاب دولت انتساب سعادت اكتساب ذوالقدر الاتم والفخر الاشم ذاهب مذاهب العز والاقبال سالك مسالك المجد والاجلال المختص بمزيد عناية الملك المنان (جانبك كراى خان) ادام الله تعالى معاليه‌نك كمال ديانت واسلام وطريق صداقت واستقامتده حسن اهتمامنه اعتماد تام همايونم اولديغندن ماعدا بوندن اقدم قريم خانى اولان محمدكراى قرداشى شاهين كراى نام شقى ايله هميشه يكدل ويكجهت و رضاى همايونمه مغاير مرتكب انواع اوضاع و حالات اولوب ايكيسنك دخى حكومتدن رفعى دولت عليه‌مه اولى وانفع برصحت اولمغله مشار اليه جانبك كراى خان ادام الله معاليه‌نك رياض حسن آمالنه نسايم عنايت شاهانه‌م فارغ و حدايق لطف احوالنه شمايم رعايت پادشاهانه‌م متبسم ولايح اولوب عموماً ولايت قريم خانلغنى مومى اليهه اليق واولى وسزاوار واحرى كوروب تفويض وتقليد ايدوب بوبرات سعادت آيات بهجت غاياتى ويردم. وبويوردم‌كه من بعد مشار اليه ولايت مزبوره‌يه خان اولوب شول‌كه مراسم آيين سلطنت و وظائف قوانين خواقين باعدالتدر مؤدى قيلوب سالك مسالك عدالت واستقامت و ذاهب مذاهب رافت ونصفت اولمغله اول جانبلرده منزوى اولان رعايا وبرايايه بسط وبساط معدلت ايدوب

جادهٔ شرع قویم وصراط مستقیمدن عدول و انحراف کوسترمیوب هر وجهله مظلوملره معاونت مظالمره انواع اذلال وحقارت ایلیه .

اول ولایتك امرا وکبراسی ومیرزالری و علما وصاحلسی وکافهٔ اهالیسی وبالجمله صغیر وکبیری مشار الیهی کندولره خان بیلوب اعزاز واکرام واوامریله محکوم ومأمور وسوزینه اطاعت وانقیاد ایدوب مخالفت وعصیاندن اجتناب واحتراز اوزره اولهلر . واشبو سنه سبع و ثلثین والف رمضاننك یکرمی اتنجی کوننده خان سابق متصرف اولدیغی اون کره یوز بیك کفوی آقچه سالیانه‌یه متصرف اولوب اولبابده هیچ احد مانع ودافع اولمیه. شویله بیلهلر . علامت شریفه اعتماد قیلهلر» . تحرراً فی اواخر رمضان‌مبارك ۱۰۳۷

محمد كراى خان ثالث

محمد كراى، سمين كراى خانزاده سعادت كراى سلطانك اوغليدر، محمد كرايك، سلامت كراى دورنده قالغاى ايكن فرار ايتديكى بيان اولنمشدى .

محمد كراى برمدت ويزه قصبه سنده اقامت ايتمش وبالاخره (ردوس) اداسنه نفى اولنمشدى . [١]

(١٠٣٢) تاريخنده محمد كرايك دوستى اولان مره حسين پاشانك صدارته كچمسى اوزرينه مومى اليهك توسطيله جانبك كراى عزل اولنوب يرينه

---

[١] محمد كراى كليبوليده اقامت ايتمكده ايكن نصوح پاشا اونى ادرنه يه دعوت ايدوب عهده سنه قريم خانلغى توجيهى ايچون پادشاه نزدنده تشبثاتده بولنه جغنى وعد ايتمش واللى كشى قدر معيتيله سلطان احمد خانه مراجعت ايتمشدى.

بعض رجال دولت كويا پاشانك مقصدى پادشاهى شهيد ايتمك اولديغنى برطاقم دليلر ايله سويلمه لرى اوزرينه پادشاه دخى بولقرديلره اينانه رق نصوح پاشايى اعدام ايتديرمش ومحمد كراى سلطانى دخى (يدى قله) يه حبس ايتديرمش ايدى .

(١٠٢٨) تاريخنده سلطان عثمانك تخته كچديكى كون، خانزاده غلبه لكدن بالاستفاده ، امكدارلرندن (خلف) ميرزانك احضار ايتديكى آتلرله وقرق قدر معيتيله حبسدن فرار ايتدى . محمد كرايك فرارى دويولنجه درحال اطرافه تعقيب قوللرى سوق اولندى . و (پراوادى) واديسنده محمد كراى آله كچيريلوب دوغريجه پادشاهك حضورينه كتيريلدى . محمد كرايك بوحركتنه قارشى «كنج پادشاهك آتش شباب وغضبى فوران ايتمكله مشاراليه سلطانك (ردوس) ه نفينه وقرق قدر ارقداشنك اعدامنه فرمان بيورديلر .

« السبع السيار »

محمد کرای نصب اولندی . و برادرلرندن شاهین کرای سلطانی [۱] قالغی ، اوغلی احمد کرایی (رهن) اولمق اوزره استانبوله کوندردی.
جانبك کرای عزل ایدیلدکدن صوکره سلامت کرای و غازی کرای زاده‌لر کافه‌ٔ قریمدن هجرت ایله روم ایلی‌یه کچدی ایدیلر . محمد کرای ، (نورالدین) لك منصبنه تعیین ایچون قریمده بر سلطان بولامادیغندن (چوبان مصطفی) نامنده بریسنی (دولت کرای) عنوانیله (نورالدین) نصب ایتدی. آرادن پك آز برزمان کچمش ایدی‌که مره‌حسین پاشا صدارتدن عزل اولندی . محمد کرای ایسه مومی‌الیهك سایه‌سنده قریم تختنه نائل اولمشدی . بناءعلیه صدراعظمك انفصالیله محمدکرای دخی عزل‌اولنه‌رق یرینه تکرار جانبك کرای نصب‌اولندی. فقط محمدکرای (باب عالی) نك بوامرینی قبول ایتمه‌دی ، استانبولدن کونده‌ریلان مأمورلره ، عسکره سلاحله مقابله ایتدی . بومدافعه سایه‌سنده محمدکرای موقعنی برمدت دها محافظه ایده‌بیلدی [۲]

[۱] شاهین کرای محمد کرایك جلوسی عقیبنده طربزون طریقیله، ایراندن قریمه کلمشدی .

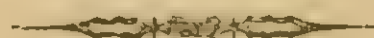
[۲] کامل پاشا تاریخ سیاسی‌سنده بووقعه حقنده شومعلوماتی ویره‌یور :
کرك شاهین کرایك ـ برمنجمك « برقوش آدینده بریسی جهانه حاکم اوله‌جقدر » ـ یوللو سوزینه اعتقاد ایده‌رك دولت علیه حقنده سؤنیت بسله‌دیکی ا کلاشیلماسی ، کرك محمد کرای خانك روسیه ایلچیلرندن ایکیسنی قتل ایتمسی مومی الیهك عزلنی موجب اولمشدی .

وزرادن حسن وابراهیم پاشالر قره‌دن وقپودان دریا خلیل پاشا دکزدن مأموراً قریمه کیتدیلر . محمد کرای باب عالینك بومعاملاتندن شکایتله اطاعت ایتمه‌دی. عثمانلی اردوسنی، یوزبیك نوغای وسکزیوز قزاق‌عسکریله قارشولادی. اردوینی بوزدی . عثمانلی عسکرندن بیك نفر اسیر واون یدی قطعه طوپ ضبط

(۱۰۳۷) سنه‌سی محمد کرای تکرار عزل ایدیلدی . بو دفعه دخی (قازاق) ایله متفقاً ، اعادهٔ سلطنت املیله قریمه هجوم ایتمش ایسه‌ده بومحاربه‌ده برقورشون اصابتله سنهٔ مذکوره شوالنده وفات ایتمش ونعشی بغچه‌سرای جوارنده (اسکی یورد) نام محلده . جدی سمین محمد کرای خانك تربه‌سنه دفن اولنمشدر .

محمدکرایك مدت حیاتی قرق‌بش سنه ، برنجی دفعه خانلغی برسنه اوچ آی ، ایکنجی دفعه خانلغی اوچ سنه طقوز آیدر .

ایتدی . محمد کرای کفه‌یه کیروب اورده بولنان عثمانلی تبعه‌سندن هپسنی اوچ‌کون ظرفنده چیقاریلملرینی امر ایتدی . حالبوکه کفه‌ده آنلری نقل ایده‌جك کمیلرده یوقدی ، مأمورلر باب عالی ایله بالمخابره محمد کرایی مسندنده ابقا ایتمکله مسئله‌یی حل ایتدیلر . ودرحال محمدکرایه پادشاه طرفندن ابقا برانی وخلعتلر ارسال اولندی .

چوبان کرایك ظهوری

چوبان کرای جنکیزخان سلاله‌سندن دکلدر . فتحکرای خان‌قالغای ایکن له مملکتی ایله محاربه‌یه کیدوب له (بویار) لرندن برینك قیزینی أسیر آلدی . بوقیز برمدت سرایده قالمش ایسه‌ده دین اسلامی قبول ایتمه‌دیکندن ، حرم ازدواجنه قبول ایتمیوب پدرینه کوتورملك اوزره اتباعندن حاجی احمد نامنده برینه تسلیم ایله‌مشدی .

قیز برمدت صکره یدأمانته تسلیم اولنان شخصك نزدنده حامله قالدی . بوخبر خانه ایشیدیلنجه ، هرایکیسنك‌ده اعدامنی أمرایتدی . قیز یولده چوجغنی طوغوردقدن صکره أجل موعودیله وفات ایتمش ، حاجی احمد دخی چوجغی برتاتاره امانت ایده‌رك کندی فرار ایلمشدی .

فتحکرایك شهادتی اوزرینه ، حاجی احمد آقمسجد قصبه‌سنه عودت ایدرك چوجغی ، اولجه براقدیغی آدمدن آلوب بویوتدی . آدینی‌ده (مصطفی) قویدی . بوچوجق برمدت چوبانلق ایتدی . صوکراحاجی احمد اونی برجاریه ایله تزویج ایتدی . بوندن طوغان ایکی چوجغك آدینی‌ده (قول بولدی) ، (چول بولدی) قویدی محمد کرای‌خان‌دوره‌سنده ذکر اولندیغی وجه اوزره قریم‌ده خانزاده‌لردن هیچ بری قالمادیغندن بونلردن مصطفی‌نك نامی ، فتح کرایك اوغلی ظنیله دولت‌کرایه ، قول بولدی نك‌نامی فتح کرایه ، چول بولدی‌نککی دخی عادل کرایه چوریله‌رك قریم خانلرینك نسبلری «تذلیل» ایدیلمشدرکه الیوم‌قریم خاندانی آره‌سنده چوبان کرای زاده‌لر دیمکله مشهوردر .

عنایت کرای خان

عنایت کرای، غازی‌کرای خانك اوغللرندندر. برادرلری توختمش کرای وسفر کرای شهید اولدقدن صکرا عنایت کرای، « کوی ربای ملعبۀ کورکی » اولوب حسام کرای، سعادت کرای، عوض کرای نام برادرلریله اوزون مدت (اسلمیه) قصبه‌سنده اقامت ایتمش و اوراده متعدد چفتلکلر ایدنمشدی. الیوم (سلطان‌میدانی) و (سلطان‌اوطه‌لری) دینکله معروف اولان اراضی عنایت کرایك املاکندن اولدیغی منقولدر.

عنایت کرای، جانبك کرای‌خانك، جبر وشدت تهمتیله اوچنجی دفعه‌کی خانلغندن عزل ایدلمه‌سی اوزرینه (١٠٤٤) سنه‌سی‌رمضاننده تخته کچدی. وبرادرلرندن حسام کرای ساطانی (قالغای)، سعادت کرای سلطانی (نورالدین) نصب ایتدی.

عنایت کرایك ایران سفرینه [١] مأمور ایکن بعض عذرلر درمیان

---

[١] منکلی کرای خاندن اعتبارا تاقریمك روسلرطرفندن ضبط ایدیلدیکی تاریخه قدر قریم خانلری یابالذات ویاخود قالغایلرینی کوندرمك صورتیله دولت عثمانیه‌نك همان بتون سفرلرینه اشتراك ایتمش، دها طوغریسی اشتراکه مجبور اولمشلردر. بوسفرلر ایسه قریم حکومتنی مادی، اوفاق منفعتلره مقابل؛ بویوك معنوی برطاقم زیانلره دوچار ایتمشدر.

هله ایران محاربه‌لری؛ یوللرینك اوزاقلغی، وسائط نقلیه‌نك فقدانی حسبیله آیلرجه، حتی سنه‌لرجه امتداد ایدن اومحاربه‌لر کرك عثمانلیلری کرك قریملیلری پك بیوك ضررلره دوچار ایتمشدر.

باخصوص قریم خانلری بومحاربه‌لردن اکثریسنده بولنمغه مجبور ایدیلر. چونکه عدم اشتراکلری سبب عزللری دیمك ایدی. ایشته بوصورتله خانلر

ایله امتناع کوسـتروب عسکرینی ، اوصیراده قریم خانلغنه عصیان ایله بتون اتباعنی بوجاق سمتنه آلوب کیدن منصور اوغللرندن (قان تیمور) اوزرینه کوندرمسی ، سلطان مراد رابعك حدتی موجب اولمشدی . قانتیمور قبیله‌سنی تأدیبه کیدن قالغای و نورالدین سلطانلر ، مسلمانلرك مالارینی یاغما ایتمك موافق اولمیه‌جغنی و بویله حرکتك کندی شانلرینه نقیصه کتیره‌جکنی دوشونه‌رك آقکرمان قلعه‌سی یاننده اوطوروب ذوق وصفا ایله مشغول اولدقلری برهنکامده ایدیکه قانتیمور قبیله‌سی [١] امراسندن سلیمان شاه ، اوراق و کلیت نام شخصلر قارانلق برکیجه‌ده اوزرلرینه هجوم ایله قالغای و نورالدین سلطانلری ومعیتلرینی تلف ایتدیلر . خانزاده‌لرك بوفجیع هزیمتی ، خانی پك زیاده تلاشه دوشوردی . وبوتلاش ایله طوغریجه استانبوله قوشدی . رجال دولت . باخصوص

اوزون مدت مقر حکومتدن آیریلیور ؛ خان اردوسنك غیبوبتندن بالاستفاده غرضکارلر داخلدن ، دشمنلر خارجدن آسایش مملکتی اخلال ایله‌یورلردی‌که بواسباب طولاییسیله عزل ونصب خصوصلرنده‌کی طرفداراق ، قریم حکومتنك اکثر ازمانی داخلی وخارجی برطاقم شورشلر ، عصیانلر ایچنده قالماسنه سبب اولمشدر .

ع . ح

[١] نوغای طائفه‌سی اوچ قسمدر بری اولو نوغای درکه هیچ برپادشاهه تابع دکلردر ، (٢) کوچك نوغای قبیله‌سیدر بوقبیله ظاهراً قریم خانلغنه تابع اولسه‌ده ، قریم خانلغنه درونی برعداوت بسله‌مکدن خالی اولمازلر (٣) منصوریلردرکه شدت وخونریزلکله مشهوردر قانتیمور میرزا بونلرك رئیسلریدر . بوقبیله برمدت قریم خانلننه تابع اولمش ایسه‌ده بالاخره عصیان ایدرك آقکرمان حوالیسنه چکیلدیلر . مومی الیه قانتیمور خوتین محاربه‌سنده عثمانلیلره یارارلق کوستردیکندن کندینـه میر میراناق پایه‌سی ویریله‌رك قبیله‌سی دولت علیـه طرفندن حمایه اولندی ... «نعیما» .

پادشاه ایران محاربه‌سنه كیتمدیكی ایچون خانه مغبر اولمشدی. آقكرمان حادثه‌سی بواغبراری دها زیاده تشدید ایتدیكندن عنایت كرای خان، استانبوله وصولنك عقیبنده پادشاه حضورینه چیقاریلوب قان تیمور ایله بالمواجهه محاكمه‌لری اجرا اولندی. اثناء محاكمه‌ده خان ایله قان تیمورك، یكدیگری علیهنده آغیر سوزلر سویله‌مه‌لرندن غضبلانان سلطان مراد رابع، عنایت كرای خانك اعدامنی امر ایتمكله دعوانی فصل ایتمش اولدی.

سلطان مرادك أمری اوزره، عنایت كرای خان، بستانجیلر طرفندن درحال قتل اولندی (۱۰٤۷) محرم [۱]. نعشی، خاص بغچه‌ده تكفین

---

[۱] عنایت كرایك عزل وقتلنده دها باشقه سببلر واردر. ازجمله عنایت كرای قان تیمور میرزایی أله كچیرمك ایچون دولت عثمانیه تحت حمایه‌سنده بولنان آقكرمان قلعه‌سنه هجوم ایتمشدی. دها صكره استانبوله مكتوب كوندروب طوغریدن طوغری‌یه تحت حمایه‌سنده بولنان قانتیمورك كندیسنه تسلیم ایدلمسنی شدتلی برمكتوبله بیان ایتدیكی كبی، برمسئله‌دن طولایی كفه قلعه‌سنی‌ده محاصره ایتمشدی. (نعیما) بواسبابی مفصلاً تحریر ایتدیكی كبی عنایتكرایك مكتوبنی‌ده عیناً درج ایتمشدر.

(كامل پاشانك تاریخ سیاسی) سنده بوواقعه‌یه دائر كوریلن معلوماتی عیناً نقل ایده‌یورز:

«عنایتكرای ایران سفرینه كیده‌جكی برده قالغه‌نك تحریكیله قریم اردوسنی دینستردن كچیروب منصور قبیله‌سنك محوینی تصور ایتدیكندن قانتیمور دخی قوتی قوتله رد ایتمك ایچون باب عالیدن استیذان كیفیت ایتدی. حالبوكه اوآراق اهلیلرك نوغایلر حقنده واقع اولان شكایتلرینه مبنی قانتیمور درسعادته جلب اولندیغندن قرداشلری سلیمان شاه ایله اوراق وفامیلیالری اعضاسندن سائر میرزالر تاتار خانك تفوق حكومتنی طانیمغه مجبور اولملریله خان مشار الیه آقكرمان حوالیسنی بالتخریب قانتیمورك اموالنی ضبط وبالهجوم كفه‌یی تسخیر وغارت ایله كفه بكلربكنی، قاضیسنی قتل ایتدیكنه قناعت ایتمیوب بوجاق (بسارابیا)

اولندقدنصکرا برچوق علما ووزرا حاضر اولدیغی حالده بشکطاش جوارنده ویحیی افندینک تربه‌سی حظیره‌سنده دفن اولنمشدر .

عنایت کرای خان قرق سنه یاشامش وایکی سنه اوچ آی خانلق ایتمشدر .

نوغایلرینی قریمه نقل واسکان وبعدما تاتارخانلرندن باشقه سنه اطاعت ایتمیه‌جکلرینه یمین ایتدرمش ایدی . اشبو مظفریت اوزرینه عنایتکرای شیخ الاسلام افندی‌یه برتحریرات ارسالیله ماآلنده قانتیمورك مملکتدن [استانبولدن] طرد واخراجی وعساکر شاهانه‌نك اورادن چکیلمسنی طلبه اجتسار ایتمکله .... »

رزمی بهادر کرای خان

رزمی بهادر کرای ، سلامتکرای خانك اوغلودر . باباسنك خانلق زماننده . بهادر کرای (رهن) اولەرق استانبوله کوندرلمش وبالاخره یانبولی قصبەسی کندیسنه (خاص) اولمق اوزره توجیه اولنمشدی .

بهادر کرای یانبولیده بولنان عالملردن ، عارفلردن . علم وعرفان تحصیل ایتدی . وصیق صیق کندیلریله کورشمکله آنلردن پك چوق فائدەلر کوردی .

پادشاه ، (١٠٤٨) سنەسی محرمنك اون اوچنجی کونی بهادر کرایی سراینه دعوتله عهدەسنه قریم خانلغنی توجیه ایتدی . بهادر کرای تخته کچدکدن صوکرا برادرلرندن اسلام کرای سلطانی قالغای وصفا کرای سلطانی نورالدین تعیین ایتدی .

بهادر کرای قریمه کلدکدن بر قاچ زمان صکره منصور اوغلی قبیلەسی [١] تکرار عصیان ایدرك برچوق تاتارلرك مالارینی جانارینی

[١] (ایدکو) میرزا اولادی نامریله آد ویریلن طقوز صنف نوغای قبیلەسی واردرکه شونلردر : منصور، اوراق ، ممای ، اور . محمد ، قصای، طنموز. یدیچك وجمبویلق . بوقبیلەلر آتیل صوینکنارلرنده یاشارلردی. بونلردن اوراق ، قصای ، اور ، محمد وطنموز قبیلەلری صکرەلری برمدت (اوزی) (وتن) صولری کنارلرنده کوجبه حالنده حیات کچیردی . صاحبکرای بوچاق جوارنده بوقبیلەلره جامعلر ، أولر یاپدیروب ویرمكصورتیله آنلرك کوجبه اکدن قورتاردی. دهاصکرەلری صاحبکرای منصوریلری دخی قریمده اسکانه موفق اولدی (یدیچك) قبیلەسی دخی (آتیل) چوللرندن (قوبان) نهری کنارلرنده قرار وتوطن ایتدکارندن (جمبویلق) قبیلەسیده آنلره التحاقه مجبور اولمشدر .

تلف ایتدیلر . حتی طقسان اوقلی اغبیله چاغریلان زنیم ، قولتقشاد نام شخصلر ، قنقرات قبیله‌سی امراسندن طقوز دانه‌سنی ، بر برینه میرزا دیملرینی چکه‌میوب « بزدن باشقه‌سنه میرزا دیمز » دیه هپسنی بردن قتل ایتدی .

بهادر کرای، کفه مفتیسی عفیف‌الدین‌افندینك[۱] فتواسیله منصور

منصوریلرك بو عصیاننه قالموق قبیله‌سی رئیس اولان یورغود هورناك نام شخص سبب اولمشدر مقصدی دخی آتیل نهری کنارنده قالمش اوتوز بیك خانه قدر نوغای تاتارینك مالارینی یغما ایتمك ایدی .

(السبع السیار)

[۱] بهادر کرای‌زماننده قریمك بیوك عالملرندن عبداه عفیف‌الدین‌افندی وفات ایتمشدر .

عفیف‌الدین افندی تاتار شیخ ابراهیمك، اوده حق‌محمدافندینك اوغلودر. که حق‌محمد افندی دشت قپچاقدن قریمه هجرت ایتمشدی . شیخ ابراهیم افندی قریم‌ده طوغدی . مبادئ علوم آلیه‌یی قریمده اکمال ایتدکدن صکره برمدت فلبه‌ده نورالدین زاده تکیه‌سنده قالوب تهذیب نفس‌ایله قریمه عودت ایتدی. قریم‌ده اوکونلرده قاریشقلق اکسك اولمادیغندن حضرت شیخ استانبوله کیدوب کوچك آیاصوفیه‌ده اقامتله ، وقتنی . سلطان احمد جامعنده ازبر تفسیر شریف اوقوتمق ؛ مدارج ومکاتیب نام اثرینی تألیف ایتمکله مشـغول اولدی. شیخ ابراهیم فندی بابا طاغنه کیدوب اوراده دخی علم و عرفانیله خیلی اجتمـاعی. دینی قاریشقلقلرك اوکنی آلمشدر .

ابراهیم‌افندی (۱۰۰۱) سنه‌سی‌وفات ایدوب استانبولده ادرنه قاپوخارجنده واقع صرت تکیه جوارنده مدفوندر . اوغلو عفیف‌الدین افنـدی دخی عصرك بیوك برعالمی ایدی .

سلطان مراد ثالثدن پك چوق التفاتلر کورمشدر. سلامتکرایك زمان سلطنتنده تحدث ایدن عصیانلری علم وعرفانی ، عدل وتدبیری ایله باصدیرمیه موفق اولمشدر . کندیلری کفه مفتیسی ایدی .

قبیله‌سنك قادینلرندن و هنوز سن بلوغه واصل اولمایان چوجقلرندن ماعدا جمله أمراسنی قتل ایتمك صورتیله تام بر استقلال قازاندی. اوصیرا ، روسلر اولجه [دولتکرای زماننده] وعد ایتدکاری سنه‌لك ویرکیلرینی ویرمکده تردد کوستردکلرندن ، بهادر کرای ، توره تیمور میرزا ایله شدتلی بر فرمان کوندردی . روسلر بو فرمان اوزرینه درحال بر سفیر ایله جزیه‌لرینی برطاقم هدیه‌لر، ارمغانلرله برابر قریم‌خانلغنه تقدیم ایتدیلر.

بری طرفده قالغای اسلام کرای چرکس نظامنه مأمور ایدی . اوده اراده‌کی ویرکیلری [قدومیه ، عوائد] تحصیله موفق اولدی. او آراده نورالدین صفا کرای وفات ایتمکله یرینه ، بغداد محاربه‌سنده‌کی جسارت وجلادتیله شهرت قازانان کوچك قریم کرای نصب اولندی .

بر مدت صوکرا روسیه‌یه تابع قازاقلر آزاق قلعه‌سنی محاصره ایتدکلرندن طولایی بهادر کرای مأموراً اورایه کیتدی . قلعه‌یی قازاق ألندن قورتاروب قریمه دونرکن (۱۰۵۰) سنه‌سی رجبنده طاعون خسته‌لغندن وفات ایتمشدر . قبری پدری تربه‌سی داخلنده‌در .

بهادر کرایك عمری قرق ، مدت حکومتی درت ییل آلتی آیدر .

شرع شریفی مقتضای تامی اوزرینه ایفا ایدردی . قدیم زماندن بری قلعه خارجنده بنا اولنان برکوچك محکمه نائبنك دعوالردن پاره آلدیغنی دویارق درحال عزل ایدوب جزالاندیردی. فقط بورشوت مسئله‌سندن صاف وجدانلری زیاده اینجیدیکندن آرتق خدمت حکومتدن چکلمکه لزوم کوردی .

ترك وظیفه ایتدکدنصکره کفه یاقیننده واقع سیرایلی قریه‌سنده عمرینك نهایتنه قدر تعلیم وتربیه ایله مشغول اولدی .

عفیف‌الدین افندینك متصوفانه . غایت کوزل برطاقم اشعاری‌ده واردر .

السبع السیار

بهادر کرای [١] شاعر ، کوزل سجالی ، تمیز سوز سویلر بر ذات ایدی . بوشعرلر ، مومی الیهك آثارندن سه‌چیلمشدر :

بو چرخ سفله‌پرور اهل طبعه جود کوسترمز ؛
متاع معرفت کویا زیاندر سود کوسترمز ؛
جکر بر پرده دائم دیدهٔ حسرت نکاه اوزره ؛
رخ جانانه باقسه‌م أشك خون آلود کوسترمز .
اولوب سنك حوادثدن شکست آینهٔ طبعم ؛
مرادم اوزره روی شاهد مقصود کوسترمز .
طبابت کوستروب هر زخمه الماس بند ایلر ؛
مروتسز فلك بر مرهم بهبود کوسترمز .
نه اوله آتش اثر اولسه سودای شعر (رزمی) نك ؟
درونی خانهٔ آتشدر اما دود کوسترمز !

*
* *

بر نفس شاد اولمادم جور وجفای دهردن ؛
تنکدل اولسه‌م عجبمی تنکنای دهردن ؟

---

[١] بهادر کرایك زوجه‌سی (خانزاده) خانم ، غازیکرای خانك کریمه‌سی اولوب باباسی کبی شاعر ، ظرافتپرور بر قادین ایدی .
خانزاده خانم ایله خان آره‌سنده برطاقم لطیفه‌لر وقوع بولمشدر . از جمله خان برکون قرآن اوقورکن « مثنی وثلاث ورباع الآیه » آیت کریمه‌سنه کلدکده « نص شریفك معناسنی اکلادیکزمی ؟ . . » دیمسی اوزرینه خانزاده خانمده شو آنده :
بلی پادشاهم . . کوله‌کز . « وان خفتم انلاتعدلوا » الآیه کلام جلیلیله حزن قلبمی تسلیت ایده‌یورم دیه جواب ویرمشدر .
السبع السیار

سوز سینه‌مدر ایدن دلکرم اول بی شفقتی ؛
آهنی نرم ایلمکدر آتشك خاصیتی . [١]

*
* *

خط سر سبزکك اوستنده ایدر یر زلفك ؛
چمن اوستنده بیتن سنبله بکزر زلفك .
ابر سراب صفت پرده فکن خورشیده ،
آفتاب رخکه سایه صالار تر زلفك .
باش قالدردی یوزه چیقدی سیاه خطك ،
فتنه وهمیله دوشوب رعشه‌یه تیتره‌ر زلفك .
صاقینور اول کل رخساری اسن یللاردن ؛
صانمه تحریك صبادن یوزك اورتر زلفك !
نیجه ممکن کیره (رزمی) کدانك النه ؟
کنج حسنك سنك اژدر کبی بکلر زلفك .

---

[١] فیض بخش عالم آراجام عشق افزایتر ! . .
ساغر ابریز خورشیدك نه‌در ماهیتی !..
مالك کان بدحشان اولسه‌دل بولماز ینه ،
لعل نایاب لبك‌تك کوهر ذی قیمتی .
شاخ اقبال وصالك بولماز اول طوبی قدك .
اوچکر اولماسه عشاقك هجای همتی .
لاله آساسوز دل داغ درون کوسترر .
بلمزم (رزمی) نه‌ندر سینه‌مك کرمیتی؟! . .

محمد كراى خان رابع

محمد كراى ، سلامت كراى خانك كوچك اوغلى ، جانبك كراى خانك آنا طرفندن قرداشيدر .

محمد كراى ، جانبك كراى خانك زمان حكومتنده (نورالدين) لك و(قالغاى)لق خدمتلرنده بولنمش . جانبك كرايك تختدن انفصالى اوزرينه اوده روم ايلى يه كچه‌رك يانبولى جوارنده اقامت ايتمشدى . (١٠٥١)ده بويوك برادرى بهادر كراى خانك وفاتى اوزرينه ، كنديلريله مناسبات دوستانه‌ده بولنديغى بعض رجال دولتك توسطيله تاريخ مذكور شعبانده محمد كراى خان تخته كچدى .

سلامت كراى وغازى كراى خانزاده‌لر ، جانبك كرايه ، كندى قرداشلرى اولان عظمت كراى سلطانى قتل ايتديرمه‌سندن طولانى مغبر اولوب جملةً روم ايلى يه هجرت ايتمش ايديلر . محمد كراى ايسه بالعكس جانبك كراى خانك (نورالدين) لكنى دها صوكره (قالغاى) لغنى قبول ايله برادرلرينه مخالفت ايتمشدى .

محمد كراى تخته كچنجه برمعتاد برادرلرى رسم تبريكه كلمك لازم ايكن ، مراسم تبريكى ايفا ايتمه‌مك صورتيله خانه بالفعل انفعاللرينى احساس ايتديلر . برادرلرينك بوحركتى اوزرينه محمد كراى خان ، چوبان مصطفانك اوغلى (قول بولدى)يى (فتح كراى) عنوانيله قالغاى وبرادر زاده‌لرندن غازى كراى سلطانى نورالدين ديكدى .

(١٠٥٤) سنه‌سى ربيع الاولنده محمد كراى خان عزل اولندى . چونكه

مومی‌الیه نه قریم اهالیسنی، نه‌ده حکومت عثمانیه‌یی ممنون ایده‌مه‌مشدی.

(١٠٦٠) سنه‌سی رمضاننده ، اسلام کرای خانك وفاتی اوزرینه تکرار تخته [١] کچدی. بودفعه‌کی خانلغنده سابق قالغایی‌وردوس ارقداشی اولان قولبولدی فتح کرایی ردوس‌ده براقدی . وسابق اسلام کرای خانك قالغاسی غازی کرایی ؛ نورالدینی عادل کرایی وباش آغاسی سفر غازی آغایی ینه کندی منصبلرنده ابقا ایتدی . بر مدت صوکرا عادل کرایك وفاتی اوزرینه برادرلرندن مراد کرای سلطانی نورالدین نصب ایتمش ایسه‌ده چوق زمان کچمه‌دن او دخی وفات ایتمکله منصب مذکوره

---

[١] محمد کرای ایکنجی دفعه خان نصب اولنوب (قیل برونی) نام محله کلدکلرنده بر معتاد علما ، میرزالر ، اهالی خانی استقبال ایتدیلر . اوزمانلرده بیوك صنف آره‌سنده (نفاق) حکمفرما اولدیغندن ، مراسمی درین بر سکوت قاپلامشدی .

(کولیچ) شیخی محضا بوسکوتك اوکنی الق مقصدیله‌خانه خطاباً « سلطانم یوزکزده بر حزن ، سیماکزده بر صولغونلق کوریبورم » دیمسی‌اوزرینه ، ذاتاً خان مجلسده بولنانلرك چهره‌لرنده بربرینه قارشی بسله‌دکاری کین وعداوتی اوقومش اولدیغندن شیخه جواباً « اون ییلدر مملکتمدن جدا دوشدم ، زندانلرده ، غربتده تحمل اولنماز مشقتلره کرفتار اولدم . بونکله برابر هیچ برندن ذره قدر متأثر اولمامشدم . حالبوکه برقاچ آیدن بری آجی بر یأس ، بویوك بر اضطراب ایچروسنده‌یم‌چونکه آراکزده حسد ونفاق‌اولدیغنی ایشتدم ، چونکه بوکون بیله اوملتلری خراب ایدن حالی سزده کوریبورم» یوللو سوزلر سویلمشدر .

شیخ افندی خانك بوسوزلرندن پك زیاده متأثر اوله‌رق اهالی‌یه ، حضاره تأثیرلی‌سوزلر، نصیحتلر سویلدی. هرکس باریشدیردی. بوحالدن‌هرکس‌سویندی اغا قردش کبی باغچه سرایه کلدیلر .

(السبع السیار)

دیگر برادر زاده‌سی محمد کرایی تعیین ایتمشدی . فقط محمد کرای ده حیاته وداع ایتدیکندن (نورالدین) لك وظیفه‌سی نهایت اوغلی احمد کرای سلطان اوزرنده تقرر ایتدی .

محمد کرای ، (باش اغالق) خدمتنده بولنان سفر غازی [١] آغانی هرنه‌سببه مبنی ایسه عزل وقتل ایدوب بوتون اموالنی مصادره ایتدی . حالبوکه سفر غازی آغا قریم اهالیسی نزدنده بیوك بر نفوذ معنوی‌یه ، بر حرمت مخصوصه‌یه مالك ایدی . بو جهتدن محمد کرایك بو معامله‌سی اهالی آراسنده عکس تأثیر اویاندردی .

دیگر طرفدن مقتول اغانك اوغلی اسلام اغا ، دیوان عدالته بر عریضه تقدیم ایدوب خانك پدری حقنده یاپدیغی معامله‌سندن شکایت ایتدی . ذاتاً صدر اعظم کوپریلی زاده احمد پاشا خانك بالذات (اویوار) سفرنده بولنمه‌سنی طلب ایتدیکی حالده خانك ، اوغلی احمد کرای سلطانی کوندردیکنه مغبر اولمشدی [٢]

---

[١] سفر غازی اغا قپوقولی امراسندن خان میرزا اغا نام بر مرد وشجیعك اوغلودر . سفر غازی اغا حسام کرایه میراخورلق ، اسلامکرایه باش اغالق خدمتلرینی کوردیکی کبی ، محمدکرایك ایکنجی دفعه خانلغنده دخی باش آغالق خدمتنده بولنمشدر . اسلامکرایك خان تعیین اولنمسی ایچون دخی استانبولده ایش چویرلکن ، محمدکرای خانك عریضه‌سی اوزرینه ردوس اداسنه سورولمشدر ..

سفر غازی اغا ایش بیلیر ، طوغری یورکلی ، عقللی بر آدم ایدی . کرك اهالی ، کرك میرزالر آره‌سنده تحدث ایدن اختلافلرك بر چوغینی تدبیرلریله ، نصیحتلریله برطرف ایتمکه موفق اولمشدر .   السبع السیار

[٢] احمد کرای یوز بیك تاتار آتلی عسکریله اویوار محاربه‌سنه کلوب

ایشته بو اسباب محمد کرای خانك عزلنی موجب اولمشدر (١٠٧٦).
محمد کرای خان عزل ایدیلدیکندن خبردار اولنجه ، مالك اولدیغی بالجمله نقود و اموالنی متساویا اولاد واتباعنه تقسیم ایدوب اوتوز قدر کوله‌لرینی یاننه آلارق طاغستان طرفلرینه چکیلدی . اورالرده طقوز سنه دها یاشادقدن صوکرا (١٠٨٥) سنه‌سی جماذی الاخرنده وفات ایتدی. و نعشی تام بر سنه صوکرا اولادندن جانبك کرای سلطان مباشرتیله باغچه سرایه نقل اولنه‌رق جدی دولت کرای خان تربه‌سنه دفن اولنمشدر ، محمد کرایك مدت حیاتی سکسان سنه اولوب برنجی دفعه خانلغی ایکی ییل اون آی ؛ ایکنجی دفعه‌سی اون ایکی سنه بش آی درکه مجموع حکومتی اون بش سنه اوچ آیه بالغ اولور .

محمد کرای خانلرك اك زنکینلرندن ایدی . باغچه سرای جوارنده بر مولویخانه [تکیه] بنا ایتدرمش وباغچه سرایده بر حمام یاپدیروب حاصلاتنی خانلرك روحلرینه تلاوت اولنه‌جق (جزؤ) لر ایچون ترك ایتمشدر. محمد کرایك دها باشقه برچوق خیرات و حسناتی واردر .

محمد کرای طاغستانده ایکن ، اورا اهالیسنك آراسنده متعارف ومعتاد اولان « مسکین نه حالده‌سك؟ .. مسکین نیجه‌سك؟ یوللو یاپدقلری آشنالقلرندن متبر اولوب تکمیل بر سنه قدر کیمسه‌یه سوز سویله‌دیکی روایت اولنور .

عثمانلی عسکریله مجارلرك آك قوتلی قلعه‌لری اولان (نوهسل) ی فتح ایتمشلردر .

قریم ده اوشاده قبیله‌لر آره‌سنده قاریشقلق اولدیغندن ، براعتذار نامه‌ایله بالذات محاربه‌ده بولنه‌میه‌جغنی بیلدیرمشدی .

(راشد)

محمد كراى خانك توركجه بعض شعرلرى وار ايسه‌ده تحريره شايان دكلدر .

ذيل . — سلطان محمد رابع طرفندن فتح كراى سلطانه (قالغاى) اق منصبى ايچون ويريلان (برات) ك بر صورتى ، فريدون بك منشآتندن نقلا آتى‌يه درج اولنمشدر :

نشان همايون اولدركه چون توالئ الطاف الهى وتتالئ اعطاف نامتناهى برموجب نحواى (وان تعدوا نعمة اليه لاتحصوه) شان رفيع المكانده اولدرجه‌ده عالى واول مرتبه‌دن متعالى‌دركه مستوفين كردون ونديران (ن والقلم وما يسطرون) اعداد ارقام وامداد افهام واسطهٔ وسطئ خوش خرام (ولوان مافى الارض من شجرة اقلام) ايله تحرير وتقرير ايده . لاجرم برمقتضاى قضيهٔ مرضيهٔ (احسن كما احسن اليه اليك) شيمهٔ كريمهٔ پادشاهانه و عادت باسعادت داوكانه‌مه لازم اولديكه اصناف الطاف عليهٔ خسروانه‌م وانواع اعطاف جليلهٔ ملوكانه‌م كافهٔ امم وعامهٔ خلق عالمه شامل ومتناول اوله .

على الخصوص آستان كردون اقتدارمزه‌كه صداقت واخلاص ورقيت واختصاص ايدوب اظهار جلادت وفرزانكى واشعار شجاعت ومردانكى ايدنلر بابنده اعزاز واحترام شاهى وفيض انعام واحسان پادشاهى مبذول ويدريغ اولمق مراسم قواعد سلطنت شهرياريدر . بناء على ذلك جناب امارتمآب فلان كراى خان دامت معاليه‌نك قرنداشى اولان رافع توقيع رفيع الشان خاقانى وناقل يرليغ بليغ مسرت عنوان تاجدارى خلف السلاطين العظام شرف الخواقين الكرام المختص بمزيد عناية الملك المنان (فتح كراى سلطان) دام علوه حقنده بحار عاطفتم موج

وآفتاب رأفتم پرتو افکن اولوب کفه اسکله‌سی محصولندن بشیوز قرق بیك آقچه سالیانه ایله اشبو سنه احدی وخمسین والف قریم قالغالغك توجیه ایدوب بو برات سعادت آیات وبهجت غایاتی ویردم که بعداليوم طائفهٔ تاتاره قریمدن جاری اولان عادت وقانون اوزره قالغه‌ای اولوب شولکه وظائف خدمات مزبوردر . مومی‌الیه خان دامت معالیه لایق ومناسب کوردیکی اوزره ادا ایلیوب یکدل ویکجهت اولوب حسن اتحاد واتفاق اوزره مهمات دین ودولت وقلع وقمع اعدای ملك وملت بابنده سعی واقدام وجد واهتمام ظهوره کتوره‌لر . وطائفهٔ تاتارك میرزالری وسائر بکلر وعساکری واعیانك صغیر وکبیری مشارالیهی کندولره قالغای بیلوب خدمت مزبورده مومی‌الیهه مراجعت ایدوب مزبور خانك مناسب کوردیکی اوزره مخالفت و معاندت ایتمیه‌لر . و تعیین اولنان سالیانه‌یی مقدما قالغه‌ی اولان توجیهله متصرف اوله‌کلمش ایسه مومی‌الیه دخی کفه اسکله‌سندن آلوب متصرف اوله . اول بابده هیچ احد مانع ودافع اولمیه شویله بیله‌لر علامت شریفه اعتماد قیله‌لر .

تحریرا فی اواسط شعبان المعظم سنه احدی وخمسین والف .

ایکنجی اسلام کرای خان

اسلام کرای . سلامت کرای خانك اولادندر . جانبك کرای خان زماننده لهستانلیلرك النده یدی سنه اسیر قالمش ایکن سلطان مراد رابع خانك لهستانلیلر ایله یاپدیغی مصالحه‌دن صکره آزاد ایدلمش . و یانبولی شهرنده برمدت اوتوردقدن صوکرا برادری بهادر کرایك خانلغنده قالغایلق رتبه‌سنی احراز ایتمش ایدی .

اسلام کرای ، بهادر کرای خانك وفاتندن صوکرا تکرار استانبوله کلوب (خلیج) ده اقامت ایتمکده ایدی . فقط اسلام کرایك ، بالطه‌جیلر کهیاسی وساطتیله قریم تختنه چیقمق ایچون اوغراشدیغنی آکلایان محمد کرای ، استانبوله برعریضه کوندروب صدراعظمدن ، اسلام کرایك استانبولدن اوزاقلاشمه‌سنی التماس ایتمه‌سی اوزرینه ذاتاً صدر اعظم محمد پاشا ایله آره‌لری آچیق اولان اسلام کرای ، ردوس آداسنه نفی اولنمشدی [١]

[١] خلیجده اقامت ایدن اسلام کرای . باب‌عالی‌یه سفر غازی اغا وساطتیله ، قریم خانلغنه تعیین اولنماسنی عرض ایتمشدی . سفرغازی آغا بوایشه مباشرتله قوهٔ قریبه‌یه کتیردیکی بر هنکامده ایدی‌که اسلام کرایك بو نیتندن خبردار اولان خان ، استانبوله برعریضه کوندروب سفر غازی آغانی ، اسلام کرایی تحریك وافساد ایتمکله اتهام ورودوس آداسنه نفی‌اولنماسنی اعلام ایتمسی اوزرینه ، ذاتاً اسلام کرایه مخالف بولنان محمد پاشا هر ایکیسنی‌ده ردوس آداسنه سورمشدر . السبع السیار .

کفه میرمیرانی اسلام پاشانك اوغلو باباسندن وقریم خانندن مکتوبلر کتیروب اسلامکرایك تشبثی قریمده عظیم قاریشقلغی موجب اوله‌جقدر یوللو بر طاقم اویدیرمه سوزلر سویلمسی اوزرینه اسلامکرای جغاله اوغلو قدرغه‌سیله ردوسه نفی اولنمشدر (١٠٥٤) نعیما

آره‌دن هنوز بر بچق آی کچمشدی‌که مشهور جنجی حسین افندینك توسط ومعاونتیله اسلام کرای استانبوله چاغریلوب (١٠٥٤) سنه‌سی ربیع‌الآخرنده عهد سنه قریم خانلغی توجیه اولندی [١] . اسلام کرای بوصورتله تخته کچدکدن صوکرا کوچوك قرداشی قریم کرای قالغای ، محمدکرایك نورالدینی اولان غازی کرای منصبنده ابقا ایتدی . بر مدت صوکرا قالغای قریم کرای وفات ایتدیکی جهتله یرینه غازی کرای ، غازی کرایك منصبنه دخی عادل کرای سلطان کچدی . اسلام کرای وظائفك توجیهاتندن قورتولدقدن صوکرا قریم حکومتنی راحتسز ایدن روسلر ، واللرنده اوزون مدت اسیر قالان لهلیلر ایله متعدد دفعه‌لر محاربه ایدوب مظفر اولدیغی کبی حکومته قارشی عصیان ایدن ژانه‌قبیله سنك رئیسی (آق چومق) ی دخی مغلوب ایدوب دار اغاجنه آصد- یرمش ه‌ قبیله‌دن بر چوق اسیرلر وغنیمتلر آلمشدر . [٢]

[١] اسلام کرای خان تعیین اولندقی اوزره ردوسدن کتیرلدیکدن صوکرا حضور پادشاهی‌یه کیردی . پادشاه طرفندن برچوق نصیحتلر ایدیلدی . اسلام کرای پادشاهك « سن یالکز بکاباق ، غیرینك سوزینی دیکله‌مه » دیدیکنه مغرور اوله‌رق چیقارکن ، آرقه‌سندن کلن صدر اعظمه چون بزی تاتار خانی ایتدیکز شمدیدنصکره « یازدیغم شیلره قولاق ویر . فلان خریستیانله بوزوشمه ، فلانه مدارا ایت . فلانی اینجتمه ، فلانی فلان یاپ » دیه زنهار کاغد کوندروب اول‌طرفلرك امورینه . بوطرفدن غیابانه رأی وتدبیر ایدوب قاریشدرمایکز . . » دیمشدر . (نعیما)

[٢] اسلام کرای شیرین أمراسندن قوتلو شاه نام میرزایی دشمن مملکتلرینه ایصال خسار ایتمك ایچون کوندرمشدی . قوتلو شاه میرزا اغا غانماً قریمه کلدکده تاتارلرجه (صوعه) [illegible] خمس حصه‌یی خانه تسلیم خصوصنده قراچو وقپوقولی آرا[illegible] اختلاف دوشه‌رك ایش نزاعه ، دها صوکرا غا- وغایه چویریلوب برچوق آدام تلف [illegible] سبب ویرمشدر . السبع‌السیار .

اسلام گرای بو اسیرلردن بر قسم گزیده سنی پادشاهه هدیه ایتمشدر. [۱] مملکت بوسورتله (ژانه) قبیله سی عصیاننن قورتارلدقدن صوکرا اسلام گرای ، روسلرك جزیه لرینی آلمق ایچون نورلدین سلطانی ، قوتلی براردو ایله مسقوایه کوندردی .

نورالدین عادل گرای سلطان روسلری مغلوب ایده ایده تا مسقوایه وارد قده روسیه قرالی التمش بیك آلتون قیمتنده سنجاب وسمور ودورلو دورلو

(نعیما) تاریخی بواختلاف حقنده شو معلوماتی ویریور :

وزیر دنیلن سفر غازی اغا ایله قپو قولی آره سنده ضدیت دوشوب سفر غازی آغانی اولدرمك ایسته دیلر . خان بو قاریشقلیغك اوكنی آلمق ایچون سفر غازی اغانی حبس ایتدی . اغا بریولنی بولوب حبسدن قاچدی . وقریم ایچنه كیروب قبیله لری خان علیهنه تحریك ایتمكه باشلادی . بووقعه اوزرینه قره تاتار خانه خصومت ایدوب قوللوغندن چیقدیلر وخانه عریضه كوندروب « خانك اتباعندن اولان محمداغانك اوغلی الیاس اغانی وحالا وزیری بولنان رمضان ومرتضی اغالری ومیدان بكی نی كندیلرینه تسلیم ایدوب پاره اتمكه راضی اولورسه كندیسنه تكرار تبعیت ایده جكلرینی » بیان ایتدیلر .

دیكر طرفده سكسان بیك قدر مسقو اردوسی ازاق قلعه سنی محاصره ایتمك ایچون كلییورلردی .

بوایكی بیوك وقعه اسلامگرایك تدبیرلری، متانتیله برطرف ایدلمشدر .

[۱] قریم تاتارلری روسیه یه دوغری دائما آقینلرده بولنورلر. موفقیتلرنده مال غنیمتك برقسم گزیده سنی پادشاهه تقدیم ایدرلر ایدی . بو تقدمه لرك الك مهمی خاصكی خرم قادین نامیله تاریخمزده [سلطان سلیمان دورنده] بیوك بر موقع اشغال ایدن موسقوف دلربای اولسه گركدر. (ابوالفاروق)

خرم قادینك، المانیا مورخلرندن هامرك تحقیقاتندن دخی (روقسلان) نامنده برروسیه لی جاریه اولدیغی آكلاشیلدیغنی كامل پاشا تاریخ سیاسیسنده بیان ایدیور .

قیمتلی هدیه‌لر وقرق بیك عدد مسکوك آلتون ویردکدن ماعدا دفترده مقید اولوب سلطانلره . میرزالره . علمایه ویرلسی لازمکان هدیه‌لرله برابر هرسنه بدل جزیه‌یی کوندرمك شرطیله روسلرله مصالحه تجدید اولندی [۱] .

روسلرله تجدید مصالحه‌دن صوکرا اسلام کرای . لهلیلرله محاربه‌یه کیریشوب اوزون اوروشمه‌لردن صوکرا دشمنی مغلوب ایده‌رك ، آنلرله دخی ، بش قطعه طوب ایکیوز بیك آلتون . سکسان بیك غروشلق روپال تعبیر اولنان پاره‌لرنی آلدقدن صوکرا هرسنه ، هدیه‌لرنی . جزیه بدللرنی کوندرمك شرطیله مصالحه عقد ایتدیکی دیوان یازیجیسی بولنان قریملی شیخ محمد افندینك ضبط ایتدیکی (وقائع قریم) مجموعه‌سنده یازیلمشدر . [۲]

اسلام کرای قهرمان . عالی همت بر ذات اولوب کاه کندیسی ، کاه

---

[۱] بو موفقیتلر اوزرینه . اهالیدن اولنه (تمغا آقچه‌سی) نامیله آلنمقده اولان ویرکی قالدیرلمشدر .

[۲] قریم خانی دوشمن احوالنی اوکرنمك ایچون (أوزی) قازاقلری حطمانینه (اتامان) سفر غازی آغانی کوندرمشدی . حطمان دخی لهلیلرك بیوك حاضرلقلرده بولندقلرینی ودفتر حسابیله (۱۵۰) بیك عسکره مالك اولوب یاقینده مملکتلرینه هجوم تصورنده اولدقلرینی بیلدیردی . بوخبر اوزرینه خان اطرافه یرلیغلر کوندروب اون کون ظرفنده حاضر اولملرینی امر ایتدی .

شوالك یکرمی یدنجی کونی یوله چیقدیلر . ورنك نان . خندق نام محللردن بالمرور دیوان کچیدیله اوزی‌یی واره‌رادن . اردویه قوشیلان عسکر ایله یوز بیك نفره بالغ اولان بر اردو ایله طورله‌یی کچدیلر .

له قرالی تاتار عسکرینك ورودندن خبر آلامامشدی . آنجق (دانکو) نام محلده خبردار اولوب فرار ایتدی و خوتین قلعه‌سی یاننده (اوزیجه)

قالغایلری معیتیله تاتار عسکرینی نه طرفه یوللامش ایسه مظفر اولمش و محصنا اونك غیرتیله قریم قطعه‌سی التوندن وذی قیمت شیلرله طولمشدر . [١]

پلانقه‌سنه صیغندی . تاتار عسکری قرالك نرده بولندیغندن خبردار دکلدی . قراله مکتوب وذخیره کتیره‌ن بربلوك عسکر . خانك تعقیب قوللرینه راست کلدی . بونلری صیقشدرمق صورتیله قرالك نرده اولدیغی آکلاشیلدی . کندیلری دخی أسیر ایدلدی .

بوصورتله قرال پك مشکل برموقعده براقیلدی . برطرفدن ذخیره‌سزلك ، دیکر طرفدنده قلعه‌دن چیقماق امکانی یوقدی .

عسکرلری ، حیوانلری آچلقدن قیرلمایه باشلادی . ونهایت قرال ، سفرغازی آغایه مکتوبلر کوندره‌رك خاندن صلح نیازنده بولندی . خان بوعریضه‌لر اوزرینه علمایی میرزالری بریره طوپلایوب مشورت مجلسی قوردی .

امرادن بعضیلری «بوفرصتی قاچرمق موافق اولمادیغنی . لهستان قطعه‌سنك تماماً تخریب ایتمك لازم اولدیغنی» سویله‌دیلر ایسه‌ده خان ینه التی‌سنه اللرنده اسیر قالدیغی لهلیلری آچیدی . ودیدی‌که « بوبر اوجاقدر . کندیلریده بزدن صلح نیازنده بولنیورلر ، آمان ایسته‌یورلر . بو اوجاغی سوندرمك لایق دکلدر» بوسوزلردن صکره ارکان دولت آرتق مخالف ایتمدیلر . وسفر غازی اغا معیتیله برهیئت کوندریلوب آتی‌ده‌کی شرطلر داخلنده قرال ایله عقد مصالحه ایدیلدی :

١ ـ هربیل ویرکیلرینی وقتنده قریم حکومتنه تسلیم ایتمك .

٢ ـ خانك ألی آلتنده بولنان یوردلره ، قبیله‌لره ضرر ویرمه‌مك .

٣ ـ قازاق ولایتنه زیان کتیرمه‌مك .

٤ ـ بکلرندن ایکی آدمك اوغوللری (رهن) اوله‌رق قریم حکومتنه تسلیم ایدیلمك .

٥ ـ . قریم خانك دوستلریله دوست ، دشمنلریله دشمن اولمق وبالایجاب قریم حکومتی طرفندن دوشمن اوزرینه آچیلاجق محاربه‌یه له‌حکومتی ایسته‌نیلن مقدارده عسکر ویرمك صورتیله اشتراکی درعهده ایتمك (١٠٦٢) .

(نعیما)

[١] اسلامکرایك محاربه‌لرنده آرغین طوغان بکك پك بیوك خدمتلری

اسلام كراى (١٠٦٤) سنه‌سى شعبان آينك باشلرنده كوچوك اوغللرينه ترتيب ايتديكى سنت جمعيتنده وفات ايتمكله جدى تربه‌سنه دفن اولنمشدر [١]

اسلام كرايك مدت عمرى اللى ييل ، خانلغى تام اون سنه‌در. اسلام كراى ، بالذات كندى پاره‌سيله ايكيوز بيك غروش صرف ايله اورتاقامه‌سنى تعمير ايتديكى كبى جدى دولت كراى خانك كوزلوه‌ده ياپديرديغى جامعى اساسندن تجديد ايتدى و كوزلوه‌ده متعدد چشمه‌لر ياپه‌رق اهاليى صوسزلقدن قورتاردى .

دوقونمشدر. آرغين بكاك محاربه‌ده‌كى فداكارلقلرينه دائر تاتارلر برچوق داستانلر يازمشدرلر. السبع السيار

[١] اسلام كراى آرقه‌سى اورته‌سنده پيدا اولان مهلك برسيويلجه‌دن وفات ايتمشدر . مومى اليه ابتدا اهميتسز بر چبان ظنيله بونى برينه شده‌لي‌جه صيقديروب غائب ايتمك ايسته‌مش ايسه‌ده اربرمدت ظرفنده ياره كيتدكچه فنالاشوب عاقبت موتنه سبب اولمشدر .

اسلام كرايك خبر وفاتى كنه‌ده بولنان قالغى سلطانه بيلديرمك ايچون كيدن وهاب افندى متصل يكرمى درت ساعت يورودكندن هم آتى. هم كنديسى يورولديغندن طولايى برقاچ ساعت كويلى براختيارك أوينده استراحت ايتمشدركه كويلى بابا وهاب افنديك اطو رندن باغچه‌سراى‌دن كلديكنى وخانك سنت طويى ايله مشغول اولديغنى آكلايه‌رق «ايواه شاشارم خانك حالنه . بر طرفدن يورديمزه صالديرمق ايچون دشمنلر حاضرلانيركن، بر طرفدن اوه تختنده هفته‌لرجه سنت طويى ايله آكله‌نيور ! . . ديمشدر .

السبع السيار

عادل كرای خان

عادل كرای، محمد كرای خان ثالث دورینك ذیلنده ذكر اولنان چوبان مصطفی نك اوغلی در .

بر مدت ویزه قصبه سنده اوتورمش ایكن قریم خاننك عریضه سی اوزرینه روس جزیره سنه سورولمشدی .

محمد كرای عزل ایدلدكدن صوكرا رجال دولت طرفندن، « آسیب دولتی برخرده اولسه دوندیرر! » ملاحظه سیله عادل كرای (١٠٦٦) ذی الحجه سنده قریمه خان نصب اولندی. و برادری قولبولدی فتحكرایك اوغلی دولتكرایی قالغای و آنك برادری غازی كرایی نورالدین وسفر غازی آغانك اوغلی اسلام اغانی باش آغالق مسندلرینه تعیین ایتدی . بعده عادل كرای بعض مفسدلرك اغواسی اوزرینه . كندینك اقبالی ایچون برچوق یارارلقلرده بولنان اسلام اغانی [١] اعدام ایتدیردیكی كبی بر چوق شرین اسراسنی ده قتل نیتنده اولدیغی اكلاشیلدی. عادلكرایك بوحالنه واقف اولان میرزالر. مقابله دن عاجز بولنان امرا اشیاء ومالارینی براقوب قریمدن فراره مجبور اولدیلر . عادلكرایك امرایه قارشی شدت كوستردیكی وامرانك بالجمله اموال متروكه سنی مصادره ایتدیكی استانبوله ایشیدیلنجه همان صاحبارینه چویرمسی ایچون خانه امرلر

---

[١] عادل كرایك تخته كچمسنه طوغریدن طوغری یه اسلام اغا سبب اولمشدر. عادل كرایك خائنی بردنبره برچوق دیدی قودیلره سببیت ویرمش ایسه ده بالاخره افكار اهالی سكونت بولمشدر .

« السبع السیار »

ویرلدیسه‌نه اوخصوصده تردد کوسترمسی ، عزلنه سبب اولمشدر .
(١٠٨١) ذی‌الحجه .

عادلکرای تختندن ایندیرلدکدن صوکرا برمدت دها (قرین آباد) قصبه‌سنده اقامت ایدوب « ١٠٨٢ » سنه‌سی رمضان آینده وفات ایتمش واوشهرك جامعی حوالیسنه دفن اولنمشدر .

مدت حیاتی التی بش ییل ، زمان حکومتی بش سنه‌در . عادلکرای اداره امورده غافل ، جاهل برادم ایدی . وفاتندن صوکرا اولاد و احفادندن هیچ بریسی قریمده بر مسنده کچمه‌مشدر .

فقط اسمارینه (کرای) لقبی علاوه اولنمش ؛ بعضیلری دخی خانلرك جمعیتنه نائل اولمشدر .

الحاج سليم كراى خان

سليم كراى، رزمى بهادر كرايك اوغلى‌در . باباسنك وفاتنده هنوز صبى بولنديغندن (ابلان) قبيله‌سى امراسندن (مرزاش اغا) نام ذاتك تربيه‌سنه ويرلدى . [۱]

صوكره‌لرى سليمكراى عموجه‌سى اسلام كرايك حمايه‌سنه كيرمش ايكن عمجه‌سنك وفاتى اوزرينه ، عادل كراى زماننده قريمدن هجرتله يانبولى قضاسنده (چولك) قريه‌سنده اقامت ايتمشدى .

عادل كراى زماننده‌قريمدن هجرت‌ايدن‌ميرزالرك پادشاهه ويردكلرى عريضه‌لر اوزرينه (۱۰۸۱) سنه‌سى ذى‌الحجه‌سى آخرلرنده سليم كراى قريمه خان نصب اولندى. وبرادرلرندن سلامت كراى سلطانى قالغاى، عموجه زاده‌لرنده صفا كراى نورالدين ديكدى .

سليم كراى‌محمد رابعك قيمنجه [۲] محاربه‌سنده بالذات تاتار عسكريله

[۱] اسلام كراى ابلان قبيله‌سى نزدنده ايكن مبارك كرايك‌اوغلى عادل كراى بيك‌نفر اتباعيله خانزاده‌نى اولديرمكه قصد ايتمش‌ايدى سليم كراى‌اوچيوز بيك‌قدر ارقداشيله انلرك اللرندن قورتيلوب شيرين قبيله‌سى نزدنه صيغينمق صورتيله كنديني محافظه ايتمكه موفق اولمشدر . السبع‌السيار

[۲] سليم كراى خان تحته چيقدقدنصكره ، لهستان حدودنده اقامت ايدن وجزيه ويرمك شرطيله له حكومتنك تحت تابعيتنده قالان‌اسلام لوپقه تاتارلرى، خانه عريضه‌لر كوندروب كنديلرينى له تابعيتندن قورتاريله‌رق (بوچوق) حواليسنده اسكان اولنمالرينى رجا ايتديلر . سليم كراى بوحالى . سلستره واليسى خليل پاشايه بيلديروب برابرجه دولت عثمانيه‌يه اخبار ايتديلر. خليل پاشا بونك

بولنوب بویوك خدمتلری سبق ایتدیکندن طولانی دولت عثمانیه نزدنده قدر واعتباری خیلی آرتمشدی .

سلیم کرای بعض سببلر اوزرینه ، (۱۰۸۸) سنه‌سی ذی الحجه‌سنده

عقیبنده قرالری خلافنه . صدراعظمه کیزلی مکتوبلر کوندروب بونیتلرینك کوجلمکندن ، موافق اولمادیغندن بحث ایله عاقبت خانك بوتشبثنی عقیم براقمیه سبب اولدی . ایشته سلیم کرای بوحالدن مأیوس اوله‌رق چرکس نظامنی دوزه‌لتمك ایچون بر مقدار عسکرله قابارطی مشتاسنه داخل اولدیغی بروقتده ایدی‌که سلطان محمد ، کتخداسی احمد اغا ایله برفرمان کوندروب خانی قیمیجه محاربه‌سنه چاغیردی . سلطانك بودعوتی اوزرینه سلیم‌کرای چرکس نظامنی ترکله همان قریمه دونوب تدارکات سفریه‌سنی اکمال ایله (۱۰۸۳) محرمنده یوله چیقدی . وقیمینجه یانلرنده (خاتیق) نام‌سرعسکر قوماندا‌سنده‌بولنان له‌اردوسنه‌تصادف ایله‌عسکرینی بوزدی . ینه اوصیرالرده ایدی سلیم کرای تکرار لهستان سفرینه مأمور اولدی . خان‌اوکونلرده آغرجه‌خسته ایدی . فقط بوحالنده بیله دین‌دولته‌خدمتدن چکنیمه‌یوب بالذات اومحاربه‌ده دخی بولنمشدر . (السبع السیار)

عمدت الاخبار لهستان محاربه‌سی حقنده شوتفصیلاتی ویریور :

« عثمانلی اردوسی سلیم‌کرای خان عسکریله قامینچه دنیلن متین قلعه‌یی‌محاصره ایتدیلر (۳۵) کون ختامنده‌قلعه فتح اولندی . واطرافنده بولنان بتون‌کوچك قلعه‌لر ضبط اولندی بعده سلیم کرای خان ایله وزیر ثانی قپلان پاشا لهستانك تختی اولان (ایلبـاد) نام قلعه‌یی ضبط ایتمکه مأمور اولدیلر . کثرتلی بر عسکر ایله قلعه محاصره اولنوب اطرافندن مترسلر، لغملر قازیلمغه باشلانجه ، لهستان جمهوریتندن [یعنی قرال ، اوچ خطمان ، اوتوز ایکی ویواده‌دن] حتی ولایتلرده‌کی بیوك پاپاسلردن مکتوبلر ، رجا نامه‌لر کلوب صلح نیازنده بولندیلر .

وسلیم کرای خانه پادشاهه وساطت ایتمسی ایچون رجا ایتدیلر . بوصورتله مصالحه عقد اولندی . (تاریخ راشد)، شرائط صلحیه‌یی سلیم‌کرایك پادشاهه اخبار ایتمسی‌اوزرینه‌پادشاهك، خانه اوغللرینه، میرزالره خدمتلرینه مکافات اولمق اوزره التمش عدد خلعت فاخره .. (!) احسان ایتدیکنی یازییور (۱۰۸۷) .

خانلقدن چكيلمش و برمدت رودوس آداسنده قالمشدی [١] .

(١٨٩٥) سنه‌سی رجبك يكرمی ايكنجی كونی تكرار تخته چوب اوغوللرندن دولت كرای سلطانی قالغای و عظمت كرای سلطانی نورالدين ديكدی [٢] .

---

[١] لهستان محاربه‌سندن صوكرا سليم كرای خانلقدن چكيلمك ايسته‌مش ايسه‌ده پادشاه قبول ايتميه‌روب مشاراليهی (چهرين) قلعه‌سنی قورتارمغه مأمور اولان سرعسكرك رفاقتنه تعيين ايتدی فقط هر ناصلسه قلعه‌نك فتحی ميسر اوله‌مديغندن صدراعظم قره‌مصطفی پاشا كنديسنك وسرعسكرينك يوزينی آغارتمق ايچون بتون قصورلری سليم كرای خانه يوكله‌توب (١٠٨٨) ده عزل ايتدرمشدر . سليم كرای تختدن ايندير لدكدنصكره بهاره قدر كفه قلعه‌سنده قالمشدی . صوكرا استانبوله كلدی . خلفنك آرزوسيله چكدرمه بركمی‌يه بنديريلوب رودوس آطه‌سنه نفی اولنمق صورتيله تكدير اولندی . (السبع السيار)

[٢] آتيده‌كی افاده خانلرك (نصب) مراسمنی كوستر ديكندن طولايی عيناً نقل ايده‌يورز :

رودوس جزيره‌سنده بولنان سليم كرای خانك قريمه خان نصب اولنمسی اوزرينه موی اليهه (ميرآخور اول) كونده‌ريلدی .

ادرنه‌يه قريب كلنجه قاعدهٔ قديمه اوزرينه استقبال اولنوب صدر اعظم قوناغنه مسافر اولدی .

صدراعظم ، ايكی كون عظيم ضيافتلر ويردی . پادشاه (آوجی سلطان محمد) ادرنه‌ده عماديه قصرنده قبول ايتدی .

خان صدر اعظم ايله هم عنان اوله‌رق كوشكه كيرركن ركاب همايون آغالری ، مجوزلريله قارشيلاديلر . ابتدا اوزير اعظم آتدن اسكمله اوزرينه ايندی . بعده خان پادشاهه مخصوص اولان (بينك تخته‌سی) اوزرينه ايندی . اوراده دارالسعاده اغاسی استقبال ايدوب خان ايكيسنك اورته‌سنده يوريدی . وزيراعظم سليمی دستار (صارق) ايله حضوره كيرنجه خانده دعوت ايديلدی . دارالسعاده اغاسی اوكنه دوشوب قصرك پيشكاهنه چكيلان پرده قپوسنه دك بوستانجی

سلیم کرای قریمه کلدکده روسلر کثرتلی وقوتلی براردو ایله قریمه هجوم ایتمشلردی ، سلیم کرای اوچ کون آردینی کسمه‌دن دشمنله پنجه‌لشوب قریمی‌دست اعدادن قورتاردی وروسلری‌تا کندی‌حدودلرینه قدر قوغدی .

بومحاربه‌ده روسلردن اوتوز قطعه‌طوپ ویتشدانه أسیر المشدر[١].

باشی وسائر رکاب همایون آغالری و بورادن صوکرا سلحدار ، چوقه‌دار اغالر قوانیغنه کیره‌رك حضوره چیقاردیلر . پادشاه تقبیل ایچون النی اوزاتدی . فقط خان پای‌تختنی اوپدی . فرش اولنمش احرام اوزرینه امرپادشاهی ایله اوتوردی. ینه قالقه‌رق ایشلره دائر براز قونوشولدقدنصکره دارالسعاده اغاسی ابتدا صمورینه . قیرمزی قطیفه ایله قاپلی (قباتجه سیمور کورك). سلحدار اغابلمه ، مجوهر برخنجر ایله مرصع برقیلنج وسائر عرض آغالری‌ده باشنه. ایکی عدد مجوهر (سرغوچ) طاقدیلر .

بیك آلتون احسان اولنمق عادت ایکن . خانه التفاتاً ایکی بیك آلتون ویریلدی .

خان برقاچ کون صکره عزیمت ایتدیکی اثناده ینه صدراعظم واسطه‌سیله ، طرف شاهانه‌دن خانه . برساده چرکس آلتون (قلیچ)، آلتون قپاره‌لی بر (زره) ، برایننجیلی (تیرکش) واوچ‌رأس یلمکندست (آت) احسان اولندی . (تاریخ عثمانی ــ احمد راسم)

[١] سلیم کرای ایکنجی دفعه تخته کچدیکی صیره‌ده‌ایدی‌که نمچه‌لیلر ناصوفیه یانلرینه قدر کلمشلردی . دفع اعدا ایچون وکلا عقد مشورت ایتدیلر . بومجلسده سلیم کرایك دخی بولنمسی مناسب کوریلدیکندن کتخدا مصطفی اغاخط پادشاهی ایله سلیم‌کرای خانی ادرنه‌یه چاغیردی . بوامر اوزرینه خان ادرنه‌یه کلدی وقره مصطفی پاشانك سراینه ایندی .

بو مجلس‌ده ویریلن قرار اوزرینه خان ، صدراعظم معیتیله نمچه محاربه‌سنه مأمور اولدی. سلیم‌کرای بوقراره بناءً (کلی) قلعه‌سنه کلوب‌ده‌جنك‌حاضرلغی ایله مشغول اولدیغی برهنکامده ایدی‌که (١٠٩٥) سنه‌سی رجبك یکرمی یدنجی

ینه او تاریخلرده سلیمگرای دولت عثمانیه‌نك نیچه محاربه‌سنه چاغیرلدی. قریم محافظه‌سنه قالغای و نورالدین سلطانلری براقوب (۱۱۰۰) شوالنك دردنجی کونی روم ایلی‌یه کچدی. اسکوب جوارنده دشمنه راست کلوب یکدکر-

---

کونی‌در. روسلرك قریمی استیلا مقصدیله قایتسن بویارلرندن (غالیسی) نام جنرال قوماندا‌سیله ایکی‌یوز بیك موجودلی، بیك عدد طوپلی بیوك براردوسی حدودده یاقلاشدیغی خبری ایشیدیلدی. فی‌الحقیقه روسلر اور قلعه‌سنه یاقلاشمش وازاق، قره دکز ساحللرینی قوشاتمشلردی. سلیم کرای سرعت خارق‌العاده ایله همان قریمه کلدی. تدارکاتنی یاپارق شعبانك دردنجی کونی قره‌بیلقه موقعنده روس عسکرینه راست کلدی. روس عسکرینه نسبتله خانك قوتی پك آزایدی. خان، اردوسنی اوچ قسمه آیردی.

۱ — بالذات خان اداره‌سنده.

۲ — قالغای دولت کرای == .

۳ — عظمت کرای، سلامت کرای سلطانلر اداره‌سنده بولنیورلردی.

بوترتیب اوزره محاربه‌یه کیریشیلدی. اقشامه قدر اوروشمه اولدی. تاتار عسکری بوبرکونلك محاربه‌ده محیرالعقول بربهادرلق کوستردیلر. روسلرك دریالر قدر اولان قوتی قارشیسنده بوکوچك اردو ذره قدر مغلوبیت أثری کوسترمدی.

اوکونی اقشام أمرا علما مجلس یاپارق صباح تعقیب ایده‌جكلری پلانلری قرارلاشدردیلر. ایکنجی کونی جنك ینه‌باشلادی. محاربه‌نك شدتلی برزمانده نورالدین سلطانك آتندن اینوب روس اردوسنك قلبگاهنه طوغری صالدرماسی بتون عسکری جسارتلندیردی؛ هپ عسکر بردن روس اردوسنك مرکزینه هجوم ایتدیلر، اوتوز طوپ وبیك قدر أسیر ضبط ایتدیلر. روسلرده براز هزیمت علامتلری کورلدی، حتی میدان محاربه‌دن براز رجعته بیله مجبور اولدیلر. فقط بوانهزامده روسلرك قریمی استیلا فکرلرینك اوکنه کچه‌مدی. اور قلعه‌سی آرقه‌سنده (قویاش) نام محله تکرار استحکام قوروب محاربه‌یه کیریشدیلر.

اور قلعه‌سنده آز بر تاتار عسکری وار ایدی؛ خان آغاسی (بهادر آغا) او

نصکره (قار بوز) نام هرسك وويوادایی اسیر ایتدی[۱]. سلیمکرایك بو خدمتی پادشاهی پك زیاده سویندیردیکندن ادرنه‌یه چاغیروب التفاتلر کوستردی . خلعتلر باغیشلادی .

عسکره سردار تعیین اولندی . خان اردوسی‌ده روس اردوسنك قارشی یاقاسنده بولنان (خندق) کنارنده استحکام قوردیلر . فقط روس عسکری صوسزلقدن پك زحمت چکیورلردی . حتی دکز صویی ایچیورلردی. تحمللری قالمامشدی. فرار ایتمك ایسته‌یورلردی. فقط بوده مشکل ایدی. روسلر سلامتله برفرار یولی حاضرلامق ایچون حیله‌یه مراجعت ایتدیلر. خانی آلداتمق مقصدیله اولجه روس رعیتنی قبول ایتمش اولان (آلاتور) تاتارلرینك رئیسی قالموق آغانی ایلچی کوندروب صلح تکلیف ایتدیلر . خان دخی (یاشلو) قبیله‌سی امراسندن کمال میرزایی روسلره ایلچی کوندردی.

عین زماننده سلیم کرای خان روسلرك حیله‌لرینه واقف اوله‌رق اوکیجه‌یی صرف حاضرلاق واحتیاط ایله کچیردی . صباح روسلرك فراری آکلاشیلنجه همان اردو ایله تعقیب اولندی . (طو کوزلی اوبا) یاقینلرنده آرقه‌لرندن یتشیلوب برخیلی تلفات وزیانه دها اوغراد لدقدنصکره روسلر تماماً حدودخارجنه سورولدی .

سلیم کرای بومحاربه‌ده شایان تقدیر برتدبیرده بولنمشدرکه اوده دشمن یوللرنده بولنان طوبان ، صبان ، ذخیره کبی شیلری اولجه کاملاً یاقدرماسیدر. (بووقعه عمدة الاخبار . السبع السیاردن خلاصه اولنمشدر) .

[۱] سلیم کرای روس محاربه‌سندن صوکرا ایکیدن عسکر تدارکیله (۱۱۰۰) شوالنك دردنجی چهارشنبه کونی دولت عثمانیه اردوسنده حاضر بولنمق ایچون یوله چیقدی . فقط عسکر پك زیاده یورلمش . حتی یورومکه بیله مجاللری قالمامشدی. آنکچون (توبه چوقراق) نام محلده اون ایکی کون استراحته مجبور اولدیلر . ینه یوله چیقارق فرحکرمانه واواردن (بای‌دیب) ده بر مدت دها قلوب عسکر یورغونلقلرینی صاووشدردقدنصکره تکرار حرکتله (اسکوب) مشتاسنده طوپلانان نیچه عسکرینه تصادف ایتدیلر . سلیم کرای (قچانیك) کچیدنده نیچه عسکرینی مغلوب وسرعسکرلری اولان (هرسك)ی أسیر ایتدیلر . بومحاربه‌ده

سليمكراى (١٠٩٧) سنه‌سى ايلك بهاره‌قدر ادرنه‌ده قالمايه مأمور اولديغندن اوقيشى ادرنه جوارنده بولنان (تيمور طاش) چفتلكنده كچيردى . سليم كراى أدرنه‌ده بولنوركن ثابت افنديه‌نك ، آنك حقنده يازديغى قصيده‌دن بعض خبرلرده اكلاشيلديغى جهتله برقاچ بيتنى بورايه يازييورز :

زهى خديو على الهمم كه دقت ايدوب ،
اوچ آى‌ده ايكى غزا ايلدى بوفق مراد :

قريمك مشاهير شجعانندن چلبى اوغلى مصطفى آغا و عبدالرحيم چلبى كبى قيمتلى ذاتلر شهيد ايدلمشدر . مصطفى آغا ، بلاپروا دشمنك دهشتلى آتشى ايچروسنه كنديسنى آتمق صورتيله تلف اولمشدركه ايشته بوقهرمانك شوحركتى عسكرى جسارتلندرمش وتاتارلرك غلبه‌سنى تأمين ايتمشدر بوغالبيتدن صكره خان تكرار ادرنه‌يه چاغيريلوب كوپريلى زاده مصطفى پاشا ايله ينه محاربه‌يه مأمور اولدى . اوسنه‌سى بلغراد قلعه‌سى تحكيم اولنوب (نيش)ه عودتلرى هنكامنده ايدى‌كه خانك اوغلى عظمت‌كراى ، اوقهرمان كنج وفات ايتدى ، سليم كراى‌اوغلونك وفاتندن پك زياده قلبى قيريله‌رق (١١٠٢) جماذى‌الاخرنده حكومتى عموجه زاده‌لرندن سعادتكرايه ترك ايله كوشهٔ استراحته چكيلدى .

بالاده‌كى معلومات (السبع السياردن نقل اولنمشدر) . (عمدة‌الاخبار)ك بو وقعه‌يه‌دائر اولان بعض سوزلرى بروجه آتى‌در :

« . . . اشبو فتح مبين كه (قچانيك) ده ميسر اولمشدر . ديلارده‌دستان وهركسه ورد‌زبان اولوب شعرا وفصحا تاريخ وقصائد نظم ونثر ايتديلر . جمله‌دن زياده مقبول وعندالجمهور قبوله موصل اولان ثابت افنديك تدوين ايتديكى (سليم نامه) سى دركه نظم ونثر ايله شكر كفتارينى نثر ايتمشدر . [برقاچ بيتنى حليم كراى كلبن خانانده درج ايتمشدر] . اليوم بلغاى رجال دولت مذكور قصيده‌ده درج اولنان الفاظ لطافت‌الحافظ برله تمتع ايدوب محافل ومجالس رفيعه‌ده صفالر كسب ايدرلر آنده مذكور اولان حالاتى كويا كنديلرى اكتساب ايدرلر . . . »

أسنجه باد عنایت مهب نصرتدن ،
توز ایتدی طابورنی مسقوفك مثال رماد .
بوجاق ، بوجاق قاچیروب اول لعینی قهرآله ؛
یاقوب ممالکن ایتدی قوناق ، قوناق برباد .
عنان عزمنی عطف ایتدی صکره (اسکوبه)
ألنده خنجر نصرت ، بلنده تیغ جهاد ؛
دمت دمت ایدوب اعدانی رأس شمشیری ،
عجبکه دوشدی شتا فصلنه زمان حصاد !
یدمؤید همتله اهل اسلامك .
کیدن ممالك وبلدانن ایتدی استرداد .
مثال خنطل بوجهل خاکه اوردی آنی !
کلنجه رزمنه « قاربوز » دیدکاری ارغاد.

اوتاریخده اك جسور ، اك سودیکی اوغوللرندن نورالدین عظمتکرایك وفاتی پك زیاده بادئ تأثری اولدیغندن طولایی تختی، عموجه زاده‌لرندن سعادتکرایه براقوب کعبه‌یه کیتدی . کعبه‌یی زیارت ایدوب شام طریقیله دونرکن شام عربلریله « امیرالحاج » ك غاوغارینه راست کاوب آرالرینی بولدی؛ آنلری یکدیکریله باریشدیردی .

پادشاه ، سلیم کرایك بو خدمتنی تقدیر ایدوب استقبالنه سلحشور خاصه، دایه زاده ابراهیم آغانی بر چوق هدیه‌لرله کوندرمك صورتیله تلطیف ایتدی. وکندیسنه اقامت ایچون سلوری یاننده برچفتلك تخصیص ایتدی .

سلیم کرای مکه‌دن کلدکدنصکره قریم خانی ، بوسوکیلی ، بویوك

پادشاهلرینی تکرار تخته چاغیردقلرندن ، (١١٠٤) صفرنده اوچنجی دفعه اولمق اوزره، سلیم کرای قریم تختنه کچدی و بیوک اوغلی دولتکرایی قالغای وقردهشی اسلامکرای زاده شاهینکرایی نورالدین دیکدی .

او صیرالرده ینه دولت عثمانیهنك نمچه و روسلرله جنکی اولماله سلیم کرای، گاه نمچه وروسلر اوزرینه گاه، او آراده عصیان ایدن صربلر اوزرینه هجوم ایتدیکی کبی برطرفدن آزاق قلعهسنه ذخیره کوتوریر؛ برطرفدنده (واردین) یاردیمنه قوشاردی .

سلیم کرای بوایشلری اوقدر سرعت، اودرجه مهارتله چویرمشدرکه بوایشك حقندن آنجق سلیم کرای خان کلهبیلیردی .

(١١١٠) تاریخنده عقد اولنان معاهده سلیم کرای خانك مظفریتیله عقد اولنمشدر . [١]

سلیم کرای خان صدراعظم ایله برابر ادرنهیه دعوت اولندقده آرتق

---

[١] بومعاهده قارلوفچه قصبهسنده قوریلان مجلسده ایکی آی مذاکرهدن صوکره (١١١٠ هـ . ١٦٩٩) ٢٦ کانون ثانی ، ده امضا ایدلدی. بومعاهده اولجه بر موفقیت سیاسیه اولهرق تلقی و قبول ایدلمش ایسهده کرك حکومت عثمانیهنك وکرك قریم خانلغنك ضعفی، ذاتاً آغیر اولان معاهده موادینك کیزلی ضررلرینی چارچابوق میدانه قونولماسنه سبب اولمشدر .

قارلوفچه معاهدهسنك قریمه تعلق اولان مادهلرینی محمد توفیق بکك عثمانلی تاریخندن نقلاً درج ایدهیورز ! « (١) لهستانك قریمه ویره کلدیکی ویرکو قالدیریلیور (٢) آزاق قلعهسی روسیهیه براقیلیور (٣) قریم خانلری . دیوان همایونه ویرکو ویرمهدن عفو اولنیوردی .

بومعاهدهنك عثمانلی دولتنه اك ضررلی مادهسی قریم ویرکوسنك قالدیرلمسی ایدی. بونکله قریم خانلغنك عثمانلی دولتنه اولان باغلری کوشهدیلیوردی. چار (آق بیق پترو)نك قارلوفچه معاهدهسنده آله کچیردیکی بوغازانجك آجیسنی چوق کون کچمهدن تورکلر ، تاتارلر چکدیلر».

اختيارلامش بولنيوردی . پادشاهه استعفاسنی تقديم ايتدی و يرينی اوغلی قالغای دولتكرايه براقدی؛ بوتوجيهه پادشاه‌ده راضی اولدی.

سليم كرای بوتاريخدن صكره سلوری چوره‌سنده (قاضی) كوينده‌كی چفتلكنده اوطورمش وكنديسنه (٨) بيك ليرا ساليانه تخصيص اولنمشدی.

(١١١٢) شوالنده بعض مفسد خدمتجيلرك شيطنتلريله اوغلی دولتكرايله آره‌لرينه صغوقلق كيرمسی اوزرينه دولتكرايك ايسته‌كی ايله اومحترم اختيار سيروز قصبه‌سنده اقامته مأمور اولمشدی .

(١١١٤) سنه‌سی شعبانده ينه پادشاه يانيه چاغيريلوب دردنجی [١] كره اولق اوزره عهده‌سنه قريم خانلغی ويرلدی. وبودفعه‌سنده اوغللرندن غازيكرايی قالغای قاپلان كرايی نورالدين ديكدی .

---

[١] (١١١٦) سنه‌سنده سليم كرای و بوتون قريم اعيان و امراسی طرفندن كونده‌ريلان بر (محضر) ده : روسلرك صلحه مغاير حركتلرده بولندقلری وباخصوص (آزاق) قلعه‌سنی تحكيم و (طيغان) ده يكی بر قلعه انشا ايتدكلری؛ (قمانكه) قلعه‌سنه متصل برمحله آلات حربيه يراشديردكلری؛ حدود يافيننده اولان (واز قور) نام محلده سفينه‌لر انشا ايتدكلری و (كرج) بوغازنده دولت عثمانيه طرفندن انشاسنه مبادرت اولنان (شانس)ك بناسنه مخالفت ايتدكلری اخبار ايديليوردی .

بو محضر اوزرينه حكومت طرفندن ، قلعه‌نك انشاسنه يوسف پاشا مأمور ايدلديكی كبی يوسف پاشا روس احوالنی تجسسله ايجابنه كوره حركته دخی مأذون اولوب بر مقدار عسكرله قريمه كونده‌ريلدی .   (راشد)

بوندن تقريباً ايكی سنه‌مقدم دولت كرای دخی استانبوله عين مآلده برمحضر كوندرمشدی . مومی اليهك محضری رجال حكومت طرفندن عجيب تأويلاته اوغراديلارق نهايت او ، عقل و تدبيری كامنده ؛ قوت و مقاومته قادر ، غضنفر دولت كرای عزل ايديلوب عمرينك صوك دوره‌سنده اولان سليم كرای تعيين اولنمشدی كه ايشته بو صورتله قريم حكومتنك حياتی ايچه سنه‌لر دها اكسيلتيلمش اولدی. چونكه آرتق روسلر تداركات لازمه‌يی ياپمش بولنيورلردی. (وقعه‌نك تفصيلاتی دولت كرای دوره‌سنده كوريله‌جكدر).

ج ٠ ع

سليم كراى خان (١١١٦) سنه‌سى شعبانك يكرمى دردنجى بازار كونى وفات ايدوب باغچه سراى‌ده خان جامى حوليسنه دفن اولندى . سليم كراى خان يتمش اوچ ياشنده وفات ايتدى . برنجى دفعه خانلى يدى سنه‌ايكنجى دفعه خانلى آتى‌ييل اون‌براى، اوچنجى دفعه‌سى آلتى ييل سكز آى ، دردنجى دفعه‌سى تام ايكى ييلدر .

سليم كراى بيوك برذكاء متين برعزمه ، برمملكت اداره‌سى ايچون لازم اولان تدابيره مالك، عاقل ، قهرمان برذات ايدى .

سليمكراى (سياوش) پاشا وساورى جوارنده كائن قاضى كوينده‌كى چفتلكلرينى ، قويونلرينى‌ودكرمنلرينى اوغللرندن قاپلان‌كرايه دهاسكره كله‌جك اكبر اولاديته (اولاد وقفى) اولمق [١] اوزره ترك ايتديكى كبى قريمده دخى كوپريلر ، چشمه‌لر ياپدرديغى منقولدر .

سليمكرايك ذاتلرينه خاص اولان خصلتلرندن هربرى هركسه اورنك اوله‌جق خصلتلردندر .

سليمكراى شويلدى صفتله جمله كچمش خانلردن آريليرر :

١ --- سليمكراى؛ قالغاى، نورالدين خدمتلرنده‌بولنمه‌دن طوغريدن طوغرى‌يه تخته كچمشدر .

٢ --- . زماننده‌ بش [محمد رابع ، سليمان‌ثانى ، احمدثانى، مصطفى

---

[١] سليم‌كراى خانك يتمش قدر اولادى اولديغى منقولدركه بونلردن اهالى آره‌سنده مشهور اولنلرى شونلردر :

دولت كراى ؛ عظمت كراى ، شهباز كراى، سعادت كراى. غازى كراى، قپلان كراى ، منكلى كراى ، صفا كرى، عادل كراى، سلامت كراى ، مقصود كراى .

بونلردن يديسى قريمه خان اولمشدر . (عمدة‌الاخبار)

ثانی [احمد ثالث] پادشاه تخته چیقوب هر برندن التفاتلر کورمش و آنلره دین ودولت ایشلری خصوصنده مشاورلك خدمتلرینی ایفا ایتمشدر .

٤ — . مکهٔ مکرمه‌یی زیارت ایتمشدر .

٥ — . سلیم کرای دولت عثمانیه‌نك هر سفرنده بولنوب غلبهٔ مطلقه‌یه نائل اولمشدر .

٦ — . کندی آرزوسیله تختدن ایکی دفعه چکیلوب، عموجه‌زاده‌لرندن سعادتکرایی واوغوللرندن دولتکرایی یرینه خان دیکدیرمشدر .

٧ — . یانده بولنان آدملردن هر برینی ، حیاتلرنده دولت عثمانیه‌نك برخدمتنده بولندیرمق صورتیله هم آنلره ، همده دولت عثمانیه‌یه یارارلق کوسترمشدر . حتی چراقلرندن کوچك عثمان پاشا وزیرلك ، قائممقاملق منصبلرینه ارتقا ایله کندیسیله برابر مشورت مجلسلرنده بولندیغی مشهوردر .

مشارالیه قریم حکومتنی اولاد واحفادینه حصر ایتمشدر .

سلیمکرای درت دفعه قریم خانی اولمشیکن وفاتنده براقدیغی بوتون اشیا وپاره‌سی آنجق یکرمی بیك غروشه [بیك آلتی یوز روبله‌یه] بالغ اولدیغی قسام دفترندن آکلاشلمشدر .

مراد کرای خان

مراد کرای ، سلامت کرای خان زاده مبارککرایك اوغلیدر . باباسی (یانبولی) ده وفات ایتدکدن صوکره عموجه‌سی رزمی بهادر کرایك تحت تربیه‌سنده بویومش ودیکر عموجه‌سی محمد کرای خانك ایکنجی دفعه‌کی سلطنتنده نورالدین تعیین اولنمشدی .

محمد کرای عزل اولندقدن صوکره ، مراد کرای یانبولی جوارنده سراجه‌لی کوینده اوتورمشدی . برمدت صکره صدر اعظم قره مصطفی پاشانك دلالتیله (۱۰۸۸) ذی‌الحجه‌سنده قریمه خان اولدی . وعموجه‌زاده‌لرندن ، صفا کرایك اوغلی توقتمش کرایی قالغای . قریم کرایك اوغلی سعادت کرایی نورالدین دیکدی [۱] .

---

[۱] « . . . قریم خانی ، روس اردوسنك سرداری (مانشکو) و قالموق تاتارلرینك باشبوغی (قاسبولات)ك متفقاً بویوك بر قوت ایله (آوزی) صوینی مرور ایتمکده اولدقلرینی ، وکندیسی دخی عموم تاتار وقبیله‌لر عسکریله ، دشمنه مقابله ایچون (تاصمه‌لی) صوینی کچمه‌کده اولدیغنی و بو حرکتی دولت عثمانیه‌نك تصویبنه اقتران ایدرسه مطلقا مهم بر قوتك طرفنه معاونت ایچون کوندرلمسنی بر عریضه ایله بیلدیردی .

خانك بو عریضه‌سی نظر اعتباره آلنه‌رق درحال ، سید عثمان پاشا ، دلاور پاشا معیتیله بر اردو کوندریلدی .

۱۰۸۹ ربیع‌الاولی سکزنجی کونی حرکت ایدن بواردو ، یکرمی طقوزنجی کونی (چهرین) قلعه‌سی یانلرینه کلدیلر . وخان اردوسیله براشدیلر . جماذی‌الاخره قدر لازم کلن تدارکات یاپیلمشدی . (باتاق) کنارنده روس اردوسیله محاربه اولدی . فقط روس اردوسی ایلرویه طوغری برحرکت کوسترمه‌دی . بالعکس استحکاملرینه چکیلمه‌یه باشلادیلر . عسکر اسلام اولجه بو حیله‌یه واقف

مراد كراى له، روس ويچ سفرلرنده بولندى. فقط دولت عليه‌جه ايسته‌نيلان خدمتده بولنه‌مديغى ايچون (١٠٩٤) شوالنده واردين‌قلعه‌سى اوكنده خانلقدن عزل اولندى . [١]

مراد كراى تختدن اينديكدن صكره چنتلكى اولان سراچه‌لى كوينه چكيلوب اون‌اوچ‌سنه‌قدر دها ياشادقدن‌صوكرا (١١٠٧) ده وفات‌ايتدى.

اوله‌ميه‌رق براز استراحت ايچون چادرلرينه طاغيلدقلرى بر هنكامده ايدى‌كه روسلر بو فرصتدن بالاستفاده شدتلى بر طوپ آتشى ياغديرمه‌يه باشلاديلر . خان اردوسى، بووقعه اوزرينه همان كنديسنى ينه طوپلامايه، روس عسكرينك كثرتنه و ياپديغى حيله‌لرينه رغماً ، مقاومتسوز هجوملرله غلبه چالمايه موفق اولدى. روسلر قلعه‌يه چكيلمه‌يه مجبور اولديلر . بو اوروشمه‌نك يدنجى كونى ايدى‌كه رجبك اوچى‌در . خان اردوسى طرفندن ، (صلصونجى) قولندن (واروش) ده بر فتيل ايله ايكى لغمه آتش ويرلدى . بو صورتله آچيلان يولدن واروش قلعه‌سنه كيرمكه موفق اولديلر .

قلعه‌ده يكرمى بيك قدر روس عسكرى وار ايدى . اكثريسى اتلاف اولندى. بعده ينه دشمن اردوسنه كچه‌بيله‌جك ايكى عدد كوپرى دخى روسلرك اللندن قورتاريله‌رق او صورتله قلعه طرفنه چوب قلعنى ضبط ايتديلر . چهرين قلعه‌سى روسلرك اللدن چيقدقدن‌صكره ، ذاتاً امداد كليه‌جكنى اكلايه‌رق بوسبتون مأيوس قالان روس عسكرى (أوزى) صويى كنارنده بولنان اردوكاهلرينه طوغرى فرار ايتديلر. اسلام عسكرى (اوزى) صويى كنارنده براز دها دشمنى قيرپالادقدن‌صكره . عسكرك يورغونلغنى نظر اعتباره آله‌رق سفينه‌لرله‌عودت ايتديلر. چهرين‌قلعه‌سنك بوصورتله خلاصى اوزرينه، استانبولده يدى كيجه شنلكلر ياپيلمشدر . (راشد)

[١] مراد كراى ، له و نمچه محاربه‌لرينه مأمور اولمشدى. اومحاربه‌لرده فتح نصرته موفق اولنه‌مديغندن صدر اعظم قره مصطفى پاشا سليم كراى خانه ياپديغى كبى عسكر اسلامك هزيمتنه كاملاً قريم خاننك سبب اولديغنى متمدد مكتوبلرله پادشاهه بيلديروب (١٠٩٤) شوالنده عزل ايتديرمشدر ، (السبع‌السيار)

مراد كرايك ياشى آلتمش طقوز . خانلغى بش ييل اون آيدر . مراد كراى زمانده قدر روسيه ايلچيلرى ، دولت عليه ايله كوريله جك ايشلرينى دائما قريم خانلرك دلالتيله ياپارديلر . مراد كراى ايسه روسيه طرفندن كلن بر ايلچى يه حقارت ايتديكندن ، بوندن بويله روسيه حكومتى مصلحتنى بندر واليلريله كورمش ، دها صوكرا طوغريدن طوغرى يه عثمانلى دولتيله بالذات ، مذاكره يه كيريشمه بيلمشدر . مراد كراى ، جومرد ، احسانى چوق ، كريم بر ذات ايدى [١] .

[ ] مراد كراى ، قريم جينكيز تورهسنه (عادتنه) پك رعايتكار ، عيش و نوشه مائل بر آدم ايدى . خانك بو احوالنه واقف اولان (قاچى) شيخى ، درويشلرندن بريله خانه بر مكتوب كوندروب « سزلر كنديلريكزى زيب و صلاح ايله تزيين ايتمكه محتاجسكز . تا كه عندالله مكرم ، عندالناس فرمانلريكز ، سوزلريكز نافذ وحكملريكز اجرا اولنه » ديه نصيحت ايتمش . و بو نصيحتنى خانه تأثير ايتديرمكه موفق اولمشدر . (السبع السيار)

ایکنجی حاجیکرای خان

حاجیکرای خان ، سلامتکرای خانزاده‌لرندن قریم کرای سلطانك اوغلی‌در .

باباسنك وفاتندن صوکرا سلیم کرای خان ایله نیجه محاربه‌لرنده بولنوب هرجهتله تقدیره لایق خدمتلریله بیوك برشهرت قازاندیغی کبی (پچ) محاربه‌سنده عسکر اسلام پریشان اولدقده (لوای اسلام) ی محافظه ایچون جانسپرانه وقوعبولان خدمتنه مقابل (قیلیجی أتکی) اوله‌رق (١٠٩٤) سنه‌سی شوالی اواسطنده سرعسکر پاشا چادرنده (خاناق برات) ی ویرلمش وحاجی سلیم کرای خان زاده دولتکرایه (قالغای) لق وقرده‌شی عظمتکرایه (نورالدین) لك مسندلری توجیه اولنمشدی .

اثنای‌عودتلرنده حاجیکرای (اسماعیل) کچیدی یاننده (له)اردوسنه تصادفله وقوعبولان اوروشمه‌ده ، (له) اردوسنی کلیاً پریشان [١] و رئیسلرینی‌اسیر ایتدکدن‌صکره عظمتکرایی (بودین) قلعه‌سنك امدادینه کوندره‌رك کندیسی مظفراً قریمه کیرمشدی .

آرادن چوق زمان کچمه‌دن ، خانلرك احسانلرینه ، باخصوص مراد کرای، حاجی سلیم کرای خانلرك آردی کسلمز لطفلرینه آلشمش اولان أمرا ومیرزالر ، حاجیکرای خاندن بك اوقدر احسان کوره-

---

[١] . . . . لهلیلر او أثناده بوجاق قطعه‌سنی استیلا ایتمشلردی . حاجی کرای لهلیلری بوجاق قطعه‌سندن اخراج ایتمشدر .

مدكارندن طولانی درحال یوز چویردیلر . اهالی اوزرینده بیوك برتأثیرلری اولان میرزالرك بوحسیاتی؛ همان آناره دخی سرایت ایدەرك نفاق ، فتنه کیتدکجه فوران ایدوب ، عاقبت بوحال اسف اشتمال ، خانك ماللرینی، خزینەسنی یاغما ایتمك صورتیله نتیجەلندی [١]. خان، عصیانك اوکنی آلمق قابل اولەمیەجغنی آکلاینجه اون نفر خدمتجیسیله (منکوب) قلعەسنه چکیلدی . بونك اوزرینه قریم اهالیسی استانبوله (محضر) کوندروب حاجی‌سلیم‌کرایك تکرار خان نصب اولنمسنی اصرارلرله عرض ایتماریله (١٠٩٥) سنەسی رجبنده قباحتسز ، کناهسز حاجیکرای خان عزل ایدیلوب ردوس جزیرەسنه نفی ایدلدی . حاجیکرای بش سنه دها معمراولوب (١١٠٠) سنەسی رمضاننده وفات ایتدی . ونعشی (ردوس) اداسنه دفن اولندی .

حاجیکرایك مدت عمری قرق برسنه ، زمان حکومتی آنجق طقوز آیدر . خلق آرەسنده ، بوبونك قیصەلغندن کنایه اولەرق (أوزنکیسی اوزون) لقبیله تلقیب اولنیوردی . حاجیکرای ، کرك أمرا ، کرك اهالی نظرنده قزغانجلق ایله متهم ایدی .

---

[١] حاجی کرای ، قزغانج بر آدم ایدی ، سلیم کرایك مبذول لطفلرینه آلیشان أمرا بو محرومیته قاتلانامادیلر. اهالی‌یی ، خان علیهنه تشویق ایتدیلر. افکار عمومیەیی خاندن نفرت ایتدرمکه موفق اولدیلر .

میرزالرك مسامحەسندن یوز بولان اهالی ؛ ایشی خان سراینك هجوم و یاغماسنه ، حتی حرم خانی‌یه تجاوزه قدر واردیلر .

طوغریدن طوغری‌یه حیثیت خاندانه تجاوز ایدن بوعاصیلره قارشو قلغای دولت کرایك کوستردیکی قیدسزلق ارباب عقل نزدنده عفو ایدیلمز قباحتلردن معدوددر . (السبع السیار)

ایکنجی سعادت کرای خان

سعادت کرای ، سلامت کرای خان زاده قریم کرایك اوغلی در. برمدت مرادکرای خانك (نورالدین) لکنده بولنمش ایسه‌ده خانك عزل ایدیلمسی اوزرینه اوده روم ایلی‌یه کچمشدی .

حاجی سلیم کرای خانك بالاختیار ترك سلطنت ایتمسی اوزرینه (۱۱۰۲) جمادی الاخره سنده قریم تختنه اوتوردی . وحاجی سلیم کرای خانزاده دولتکرایی قالغایلق منصبنده ابقا ، اوغلی فتحکرایی (نورالدین) تعیین ایتدی .

اوسنه‌سی خان ، سردار اکرم معیتیله (نمچه) سفرینه مأمور ولدیغندن اردوسیله یوله چیقدی .

(بابا طاغی) یانلرنده خانه بعض آدملرك « قالغایکز اولان دولتکرای سلطان ، برادریکز حاجی کرای خان حقنده بسله‌دیکی فکر فسادی حق سعادتکزده دخی ترتیب ایتمکده‌در » یوللو تلقیناتی خانی وهمه‌دوشوردیکندن دولتکرایی ، بردها تحقیقه لزوم کورمه‌دن عزل ویرینه برادرلرندن جهان کرای سلطانی نصب ایتدی . وعسکر طوپلامق ایچون قریمه کوندروب کندیسی عسکر کلنجه‌یه قدر (بوجاق) حوالیسنده اکلندی . قالغای جدید کلدکدنصکره ، سمت مقصوده طوغری حرکت اولندی . یولده عسکر ، خانك امری اولمه‌دن افلاق الکاسنك چاپوله باشلادیلر . خان ، عسکرك بوحالندن طولایی امر ایی شدتله تکدیر ایتدی .

خانك بوحقلی تکدیرندن امرا خوشلانمادیلر . امرا ، عثمانلی اردوسنه

یاقلاشنجه، خانك اون قدر آدمیله ، برای مشورت عثمانلی اردوسی طرفنه کیتمه‌سنی فرصت بیله‌رك عسکر ایله متفقاً فرار و « خان ، بزدن برادری حاجی کرایك انتقامنی آلمق نیتنده‌در. کندیسنه امنیتمز یوقدر » یوللو محضرلر کونده‌روب خانك عزلنی طلب ایتدیلر.

دولت عثمانیه دخی « برمقتضای وقت رجالرینه حوالهٔ سمع اعتبار » ایدوب (۱۱۰۳) ربیع الآخرنده سعادت کرای خانی مسندن عزل [۱] و (ردوس) جزیره‌سنه نفی ایتدی . سعادتکرای خان ، (۱۱۰۶) شوالنده قلعه‌ده وفات ایتمکله ردوس آداسنه دفن اولنمشدر .

سعادتکرای خانك مدت حیاتی اللی ییل، مدت حکومتی اون آی‌در.

سعادتکرای جومرد، غیرتلی، وفاکار وفقط غضوب برذات ایدی. اوفاق برقباحتدن طولایی معیتنی تکدیر ایدردی . بو یوزدن بوتون معیتنك نفرتلرینی جلب ایتمشدر .

---

[۱] سعادت کرای خان، تاتار بیننده تنفیذ کلامه قادر برذات ایدی، حتی محاربه ایچون دخی مهم بر قوت حاضرلامش ایدی . هر نه ایسه وقتیله سفر همایونه ایریشه‌مدیکندن خلق آره‌سنده : « اکر خان محاربه‌ده حاضر بولنمش اولسه‌یدی ، دشمنه ظفر بولمنی مقرر ایدی » یوللو کفتکو جریان ایتمه‌سندن خاطر شاهانه مغبر اولدیغندن عزلی استحسان اولندی (۱۱۰۳).

(راشد)

صفا كراى خان

صفا كراى . سلامت كراى خان زاده‌لرندن ، نورالدين صفا كراى سلطانك اوغلودر .

صفا كراى طوغمه‌دن اول ، باباسى صفا كراى وفات ايتمشدى . چوجوق طوغدقدنصكره ، عموجه‌سى بهادر كراى‌خان ، پدرينك نامنى تذكار ايچون كنديني (صفا كراى) ناميله تسميه ايتدى . چوجوغى كندى دائره‌سنه آلەرق بويوتدى ، تربيه ايتدى .

صفا كراى ، حاجى سليم كرايك برنجى دفعه‌كى خانلغنده (نورالدين) نصب اولنمش و سليم كرايك عزل‌ايدلمسى اوزرينه (قرين اباد) قضاسى داخلنده (قره قولاغزلى) قريه‌سنده اقامت ايتمشدى .

ايكنجى سعادتكراى خانك تختدن ايندرلمسى‌ايله (۱۱۰۳) سنه‌سى ربيع الآخرى اوائلنده ، بعض شرطلرله ، صفا كراى خانلق منصبنه تعيين اولنوب قره دولتكراى سلطانى (قالغاى) و توقتمش كراى سلطان زاده ، شاعر شاهينكراى سلطانى (نورالدين) ديكدى .

صفا كراى‌خان . الحاج على پاشامعيتيله نچه سفرينه مأموراولمشدى . عسكر طوپلايه‌رق (يركوكى) قلعه‌سى يانلرينه كلدكده بركيجه ميرزالر ، عسكرلرله بالاتفاق قريمه فرار ايتديلر [۱] بوحالدن خبردار اولان‌خان ،

---

[۱] صاحبكراى خان زماننده استانبولدن هديه اوله‌رق كونديريلن بر بلوك يكيچريلرى . (قپوقولى) عنوانيله (سراى) ده استخدام اولنمش‌وبونلرك عددلرى ونفوذلرى بالاخره خيلى‌جه آرتمشدى .

عسكرك عودتنه پك چوق چالشدی ایسه‌ده موفق اوله‌مادی. حتی دولت عثمانیه طرفندن، خانك، بو وقعه‌نك مسببلرینی تأدیب ایچون وقوعبولان مراجعتی دخی نظر اعتباره آلنمایه‌رق، قریم امراسنك، صفا كرایی (جرم بی‌وقوع) ایله اتهام ایدوب «سلیم كرای خانی استه‌رز!» یوللو عریضه‌لری قبول و (١١٠٤) سنه‌سی صفرنده صفا كرای خان مسندندن عزل ایدیلدی.

صفا كرای خان تختدن اینه‌ریلدكدن صكره بر مدت (ردوس) اداسنه نفی ایدلمش ایسه ده بالاخره، سلیم كرای خانزاده دولت كرای خانك رجاسی اوزرینه حبسدن چیقاریلمشدر.

صفا كرای خان (١١١٥) سنه‌سی جماذی الآخره‌سنده وفات ایدوب (قرین اباد) قصبه‌سنده بولنان جامع شریف حوالیسنه دفن اولنمشدر. صفا كرای خانك مدت حیاتی التمش التی سنه و مدت حكومتی یالکز اون آیدر.

صفا كرای خان قریم اهالیسی نزدنده عقل و درایت، علم معرفت ایله مشهور و لطف و احسانك قلتی ایله متهم ایدی.

طبق حكومت عثمانیه‌ده‌كی یكیچرلر كبی احسانلر تلطیفلر ایله اوقشانیلان بوكروه؛ صكرالری امرانك واسطهٔ تغلبی اولو ویرمشدر.

باخصوص بو دورلرده كوریلدیکی وجه اوزره بو عاصیلرك مناسبتسز مضر آرزولرینه باب عالی طرفندن ــ لمصلحة ــ روی رضا و مسامحه كوستر لمه‌سی و قریم علماسنك بو حركتلره سكوتلریله ضمناً اشتراك ایلمه‌لری، بونلرك جسارتلرینی كیتدكجه آرتیریور و بناءً علیه دائرهٔ مضرتلرینی اونسبتده توسیع ایدیورلردی كه بوده بالطبع (خان) لرك ذاتاً ناتمام اولان نفوذ حاكمیتلرینی خیلی‌دن خیلی‌یه تنقیص ایده‌یوردی. بو ضعفیتدن تولد ایدن داخلی غائله‌لر ایسه بر طرفدن مملكتك حیات حاكمیتن تزلزله اوغراتدیغی كبی دیگر طرفدن‌ده قریم حدودینی بكله‌ین دشمنلری باغچه‌سرایه قادار كیرمه‌لرینه یول آچیوردی . . .

ع • ح

ایکنجی دولت کرای خان

دولت کرای ، سلیم کرای خانك بیوك اوغلیدر . باباسنك ایکنجی دفعه‌کی خانلغنده ، حاجی کرای خان وسعادت کرای خان زمانلرنده (قالغای) لق منصبنده بولنمش ایدی .

(١١١٠) سنه‌سی رجبنده ، باباسنك بالاختیار خانلقدن چکیلمه‌سی اوزرینه قریم تختنه اوطوروب برادرلرندن شهباز کرای سلطانی (قالغای) وغازیکرای سلطانی (نورالدین) نصب ایتمشدی .

شهباز کرای سلطان چرکس عاصیلرینك النه أسیر دوشه‌رك شهید اولمسی اوزرینه قالغایلق منصبنه سعادت کرای سلطانك کچمسی غازی کرای سلطانی کوجندردیکندن، بوجاق طرفنه کچوب، دولت کرای خانه قارشی عصیان ایتمش اولان نوغای قبیله‌سنه التحاق ایتدی [١] .

---

[١] غازی کرای اولجه بوجاق سرعسکری ایدی. کندیسی اوراق، منای قبیله‌لری یاننده تربیه کورمشدر .

بو قبیله‌لر ، باخصوص (اوراق) قبیله‌سی عشیرتندن اولان بك میرزا اوغللری نامی‌ویریلان میرزالر ایله شجاعت و درایتلری ایله قبیله آراسنده بر استثنائیت قازانان اوروس اوغلی (بك آرسلان میرزا) ، قاسم اوغلی (جاوم میرزا) غازی کرایی یانلرینه آلارق (لهستان) ه آقین ایدوب پك چوق مال و أسیرلر طوپلایوب کلدیلر . دولت کرای ، غازی کرای و میرزالرك بو حرکتلرینی بکنمه‌دی : « له حکومتی ایله سوزمز وار ، بندن اذنسز نیچون بویله ایشلر یاپارسکز . آلدیغکز شیلری کاملاً صاحبلرینه چویریکز » یوللو امرلر ویرمش ایسه‌ده میرزالر ، « خانك بو حرکتنی چکه‌مه‌مزلکه حمل » ایله غازی کرایی قاندیروب متفقاً خانك امرینه مخالفت ایتدکلری کبی دولت

٩

فصل امتزایسه آره‌لرین خنجر هجران .
برفتنه قوپار قورقارم اخوان آراسنده .

مفاد نجه قرداشلر آراسنده تشتت افکار ، معارضه‌لر و کوناکون سوء تفهملر میدان آلدیغندن ، قپلان کرای سلطان دخی کنمه جانبه و

عثمانیه‌یه دخی بر عریضه کونده‌ره‌رك . بعدما مستقلاً حکومت عثمانیه‌یه خدمتده بولنه‌جقلرینی بیلدیردیلر .

دولت کرای خان‌بونلری تأدیب ایچون قیش اورتاسنده . (اوزی) نهرینی کچوب (بره‌زه‌ن) صوبی اوزرینه کلدکده . متای . اوراق اوغلری عسکریله قارشولاشدی . قبیله عسکری خان اردوسنی محاصره ایله یکرمی درت ساعت قدر بوز اوزرنده بکلندی . خان باشه چیقیلامایه‌جغنی آکلایارق قریمه عودته مجبور اولدی .

خان . ایلك بهاره قدر (یدیچکی اوغلی) نوغایندن و سائر قبیله‌لردن طوپلادیغی قوتله . (بره‌زه‌ن) صوبی یاننده تکرار محاربه ایتدی . بو دفعه قبیله خلقی خانك قوتندن اورکدرك درحال التجا ایته‌لری اوزرینه سلطان و میرزالر دخی روس حدودنده بولنان چهرین قلعه‌سنه فرار ایتدیلر .

خان انتقامه تنزل ایتمیه‌جك قدر وقار صاحبی بر ذات ایدی . آنلره آدم کونده‌روب ، « التجا ایدرلرسه ضرری طوقونمایه‌جغنی و کندیلرینی آرزو ایتدکلری کبي وسائط مشروعه ایله تأمین ایده‌جکنی » بیلدیردی .

جاوم بك کونده‌ریلن آدمه شو یوللو سوزلر سویلیه‌رك خانك امرینه اطاعت ایتمشدر : « بر خطادر بزدن صادر اولدی . بن اعلا بیلیرم که خان، کریم‌الشاندر . قطعیاً کذبی ارتکاب ایتمز . جلادت و غیرت فطریه‌سی مقتضاسی کیمسه‌دن دخی قورقماز . بزه احتیاجی یوغیکن بو دعوتدن مقصودلری صرف مملکت انتظامنی بوزمامق خاطری ایچوندر .

بن ، حقمده یمین ایستمم . زیرا نزدمده سوزلری یمین مقامنده‌در : کفیل دخی ایستمم چونکه حمیت و مرحمتلری اجنبي بر کفیلدن اقوادر »
جاوم بکك تبعیتی اوزرینه باشقه‌لری دخی انقیاد ایتمکه مجبور اولدیلر .

اورادن استانبوله كيتدى [١] . غازى كراى سلطانك انفصالى ايله (نورالدين) لك ، سلامت كراى زاده عنايت كراى سلطانه توجيه اولندى .

بو صيرالرده ، قريمده بكيدن يكي يه ميدان آلان فساد ، عصيان يوزندن حكومت ايشلرى كاملا كشمكشه اوغراديغى جهتله (١١١٤) سنه شعبانده دولت كراى تختندن ايندريله‌رك [٢] ردوس اداسنه

خان ، جاوم بكك سوزلرندن محظوظ اولديغندن كنديسنه قارشى بويوك توجهلر كوستردى ، احسانلرده بولندى . سائر ميرزالر دخى خدم وحشملريله قريمه اجلا اولوندى . يالكز غازى كراى براز قورقوتلمق ايچون استانبوله كوندريلوب (قاپو آراسى) دينيلن قورقونج بر زندانده بر مدت حبس ايديلديكدن صوكره ردوسه نفى اولنمشدر . (عمدة الاخبار)

[١] قپلان كراى ، بسلنى قبيله‌سى طرفندن شهيد ايديلن شهباز كرايك انتقامنى [٠] آلمق ايچون ، خانك وقالغايك رضالرينى استحصال ايدوب برمقدار عسكر ايله اورايه كيتدى . قبيلهٔ مذكوره‌يى مغلوب ايتدكدن صوكره آنلره قارشى پك شدتلى طاوراندى . دولت كراى خان ايسه بسلنى قبيله‌سنك تحت تربيه‌لرنده بويومش اولديغندن آنلره ايديلن بوظلمدن متأثر اولوب قپلان كراى سلطانى بوحركتندن طولانى تكدير ايتدى . خانك بومعامله‌سنى غرور شبابنه صيغديرامايان كنج سلطان دخى قريمى ترك ايدوب پدرينك نزدينه چكيلدى . (السبع السيار)

[٢] روسلر دائما (اوزى) ساحللرينى قولايه‌رق يواش يواش اورالره (استحكام) لر ياپيورلردى . حتى (طوغان = غازيكرمان) قلعه‌سنه بش ساعتلك برمسافه‌ده بولنان (آجى صو) يك (اوزى) منصبنده واقع (تمانكه) قلعه‌سى يانده براستحكام و(اور) آغزينه اون بش ساعتلك بر مسافه اوزاقده ديكر

[٠] شهباز كراى (١١٠٦) ده ثانيجه قلعه‌سنه بغداى كوتوريركن اوكنه چيقان له عسكرينه مغلوب اولمش وبغدايى كاملا دشمنه ترك ايتمكه مجبور اولمشدى (١١٠٧) سنه‌سى شهباز كراى قوتلى براردو ايله كيدوب بومغلوبيتك انتقامنى ايليلردن آلمشدر . (راشد)

سورولدی . (١١٢٠) سنه‌سی آخرلرنده ایکنجی دفعه تخته چیقدقده سعادت کرای سلطانی (قالغای) و بیوك اوغلی دلی بخت کرای سلطانی (نورالدین) تعیین ایتدی . برقاچ زمان صکره خان ایله قالغای آراسنده اختلاف وقوعه کلدیکندن سعادت کرای عزل ایدیلوب یرینه بخت کرای سلطان قالغای اولدی .

برقاچ قلعه احداث ایتمش ایدیلر . استانبول روسلرك بوتدارکارندن خبردار ایدلدکدن صوکره عثمانلی طرفندن اورایه بر (یوقلامه‌جی) کونده‌ریلوب تحقیقات یاپیلمش ایسه‌ده روس طرفندن یوقلاماجی‌یه ویریلن رشوت ، روسلرك بو حیله‌سنی اورتمش ، خانك (محضر) ینی تکذیب ایتمشدی . سلیم کرای بو وقعه‌نك حقیقتنه واقف ایکن رجال دولت عثمانیه‌یه مخالفت ایتمه‌مك ایچون اوده حسابنه تبعاً ایشی کیزله‌مش ایدی . ایشته بو وقعه طولاییسیله دولت کرای خانك متعدد دفعه‌لر رجال عثمانیه‌نك ناسزا امرلرینه ، پدرلری کبی انقیاد ایتمه‌یوب مخالفتده بولنمسی خانك عزلنی منتج اولدی .

دولت کرای بو حاله قارشی « قباحتم ، صداقتیمدر . » دیه اظهار تأسف ایتدی . عموماً قریم امراسی خانك تأسفنه اشتراکله « پادشاهم سن خانلغه طالب دکل ایکن باباك ، سنی جبراً بو مسنده اوتورتدی . بزلری أیمزدن طوتوب عبد مملوك کبی سکا تسلیم ایتدی . بز ، بوندن صکره سندن آیریلماماغه یمین ایتدك . بوندن صوکره سندن آیریلمایاجغز ؛ عموم قریم سندن آیریلمایاجقدر . بو خصوصی ایچون تکرار یمین ایده‌رز » دیدیلر .

دولت کرای « بو ایشك عهده‌سندن چیقامازسکز ، بنی و کندیلریکزی زحمته قویارسکز » دی‌یه حسیات عمومیه‌نك اوکنی آلمق ایسته‌دی ایسه‌ده موفق اولامادی . هپ بردن (قره صو) شهری یاننده بولنان (آق قیا) نام محله طوپلانوب « تخته ، سندن غیری هرکیم کلیرسه اطاعت ایتمیز ؛ حرب ایده‌رز ؛ حتی ولی‌النعم اولان حاجی سلیم کرای خان کلسه ینه محاربه ایده‌رز» سوزلریله عهدو پیمان باغلایارق « آقکرمانه کیده‌لم عثمانلی‌یه رجا ایده‌لم دیکله‌مز ایسه آکاده سرفرو ایتمیه‌لم» دی‌یه آقکرمانه کلدیلر . اوراده بولنان اوراق

ودیکر اوغلی بهادر کرای سلطان (نورالدین) تعیین اولندی .
او تاریخده دولت عثمانیه روسلرله محاربه‌یه قرار ویردیکندن ، دولت کرای خان دخی روس سفرینه مأمور اولدی .
قیش ایچروسنده روس مملکتنه ایلغار ایدوب روسلرك برقاچ پلنقه‌سنی ضبط و برچوق نفوسنی اسیر ایتدکدن ماعدا پوتقلی دینیان

و تمامی قبیله‌لریله متفقاً بوجاق‌ده بکله‌دیلر . و دولت عثمانیه‌یه قارشی بر تمایش اولمق اوزره (طوماراوه) و (قالاص) شهرلرینی یاغما و بوجاق شهرلرینی خندقلرله چویردیلر .
بو اثناده حاجی سلیم کرای ، خان نصب ایدیله‌رك (طونه) طریقیله (کیلی‌یه) کلدی .
کرك سلیم کرای خانك اهالی اوزرنده اولجه یرلشمش اولان تأثیرات معنویه‌سی و کرك کفه مفتیسی ابوالسعود افندی طرفندن ، باغیلرك ، «مخالفتده اصرار ایدرلرسه خلیفه طرفندن جمله‌سنك قتلی لازم» کلدیکنه دائر یازوب‌ده اطرافه طاغیتدیغی رساله‌نك تأثیرات روحانیه‌سی اهالیی قورقوتدیغندن رفته رفته کیدوب سلیم کرای خانه بیعت ایتدیلر. شیرنیلردن ابتدا بیعت ایدن (صاری قدر شاه بك) بعده (بیق محمد شاه بك) در .
قاپو خلقندن ابتدا سلیم کرای طرفنه کچن ، دولت کرایك دفترداری اولان عنایت شاه آغا زاده (أرمیزا اغا) درکه حاجی سلیم کرای خانك اوغلی نورالدین قپلان کرای سلطانه کیدوب تسلیم اولمشدر .
اینته بو صورتله بوتون أمرا ، عسکر عرض اطاعت ایتدیلر. دولت کرای و سعادت کرای دخی بعض خواصنی آلوب چرکس طرفنه فرار ایتدیلر .
دولت کرای، برمدت صوکره ابتدا (طمان)دن سفینه ایله (بالقلوا)یه و اورادن استانبوله کیتمش و اورادنده ردوسه نفی اولنمشدر .
(عمدة الاخبار)

(زاپوروق) قزاغنی وطوفالی قلعه‌سنك رئیسنی کرهادولت علیه‌یه اطاعت ایتدیرمشدر [۱]

(۱۱۲۳) ده (پیروت) نهری کنارنده دولت کرای خانك (دلی پترو) ایله وقوع بولان محاربه‌ده کوستردیکی جلادت . یاپدیغی خدمتلر تاریخه آلتون یازیلر ایله قید اولونمغه لایقدر .

دولت کرایك بومحاربه‌ده‌کی خدماتی نزد پادشاهیده بحق تقدیر اولنمش ایکن (أسوج قرالی وقعه‌سی) [۲] دولت کرای خانه اسناد اولنه‌رق(۱۱۲۵) سنه‌سی صفرنده عزل ایدیلوب (ردوس) جزیره‌سنه سوریلمشدر .

---

[۱] دولت کرای خان، قرق بیك قدر عسکرله کیدوب روس حکومتنه تابع اولان یرلرك برچوغنه آقین ایده‌رك حسابسز اموال واشیا اغتنام و بر خیلی یرلری تخریب ایتمشدرکه بوآقینه تاتارلر (طوبان چاقغان آقینی) دیرلر .
(عمدة الاخبار)

[۲] اسوج قرالی اولجه دولت عثمانیه‌یه التجا ایتمشدی . برقچ کره‌در مملکته کوندرلك ایسته‌نیلیرکن بر چوق معذرتلرله عزیمتی تأخیر ایتمشدی . بو مسأله رجال دولت آراسنده مذاکره ایدیلوب « اکر قرال کیتمك ایسترسه لازم‌کلن تسهیلاتی کوستره‌رك اعزام اولنماسی عکس تقدیرده سائر نصارا کبی دولت علیه حمایه‌سنده قالمق اوزره (ادرنه) یه کوندرلمسی قراری دولت کرای خانه بیلدیرلمشدی .

خان بوقراری قراله سویلدیککده ، ینه برطاقم عذرلر درمیان ایده‌رك هرایکی صورتی قبول ایده‌میه‌جکنی بیان ایتدی .

دولت کرای واسماعیل پاشا قرالك بوعنادینه رغماً ، جبر ایله قرالی حبس ایتدیلر .

ایشته بووقعه اوزرینه (۱۱۲۵) ربیع الاولك ایکنجی کونی . دولت کرای عزل ایدیلوب ردوسه نفی ایدلدی . (راشد)

دولت کرای خان (۱۱۲۸) سنه‌سی حبس‌دن ازاد ایدیلدکدنصکره ایکی سنه دها یاشایوب « ۱۱۳۰ » شوالنده ترك حیات ایتمش و « سرای ویزه » قصبه‌سنده « ایاس پاشا » جامعی حوالیسنه دفن اولنمشدر. دولت کرای خان یتمش سنه یاشامش و برنجی دفعه‌سنده درت سنه بر آی ، ایکنجی دفعه‌سنده درت سنه درت آی اولمق اوزره سکز سنه بش آی سلطنت سورمشدر .

دولت کرای قهرمان ، هیبتلی بر ذات اولوب دوستلرینی سماحتنه مفتون ایدر ، دشمنلرینی هیبت وجلادتیله تیتره‌تیر ایدی .

مشارالیهك غارغاه کوستردیکی مهابت وجسارتی اقرانلری دکل افراد عسا کردن بیله برفرد کوستره‌مدیکی هرکس طرفندن تصدیق اولنمشدر.

دولت کرایه ، قالغابلق زماننده « خدمتلرینه مقابل » دولت علیه طرفندن ایکی دفعه ، وزرای عظامه مخصوص اولان سر اسره قاپلی سیمور کورك کیدیریلمشدرکه بو یله برالتفاته اسلاف واخلاقندن هیچ برکیمسه نائل اوله‌مامشدر .

ذیل . ـ « طاوشان ییلی ابتداسی‌که (۱۱۲۳) نجی سنه‌سی‌در . روسیه قرالی (بویوك پترو) نك جسیم برقوه ایله ادرنه‌یه‌قدر کیتمك نیتیله کلمکده اولدیغی خبری ایشیدلدی. خان بومدهش خبر اوزرینه بویوك اوغلی ، جهاندلی دینکله شهرت قازانان (تخت کرایی) قالغی تعیین ایدوب قریم محافظه‌سنه براقارق کندیسی کایتلی براردو ایله آقکرمان سمتنه طوغری حرکت ایتدی .

اردو ، طورله‌یی کچوب (پیروت) نهری کنارینه کلدکده دشمن

اردوسنه تصادف ایتمکله همان محاربه‌یه قیام ایتدی . بو محاربه‌ده اوراق اوغلی (جاوم) بك باشبوغ اولدیغی اوروغ واتباعیله دشمن عسکرینك تا کوبکنه هجوم ایله برچوق تلفاته دوچار ایتمش وروس اردوسندن برقاچ عدد طوپ دخی ضبط ایتمکه موفق اولمشدر. بالی‌اغاسی (عثمان آغا) وشیرینلردن برقسمی بواوروشمه‌ده شایان تقدیر فداکارلقلر کوسترمشدرلر.

خان اردوسی دشمنه ذخیره ولوازمات کله‌جك یوللاری کاملاً سد ایتدکلرندن روسلر کثرتنه رغماً یأس کتیرمکه باشلامشدیلر . فقط روس قرالی اصلا أثر یأس کوسترمیه‌رك هردرلو هجوملره رغماً طونه ساحلنه طوغری ایلروله‌مکه چالیشیوردی .

اوصیرالرده ایدی‌که بالطه‌جی محمد پاشا ، یکیچری آغاسی یوسف پاشا وسائر أمرا (ایساقچی) معبرینه کلش و فقط کچمکده تردد کوستریورلردی . خان ایسه آنارك برآن اول یتشمه‌لری ایچون مکتوبلر کونده‌ریور. عسکرینك کفایه‌سزلکنی ؛ دشمن طونه‌یه کلمه‌دن اول دفع ایتمك لازم اولدیغنی بیلدیره‌یوردی . وکلای دولت ایسه « تاتارلر وفاسزدر ، آنلره امنیت اولنه‌ماز » یوللو ترددلرله اضاعهٔ وقت ایده‌یورلردی .

حالبوکه قرال ، نوغای امراسنه مکتوبلر کونده‌روب بویوك بویوك وعدلرده بولندیغی حالده مسلمانلر ذره‌قدر التفات ایتمیوب قرالك مکتوبلرینی طوغریجه خانه تسلیم ایده‌یورلردی .

خان طرفندن بومکتوبلرده ، قلبلرینی تطمین ایچون رجال دولته کونده‌ریلدیکی حالده ینه وهمدن قورتیلامیورلردی .

دولتکرای بوحالدن صوك درجه مأیوس اولدی. موقعك نزاکتنی

ادراك ايتديكندن مسئله‌يى طوغريدن طوغرى‌يه پاشاهه آكلاتمق ايچون طونه‌يى كچدى .

ايرتسى كونى‌ايدى‌كه (بياچين) نام بغدان‌قريه‌سنه وصولى‌هنكامنده يكيچرى بلوكارى يتشدى .

آرقه‌دن دخى قوماندان پاشا اردوسيله واصل اولدى . اوكيجه‌سى بويوك (بال يمز) طوپلر كلدى تپه‌لره آنلر يرلشديرلدى . صباحه قدر عسكر ترتيباتى‌ده اكمال اولندى.

صباح ايركن محاربه‌يه كيريشلدى . طوپلرك يكرميسنه بردن آتش ويريلدى. دشمن اردوسى طار وآچيق بريرده بولنديغندن طوپ آتشى كره‌كى كبى دشمنى خيرپالايابيلدى. برطرفدن‌ده تاتار سواريسى ويكيچرى بلوكارى قورشون آتشيله دشمنك كوزلرينى آچدرمه‌ورلردى .

روسلر آرتق تحمل ايده‌مز اولديلر. اوقوجه اردونك هرطرفدن تسليم بايراقلرى چكيلدى . بزم طرفدن دخى (آتش كس !) امرى ويريلدى .

بونك عقبنده بر (شوراى عسكرى) تشكيل ايديلوب مذاكره‌يه باشلانيلدى .

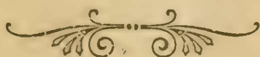
سردار وبالجمله اركان عسكريه « ناموس دولتى اكمال شرطيله » صلح طرفنى التزام ايتديلر . فقط دولت كراى بورأيه مخالفت ايتدى وديدى كه :

« مسقو كبى قوى ، بى‌أمان بردشمن ، كندى آياغيله كلوب ألمزه كچدى . بواويله برفرصتدركه شمدى بز مراد ايدرسه‌ك روسيه‌يى باشدن باشه استيلا ايده‌بيليرز. چونكه ياقيناً بيليورم‌كه روسيه‌نك بوتون حياتى

بواردو تشکیل ایدیور . بزم بو کونکی وظیفه‌مز انجق روس اردوسنی قیمیلدایامایه‌جق قدر بوراده خیرپالیوب تامسقوایه قدر کیتمك وروس قرالنی بالذات حضرت پادشاه طرفندن نصب ایتدرمکدن عبارتدر »
یوللی سوزلر سویله‌دی .

تاتار بکلری دخی کندی آرالرنده هیچ اوتانزسه پادشاهدن استیذان صورتیله وقت قازانق و بوصورتله شرائط صلحیه‌یی دها موافق بر صورتده تأمین طرفنی مناسب کورمشدیلر .

سردارك « سز اوبور تاتاری بیلیرسکز . دولت علیه اموری بکا منوطدر . سزك مداخله‌یه حقکز یوقدر » دیه صرف ایتدیکی سوزلر خانه تکیننك قبول ایدیله‌یه‌جکنی اکلاتدی . و نهایت قرال ایله عقد مصالحه اولندی . اسوچ قرالی ده بو مصالحه‌یه معارض قالمشدر .

ایکنجی غازی کرای خان

غازی کرای ، سلیم کرای خانك اوغلیدر. بویوك برادری دولت کرایك برنجی دفعه‌کی خانلغنده (نورالدین) تعیین اولنوب چرکس نظامنه مأمور اولمشدی .

غازی کرای ، کنجلك غرورینه تبعاً بو خدمتی کندینه لایق کورمیه‌رك دولت کرای خانه عصیان ایله نوغای قبیله‌سنه التحاق ایدوب (بره‌زه‌ن) نهری اوزرنده وقوع بولان محاربه‌ده مغلوب اولمش وعفو ایدیله‌رك [روم] ده اقامتنه رخصت ویریلمشدی .

غازی کری [أدرنه] یه کلدکده ، خانه قارشی ایتدیکی عصیاندن منفعل اولان پادشاهك امریله ، اون سکز کون قدر [قپو آراسی]نده حبس اولوندقدن صکره [ردوس] اداسنه سورولمشدی .

سلیم کرای خانك دردنجی دفعه‌کی خانلغنده عفو اولنه‌رق قالغای و پدرینك وفاتی اوزرینه ١١١٦ سنه‌سی رمضاننك اوچنجی کونی خان نصب اولندی . غازی کرای خان تخته کچدکده برادرلرندن قپلان کرای سلطانی [قالغای] ، منکلی کرای سلطانی [نورالدین] دیکمشدر .

غازی کرای مملکتده اولان قاریشقلقلری عاقلانه تدبیرلریله کاملاً یاتیشدیرارق راحت راحت اجرای حکومت ایتمکده ایکن [١] خان

[١] ١١١٧ محرم آینك آخرلرنده منکلی کرای چرکس نظامنه مأمور اولمشدی . سنهٔ مذکوره ذی‌الحجه‌سنده باغچه سرایده وبا ظهور ایتدیکندن خان برمدت کوزلوه قصبه‌سنه کیتمشدی . اوکونلرده (بوجق) امراسندن (قوتلق تیمور) و (قارت میرزا) نام کیمسه‌لر ، یوسف پاشایی رشوت ایله

آغاسی [مصطفی اغا] نك، بعض خصوصی مذاکرهلر ایچون استانبوله دعوت ایدیلدکده اوراده غازی کرای علیهنده بر طاقم بهتانلرده بولنماسی اوزرینه ۱۱۱۸ سنهسی عزل اولنهرق [قرین آباد] قصبهسنده اقامتهمأمور اولدی. غازی کرای ایکی سنه دها یاشادقدن صکره ۱۱۲۰ ربیع الاخرنده [طاعون] دن وفات ایدوب [یانبولی] جامعی حوالیسنه دفن اولنمشدر.

غازی کرای خانك مدت حیاتی اوتوز التی ییل و مدت حکومتی ایکی سنه اوچ آیدر .

اغفال ایدوب آنك یاردمیله استقلال ایچون قیام ایتدیلر وطلبلرینی دخی مشارالیه پاشا وساطتیله استانبوله بیلدیردیلر . بوخبر خانی اندیشهیه دوشوردیکندن همان کوزلوهدن عودت ایدوب آق مسجد جوارنده کائن (صاری حافظ) نام محله بوتون اعیان واهالیبی برای مشورت دعوت ایتدی . خانك موقت غیبوبتندن بالاستفاده ، قپلان کرای سلطان سودای سلطنت ومشـایخدن مرتضی افندی دخی برامل شخصییه نائلیت مقصـدیله اهالییی تشویق ایتهلری خانك فکرینی عقامته محکوم ایتمشدی. خانك ، قریم ونوغای أمراسنك ملجئی دینك اولان یوسف پاشانك عزل ایدیلمسی التماس ایله استانبوله کوندردیکی مکتوب اولجه نظر اعتباره آلنهرق پاشانك عزل اولنمسیله بوفتنهنك اوکی آلنمش ایسهده ا کلاشلماز بر حکمت حکومته مبنی پاشـانك تکرار بوجاق مأموریتنده ابقا ایدیلمسی عاصیلری تکرار آیاقلاندردی .

چورلیلی علی پاشا دخی غازی کرایك خشونت طلبندن خوشلانمادیغی جهتله استانبوله یازدیغی برمکتوبده خاندن شـکایت ایتدی. وسوزلرینی دخی خانك مقربلرندن بریله تقویه واثبات ایتمکه حاضر بولندیغنی علاوه ایتدی. ونهایت خانك وزیری مصطفی آغایی اقناع ایدوب فکرینه اونی آلت ایدینك صورتیله خانی عزل ایتدیرمکه موفق اولمشدر .

(السبع السیار)

غازی کرای خان ، وقارلی ، حلیم و ادیب بر ذات ایدی . [١] منقولدرکه امکدارلرندن [لاز حسن اغا] کندیسنه عرض احتیاج ایتدکده مومیالیه دفعة ٣٩٠ کوله بخش ایتمشدر ! . .

---

[١] غازیکرای، بویی اوزونه یاقین، رنکی بیاض، کیرپیك وقاشلری سیاه وچاتمه ایدی. کوزلری پارلاق وارسلان باقیشلی. جودوسخاسی چوق برپادشاه ایدی . (عمدةالاخبار)

قپلان كراى خان

قپلان كراى ، سليم كراى خانك برنجى دفعه‌كى خانلغندن انفصا- لندن صكره ردوس جزيره‌سنده اقامتى هنكامنده دنيايه كلمشدر .

قپلان كراى ، باباسنك دردنجى دفعه خانلغنده (نورالدين) نك وغازيكراى زماننده (قالغه‌ى) لق منصبلرنده بولنوب (١١١٨) سنه‌سى ذى الحجه آينده قريم تختنه اوتوردى . وبرادرلرندن منكلى كراى سلطانى (قالغه‌ى) مقصود كراى سلطانى (نورالدين) ديكدى .

آرادن چوق زمان كچمه‌دن ، نورالدين سلطان وفات ايتديكندن برينه كوچك برادرى صاحب كراى تعيين ايتدى . قپلان كرايك چركس نظامنده‌كى موفقيتسز لكى ، بالخصوص شيمدى كراى مرحومك وكنديسنك قبرطى حدودنده وقوع بولان محاربه‌سنده دوچار هزيمت اولوب [١] نيجه نيجه اعيان وامرانك

---

[١] چركس طائفه‌سى اولدن برى قريم خانلغنه تابع ايدى . صوكرالرى بوقبيله كلياً قريم خانلرينك حاكميتندن قورتلمق ايچون يوردلرى اولان (پيشتاو) نام محلى تركله (بابع نجان) نام محلك الك صارپ محاربه‌يه‌براشديلر .

قپلان كراى . مزبورلرك بوحركتدن مقصدلرينى اكلايه‌رق اولجه‌بالدفعات ايلچيلر كونده‌روب « قديم يوردلريكزى تركدن مقصديكز نه‌در ، بوهجرتى كيمك رخصتيله ياپديكز ؟ . . سزه قريم يوردلريكزه كلمكزى امر ايده‌يورم . ديكلمزسه‌كز مجازات كوريرسكز » ديه امرلر ويرمشدى .

چركسلر ، قبيله‌لرينك ، كثرتنه ، يورد اتخاذ ايتدكلرى طاغك طبيعى استحكاملرينه كووه‌نه‌رك خانك امرينى ديكله‌مديلر .

خان (١١١٩) سنه‌سى اوائلنده مهمجه برقوتله منكلى كرايى كونده‌روب يينه‌برامر دها ويرديسه‌ده چركسلر بودفعه تكليفى قبول ايتمدكدن ماعدا محاربه‌يه دخى قيام ايتديلر منكلى كراى قريمه عودته مجبور اولدى . بووقعه اوزرينه خان

شهادتنه سببیت ویرمه‌سی مثللو برچوق اسباب اوزرینه (١١٢٠)
شوالنده عزل ایدیلوب رودوسه سوریلمشدی .

(١١٢٥) سنه‌سی دولت کرای خانك افضلی اوزرینه تکرار
تخته کچوب منکلی کرای سلطانی (قالغای) لقده ابقا وصاحب کرای
سلطانی ینه (نورالدین) نصب ایتدی .

آرتق چرکسلرك تأدیبی زمانی کلدیکنی حکم ایده‌رك عسکر تداریکنه باشلادی .
بوجاق نوغایلرندن ، ژانه چرکسلرندن ، قریم تاتارلرندن طوپلادیغی اردو
ایله (بلخ نجان) آغزینه کلدی . و اورادن ینه شدتلی برامر ایله ایلچیلر
کونده‌ردی .

چرکسلر جواب اوله‌رق « قریم حکومتنه ینه اسکیسی کبی اطاعت ایده
جکلرینی وعیبلق [ا] نامیله خان نه ایسترایسه ویره‌جکلرینی وفقط قریم یوردلرینه
آرتق کیده‌میه‌جکلرینی » بیلدیردیلر .

خان ایچون آرتق شدتدن باشقه چاره قالمامشدی . ویریلن امر اوزرینه
عسکر دربند آغزینه هجوم ایتدی . اقشامه قدر دوام ایدن بومحاربه ، تماماً تاتارلرك
غالبیتی ایله نتیجه‌لنمش ایکن خانك مدیر اموری کچینن (علی اغا) وبعض امکدارلری
خانه ، « قبارطی‌نك آرتق تسلیمدن باشقه چاره‌سی قالمادیغی چرکسلر خانك اوز
(قول) اری اولدیغندن آنلری آت ایاغی آلتنده چیکنتمه‌نك موافق اولمادیغی »
سویلیه‌رك عسکرك کیری چکیلمه‌سی مناسب کوردیلر خان دخی بوسوزلره آلداناراق
اردویه رجعت امرینی ویردی . . .

اوکیجه خان عسکری ایچنده بولنان چرکسلر ، قبارطی‌یه خبر کونده‌روب .
تاتارلره بوکیجه بردن بره هجوم ایتمك لازم اولدیغنی وبویله بر هجوم یاپارلرسه
کندیلرینك دخی قبارطی طرفنه کچه‌بیله‌جکلرینی بیلدیردیلر . بویله نا کهانی بر
هجومه قبارطیلرك موقعی غایت موافق ایدی .

چرکسلر . صباحه یقین هجوم پلانلرینی اکمال ایله تام عسکرك اویقو ایله

[ا] چرکسلر بر قباحت ایشله‌دکلری زمان (عیبلق) نامیله خانلره
قباحتلرینه کوره اموال ، جواری و کوله‌لر تقدیم ایدرلردی .

قپلان كراى خان (خوتين) قلعه‌سنك تعميره مأمور اولوب وظيفه‌سنى اكمالدن صوكره قريه عودتنك عقيبنده (نيچه) محاربه‌سى ايچون استانبوله چاغيريلدى .

قپلان كراى خانك (بلغراد) ه وصولى . عثمانلى عسكرينك قشلايه چكيلديكى زمانه تصادف ايتديكندن ، بويله‌جه كجيكمه‌سى عزلنه سببيت ويرمكله (١١٢٨) ذى‌القعده‌سنده تختدن اينديريلوب كاليبولى قصبه‌سنده اقامته مأمور اولدى .

قپلان كراى برمدت ، كندى‌طابى اوزرينه (بروسه) ده اوتورمسنه مساعده اولنمشدى .

(١١٤٣) سنه‌سى ظهور ايدن وقعهٔ مشهوره أثناسنده قپلان كرايك ارباب عقل وتدبيردن اولديغى دارالسعاده آغاسى الحاج بشير آغا

مشغول اولديغى برهنگامده او صارپ تپه‌لرك هرطرفندن اردويه آتش ايدلمكه باشلادى .

خان اوردوسى چركسلرك بوحركتندن خبردار اولمادقلرى كبي موقعلرى دخى مدافعه ايچون اصلا الويريشلى دكلدى . عسكر بردن‌بره شاشيردى ، زيرا طاغك هرطرفندن آتش ياغيور ، هيچ كيمسه كورينمه‌يوردى .

بومحاربه‌ده تاتار عسكرى بيوك برهزيمته كرفتار اولمش وقريم امراواعيانندن پك چوغى شهيد ايدلمشدر .

آغالردن عبدالقادر آغا ، آلماللو ابراهيم آغا ، قپلان اغا . وبنده شاه آغا وديوان كاتبى مسعود افندى ومفتى افندى ونوغاى امراسندن برچوقلرى شهيد ايديلمشدر .

قپلان كرايك اوچنجى دفعه خانلغنده وزيرى (ارميرزا) قاضيعسكرى كوللج شيخى (فتح ٩٠) افندى ، ديوان كاتبى دخى (عمدة‌الاخبار) صاحبى (الحاج عبدالغفار) افندى‌در .

زنده معلوم اولدیغنه مبنی مومی الیه آغانك توصیه‌سی اوزرینه استانبوله دعوت اولندی . بوعصیانك شدت وتهدیدن زیاده ، تدبیر وملایمتله برطرف ایدیلمسی خصوصنده‌کی فکری پادشاه نزدنده دخی مقبول کوریلدیکندن (١١٤٣) سنه‌سی ربیع الآخرنده عهده‌سنه اوچنجی دفعه اولمق اوزره قریم خانلغی توجیه ایدیلدی . وبوکره‌سنده برادرلرندن عادل کرای سلطانی (قالغای) ، دولت کرای زاده‌لردن حاجی کرای سلطانی نورالدین دیکدی . اوصیرالرده حاجی کرای وفات ایدوب یرینه ، صاحب کرایك برادری فتح کرای سلطان کتیریلدی [١] .

(١١٤٧) سنه‌سی قپلان کرای ایران سفرینه چاغیریلمشدی . (تیمور قپو) یه یدی ساعتلك برمسافه‌ده کائن (بوام اول) نام محله کلدیکی زمان ، دولت عثمانیه ، ایران پادشاهی (نادرشاه) ایله ائتلاف ایله‌دکارندن طولانی برمکتوب ایله ، استانبوله دونمه‌سی کندیسنه بیلدیریلدی .

---

[١] قپلان کرای بودفعه‌کی خانلغنده اهالی واسراسی آراسنده خیلی زماندن بری پیدا اولان اختلافی قالدیرمق ایچون اولا مملکتنده اولان (چرچر محمد اغا) ، (قره دولت اغا) ایله سائر شیرین میرزالری و (ایمنی) آداسنده محبوس اولان الحاج جانتیمور اوغلی (مصطفی) میرزایی ودولت کرای خانك بوتون عائله‌سنی عفو ایدوب قریمه جلب ایتدیکی کبی اولجه قریم اهالیسنك عظمت میرزا ونوغای قبیله‌سی نسللریله کورشمه‌مك اوزره وقوعبولان (طلاق ثلاثه) یمینلرینی ، علما طرفندن مذکور یمینلرك فسخی امکانه دائر چیقاریلان فتوالرله فسخ ایتدیروب بربریله باریشدیردی . بعده غازی کرای خان ، قالموق ، چرکس ، نوغای اهالیسنی وبکلرینی هدیه‌لر ویرمك ، منصبلر توجیه ایتمك صورتیله قریم حکومتنه اولان رابطه‌لرینی یکیدن تقویه‌یه موفق اولدی .

ذاتاً ، میرزالری اختلافه دوشورن غازی شاه والحاج مرتضی میرزالر وفات ایتمش اولدیغندن قپلان کرایك تشبثی بحق ثمره بخش اولمشدی .

قپلان کرای قریمه کلدکده ، وفات ایدن قالغی عادل کرایك یرینه فتح کرایی و اونك یرینه‌ده فتح کرایك برادری آرسلان کرای سلطانی تعیین ایتدی .

ایشته بو أثناده ایدی‌که روسیه‌کلیتلی براردو ایله قریمه هجوم ایتدی. قریمك مدافعه‌سی ایچون پك زیاده اوغراشیلدی ایسه‌ده روس اردوسنك اوکنه کچیله‌مدی . روسلر قریم حکومتنك پای تختی اولان باغچه سرایی وکوزلوه شهرینی واوجوارده بولنان بوتون قصبه وکویلری آتشه ویردیلر .

بوخبر استانبوله ایشیدیلدکده ، قپلان کرای خانك وجودی نقرس علتنه مبتلا اولدیغندن محاربه هنکامنده حکومتی اداره‌یه وجودینك تحمل ایده‌مدیکی تحقق ایتمکله (١١٤٩) سنه‌سی ربیع الآخرنده عزل ایدیلوب (ساقز) آداسنه نفی اولندی .

خانی اولان فتح کرایك استانبوله وقوع بولان مراجعتی اوزرینه (کلیبولی) ده اقامتنه مساعده ایدیلمش ایسه‌ده منکلی کرایك ایکنجی دفعه خانلغنده تکرار (ساقز) آداسنه کوندریلدی . وبقیهٔ عمرینی اوراده کچیردی .

قپلان کرای خان (١١٥١) شعبانده وفات ایدوب نعشی، کندی وصیتی اوزرینه (چشمه) قصبه‌سنده ، (معلم خانهٔ صبیان) حولیسنه دفن اولنمشدر .

قپلان کرای خانك مدت حیاتی آلتمش ییل ، برنجی دفعه خانلغی بر ییل اون آی ، ایکنجی‌دفعه‌سی اوچ سنه سکز آی ، اوچنجی‌دفعه‌سی آلتی ییل‌درکه مدت سلطنتك یکونی اون بر ییل آلتی آیه بالغ اولور .

قپلان كرای خان ، جسور ومدبر ، سیاست وأمور حكومتەواقف بر ذات ایدی . فقط صاغلام بر وجوده مالك اولمادیغندن اكثر وقتلرینی اوجاع واضطرابله كچیرمشدر .

ذیل — : قریم وقایع تاریخیەسنك اك مهملرندن بری اولان زیردەكی وقعه (عمدة الاخبار) دن نقلاً درج ایدیلمشدر :

١١٤٨ سنەسی روز قاسمدن اون التی كون مقدم ایدیكه یوزبیك موجودلی برروس اردوسنك ، خانك قریمده اولمادیغنی فرصت بیلەرك قریمی استیلا فكریله كلمكده اولدیغی خبر مدهشی ، قائممقام طایغان نسلی (عادل میرزا) بن شاه میرزایه ورود ایتمكله بوخبری بوتون قصبەلره (دلال) لر واسطەسیله بیلدیریور ، واهالیی عموماً وطنك محافظەسنه دعوت ایدییوردی . بوقورقونج خبر آز زمان ظرفنده قریمك هركوشەسنه داغیلدی . (دلال) لرك صدای جانخراشی هركسك قولاقلرنده بوتون دهشتیله طنین انداز اولدی .

كنج ، اختیار بوتون أهالی اورطیشنه چیقدیلر . حتی بوفقیر [عمدة الاخبار صاحبی] اوأثناده هنوز حجازدن مریض اولەرق عودت ایتمش ، أسیر فراش بولنیور ایدم بوسوزشلی خبر بكا بیله كیفسزلكمی اونوتدیردی . بنده مدافعهٔ وطن ایچون كندیمی اورطیشنه آتدم .

وا اسفا كه اورطیشنه طوپلانانلر بنم كبی ضعیف ، ناتوان بر طاقم عجزەدن عبارت ایدی . چونكه خان ، حرب و ضربه قادر بوتون عسكری معیتنه آلەرق (ایران) محاربەسنه كیتمش ایدی . هرنه ایسه بوصورتله (قاكاچاق) نام محله واریلدی . هركس مدهش برقورقوایله

تیتره‌یور ، بك آواز اوله‌رق جناب حقدن استمداد ایده‌یورلردی.

روسلر (قره‌چوقراق) یانلرینه کلدیکده عظیم برقار بحرانه کرفتار اولدیلر. قار، آتلرینك قارنلرینه قادار یوکسلدی. روسلر هوانك فنالغندن قورقوب مملکتلرینه عودته مجبور اولدیلرکه بوصورتله أهالی عظیم بر مصیبتدن قورتولمش اولدی .

قریم اهالیسی بووقعه‌دن متنبه اولوب روسلره قارشی احتیاطلی بولنمق لزومنی ادراك ایتدیلر . همان بردعوتنامه ایله ، شیرین أمراسندن عنایتشاه بن الحاج مرتضی میرزایی ، خانه کونده‌ردیلر .

خان ذاتاً اولجه بووقعه‌دن خبردار اولمش و فقط عسکره یاغمالق کایر فکریله وقعه‌یی کیزله‌مشدی . عنایتشاه میرزا ایسه بوخبری تماماً سویله‌دی . هرکس، بردن بره اهل وعیاللرینك دشمن آتلری آلتنده پایمال اوله‌جغنی ، یوردلرینك دشمن ألینه کچه‌جکنی دوشونه‌رك خانه عودت تکلیفنده بولندیلر .

خانك « فرمانسز عودت بزلر ایچون بویوك برتهمت صاییلیر ! » دیمسی بیله حسیات عمومیه‌نك اوکنه کچه‌مدی. عسکرك، رسم تاتار اوزره « قازانه . قازانه ! » دیه کوستردکاری اصرار اوزرینه خانده عودته مجبور اولدی .

عسکر ، شدت شتادن یولده برچوق زحمتلره کرفتار اوله‌رق (قبارطی) یه کلدیلر . اوراده برقاچ کون استراحتدن صوکرا تکرار یوله چیقدیلر . (طمان) آداسنه کلیندکده قارشولرینه ، دولت عثمانیه طرفندن کونده‌ریلان (احمد اغا) چیقوب بر فرمان ایله خانی استانبوله دعوت ایتدی . بوفرمان اوزرینه خان استانبوله طوغری

توجيه عزيمت ايتمش ايكن أوزى جوارنده ، قيل برون قلعه‌سى سمتنده واقع (اولاقلى كرمان) ه وصوللرنده ، روسلرك بويوك برقوتله تكرار قريمه هجوم ايچون كلدكلرى خبرى واصل اولدى . بومدهش خبر خانه فرمانى اونوتديردى . خان ، آغانك اصرارينه رغماً ، برآن اول يتيشوب وطنى تخليص ايچون قريمه طوغرى قوشدى .

(١١٤٩) محرمنده ، آزاق قلعه‌سندن كلن فريادجيلر ، قلعه‌نك يوز بيك عسكرله محاصره ايدلديكنى اخبار ايتديلر . برطرفدن بوخبر استانبوله بيلديرلديكى كبى برطرفدنده قپلان كراى ، اردوسيله دشمنى (اور) طيشنده بكله‌دى . (يديصان) ، خاقى دخى بوتون اموال واشياسنى قريمه ادخال ايتدكدن صوكرا عموماً سلاحلانوب دشمن اردوسنى بكله‌ديلر . خان اردوسنك موجودى آز دكلدى . فقط آلات ناريه باخصوص طوپلرى پك محدود ايدى . صفر آينك أولنده روسلر (طوغان : غازيكرمان) قلعه‌سنه ايريشديلر .

سفر غازى ميرزا . دشمنى تجسس ايچون روس طابورينه‌طوغرى كيتمشدى . روس سوارى‌لرى ميرزايى تا خان اردوكاهنه قدر قوغوب كلديلر .

اوصباحى روسلرك اوتوز بيك قدر پيشدار طابورى اوچ جنرال وبراباش . كرمان خطمانلر قوماندانسنده كلوب (اور) قلعه‌سنى ضبط ايتدى .

خان اردوسنك صاغنده قالغى فتح كراى معيتيله عموم يديصان عسكرى ، صولنده نورالدين آرسلان كراى و درت شيرين سنجاغى أمراسيله معيتلرى بولنيوردى .

جنرال مینیخ قومانداسنده بولنان روس سوارپلری عسکر اوزرینه بلا پروا هجوم ایتدیلر . فقط بومحاربه‌ده روس سواریلری تاتار عسکرینك هجومنه مقاومت ایده‌میه‌رك فراره مجبور اولدیلر . اوچنجی کونی روسلر بوتون موجودلری وطوپلریله کلدیلر . روس اردوسنك هرطرفی برقاچ قات آرابه‌لرله چوریلمش وعسکرلری دخی کاملاً اسلحۀ ناریه ایله تجهیز اولنمشدی .

بو اردو بزم عسکری اوکنه آله‌رق (قرا جلغا) یه واورادن (قاکلچاق)ه قدر رجعته مجبور ایتدی . خان اردوسی اوراده دخی مقاومت ایده‌میه‌رك اور قپوسندن قریمه کیردیلر . عسکر أثنای رجعت ده بیله مدافعه‌ده بولنیورلردی . فقط اردو ، نه ایشه یارار طوپلره ، نه‌ده دشمن قوتیله متناسب عسکره مالك ایدی .

دولت عثمانیه طرفندن دخی امداد کلمه‌یوردی . خان اردوسی اوچ کون قدر (بالجق خندق) ی نام محلده روسلرك اوکنی کسدرمش وبوصورتله ایلرو حرکتلرینه مانع اولمشدی . فقط دردنجی کونی شفق وقتنده ایدیکه روسلر سسسز، صداسز تا (خندق)ك یانىنه قدر صوقولوب بردن بره هجومه باشلادیلر . خان اوزمان (اورطابیه)سنده بولنیوردی . روسلر طرفندن آتیلان قورشون خانك آتنه اصابتله تلف ایتدی . یاننده بولنان الحاج جانتیمور میرزانك آتی دخی دیکر برقورشون ایله تلف ایدیلدی .

هرناصلسه خان محل مذکوردن کناره چیقارلق صورتیله تخلیص ایدیلدیسه‌ده قلعه‌ده محصور قالان عسکر کاملاً شهید اولدیلر .

خان ، بعده (چترلك) صوبی سمتنه کیدوب طوپلادیغی عسکر ایله

(اور قلعه‌سی) امدادینه قوشمش ایسه‌ده روسلر اوزمانه قدر قلعه‌یی ضبط ایتمش وقلعه داخلنده بولنان عموم عسکری قریه طوغری سور-مش ایدیلر. روسلر بوصورتله مقاومته تصادف ایتمه‌دن (قره طوغان) ه واورادن (کوزلوه) قصبه‌سنه کیردیلر. وشهرده ایشه یارار نه بولدیسه‌لر غارت ایتدیلر ، آلنمق قابل اولمایانلری‌ده کاملا احراق ایتدیلر. روس عسکری کوزلوه‌ده تخریباتی اکمالدن‌صوکرا باغچه سرایه کلوب‌اوراسنی دخی خرابه زاره چویردیلر. فقط روسلر ، آقمسجد وقره صو قصبه-لرنده ایکن شدتلی، مهلك برخسته‌لغه طوتولدیلرکه هرکون عسکرندن برچوغی تلف اولییوردی. بوصورتله قریمده تحمل ایده‌مز اولدیلر . نهایت عودتلرنده (اور قلعه‌سنی) دخی لغملرله برهوا ایلدکدن صوکرا قریمه دخوللرینك طقسان دردنجی کونی دفع اولوب کیتدیلر . »

قره دولت کرای خان

قره دولت کرای ، سلامت کرای خان زاده‌لردن عادل کرای سلطانك اوغلی‌در .

عموجه‌سی صفا کرای خان زماننده قالغای ایکن مومی‌الیهك تختدن چکیلمه‌سی اوزرینه دولت کرای دخی (یانبولی) جوارنده بر قریه‌یه چکیلمشدی .

(١١٢٨) سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك ابتدالرنده ، کایتلی بر اردو تدارکیله عثمانلی اردوسنده بولنمق شرطیله، عهده‌سنه قریم خانلغی توجیه اولندی .

دولت کرای ، صفا کرای خان زاده بهادر کرای سلطانی قالغای و کندی اوغللرندن مقصود کرای سلطانی (نورالدین) نصب ایتدکدن صوکره، دولت عثمانیه‌یه وعد ایتدیکی عسکری طوپلامق اوزره بوجاق طرفلرینه کیتدی . و قالغانی دخی قریم عسکرینی آلوب کلمسی ایچون (باغچه‌سرای) ه کوندردی .

دولت کرایك بو حرکتندن خبردار اولان قریم امراسی ، « بز صفا کرایه قالغایلق ایتمش بر سلطانی ، هیچ بر وجهله قبول ایده‌مه‌یز! » دیه کوندردکاری محضر ، زمان ایجاباتی اولمق اوزره قبول ایدیلوب (١١٢٩) سنه‌سی صفرنده عزل و (یانبولی) قصبه‌سنده اقامته مأمور ایدلدی [١] .

---

[١] دولت کرای ، سفر همایونه دعوت اولنمشدی . قریم أمراسی ایسه

دولت کرای بو وقعه‌نك قلبنده دوغوردیغی حزن و الم ایله سنهٔ مذکوره ربیع‌الاولنده ترك حیات ایدوب یانبولی جامعی حوالیسنه دفن اولندی .

مشارالیهك مدت حیاتی یتمش سنه‌یی متجاوز اولوب ، خانلغی یالکز اوچ آی‌دن عبارتدر .

دولت‌کرای ، آقرانی آراسنده مکارم اخلاق ایله شهرت قازانمش ، وقور بر ذات ایدی . فقط طالعی کندینه یار اولمامشدر .

بالاتفاق « قریم اهالیسنك اعلا و ادناسی سلیم کرای خان و اولادینك بنده و بنده زاده‌لری اولدیغمزدن قطع نظر اشبو خان و بونك نسلی ایله بر قاچ کره‌لر معارضه‌مز کچمشدر . پس بونك رفاقتیله سفرده دکل . خانه‌مزده بیله راحت اولمایاجغمز امر بدیهی‌در » دیه دولت عثمانیه‌یه محضر ارسال ایتدیلر .

خانك قالغایی آقکرمانه و کندیسی طونه نهرینه قریب کلمش ، حتی بعض امراده تبعیت ایتمش ایکن بحسب‌الاقتضا عزل ایدیلوب حاجی سلیم کرای خانزاده‌لرندن سعادت کرای نصب اولوندی . (عمدة‌الاخبار)

اوچنجی سعادت کرای خان

سعادت کرای . سلیم کرای خانك اوغلی اولوب برادری دولت کرایك ایکنجی دفعه خانلغنده قالغای اولمش و مومی الیهك خانلقدن انفصالی اوزرینه یانبولی جوارنده سراجه‌لی قریه‌سنده اقامته مجبور اولمشدی .

قره‌دولت کرای خانك عزل ایدیلمسیله (١١٢٩) سنه‌سی صفرالخیرك (١٤) نجی کونی، خانلق مسندی سعادت کرایه توجیه اولنوب عموجه‌سی سلامت کرای زاده عنایت کرای سلطانی قالغای و برادرلرندن صفا کرای سلطانی (نورالدین) دیکدی . چوق زمان کچمه‌دن قالغای سلطان وفات ایتدیکندن ، یرینه صفا کرای قالغای و دیکر برادری عادل کرای منصبندن استعفا ایتمسی اوزرینه، برادر زاده‌سی اسلام کرای سلطان مومی الیهك مسندینه نورالدین تعیین ایدلدی .

سعادت کرای ، ایلك بهارده دولت عثمانیه طرفندن ، اردوی همایونده بولنمغه مأمور اولدیغی جهتله قیشی بوچاق حوالیسنده کچیردکدن صوکره وقت معینده بوجاقدن حرکتله (صوفیه) صحراسنده عثمانلی اردوسنه ملاقی اولدی .

او اثناده دشمن ایله عقد مصالحه اولنمش ایدی . سعادت کرای ، ابراهیم پاشا معیتیله ادرنه‌یه کیدوب پادشاهه ، عقد اولنان مصالحه‌یی تبریك ایتدکدن صوکره قریمه عودت ایتدی :

سعادتکرای قریمه کلدکدن صوکره، حکومته قارشی عصیان ایدن چرکس

قبیله‌سی اوزرینه. ابتدا اولادندن صالح کرای سلطانی [١] ارسال وبعده بالذات کندیسی دخی، غائلهٔ مذکوره‌نك ازاله‌سی ایچون چرکس طرفنه عزیمت ایله‌دی . و چرکسلری تأدیب وبرچوق أسیرلر آلارق عودت ایتدی .

کرك امرای شیرین وکرك بعض اعیان مملکت آرزولری وجه‌اوزره بوأسرادن حصه آلامادقلرندن دلگیر اوله‌رق خان علیهنده قیام ایتدکلری

[١] قپلان کرای خان زماننده عصیان وقریم اردوسنی تجمیع برهزیمته کرفتار ایده‌ن (قبارطای) چرکسی نزدنده پرورده اولان (صالح کرای سلطان) طرفندن خانه شو یولده برعریضه تقدیم ایدلدی :

« مربی وآتالغم اولان حطا غوزوق اوغلی محمد وعنایتشاه بکلر ایله قره‌قصای وبرادرلری یکدل اولوب مرادمزجه حرکته حاضردرلر . فی الحقیقه جان بولاط اوغلی دنیلن (قایتوقه) اوغللری ایله (بك میرزا) اوغللری مخالف ایسه‌لرده اصل قبارطاینك قوی وصاحب قدرتلری طرافدارلریمزدر . عسکر کونده‌ریلیرسه موفق اولنه‌جقدر »

ایشته بومراجعت اوزرینه (١١٣٢) سیچان ییلنده قبارطای سفرینه چیقیلدی . تام برسنه قریم عسکری چرکس أمراسنك تردد ومسامحه‌لرندن اطراف وجوانبده کشت وکذار ایتدیلر .

(١١٣٣) صغر ییلنده قبارطایه یاقین (قیزیل برون) دنیلن محله اینیلدی. فقط اوزمانه قادار (قایتوقه) اوغللری « اکر قریم خانه اطاعت ایدرسه‌کز اهل وعیالکز کاملاً أسیر اوله‌جقدر ، قاچارسه‌کز قورتولاجقسکز » دیه چرکسلری تشویق ایدوب برچوغنی کندیلرینه جلبه موفق اولدی . قایتوقه اوغللرینك بوحرکتی خانی امیدسز دوشوردیکندن خان ؛ عسکری ، دولت کرای خان زاده مشهور آفاق اولان بخت کرای سلطان معیتنه ویره‌رك قشقا طاغنك اطرافنی اغاره‌یه کونده‌ردی. چرکسلر بوحرکتدن دخی خبردار اولدقلرندن طولایی بویوك فائده تأمین اولنه‌مادی . یالکز بعض بکلر عیبلق صورتیله خانه برمقدار أسیر تدارك ایدوب ویردیلر .

کبی قریم علماسی دخی باشقه بهانه‌لرله خاندن یوز چویروب متفقاً. خانك تختدن اینمسنی کندیسنه تبلیغ ایتدیلر. نورالدین سلطان، بومفسدلری کاملاً قهر وتدمیر ایتمك لزومنی خانه عرض ایتمش ایسه‌ده . تبعه‌سنك بوکستاخانه حرکتلرندن پك زیاده مأیوس اولان خان (١١٣٦) ذالحجه‌سنك نهایتنده، بلافرمان ولااستیذان ترك سلطنت ایله بوچاق حوالیسنه کیدوب مسئله‌یی دولت عثمانیه‌یه بیلدیردی . وطرف دولتدن صادر اولان امر اوزرینه اسکی یوردی اولان (سراجه‌لی) قریه‌سنه کیتدی .

سعادت کرای خان (١١٤٤) سنه‌سی رجبنده ترك حیات ایدوب (یانبولی) قصبه‌سی جامعی حوالیسنه دفن اولنمشدر . مشارالیهك مدت حیاتی تقریباً یتمش سنه ومدت سلطنتی یدی ییل اون بر آیدر .

سعادت کرای ، کریم وفقط قورقاق و جسارتسز برذات ایدی . اکثر اوقاتی صیدوشکار ایله کچیردی. سعادت کرای کنجلکنده اوزون بویلی ، نحیف برذات ایکن صوکره‌لری ماجم، شیشمان، عادتا یورویه‌مز برحاله کلمشدر .

سعادت کرای (سراجه‌لی) قریه‌سنده بولنان چفتلکنی. اکبر اولادینه انتقال ایتمك ، محتاج اوغوللرینه نفقه اولمق اوزره وقف ایتمشدر .

ذیل — . ١١٣٤ پارص ییلی ایدی‌که میر میران شیرینیان اولان مبارك شاه بن قوتلو شاه میرزا وفات ایدوب یرینه حسب الرتبه، مشهور (الحاج جانتیمور) بن الحاج محمد بك نصب اولندی.

١١٣٦ اولو ییلنده چوق زمانلردن بری میرزالر آراسنده ظهور ایدن اختلاف تماماً کندینی کوستردی . شویله‌که:

او سنه‌یی (أر میرزا آغا) بن عنایتشاه ، آرغین بکی اولان احمد

شاه بن بهادر شاه بكك قيزيله عقد نكاح ايتدى . حالبوكه سبحان اغا زاده مراد شاه آغانك اوغلى (قوتلى شاه) ميرزا مقدما مشار اليها قيزه نامزدلكنى بيلديرمش و او يولده بعض مكالمه‌ده سبقت ايتمشدى .

بو وقعه اوزرينه قوتلى شاه ميرزا خانه مراجعت ايتدى . خان دخى ، مومى اليهك پدرى اولجه (نوكر) و (وزير) مسندلرنده بولنديغندن طولايى قوتلى شاه ميرزايى شايان حمايه كوره‌رك بر فرمان ايله « قيز . قوتلى شاه ميرزادن غيرى‌يه تزويج اولنورسه آلان و ويره‌ندن هر ايكيسنك مجازاتلانديره‌جغنى » بيلديردى .

(أر ميرزا) آغا خانك غضبنه اوغرامقدن توحش ايدوب بر مدت تردد كوستردى ايسه‌ده نكاحيسندن دخى واز كچه‌ميوردى . نهايت تخليص جان و جانان ايچون حراطوق و صالغر خلقنه التجا ايتدى . و اونلرك معيتيله شيرين خاندانه مراجعت ايدوب ياردم طلب ايتديلر . شيرينلر دخى جانتيمور ميرزايه كيدوب « جمله‌مزك پدريمز مقامنده بويو- كمزسيكز ، بو قارداشمزه ظلم ايديليور ، صاحباق ايده‌سز » ديه رجاده بولنديلر .

بو خبر خانه ايشيديلنجه بوسبوتون قيزدى و أر ميرزانك قتلنى تصميم ايتدى . شيرينيان و سائر أمرا طرفندن عفو استرحامنده بولونيلدى ايسه‌ده چاره‌ساز اولمادى. خانك طورندن قورقديلر. [محرر احوال اولان بو فقير - عبدالغفار افندى - اول وقت لواى شيرين‌ده حاكم شرع ايدم. كره‌كى كبى وقوفم واردركه صحت اوزره بياندر .] بر قاچ كون صوكرا خان أمرانك تكليفنى قبول ايله أر ميرزايى عفو ايتديسه‌ده ميرزالره اطمئنان كله‌ديكندن طولايى جمعيتلرينى طاغيتماديلر.

او صیرالرده (حراطوق) خاقندن (یدیلر) تعبیر اولنان بر قسمنك خان طرفنده کچدکاریندن معبر اولان بر قاچ خفیف مشرب کنجلرك (یدیلر) خاقنك اموالنی یاغما ایتدیلر. کنجلرك بو حرکتی اختیارلره، میرزالره عطف ایدیلمدی . فقط ـ علماء وشهداء ـ هیچ برینك اولجه بو یاغمادن خبرلری یوقدی. حتی بو حالی طویار طویماز همان کنجلری منع ایدوب غارتزده کیمسه‌لرك بوتون اشیا و اموالنی استرداد ایتدیلر. بونکله برابر اختلاف بوتون معناسیله آتشله‌نیوردی .

بونك اوزرینه جمیع أمرا طوپلانوب (صالغر) لیلردن ضعیف البصر اولان صوقور تمیر شاه نام ذاتی خانه کونده‌روب ترك سلطنت ایتمه‌سنی تکلیف ایتدیلر . خان ، نورالدین کرایك بر مقدار عسکرله جمعیتلرینی تار ومار ایتمك لازم اولدیغنه دائر وقوع بولان تکلیفنی قبول ایتمیه‌رك متغابه‌نك تکلیفنی قبوله مجبور اولدی .

(عمدة الاخبار) دن بالایه نقل ایدیلان وقعهٔ مؤسفه السبع السیار و عاصم تاریخلرنده قسما متخالف تحریر اولونمش ایسه‌ده اسباب وقعه بر نکاح مسئله‌سی اولمقدن زیاده مظلم بر جهالت ، چیرکین بر منفعت خائنانه برتغاب، عامیانه بر اداره‌سزلکدن عبارت اولدیغی درمیان اولنیور.

غریبدرکه روسلرك پترولری ، قترینالری بوتون امراسیله أل أله ویره‌رك حرز جان ایله بنیان حکومتلرینی تقویه‌یه ، ادارهٔ ملکیه و عسکریه‌لرینی کمال تهالکله تنظیم و تنسیقه چالیشدقلری و سطوتلرینی متعدد دفعه‌لر قریم حکومتنه آجی آجی تجربه‌لرله احساس ایتدکاری حالده قریم اولیای أموری یته متنبه اولمایه‌رق متصل یکدیکریله اوغراشیور، بوغوشیورلردی . . .

ایکنجی منکلی کرای خان

منکلی کرای، سلیم کرای خانك اوغلی اولوب پدری (ردوس)ده منفی بولندیغی زمانلرده طوغمش وبویودکدن صوکرا برقاچ کره‌لر سرعسکرلك خدمتنده بولنمش ایدی.

منکلی کرای، برمدت برادرلرندن غازی کرای خانك (نورالدین) لك وقپلان کرای خانك (قالغای) لق خدمتلرنده دخی بولنمش وقپلان کرای خانك انفصالی اوزرینه اوده سیلوری جوارنده کائن (قاضی) قریه‌سنه کیدوب اوراده اقامت ایتمش ایدی.

خیلی مدتدن بری قریمده بولنان أمرا . علمأ وخانزاده‌لر، اطرافده بولنان دشمنلرك کیت کیده آرتان قوتلرنی و قریمك استیلا خصوصنده ترتیب ایتدکلری پلانلرنی بیلدیکلری حالده، مدافعهٔ وطن ایچون آنلرده قوتلرنی توحید ایتمك درجهٔ وجوبده ایکن شخص منفعتلر . غرضلر اوزرینه متصل بری بریله اوغراشیورو، مملکتك قوای عمومیه‌سنی ، آره‌لرنده تقسیم ایله یکدیکری علیهنده قوللانیورلردی .

قریمده بوعصیانك دوامی، مملکتك فلاکتنه سبب اوله‌جغنی دوشونن دولت عثمانیه قریمه . بوعصیانی باصدیره‌بیله‌جك برخان نصب ایتمك لزومنی حس ایتمکله استانبول جوارنده بولنان قپلان کرای. منکلی کرای (ویدوز) قریه‌سنه دعوت اولنوب . صدر اعظم ابراهیم پاشا وقپودان مصطفی پاشا ایله برلکده بو مسئله‌یی مذاکره ایتدیلر [١] .

[١] متغلبه طرفندن سعادت کرای خانك بلا فرمان تختدن ایندیریلمه‌سی

صدر اعظم پاشا طرفندن قریم خانلغی قپلان كرای خانه تكلیف ایدیلمش ایسه‌ده . اختیارلغی و وجودینك بویله آغیر بر وظیفه‌یه آرتق تحمل ایده‌میه‌جكنی درمیان ایدوب قبول ایتمدی .

قپلان كرایك عدم قبولی و آنك تنسیبی اوزرینه قریم خانلغی منكلی كرای سلطان عهده‌سنه توجیه اولندی .

(١١٣٧) محرمنده منكلی كرای خان تختنه كچدكدن صوكره سابق سعادت كرای خانك قالغاسی صفا كرای سلطانی منصبنده ابقا واو تاریخده دولت عثمانیه طرفندن ایران محاربه‌سی ایچون ایسته‌نیلان آلتی بیك نفر سواری عسكره باشبوغ تعیین ایدوب اورایه كوندردی . و برادرلرندن سلامت كرای سلطانی نورالدین دیكدی .

دولت علیه‌یه ، شمدی‌یه قادار تعقیب اولنان مصلحت پولیتقه‌سنك صواب اولمادیغنی آكلاتدی . پادشاه درحال صدر اعظم ابراهیم پاشایی كونده‌روب سیاوش پاشا چفتلكنده قپلان كرای ومنكلی كرای ایله بو خصوصه دائر كیزلیجه مذاكره ده بولوندیلر . صدر اعظم قپلان كرایه « پادشاهك قریم خانلغنی قبول خصوصنده‌كی أمرینی تبلیغ ایتدكدن صوكراده قریم امراسی طرفندن آل سلیمه ایدیلن تجاوزی دفع ورد ایتمك، ناموس خاندانه سوریلن لكه‌یی سیلمك لزومنی » علاوه ایتدی .

قپلان كرای دخی « پاشانك سوزلرینی تصدیق ایله برابر بویله مشكل بر خدمتی درعهده‌یه وجودینك ضعفی مانع اولدیغنی » مقام اعتذارده بیان ایتدكدن صوكرا ایكی كره خانلغنده قالغایلق مسندنده بولنان برادری منكلی كرای بو خدمتی درعهده ایدرسه موفق اوله‌جغندن امین اولدیغنی درمیان وشاید اوده موفق اولامازسه هردورلو مانعلره رغماً بالذات خانلغی قبول ایله كیدوب اوبولده بذل وجود واقتدار ایده‌جكنی سویلمه‌سی اوزرینه صدر اعظم دخی مومی الیهك نقطهٔ نظرینی بالقبول پادشاه نزدنده منكلی كرای ایچون توسطده بولنوب مقام ایلخانی‌یه منكلی كرای نصب ایدیلدی .

قالغای صفا کرای سلطانك قریمدن کیتمه‌سیله مملکتده قاریشقلق چیقاران جمعیتك قوتی اکسیلدی، شیرازه‌سی بوزولدی [١] .

منکلی کرای خان ، عصیان ایدنلره قارشی شدتلی بر سیاست قوللاندی : برقسمنی قیلیجدن کچیردی ؛ برقسمی‌ده قریمدن قاچوب قالموق وچرکس قبیله‌لرینه صیغیندی ایسه‌لرده برخیلیسی یاقالانه‌رق جزالاندیریلدی [٢] . قالغای سلطان دخی ، خانك عریضه‌سی اوزرینه،

---

[١] ایران ممالکنه آقین ایتك ایچون دولت عثمانیه، قریمدن اون بیك عسکر ایسته‌دی .

خان بش بیك عسکره قالغای صفا کرای سلطانی باشبوغ ومعیتنه عظمت کرای سلطانی تعیین ایتدیکی کبی دیکر بش بیك عسکری دخی نورالدین سلامت کرای قوماندانسنه ویروب استانبوله کونده‌ردی. وسلامت کرایه اوغلی توقتمش کرای سلطانی ترفیق ایتدی. بوایکی بولوك عسکر استانبولده برلشدکدن صوکرا همدان سرعسکرینك قوماندانسی تحتنده ایرانه طوغری ایلرووله‌دیلر (١١٣٠) .

(عاصم تاریخی)

[٢] ١١٢٧ ده منکلی کرای خان قریمه کلدی. اوکونلرده مملکت باشدن باشه قاریشقلق ایچروسنده بولنیوردی. خانك ایلك ایشی بوقاریشقلغی یاتیشدیرمق اولدی. خان ابتدا الحاج جانتیمور ومعیتنی حضورینه دعوت ایدوب آنلرك قلبلرینی ، طاتلی سوزلر وعطیه‌لرله یموشاتدی. کمال اغانی صدر وزارته اجلاس ایتدی. (کوانج) اوجاغندن عبدالصمد افندی‌یی قاضیعسکر دیکدی. چونکه بو ایکیسی اختلالجیلرك الك ایلری کلنلرندن ایدی .

خان برطرفدن‌ده جانتیمورك مخالفی اولان مرتضی میرزا ایله کیزلیجه کوروشوب جانتیمور طرفدارلرینی أزمك ایچون پلانلر ترتیب ایدیوردی .

خانك بوحرکتنی عبدالصمد افندی، کمال آغا دویه‌رق خاندن شبهه‌لنمکه باشلادیلر. خان بوحالی ایشیدنجه همان انلری چاغیروب شویولده اقناع ایتدی : « بنم مأمورینم أمرا واهالی آراسنده اختلافی قالدیروب مملکتی تهلکه‌دن،

ایران سرعسکری کوپریلی زاده عبدا پاشا وساطتیله (ساقز) اداسنه نفی اولندیغندن یرینه دیکر برادری عادل کرای سلطان کتیریلمش ایسه‌ده

نفاقدن قورتارمقدر . خانلق صفتنی حائز اولوشم بکا هرکسه قارشی مساوات اوزره معامله ایتمکلکمی ایجاب ایدییور . بو حرکتمه سزی وسوسه‌یه دوشورمه‌سون . نظرمده هربریکز محترم وشایان توجهسکز . »

حقیقت حالده ایسه خان مرتضی میرزا واسطه‌سیله شیرینلری آییرمق وصورتله اختلافی أساسندن قالدیرمق ایدی . خان فی‌الحقیقه آرادن چوق زمان کچمه‌دن شیرینلرك الك نامدارلرندن اولان غازی شاه وسفر غازی میرزالری حاجی جانتیموردن صغوتدقدن صوکرا آنلری تشویق ایله اورته‌یه بر حق دعواسی آتدی. مقدما (یدیلر) قبیله‌سنه ایدیلن تجاوز جانتیمورك أمریله وقوع بولدیغنی وبومسأله‌یی شرع شریف ایله حل ایتمك لازم اولدیغنی دعوا ایدن برطاقم دعواجیلر اورته‌یه چیقدی. بومسأله قانوناً خان دیوانده باقیلمق ایجاب ایده‌یوردی. وکفه مفتیسی ابوالسعود افندی دخی حکم نصب اولنمق مناسب کوریلیوردی. فقط ابوالسعود افندی، مخالفلرك خصمی اولان الحاج مرتضی میرزا ایله دوست اولدیغی جهتله قاضیعسکر وجانتیمور طرافدارلری بوحاکمك ویره‌جکی حکمه أمنیت ایده‌مدکلرندن ابتدا قبول ایتمك ایسته‌مدیلر. خان ظاهراً انلرك بو سوزلرینی ترویج ایدرکبی کوروندیکی حالده کیزلیجه ابوالسعود افندی‌یی باغچه سرایه دعوت ایتمشدی. برکیجه ابوالسعود افندی ناکهانی باغچه سرایه کلدی . .

ابوالسعود افندینك بوزیارتندن جانتیموریلر اورکدیلر وسبب ورودی خاندن صوریلدقده جواباً « ابوالسعود افندی هیچ بردعوته مبنی اولمایارق مسافرةً شهریمزه کلمش . کلن مسافری رد وآکا حرمتسزلك لوسترمك قانونمزه مخالفدر » دیدی. وبوسوزلریله آنلری صوصدیردی. ۱۱۳۸ ده خان برفرمان ایله بوتون أمرایی باغچه سرایه دعوت ایتدی. اوفرمانده ذی‌الحجه بشنجی جمعه کونی بوتون میرزالرك تشکل دیوانده حاضر بولنمه‌لری أمر اولنیوردی. بودعوتك عاقبتی نه‌یه منجر اوله‌جغنی اکلاشیلامیوردی. جانتیمور وطرفدارلری اوکونی باغچه سرایه کلدیلر . جانتیمور جمعه نمازندن صوکرا متردد خطوه‌لرله تشکل دیوانه کلدی. داها هنوز دیوانه کیمسه کلمه‌مشدی . اوصیراده

مومى‌اليه (١١٤٠) منصبندن استعفا ايله بوچاق طرفلرينه كيدوب اوباش نوغاى باشنه طوپلايه‌رق عصيان ايتمه‌سى اوزرينه خان، بالذات

دوستلرندن برى طرفندن جانتيموره بو دعوتده خفى برمقصد اولديغى خبر ويريلدى. ذاتاً حال‌ترددده بولنان جانتيمور درحال ديواندن اوزاقلاشدى. بوحادثه سرايه عكس ايدر ايتمز الحاج على پاشا اعزام ايديلوب مومى‌اليهى تطمين ايتمك ايسته‌مش ايسه‌ده، موفق اولامادقدن ماعدا، جانتيمور طرفنده بولنان كنج ميرزالر حياتنه‌بيله قصد ايتمك ايسته‌ديلر. فقط جانتيمور اوخفيف مشرب كنجلره، بويله برحالك كنديلرنجه باعث اوله‌جغى وخامتى اكلاتمق صورتيله بوجنايته ميدان ويرمه‌دى.

قتل ايديله‌جكلرينه كنديلرنجه حاصل اولان قناعت اوزرينه عظمت بك نسلندن حاجى بك، قاپو قولى ونوغاى اغا نسلندن كال آغا، منصور اوغوللرندن قانتيمور اوغلى محمد ميرزا اوروغلريله بالاتفاق (آق قاش) طريقيله باغجه سرايدن فرار ايتديلر.

بوخبر خانه بعدالفرار واصل اولدى. همان هرطرفه تعقيب قوللرى كونده‌ريلدى. چونكغار چكيدينه ايكى يوز آدم، قوبان طرفنه برمقدار عسكرله بخت‌كراى سلطان كونده‌ريلدى. ازاق محافظى مصطفى پاشايه عاصيلره قارشى چكيدك سد اولنماسى بيلديرلدى.

ميرزالر (اولى تن) ه وارديلر؛ چكيد ايسته‌ديلر. فقط پاشا مساعده ويرمه‌دكدن ماعدا ياقالايابيلديكنى حبس ايتدى. ميرزالر، يكيچريلره « حضرت بكتاش ولى‌نك اوجاغنه منسوب اولدقلرينى » سويلمه‌لرى اوزرينه يكيچرلرك تعصب جاهلانه‌سى فوران ايتمكله جبراً چكيدى آچوب عاصيلرى صاليويرديلر. بوطرفده ابوالسعود افندى، قريم علماسنك ترددلرينه‌رغماً، ميرزالرك بوتون اموالنى مصادره ايچون فتواى شريف اصدار ايتدى. مصادرۀ اموال ايچون قاضيلر كونده‌ريلدى. وقوبان طرفنه دخى، عاصيلرى تأديب ايچون صالح كراى سلطان كونده‌ريلدى.

صالح كراى قبار طاينى ضبط ايدر. حاجى كراى بن عظمت كراى واسطه‌سيله الحاج بكك اوغلى بهادر شاه ميرزايى، عظمت بك نسلندن اعمى قوتلى كراى

بوجاق سمتنه عزيمت ايدوب جمعيتلرينى داغيتـدى . عادل كراى دخى باپديغنه ندامت ايدەرك روم ايلى يه كچدى [١] .

نوعوض ميرزالرى، دوكيتمور زاده محمد شاه وسائر كنج ميرزالرى بلاآمان صاحب اتمك صورتيله جمعيتلرينى پريشان ايدر . قالانلرى بخت كراى سلطانك ياردميله تخليص كريبان ايدوب اوچ سنه قادار آبازه وقالموق قبيله‌لرينك حمايه‌سنده قالديلر .

حاجى جانتيمور دخى بر آبازه‌لى واسطه‌سيله قتل ايتديريلمك ايستەنيلدى . مرقوم حاجى بكك بولنديغى أوك قاپوسندن آتديغى قورشونى اصابت ايتديره‌مه‌دن فراره موفق اولمشدر .

ينه بوصيرالرده ايدى كه تركيه‌نك عاصى يكيچريلرى سلطان احمد ميداننده لواى عصيانى قالديرارق تا سرايه قادار كلوب « صدر اعظمك وقپودان پاشانك باشلرينى استه‌رز ! » ديپورلردى . حتى باشلرك كسيلمه‌سى بيله عصيانى تسكين ايده‌مه‌يور وبونك اوزرينه سلطان احمد ثالث يكرمى سكز سنه‌لك تختنى سلطان محمود اوله آغلايارق ترك ايده‌يوردى . (عمدة الاخبار)

[١] مقدما قريم خانى اولان سعادت كراى خان حضرتلرينى قريمدن اخراج وشرعاً قتل واعداملرى اقتضا ايدن جانتيمور وهوادارى اولان ارباب شروشورى أقاويل فاسده ايله اخلال وافساد ايتمكله اهالى ولايتدن نيجه امت محمدى وجوه شتى ايله متضرر وازعاج ايتدرمكه بادى ومنكلى كراى خان قريمه‌واروب مال وعياللرينه تعرض اولنمق ايله پريشان حال اولان درد مندانك احقاق حقلرينى مراد ايتدكلرنده جان تيمور وهوادارلرينك ملعنت واصرارنـه اعظم اسباب ومبادى اولوب عامهٔ علماء قريم ساعى بالفساد اولمغله ازاله‌سنك وجوبنى محضر فتوالرنده ترقيم ايدوب ترتيب جزا ايچون محبوسا آستانهٔ سعادته ارسال ايتدكلرى پيرانهٔ عالم (عبدالصمد) افندى نام شخص مفسد (سدالبحر) قلعه‌سنده حبس ايدلمش ايدى .

عموماً قريم اهاليسى تكرار ازالهٔ وجودى رجاسنده اولدقلرى خان عاليشان طرفندن اعلام واخبار اولنمغله محل مزبورده اعدام ايدلدى (١١٣٨) .

اولجه چركس طرفنه فرار ايدن بخت كراى سلطان بعض قبيله‌لر نزدنده نفوذينى تأسيس ايتمشدى . جانتيمور و هوادارلرينك اوطرفلره فرارلرنده بخت

منكلی كرای خان بو صورتله مملكتده حكمفرما اولان اختلافاتی برطرف ایتدیككندن طولایی بوخدماتی نزد پادشاهیده دخی تقدیر اولنه‌رق بالذات حضور همایونه دعوتله صمیمی تقدیرلره ، انواع هدایایه مظهر ونائل اولمشدر [١] .

كرایك انلری حمایه ایتمسی خان علیهنده برحركت ایدی. بونك اوزرینه خانك انلری تأدیب لرومنه دائر وقوع بولان مراجعتی اركان دولت طرفندن دخی تصویب ایدیله‌رك برمقدار عسكر كونده‌ریلدی .

قالغای ونورالدین سلطانلرك عصیان ایدن قبیله‌لره تبعیت ایچون وقوع بولان تكلیفلری ابتدا رد ایدیلمش ایسه‌ده برمدت صوكرا باشه چیقه‌میه‌جقلرینی اكلایه‌رق برقسمنك دخالی، دیكرلرینك دخی جسارتنی كسر ایتدیككندن طولایی بخت كرای سلطانك تحت نفوذنده بولنان تتای وقپچاق قبیله‌لرایله بخت كرای سلطانده اطاعته مجبور اولدی. بخت كرای وقبیله‌لر خانه وسلطانه صادق قالمق وبوندن بویله جانتیموریلردن هیچ كیمسه‌یی حمایه ایتمه‌مك شرطیله عفو ایدیلدیلر . (١١٤٠) .

بوجاق نوغایلرندن اور محمد اوغلی یوسف میرزا وقارداشلری ایله همپالری اولان برقسم میرزالر ، قالغایلقدن عزل اولنوب برمدت یابولی‌ده اقامت ایتدیكدن صوكرا منكلی كرای خانك توسط شفقتكارانه‌سی اوزرینه سربست براقیلان عادل كرایی میمنه‌لرینه آلوب عصیان ایتدیلر. وبندر محافظی وساطتیله باب عالی‌دن خانك عزل واوجه (بغدان) دن اخراج اولنان نوغای تاتارلرینك ینه اورایه اسكاننه مساعده ایدیلمه‌سنی طلب ایتدیلر.

نوغایلرك بوعصیانی قرینه عكس ایدنجه قریم اهالیسی دخی حاجی مرتضی میرزا ایله تسیار ایتدكلری محضرده منكلی كرایك عدالتندن ، لیاقتندن وامور اداره‌ده كوستردیكی درایتندن ممنون اولدقلرینی بیلدیردیلر. بومحضر اوزرینه نوغایلرك تأدیبی طرفی التزام ایدیلدی . خان. معیتنه معاون اوله‌رق ویریلن یكیچریلر ایله. نوغایلری تحت اطاعته الدی. وبرچوق مهداته ربطاتك صورتیله مسأله‌یی برطرف ایتدی (١١٤٠) . (عاصم تاریخی)

[٤] (١١٤١) سنه‌سی پادشاهك دعوتی اوزرینه منكلی كرای استانبوله كلدی،

(١١٤٣) سنه‌سنده سلطان محمود تخته چیقدقده عزل اولنوب ردوس آداسنه نفی اولنمشدی . [١]

(١١٥٠) سنه‌سی جمادی‌الاولینك ایکنجی کونی عهده‌سنه تکرار قریم خانلغی توجیه اولندی . وبودفعه‌کی خانلغنده سلامت کرای سلطانی قالغایلقده ابقا ایله‌دی و (نورالدین)لك وظیفه‌سنی دخی ینه صالح کرای سلطان عهده‌سنه توجیه ایتدی . فقط بر مدت صوکرا صالح کرای وفات ایتدی ویرینه سعادت کرای خان زاده‌لردن حلیم کرای سلطان نصب اولندی .

اوصیراده ایدی‌که روسلر ینه قریمه هجوم ایتدیلر . منکلی کرای دخی روسلرك تسلطنی منع ایتمك ایچون آنلرله اوغراشدیغی هنکامده روسلرله عقد ایدیله‌جك مصالحه‌یی مذاکره ایتمك ایچون استانبوله دعوت اولندی . بومصالحه‌نك عقیبنده منکلی کرای قریمه

یانده سعادت کرای زاده حلیم کرای واوغلی توقتمش کرای دخی‌وار ایدی . شوالك یکرمی برنجی کیجه‌سی سعد اباد (کاغدخانه) قرینده‌کی قصرلر باشدن باشه دونانیلمش وبوتون کیجه فشنك اویونلری اجرا ایدیلمش وشنلکلر یاپیلمشدر . قریم خانی دخی اوکیجه دائرهٔ همایونده کشیده قلنان ضیافتده معیتیله حاضر بولنمش ایدی .

ایرتسی کونی خان سلطان عثمان ووالده سلطان حوضلرنده برمدت‌استراحت بویوردقدن صوکرا صدر اعظم ابراهیم پاشا ایله (بویوك دره)یه کیدوب اقشام یمکنی اوراده تناول ایتدیلر . (عاصم تاریخی)

[١] منکلی کرای‌خانك عزل ایدیلمه‌سی هیچ برسببه مبتنی اولمایوب پطرونه خلیل وپاداشلرمینك کیفی وجاهلانه آرزولرینه سلطان محمود اولك انقیاد مجبوریتی بیچاره منکلی کرایك عزلنی موجب اولمش ویرینه فتح کرای خان نصب اولنمشدر .

عودت ایتدکدن صکره (١١٥٢) سنه‌سی رمضاننك یکرمی طقوزنجی چهارشنبه کونی وفات ایدوب نعشی باغچه سرایده خان جامعی حوالیسنه دفن اولنمشدر .

منکلی کرایك مدت عمری التمش سنه‌در. برنجی دفعه‌سنده التی ییل ایکی آی ایکنجیسنده ایکی ییل بش آی اولمق اوزره سکز ییل ، یدی آی قریم تختنده حکمران اولمشدر .

منکلی کرای خان ، عاقل ، مدبر ، ادیب برذات ایدی. قره صو شهرنده‌کی ایکی شرفه‌لی مناره‌لی جامع وطریق خلوتیه‌یه مشروط تکیه، بوجاق حوالیسنده تاتار پیکاری نام محله‌کی کارکیر مدرسه واستانبولده واقع طوپخانه‌ده‌کی کاشنیخانه مومی‌الیهك آثار خیریهٔ متروکه‌سندندر .

آتی‌یه مندرج غزل منکلی کرای خانك آثار قلمیه‌سندندر .

افتادهٔ دام سرزنجیر جفایز ؛
برزلف سیهکاره قول اولماغه سزایز .
کرشاه سریر دار اولورسه نوله جانان ؟
غمی چکرز بز دخی کوینده کدایز .
ایتمکلك ایچون خان رهن دیده‌یه سورمه ،
هرشام وسحر طالب تشریف صایز .
برپوله صتارسه بزی اغیاره ، عجبمی ؟
اول آفت کاچهره‌یه چون بادهوایز .
ایلرسه (نوایی) نوله اشعارمی تحسین ؟
بز، سلسلهٔ خان قریم منکلی کرایز ! . .

ایکنجی فتح کرای خان

فتح کرای سلطان ، سلیم کرای خان زاده دولت کرای خانك بیوك اوغلیدر .

مومی الیه ، عموجه‌سی قپلان کرایك اوچنجی دفعه خانلغنده ایران سفرینه مأمور تاتار اردوسنه سرعسکر تعیین ایدیله‌رك (تیمور قاپو) معبرندن مرور ایله (کنجه) محافظی علی پاشا معیتنه وصولنده ، نادر شاه طرفندن محاصره اولنان کنجه قلعه‌سنه تحصن ایدوب قلعه‌یی شاهك استیلاسندن تخلیصه موفق اولمش ودرسعادته عودتنده خدمت مذکوره‌سنه مکافات اولمق اوزره کندیسنه ویزه سنجاغی آرپالق صورتیله توجیه اولنه‌رق قریمه اعزام ایدیلمشدی . فتح کرای سلطانك قریمه وصولی ، قالغای عادل کرای سلطانك وفاتی ایامنه تصادف ایتمکله مومی الیهك یرینه قالغای نصب ایدلمش و (١١٤٩) ربیع الآخرنده دخی معزول قپلان کران خانك مقامنه استخلاف اولنمشدی .

فتح کرای تخته کچدکدن صوکرا برادرلرندن آرسلان کرای سلطانی قالغای ومحمود کرای سلطانی نورالدین تعیین ایتدی .

اوتاریخده روسلرك قریمه دخول ایله قره صو شهرینك احراق ایلمسی [٦] فتح کرایك تدبیرسزلکنه عطف اولنه‌رق (١١٥٠) سنه‌سنده

[٦] قپلان کرایك عزل ایدیلمه‌سی اوزرینه (١١٤٩) سنه‌سی اواخرنده فتح کرای قریم تختنه اوتوردی . خان ، جسور ، تیز طبع ، آتشین مشرب ایدی .

عزل ايديلوب ويزه ملحقاتندن چاتالی قریه‌سنده اقامته مأمور اولدی.
اوراده طقوز سنه دها امرار حیات ایله‌دکدن صوکرا (١١٥٩) ده
ترك حیات ایدوب ویزه شهرنده کائن آیاس پاشا جامعی حظیره‌سنده دفن
اولندی . مدت حیاتی (٥٠) ومدت حکومتی برسنه‌در .

خدمت وزارتنده أر میرزا ، دیوان کتابتنده فقیر، _ عمدة الاخبار صاحبی _
وقاضی القضاة مسندنده فتح الله افندی بولونیوردی.

او ییلی قریم هرجهتدن بدبخت ایدی: برطرفدن قحط وغلا ، برطرفدن
طاعون ووبا بوتون شدتیله حکمفرما ایدی . بیچاره اهالی اودرجه یأسه
دوشمشلردی‌که اوچ بوچق عصردن بری ایچروسنده حاکم اولارق یاشادقلری
وطنلرندن دخی آرتق امید وار دکللردی. چونکه اوسنه‌نی سرحد قریمك
اك مهمی اولان (آزاق) قلعه‌سی دخی روسلرك ألینه کچمشدی .

کوز ایامنده خان . (قارتال) ده مقیم سردار سید محمد پاشانك دعوتی
اوزرینه ، معیتیله (قیزیل آغاج)ه واورادن برابرجه بوجاق سمتنه کیتدیلر.
اوصیرالرده نمچه جاسارینك کوندردیکی برایلچی‌نك توسطیله دولت علیه ایله
روسیه آراسنده عقد مصالحه ایدیلمشدی . بومصالحه ایسه برحیله ، براغفالدن
عبارت ایمش‌که برقاچ هفته صوکرا نمچه ایله مسقو بالاتفاق اهل اسلام اوزرینه
هجوم ایتدکدن صوکرا آکلاشیلدی .

نمچه اردوسی (وودین)ه هجوم ایدوب افلان وبغدان قطعه‌لرینی ضبط
ایتدی. مسقو جنرالی مینیخ دخی (اوزی) قلعه‌سنه هجوم ایدوب یحیی
ومصطفی پاشالری وبرچوق اهل اسلامی أسیر ایتدیکی کبی جنرال (لیسین) ده
قریم اوزرینه یوریدی. جکشکه قلعه‌سنه کیردی. آزاق دکزندن بیك‌قادار
(طرانسا) سفینه‌لرله جبخانه وذخیره کوتوروب (طالی بولاق) نام محله
براستحکام یاپدی . آندن (ارباط) اوزرینه برحرکت کوستردی. نفس الا-
مرده روسلر باشقه طرفه کچه‌میه‌جکلردی . خان وسرعسکر پاشا عسکرلریله
ارباط ده روسلری بکله‌دیلر . چونکه (صاصیق) تعبیر اولنان جکچکه
دریاسنك نهر قره صویه اولاشدیغی محلنده برآیاق کچیدی بولنیوردی‌که برآتلی

مومیالیه ارباب غیرت وجلادتدن ایسه‌ده بوتون آوان شبابنی چرکس دیارنده کچیردیکندن طولانی فن سیاسته وأمور اداره‌یه واقف دکلدی .

آدم بیله کچمکده مشکلاته اوغراردی . بناءً علیه دشمنک اورادن کلمك احتمالی اصلا خاطرلره کلمه‌مشدی. حالبوکه روسلر بویوك قیجیلردن صالر یاپوب طوپلریله برابر بغتةً (بك کرمان) دن عبور ایتدکلری کوربلدی. وعسکره بردن بره هجوم ایدوب پراکنده عسکری کاملاً تلف ایتدی . اورادن قره صو شهرینه طوغری ایلرولمکه باشلادی. روس عسکری برطرفدن اطرافی چاپول ایده‌یور. وپیاده‌لری دخی قره صو شهرینی احراق ایده‌یورلردی. شهر باشدنباشه آتش ایچروسنده قالدی. قادینلر ، چوجقلر ، اختیارلر بولوحهٔ دهشتناك قارشوسنده چیرپینیور ، فریاد واستمدادلرینی آسمانلره قادار ایشیتدیرمکه چالیشیورلردی . قالموق عسکری انصافسز هجوملریله قادینلری قوجه‌لرندن ، چوجقلری بابالرندن آییریور . یتیملرك فریادی دخی بوطاش قلبلی وحشیلری ذره قادار متأثر ایتمه‌یوردی . ایشته بوآوان دهشتنمونده ایدیکه عثمانلی عسکری امداده یتشدی. (آق اور) نام محلدن دوشمنك (یصاو) ینه آتدیغی طوپلارینك صدای مهیبی، اوانسان قیافتنده‌کی وحشیلری قورقوتدی. شهری براقوب قاچمغه مجبور قیلدی. روس جنرالی(منیخ) ك ایکیدفعه قریمه دخولنده اهالیٔ مسلمه‌یه قارشو یاپدیغی مظالم هردرلو تصورك فوقنده‌در .

نورالدین سلطان دشمن الندن برقسم بیچاره‌یی تخلیص ایده‌بیلدیسه‌ده ینه برچوق اهل اسلام کفارك پنجهٔ اسارتنه کرفتار اولدیلر .

(عمدة لاخبار)

ایکنجی سلامت کرای خان

سلامت کرای سلطان ، الحاج سلیم کرای خانك کوچوك اوغلی در. برادری منکلی کرای خانك زمان سلطنتنده نورالدین وقالغـایلق منصبلرنده بولوندقدن صوکرا (۱۱۵۲) سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده منکلی کرای خانك وفاتی اوزرینه قریم تختنه کچنجـه برادری غازی کرای خانزاده عظمت کرای سلطانی قالغای و منکلی کرای خانزاده توقتامش کرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی .

اولجه روسـلر طرفندن احراق اولنان (باغچه سرای) ده یکی‌دن برسرای انشا ایتدیکی کبی الیوم خان جامعی دیمکله مشهور جامع کبیری‌ده اساسندن تجدید واحیا ایتمشدر .

(۱۱۵٤) ده بعض خصوص مذاکره‌سی ایچون استانبوله دعوت ایدیلوب حضور شاهانه‌یه قبول‌اولندی. قریمه عودتندن برمدت‌مرورنده قالغای عظمت کرایی عزل ویرینـه قپلان کرای خان زاده سلیم کرای سلطانی نصب ایله‌دی. اثنای محاربه‌ده روسلردن آلنان‌اسیرلرك سبیللرینی تخلیه شروط مصـالحه جمله‌سندن ایکن ، بوبابده اصـدار اولنان خط همایونك انفاذینه قادر اولامادیغندن طولایی (۱۱۵٦) رمضاننده عزل ایدیله‌رك کلیبولی قصبه‌سـنده اقامته مأمور اولدی. برمدت صوکرا عفو پادشاهی‌یه نائل اولوب یانبولی جوارنده کائن (فندقلی) کوینده اقامتنه مساعده اولندی .

سلامت کرای بقیهٔ عمرینی اوراده کچیرمش (۱۱٦٤) سنه‌سی وفات ایدوب تربهٔ مذکوره جامعی یاننده دفن اولنمشدر . مدت حیاتی التمش سنه‌یه قریب ومدت حکومتی اوچ سنه طقوز ماهدر .

مشارالیه خان تمیز قابلی ، حلیم خیرات وحسناته مائل ، متقی بر ذات ایدی .

ایکنجی سلیم کرای خان

سلیم کرای، قپلان کرای خانك اوغلیدر. (١١٥٥) ده سلامت کرایك قالغایلغنده بولنمش وموی الیهك عزل ایدیلمسی اوزرینه (١١٥٦) رمضاننده قریم تختنه اوتورمشدر .

سلیم کرای ، عموجه‌سی عادل کرای زاده شاهین کرای سلطانی قالغای وبخت کرای زاده سلیم کرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی . نورالدین سلطان ایران محاربه‌سنه کیتمشدی . عودتندن براز صوکرا وفات ایدوب یرینه دولت کرای خانزاده محمد کرایك خانی اولان احمد کرای سلطان تعیین اولندی .

اولجه روسلر طرفندن آلنان اسیرلری مصالحه موجبنجه اعاده‌یه موفق اولدیغندن (١١٥٩)ده استانبوله دعوت ایدیلوب حضور همایونه قبول اولندی. وارکان دولت طرفندن حقنده بویوك التفاتلر کوستریلدی.

سلیم کرای خان استانبولدن عودتدن صوکرا (١١٦١) سنه‌سی جماذی الآخره‌سنك یکرمنجی جمعه کیجه‌سی (سوء قنیه) علتندن وفات ایتمش وخان جامعی حوالیسنه دفن اولنمشدر. مدت حیاتی (٤٠) ییل ومدت سلطنتی درت ییل طقوز آیدر .

مشارالیه دقایق امور اداره‌یه وقوفیله معروف و شدت اداره وسیاستیله مشهور ، وقور و مهیب بر ذات ایدی . اهالی بوشدتندن طولایی کندیسنه (قتی سلیم کرای) دیرلر ایدی .

ارسلان كرای خان

دولت كرای خانك اوغلیدر. (١١١٤) ده تولد ایدوب قدیم رسم تاتار اوزره أمرای چراكسه‌دن (سیدی) قبیله‌سی رئیسنك خانه‌سنده تربیه كورمش وچركس نزدنده بویوك برشهرت قازانمشدی عمجه‌سی قپلان كرای خان زماننده نورالدینلك وبویوك برادری فتح كرای دورنده قالغایاق مسندلرنده بولنوب فتح كرایك انفصالی اوزرینه ویزه قصبه‌سنده اختیار اقامت ایتمش وبرادری محلولندن ویزه سنجاغی كندیسنه آرپه‌لق صورتیله توجیه اولنمشدی .

(١١٦٠) سنه‌سی جماذی الآخره‌سنك اوچنجی كونی عهده‌سنه قریم خانلغی توجیه اولنوب فتح كرای خانزاده سلیم كرای سلطانی قالغای وبرادری قریم كرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی .

فقط برمدت صوكرا قریم كرای « نورالدین » لكدن وازكچه‌رك روم ایلی‌ده واقع چفتلكنه عزیمت ایتدیكندن طولایی یرینه برادرزاده لرندن مقصود كرای سلطان نصب اولندی .

ارسلان كرای مملكتك اعمارینه پك چوق خدمت ایتمشدر. ازجمله روسلر طرفندن تخریب ایدیلان اورو آرباط قلعه‌لرینی احیا وتعمیر ایتدیكی كبی اوچ اوبه ، چونغار وجواش بلنقه‌لرینه طابیه‌لر انشاسیله تحكیم و لوازماتنی اكمال ایتمش ؛ خندقلرینی تمیزلیوب مستحفظلرینی چوغالتمشدر.

او تاریخه قدر قالموق خانلرینك دست تغلبنده قالان « قرقر » تاتار لرینك تاطیفلر، التفاتلرله قلبلرینی جلب ایدوب قریمه ادخاله موفق اولوب

آرباط قلعه‌سنده اسکان ایتمش واو محللری بویوك فداکارلقلرله اعمار ایتمشدر.

« ۱۱٦۹ » جماذی الاولی صوکارینه طوغری ارسلان کرای ؛ موالیدن بولنوب‌ده بعض حرم اغارینه خواجه‌لق ایتمك صورتیله سرایه انتساب ایدن قریملی « رضا » افندینك تشویقاتیله عزل ایدیلوب ابتدا ساقز اداسنه نفی اولندی . وصوکراده کابولی‌ده اقامته مأمور اولدی . بعدان وقعه‌سنده تکرار قریم خانلغی توجیه اولنمش ایکن « حسب الاقتضا » بنه لغو ایدیلوب ساقز جزیره‌سنه نفی اولندی .

«۱۱۸۰» شوالنك اون اوچنجی کونی بتکرار قریم تختنه اجلاس اولندقده بیوك اوغلی دولت کرای سلطانی قالغای وسلیم کرای زاده قپلان کرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی .

«۱۱۸۱» محرمنده « قوشان » قصبه‌سنده ارتحال دار بقا ایتدی . ونفس قریمه نقل اولنه‌رق بغچه سرایده خان جامعی حولیسنه دفن اولندی.

ارسلان کرای خانك مدت حیاتی «٦٦» سنه وبرنجی خانلغی تام «۸» سنه وایکنجی دفعه‌سی یالکز اوچ آیدر .

ارسلان کرای ؛ عادل ، جسور ومدبر برذات ایدی. خان سرانی قربنده‌کی مدرسه [۱] یله مکتب مومی الیهك آثار خیریه‌سندندر. کوزلوه

[۱] الیوم خان مدرسه‌سی نامیله بنام اولان بومدرسه وجوارنده بولنان جامع شریف ، شمدی‌یه قادار کلوب کچن خداملرك قیدسزلقلری ، قدر ناشناسلقلری یوزندن خرابه زاره دونمش ؛ معطل برر مؤسسهٔ دینیه وعلمیه حالنده ایدی. حتی ایچروسنده محفوظ بولنان برچوق کتب نفیسه وآثار عتیقه ، کرك اهمیت تاریخیه‌لری وکرك قیمت ذاتیه‌لری نقطهٔ نظرندن برر جوهر کرانبها اولدیغندن بویوك براهمیتله حفظی لازم ایکن برقسمی بك اوجوز برفیئاتلرله سیاحلره صاتیلمش وبرقسمی دخی بالکلیه ضایعه اوغرادیلمش ایدی . اوچ سنه‌دن بری ارباب

دولت گرای خانك بنا کردسی اولان ومینیچ طرفندن تخریب اولنان جامع کبیری [۱] دخی تجدید واحیا ایلەدیکی کبی آقمسجد ، کوزلوه و «اورتاکوی» ندە متعدد چشمەلر انشا وموجودلرینی دخی تعمیر واحیا ایتمشدر . «سرای ویزه» دە دخی تولیتی اکبر ذکوره مشروط و

همت وفضیلتك غیرتلریله جامع ومدرسه قسماً تعمیر ایدیلمش ومدرسەدە دخی تدریساته باشلانیلمشدر .

خان جامعندە بولنان اشیانك قیمتلرینی تخمین اولنەبیلمك ایچون بالذات جامع مذکور امامندن ایشیتدیکم بروقعەیی بیان ایدەیورم :

ایکی سنه مقدم سیاحلردن بری جامعی گزرکن نظرینه بر (شمعدان) ایلیشمش ودرحال (اللی روبله) یه شمعدانی صاتون آلمق ایستەمش فقط امام افندی راضی اولمامش . یوز ، یوز اللی ، ایکی یوز روبله ویرمش ینه موفق اولامامش بالآخره بش یوز روبله وعد ایدەرك متعدد دفعەلر خصوصی مکتوبلرله مراجعت ایتدیکی حالده امام افندینك قدر شناسلغی وصداقتی سایه‌سنده شمعدان قورتاریلمش وضیاعه اوغرامامق ایچون فطوغرافیسی آلدیریلەرق حفظ اولنمشدر .

ع . ع

[۱] بوجامع شریفه عائد اولمق اوزره خانلر زماننده ، ایکی مدرسەسی ، برعمارتخانه ، برچاشور خانەسی وبرده حمامی وار ایمش شمدی ایسه بونلر یر ایله یکسان اولوب کیتمشدر . کوزلوه شهرنده ، جامع مذکوره عائد متعدد دکانلر وسائر مبانئ وقفیەسی دخی بالکلیه غائب اولمشدر . بونکله برابر الیوم چونغار نام محلده کائن کوسل قریەسنده (۱۳۰۰) دساتینه وقف طوپراغی اولوب سنوی (۱۵) بیك روبلەیی متجاوز بر واردات تأمین ایدر . بوقادار زنکین بروقفه مالك اولان اومعبد ، خداملری اعماری ایچون اوفاق برپاره صرف ایتمەدکلرندن طولایی خراب وشایان تأسف برحالدەدر . جامع ، مدت مدیدەدن بری تعمیر یوزی کورمدیکی کبی روایته نظراً مفروشات ، حصیر نامی ویریلەجك دوشمەیەده مالك اولمادیغندن شهر اهالیسی بایراملرده ، جمعەلرده عباسنی ، خرقەسنی سەروب نماز قیلارلرمش ! ! . .

ع . ح

غله‌سندن محتاجین اولادلرینه نفقه اولمق اوزره دکرمنلری، عقاراتیله برابر برچفتلك وقف ایتمش [۳] وقصبهٔ مذکوره جوارنده متعدد چشمه‌لر تأسیس ایتمشدر .

« ارکنه » صوینی اوزرنده‌کی بویوك کوپری دخی مشارالیهك آثار خیریه‌سندندر .

---

[۳] مرور زمانله مذکور وقفك عقاراتی غائب اولمش ایسه‌ده چفتلك وایکی دکرمنی الآن مشروطه‌سی اوزرینه باقیدر . تولیتی الیوم خان مشارالیهك احفادندن مرحوم قریم کرای زاده دولت کرای افندینك عهده‌سنده بولنمقده‌در .

حلیم کرای خان

حلیم کرای سلطان، الحاج سلیم کرای خانزاده سعادت کرای خانك اوغلیدر . مومی الیه عمجه‌سی منکلی کرای خان زماننده (نورالدین) لك مسندنده بولنمش وخانك وفاتی اوزرینه اولاده مشروط اولان (سراجه‌لی) قریه‌سنه چکلمشدی .

(۱۱٦۹) جمادی‌الاخر بدایتنده. آرسلان کرای خانك انفصالندن صوکرا قریم تختنه کچوب برادرلرندن دولت کرای سلطانی قالغای ومحمد کرای سلطانی نورالدین دیکدی .

حلیم کرای خان (یدیصان) سرعسکرلکنه سعید کرای سلطانی تعیین ایتمش ایدی . مومی‌الیه ایش بیلیر عقللی، اوزلی بر آدم ایدی . فقط کنجلکنی روم ایلی‌ده کچیردیکی جهتله قبیله عادتلرینه واقف اولمادیغندن رعایتده قصورایده‌یوردی. بوحال قبیله‌نك بویوکلرینی کندندن صوغوتدی. باخصوص محمد کرای زاده‌لردن حاجی کرای وقریم کرای سلطانلرك قبیله آراسنه کیره‌رك آنلری سعید کرای دولایسیله خان علیهنه تشویق ایتمه‌لری قبیله خلقنی آیاقلاندیردی . خان عصیانك اوکنی آلمق ایچون اوغراشدی ایسه‌ده موفق اولامدی .

(۱۱۷۲) صفرنده بوموفقیتسزلکی بهانه ایدیله‌رك عزل‌ایدیلوب قریم کرای سلطان ، خان نصب ایدیلمشدر .

حلیم کرای‌خان، انفصالندن صوکراسراجه‌لی قریه‌سنده اقامته‌مأمور

اولدی وبر سنه صوکرا وفات ایتدی. مومی‌الیه یتمش سنه قادار یاشامش. وایکی سنه طقوز آی خدمت حکومتده بولنمشدر .

حلیم کرای خان علم ومعرفتدن بهره‌دار ، عاقل ، ذکی وجسارتلی برذات ایدی . مومی الیه آوان شبابنده غایت یاقیشقلی وفوق‌العاده خلوق برکنج ایدی . اختیارلق زماننده مبتلا اولدیغی امراض اوپیر محترمك حیاتنی اخلال ایتمشدر .

قریم کرای خان

(قریم کرای) ، دولت کرای خانك اوغلی و آرسلان کرای خانك بویوك برادری اولوب آرسلان کرای خان دورنده (نورالدین) لك وظیفه‌سنده بولنمش و برمدت صوکرا خدمتندن فراغتله (برغوس) جوارنده کائن (پیکار باشی) چفتلکنده اوتورمشدی .

یدیصان خلقنك عصیان ایتدیککنی آکلاینجه همان بوجاق طرفلرینه عزیمتله قبیله ایچروسنه صوقولارق عصیان آتشنی کوروکلك صورتیله تحصیل مرامه چالیشدی . او اثناده ایدی‌که قبیله‌دن بعض آدملر بغدان رعایاسنك آتلرینه ، داوارلرینه تجاوز ایتمشلردی . بغدان وویوداسی بو اوفاق تجاوزی کرکی کبی اعظام ایدوب باب عالی‌یه غلغله‌لی برشکایتنامه کوندرمشدی . بو وقعه اوزرینه حلیم کرای خان عزل ایدیلوب خانلق آرسلان کرای خانه توجیه ایدلمش ایکن بندر محافظی واسماعیل والیسی طرفلرندن [۱] کونده‌ریلان تحریراته مبنی قریم خانلغی قریم کرای سلطان عهده‌سنه توجیه اولندی .

قریم کرای تخته کچدکدن صکره ابتدا حاجی کرای سلطانی قالغای و آرسلان کرای خانزاده سلیم کرای سلطانی نورالدین نصب ایتمش وبرمدت صوکرا قالغای سلطانی عزل ایله نورالدینی اونك مقامنه قالغای وبرادر زاده‌سی احمد کرای سلطانی نورالدین دیکمشدی . آز زمان صکره

[۱] آرسلان کرای خان تعیین اولنوب قریمه کیتمکه حاضرلانرکن قبائل تاتار اجتماع ایدوب قریم خانلغنه قریم کرایی ایسته‌دکارینی عرض ایتدیلر . تسکین فتنه مقصدیله خانلق ، مشارالیهدن صرف نظرله برموجب محضر قریم کرای سلطانه توجیه اولوندی (واصف تاریخی)

قالغای سلطان وفات ایدوب یرینه بخت کرای زاده سعادت کرای کتیر-
لمش ایسه‌ده مومی‌الیهك دخی ارتحالی اوزرینه سلامت کرای‌زاده مقصود
کرای قالغای ونورالدین احمد کرای عزل ایدیلوب یرینه آرسلان کرای
خانزاده‌لردن مسعود کرای تعیین ایدلدی [*] .

(۱۱۷۸) ربیع‌الاولنده قریم کرای خان رکاب همایونه دعوت
ایدیله‌رك قپوجیلر کتخداسی مباشرتیله قریمدن اخراج اولنوب ردوس
جزیره‌سنه نفی اولندی .

(۱۱۸۰)ده برادری آرسلان کرای خانك رجاسیله منفادن چیقا-
ریلوب پیکار باشی چفتلکنده اقامتنه مساعده اولندی .

(۱۱۸۲) ده حضور پادشاهی‌یه چاغیریلوب عهده‌سنه تکرار قریم
خانلغی توجیه اولندقده برادر زاده‌سی مسعود کرای سلطانی قالغایلقده
ابقا ایدوب سلیم کرای زاده قپلان کرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی.
اوتاریخده دولت علیه روسیه‌یه قارشی اعلان حرب ایتمش ایدی .
قریم خانی دخی سفره مأمور اولوب بوجاق حوالیسنده بولنان تاتارلرله
قریم عسکرینی وقالغای سلطانی معیتنه آله‌رق روس اردوسنه هجوم ایله
(۱۵) بیك قادار مسقوفی اسارته کرفتار ایده‌رك مظفراً (قوشان)
قصبه‌سنه عودت ایتدی .

---

[*] (۱۱۷۷) ده قریم کرای خانك والده‌سی حجازه کیتمك ایچون خلیفه‌دن
استیذان ایتدی . بوراجه دخی مشارالیهانك نیازی قبول ایدیلوب مساعده
أیدیلدی. والده سلطانك کچه‌جکی یوللرده بولنان بالجمله والیلره‌ده کملرءتسهیلات
ومعاونت کوسترمه‌لری وحقنده لازم کلن اکرامده قصور ایتمه‌ملری ایچون
امرلر ویریلدی . مشارالیها سلطان ادای حج ایله عودت ایدرکن عاصی‌خرمانام
محلده وفات ایتمشدر .   (واصف تاریخی)

قريم كراى (١١٨٢) ذى‌القعده‌سنده مبتلا اولديغى (ذات‌الجنب) خسته‌لغندن قورتولامايه‌رق قوشان قصبه‌سنده ترك حيات ايتدى [*] . نعشى، قريمه نقل اولنوب خان جامعى حواليسنده برادرى آرسلان كراى خانك يانـنه دفن اولندى. مدت حياتى (٥٢) سنه ، دفعهٔ اولى خانلغى (٦) سنه (١) آى ودفعهٔ ثانيه‌سى يالكز (٧) آيدر .

قريم كراى، دبدبه واحتشامى مشهور، لاابالى مشرب. عيش ونوشه مائل برذاتدر. « اسباب ذوق وصفادن اولان خدام ساده رويان ورقاصان وخانندكان ايله دائره‌سى همحال جمعيتكاه عيد وسور والسنهٔ عالمده (دلى خان) ديمكله مشهور ايدى . » البسه‌سنه دخى لزومندن فضله اعتنا كوسترردى . مومى‌اليه باغچه سرايده (دلارا) اسمنده برجامع وقوشان قصبه‌سنده دخى برجامع ومتعدد چشمه‌لر ياپديرمشدر . باغچه سراى جوارنده قريم خانلرينه مخصوص اولان (آشلامه) باغچه‌سنى بك چوق پاره‌لر صرف ايدرك مكمل برتنزكاه، بركلستان حالنه افراغ ايتديكى كبى روم ايلينده اقامتكاهى اولان پيكار باشى چفتلكنده جالب دقت برسراى عالى ودرونـنه لطيف بر باغچه طرح وانشا ايتديرمشدر.

---

[*] «. . قريم كراى تاتارك بقيهٔ سيوفى بر بهادر وتهديدينى ايقاعه قادر، هيبتلى بر آدم اولمغله تاتار وقازاق بو آدمدن خوف ايدرلر ايدى . نوروزدن اوتوز كون مقدم قوشانده اوتوريركن ومسقولونك له‌ديارينه‌كيرديكى خبرى كنديه واصل اولديغى ساعت طائفه تاتار ايله لهه كيروبله ديارينى آلان وتالان ومسقو جمعيتنى هيچ اولمازسه ذخيره‌سز براقمغه حاضرلانيركن قضارا بر قاچ كون ايچنده وفاتى خبرى تحقق ايله‌دى . زمان مساعد اولوب او أثناده قريم‌كراى له ايچنه كيرمش اولسه ايدى فى‌الحقيقه مسقولويه كلى دغدغه ويروب خوتين اوزرينه بى‌پروا هجوملرينه مانع اولمق مقرر ايدى .

اما جناب حقك اراده‌سى باشقه يوزدن اولمغله قريم‌كراى كيدوب يرينه‌دولت كراى ديدكلرى قوتسز چيقا كلدى . . .» (خلاصه الاعتبار)

اوچنجی سلیم کرای خان

سلیم کرای سلطان، فتح کرای ثانینك اوغلیدر. عمجه‌سی آرسلان کرایك برنجی دفعه خانلغنده قالغایلق مسندنده بولنمش و آرسلان کرای عزل ایدیلدکدن صوکرا، پدرلرندن توارث ایتدیکی ویزه قضاسنده کائن (چاقللی) قریه‌سنده اقامت ایتمشدی .

(۱۱۷۸) صفرنده مسند ایلخانی‌یه کچدکده برادرلرندن محمد کرای سلطانی قالغی وکوچوك برادری قریم کرای سلطانی، بوجاق سرعسکرلکی انضمامیله، نورالدین دیکدی .(۱۱۸۰) شوالنده عزل ایدیلوب درت سنه قادار چفتلکنده اقامت ایتدکدن صوکرا (۱۱۸٤) شعبانده تکرار عهده‌سنه قریم خانلغی توجیه ایدیلدی. وبودفعه‌سنده محمدکرای سلطانی‌یه منصب سابقنده ابقا ایدوب (نورالدین) لك مقامنه دخی حلیم کرای خانزاده قریم کرای سلطانی کتیردی .

سلیم کرای، اوسنه‌سی روم ایلیده اوتوران باجمله سلطانلری یاننه آلوب بابا طاغنده بولنان اردوی همایونه التحاق ایتدی. ایلك بهارده روسلر قریمه تکرار هجوم ایتمشلردی . اور قلعه‌سنده وقوعبولان محاربه‌ده عساکر اسلامیه فجیع برهزیمته کرفتار اولدی . عسکر، روسلرك شدتلی هجوملریله پریشان اولدیلر . سرعسکر ابراهیم‌پاشا أسیردوشدی. خان دخی مملکتی، عسکری براقوب قره دکز طریقیله استانبوله قاچدی (۱۱۸٥) [*] .

---

[*] روسیه‌لیلرطورله یعنی دینسترسطح مائلنی وبغداد وافلاق استیلا ایلدکاری صیراده چوقدنبری مطمح نظرلری اولان قریم اوزرینه پرنس دلغوروکی معیتله بر قول اردو سوق ایلمشلر ایدی . فقط قریم سر عسکری سلحدار

استانبوله کیتدکدن صوکرا خان چاتالی چفتلکنده اقامته مأمور اولمشدی . (١١٩١) ده تکرار قریمه کوندریلمش ایسه ده ینه یکیلرك روم ایلی‌یه عودت ایتدی . اوراده بش سنه دها امرار حیات ایدوب (١٢٠٠) شوالنده ترك حیات ایتمش ونعشی ویزه قصبه‌سنده آیاس پاشا جامعی خطیره‌سنه دفن اولنمشدر . مشارالیهك مدت حیاتی (٧٣) ییل وبرنجی دفعه خانلغی ایکی ییل سکز آی وایکنجی دفعه‌سی یالکز طقوز آیدر .

سلیم کرای آوان شبابندن شیخوختنه قادار جسارتیله شهرت قازانمش ایسه ده «طالع کندینه یار اولمامشدر». بونکله برابر پادشاهدن پك چوق لطفلر کورمشدر . زمان عزلتنده کندینه (٢٠) بیك غروش [١٦٠٠ روبله] سالیانه و (٥٠٠) غروش [٤٠ روبله] شهریه‌و

ابراهیم پاشا اور قپوسندن بونلری دفع وتنکیل ایلدیکندن (١١٨٤) ده سیف صارم قوتیله قطع ایده‌مدکلری سدمانعی مکر وحیله ایله تخریب طریقنه کیتدیلر . شویله که امرای تاتاره « سزلر سلالهٔ جنکیزدن برحکومت قدیمه ومستقله اولدیغکز حالده برمدتدنبری آل عثمانك تحت اداره‌سنده دورلو معاملات تحقیریه واستخفافیه کورمکده‌سکز . کندی والیلری کبی سزی عزل ونصب ایدیورلر اکر بزمله اتفاق ومیثاق ایدرسه‌کز استقلال قدیمکزك استرداد واز سرنو تأسیسنه متشبث اولورز » کبی ابلهفریبانه وعدلر ایدرك سبکمغزان قومی اغفال و بویله‌جه اسباب سیروظفری استحصال ایدوب (١١٨٥) سنه‌سی تکرار اورقپو قلعه‌سنه ورودلرنده سرعسکر ابراهیم پاشانك ثبات شجیعانه‌سی فائده مند اولمایه‌رق اسارته منجر وسلیم کرای خانك همتیسزلکی ومداهنه جزئیه‌سی اوزرینه خطهٔ قریم وطمان سراپا دست اعدادیه مسخر اولدی . سلیم کرای کفه‌دن برکمی‌یه آتیلارق استانبوله قاچمش واسلا خبرینی کتیرمش ایدی . ووجوه تاتار قسما روسیه‌یه تمایل ایتمش ایدی . (تاریخ عثمانی — عبدالرحمن شرف)

(٣٠٠٠) غروش [٢٤٠ روبله] رمضانیه تخصیص قیلندیغی کبی سنوی (١٠٠٠) کیله بغدای و (١٠٠٠) دانه قیون احسان اولونوردی. دائره‌سنده تاتار . ترك . عرب وعجمدن برچوق آدملر بولونوردی . مومی الیه دائره‌سنده ارباب صنایعدن دخی آدملر بولوندیرر و آنلره آلات واسلحهٔ متنوعه یاپدیرردی . صید وشکاره دخی پك زیاده خواهشکر ایدی . اختیارلغنده بیله صیدوشکاردن واز کچمه‌مشدر . (قکلیچق) ده وویزه قضاسنه تابع (قره‌بورجك) قریه‌سنده متین بر کوپری وسائر محللرده متعدد چشمه‌لر یاپدیردیغی منقولدر .

ذیل: ابراهیم پاشا ایله مورخ واصف افندی‌اسارتدن عوتلرنده تکلیف صلحی مبین روسیه وکلاسندن غیر رسمی خبرلر ومکتوبلر کتیرمشلردی صدراعظم محسن زاده محمد پاشا اوته‌دنبری حربك علیهنده اولدیغی کبی فلد مارشال رومانزوف دخی تمادئ محاربه. مشهور اورلوف برادرلرك تزاید اقبالنه خدمت ایدر وسوسهٔ استرقابیه‌سیله صلحه مائل ایدی . بناءًعلیه پروسیا و آوستریا سفیرلرینك توسطیله متارکه اولنوب شرائط مصالحه‌یی قرارلاشدیرمق اوزره ابتدا فوقشانده وصکره رئیس الکتاب عبدالرزاق باهر افندی ایله روسیه مرخصی اوبراشقوف بیننده بکرشده عقد مجلس مذاکره قیلندی (١١٨٦). روسیه‌نك اساس تکلیفی قریمك استقلالی وبحر آزاق مدخلنده کائن کرچ ایله ینکی قلعه‌نك تملکی ماده‌لری اولوب عبدالرزاق افندی خصمی الزام ایچون استقلال تاتارك شرعاً غیر جائز اوله‌جغنی بیان ایلدیسه‌ده اوبرشقوف «طائفهٔ تاتار دولت علیه اداره وحمایه‌سنده بولندقجه مغروراً ممالکمزه هجومدن وبزی راحتسز

ایتمکدن خالی قالمایورلر . آنلرك سربستلکنی طلبدن مقصدمز مالکمزك
أمن واسایشی ایچوندر و بوشرط قبول اولنمدقجه مصالحه امکانسزدر»
جوابی ویروب دور ودراز محاوره ومجاوبه‌دن‌صوکرا چار ناچار تاتار
قومی مستقل اولمق ومع مافیه انتخاب ایده‌جکی خانلره طرف پادشاهیدن
تشریفات کوندریلمك وخطبه‌لرنده کماکان نام شهریاری یاد قیلنمق
وقاضیعسکر افندی طرفندن قریم قاضیسنه بلا بدل مراسله اعطاسیله
احکام شرعیه اجراسنه مأذون ایدیلمك وکرچ ویکی قلعه روسیه‌یه ترك
اولنوب بوکا مقابل دولت علیه دخی طمانده بر قلعه بنا ایده‌بیلمك
شرطلری طرفینجه تحت قراره آلندی . واردو ارکانندن مرکب
برمجلس کبیر حضورنده شرائط مذکوره بالاطراف مذاکره وتدقیق
اولنه‌رق آلت موجوده ایله دوام حربدن فائده ملحوظ ودها اهون
صورتده مصالحه مجزوم اولمادیغی متفق علیه دوشمکله عقد معاهده‌یه
رضا کوسترلدی. اردو ارکانندن بعضیلری صدر اعظمه مسؤلیتی‌درعهده
ایدرك معاهده نامه‌یی امضا ایتمکی توصیه ایتشلر ایسه‌ده صدر مشارالیه
جرأتسز ومحترز اولدیغندن ینه اردو ارکانندن بر بوش بوغازك القاسیله
ایشی استانبولدن استیذانه دوشورمش واحوال حربیه‌دن غافل وبدایهٔ
کشاد سفره باعث مستقل اولان معهود یادکارلرك رأی سقیملریله آتش
قتال یکیدن آلاولنه‌رك نیجه خساراته دها سبب اولمشدر .

(عثمانلی تاریخی — عبدالرحمن شرف)

مقصود كراى خان

مقصود كراى ، سلامت كراى خانك اوغلى‌در . باباسى ئولديكدن صوكرا (فندقلى) چفتلكنده اقامت ايتمكده ايدى . قريم كراى‌دورنده قالغايلق مسندنده بولنمش و (١١٨١) صفرنده ارسلان كراى خانك وفاتى اوزرينه قريم تختنه اوتورمشدر .

(١١٨٢) ده دولت عليه‌نك روسلرله محاربه‌سى تقرر ايتدى . خان جديد بالطبع محاربه‌يه مأمور اولدى . فقط بالآخره كنديسنده رجال دولت جنك وجدال ايچون لازم كان اوصافى بولامادقلرينى بهانه ايده‌رك جماذى‌الاخرنده مومى‌اليهى عزل ايتديلر .

(١١٨٥) شعبانك ابتدارنده تكرار مقام ايلخانى‌يه اجلاس اولندى . وبوكره دخى خان ، يدى آى قادار روسچق طرفلرنده طولاشمقده ايكن ، دولت كراى خانك قوبان جانبنه مأمور ايدلمسندن مغبر اوله‌رق بلا استيذان چفتلكنه عودت ايتدى . خانك بوحركتى پادشاهى ورجال دولتى تهوره كتيرديكندن طولايى خانى ، صماقو قصبه‌سنه نفى ايتديلر . وبرآز صوكره عفو اولنه‌رق تكرار چفتلكنه كلمسنه مساعده اولندى ، برمدت دها اوراده امرار حيات ايتدكدن صوكرا (١١٩٥) رمضاننده ارتحال دار بقا ايدوب پدرينك مزارى قربنده دفن اولندى . مومى‌اليه التمش سنه قادار يشامش وبرنجى دفعه‌سنده برسنه ايكى آى وايكنجى دفعه‌سنده يالكز يدى آى قريمه خان اولمشدر .

مقصود كراى ، عقل ودرايت ، تدبير وذكا صاحبى واموراداره‌ده لياقتى تسليم ايتديرمش برذاتدر . تلبس وتجمله دخى فوق‌العاده اعتنا ايدردى . طونجه نهرى اوزرنده واقع بويوك كوپرى مومى‌اليهك آثار خيريه‌سندندر .

دردنجی دولت کرای خان

دولت کرای سلطان ، آرسلان کرای خانك ایکنجی اوغلیدر . (۱۱۴۳) ده طوغدی . وعادات قدیمه اوزره چرکس امراسندن دایه‌سی کمور کوی قبیله‌سی رئیسی اولان (آتیك اوغلی) نك تحت تربیه‌سنه ویریلدی .

باباسی برنجی دفعه خانلغنده اوغلنی قریمه دعوت ایتمش وبالاخره بعض سرعسکرلکلرده قوللانمشدی. ایکنجی دفعه خانلغنده دخی کندیسنه (قالغای) لق وظیفه‌سنی توجیه ایتمشدی. (۱۱۸۲) ذی القعده‌سنده، عموجه‌سی قریم کرای خانك وفاتی اوزرینه قریم تختنه اجلاس اولندی . و برادرلرندن شهباز کرای سلطانی [صاحب اثر حلیم کرای سلطانك باباسیدر] قالغای مبارك کرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی . قالغای سلطانی قریمه کوندردکدن صوکرا طوغریجه بوجاق طرفلرینه کیتدی .

(۱۱۸۳) ده خوتین قلعه‌سنك وبغدان الکاسنك دشمن الینه کچمه‌سی دولت کرای خان ایله مولدوانجی علی پاشایه عطف اولنه‌رق عزل و بر طرفه سورولمك اراده اولنمش ایکن خانك برأی آکلاشیلارق معلقده ن جو بریلوب چفتلکنده اقامتنه مساعده اولنمشدی [۱] .

[۱] صدراعظم حمزه پاشا اطوارنا معقولانه سنه مبنی معزول وباغلقجی زاده امین پاشا صدارت و سردار اکرملك ایله اردوی همایونی مستصحباً طونه‌یه طوغری عازم اولدی . مسقو عسکری طورله نهرینی کچه‌رك خوتین قلعه‌سنی محاصره ایله دیلر ایسه‌ده مولدوانجی علی پاشا ودولت کرای خانك همتاریله قلعه قورتاریلدی . صدر اعظم اداره‌جه عسرت وانضباطجه کوریلن نوانسزلقلرنی استعفا ایتدی . ویرینه مولدوانجی علی پاشا کچدی .

.. بجی علی پاشا برحرکت تجاوزیه ایله طورله اوزرینه بر کوپری قوروب قارشی

(١١٨٧) ده سلاطين جنكيزيه‌دن اون قدر كرايلری ميتنه آلارق جانيكلی علی پاشا ايله طمان جانبنه مأموراً كيدوب اوراده بولنان نوغای وچركس قبيله‌لرينی برزه طوپلايه‌رق بالاستصحاب آلوشته‌ليمانندن (١١٨٨) ده قريمه كچدی . واواثناده قريمده بولنان روسلرله محاربه ايدوب شدتلی هجوملرله دشمنی تدمير ايله قريمدن اخراج ايتمك اوزره ايكن باب عالی طرفندن « مستقل وسربست قالمق شرطيله » روسلرله مصالحه عقد اولندیغی بيلديريلدی . بوخبر اوزرينه خان وپاشا كفه‌يه عودت ايله‌ديلر .

١١٨٩ ده برموجب مصالحه اعيان و اهالیٔ قريمك اتفاقيله تكرار خان انتخاب اولندی ، قالغای ونورالدين سلطانلری منصبلرنده ابقا ايتدی . جلوس خبری برمعتاد ينه خليفه‌يه بيلديرلدكده طرف پادشاهيدن قره حصارلی احمد بك وساطتيله نامهٔ همايون وتشريفات كوندريلدی . (١١٩٠) ذی الحجه‌سنده تكرار حكومتدن أل چكديريله‌رك سرای ويزه قصبه‌سنده اقامته مأمور اولدی . و (١١٩٤) رمضاننده مبتلا اولديغی (باصور دموی) دن رهاياب اولامايارق وفات ايتدی . نعشی شهر مذكورده آياس پاشا جامعی حواليسنه دفن اولنمشدر . مدت حياتی (٥٢) سنه ، دفعهٔ اولی خانلغی اون برآی ودفعهٔ ثانيه‌سی برسنه اون بر آيدر . « مشاراليه مطبوع الشمائل وممدوح الخصائل ، وافرالكرم ، ناشر النعم » برذات ايدی .

ياقايه كچدی . لكن شدتلی ياغمورلردن نهر طاشوب كوپريی ييقدی وبويوزدن عسكر پريشان اولدی . ذخيره ومهمات حربيه ادخال اولنه‌مادیغندن طولايی خوتين قلعه‌سی قولايلقله دست اعدايه كرفتار اولدی . بو وقعه اوزرينه مولد وانجی علی پاشا ايله مارهشال غاليچين عزل اولونوب عوض پاشا زاده خليل پاشا ايله رومانزوف طرفين اردولرينه سردار اولديلر . (عثمانلی تاريخ ـ عبدالرحمن شرف)

ایکنجی قپلان کیرای خان

قپلان کرای سلطان ، ایکنجی سلیم کرای خانك اوغلیدر. آرسلان کرای وقریم کرای خانلرك ایام سلطنتلرنده نورالدینلك مسندنده بولنمش ایدی .

(١١٨٣) شوالنده بافرمان عالی قریم تختنه کچدی. و آرسلان کرای خانزاده اسلام کرای سلطانی قالغای، قریم کرای خانزاده بخت کرای سلطانی نورالدین دیکدی . او کونلرده ینه دولت عثمانیه‌نك مسقو سفری دوام ایتمکده ایدی . خانده درحال محاربه ایچون بوجاق طرفنه کچدی. خان تپه‌سی وجوارنده وقوعبولان محاربه‌لرده عسکر اسلام طرفندن کوستریلان غیرت وثباته رغماً اردو مغلوب اولدی. روسلر بندر، کیلی، آقکرمان، اسماعیل وبکرش قلعه‌لرینی ضبط ایده‌رك مملکتینی باشدن باشه استیلا ایتمشلردی . لشکر تاتارك یالکزجه مدافعه‌یه مقتدر اولامایاجقلری اکلاشلدقدن صکره میدان محاربه‌یی ترك ایدوب أوزی جهتلرینی الغاروازی قلعه‌سنده تکرار دشمن ایله جنکه کریشدیلر . مسقو حکومتنه تابع اولان قالموق قبیله‌سنی لطف ونوازشله روسلردن آییرارق قوبان طرفلرینه کچیرمك اوزره اوغراشیلدیغی برهنکامده، (١١٨٤) شعبانندە خان عزل اولندی. مورخ واصف افندی تاریخنده سبب عزلی شوصورتله تحریر ایتمشدر :

قریم خانی مصارف سفریه‌یه مدار اولمق اوزره باب عالیدن، نهایت قرق کون ظرفنده ارسال اولنمق اوزره بیك کیسه آقچه ایسته‌دی . کونده‌ریله‌نیکی تقدیرده خانلقدن استعفایه مجبور اوله‌جغنی بیلدیردی .

اواثناده ایسه دکز وقره یوللری کاملاً دشمن طرفندن سد اولندیغی جهتله مبالغ مطلوبك ارسالی قابل اولامامغندن قبلان کرایك عزلی اختیار اولنمشدر .

عزل خبری مومی الیهه واصل اولنجه ، اردودن آیریلارق، بیك مشکلاتله بحراً استانبوله کلوب چتلجکنده اقامته مأمور اولدی. (١١٨٥) ربیع الاخرنده اوتوز ایکی یاشنده ایکن طاعونه طوتیلەرق وفات ایتمش و (صو باشی) قریەسی جامع شریفی حوالیسنه دفن اولنمشدر. قبلان کرایك مدت سلطنتی یالکز اون بر آیدر .

مومی الیه فوق العاده یارادلمش برغضنفر ایدی .

ایکنجی صاحب کرای خان

صاحب کرای سلطان، دولت کرای خانزادەلردن طوپال احمد کرای سلطانك اوغلیدر. کنجلکنی چرکس دیارنده کچیرمشدر. قریم خانلری معیتنده بعض سرعسکرلکلرده استخدام اولنمشدی . (١١٨٥) ده روسلر قریمه کیردکده سلیم کرای خان ثالثك مملکتی براقوب درسعادته قاچماسی اوزرینه قریم اهالیسی بالاتفاق، اوهنکامده قریمده بولنان صاحب کرای سلطانی وکالةً مسند حکومته اجلاس ایتدیلر. خان، برادرلرندن شاهین کرای سلطانی قالغای ومقصود کرای سلطان زاده بهادر کرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی .

(۱۱۸۸) ده دولت عثمانیه ایله روسیه حکومتی آراسنده عقد اولنان مصالحه‌دن [۱] صوکرا صاحب کرای ینه مسند ایلخانیده ابقا اولنه‌رق بکر پاشا زاده میر علم محمد بك ایله منشور وتشریفات کوندریلمشدی. فقط مومی الیهك خانلغی اکثر اعیان مملکت ومیرزالرك رضالرینه مخالف دوشدیکندن طولانی (۱۱۸۹) سنه‌سی صفرنده بالاتفاق تختندن اینديرديلر. صاحب کرای خلع اولندقدن صکرا روم ایلی‌یه عزیمت ایتدی ودولت عثمانیه طرفندن چتالجه‌ده بر قوناق بخش اولندیغی کبی چفتلك وسالیانه دخی تخصیص قلندی.

صاحبکرای اوتوز اوچ سنه دها چتالجه‌ده منزویانه حیات کچیردکدن صوکرا (۱۲۲۲) سنه‌سی محرمی ابتداسنده وفات ایتمشدر. مدت عمری آلتمش بر سنه ومدت حکومتی اوچ سنه اون آیدر صاحبکرای خان اوتوز اوچ سنه سورن حیات منزویانه‌سنی قوناغك خارجنه اصلا چیقمامق صورتیله امرار ایتمشدر.

---

[۱] دولت علیه (۱۱۸۸) ده روسلره مغلوبیتی اوزرینه عقد ایتدیکی کوچوك قاینارجه معاهده‌سیله قریم خانلغنك استقلالینی طانیمغه مجبور اولدی. بومعاهده (۱۱۸۸) تموز (۱۷) ده روس اردوسی سر عسکری مارشال فرانقوف ایله کتخدای صدر عالی احمد رسمی ورئیس الکتاب [خارجیه ناظری] منیب ابراهیم افندیلرله یکرمی درت ساعت ظرفنده قرارلشدیریلمشدر. بومعاهده نك طوغریدن طوغری‌یه قریمه تعلق ایدن ماده‌لری (۱) قریم وقریمه ملحق اولان قوبان وبوجاق تاتارلرینك استقلالی ویالکز امورمذهبیه‌ده [خطبه‌ده نام پادشاهی تذکار قیلنمق وقاضیلره استانبول قاضیعسکری طرفندن بلابدل مراسله کوندرمك وخانلره بر معتاد تبریك یوللی تشریفات همایون ارسال قیلنمق] طرف خلافت سنیه‌یه تبعیتلری (۲) یکی قلعه وآزاق قلعه‌سی واراضیسی وایکی قبارطایلر واوزی، آق صو نهرلری ارەسندەکی شهرلر قیلبرون قلعه‌سیله برابر روسیه لویه ترك اولنیوردی.

شاهين كراى خان [*]

قريم خانلغنك ابتداى تأسسندن بودورده قادار جريان ايدن وقايع تاريخيه‌سى ، مأخذلرك مساعده‌سى نسبتنده ايضاح ايدلمشدى . قريم حكومتنك انقراضنى منتج اولان اسباب خارجيه‌نك بردرجه اولسون آكلاشيلماسى ايچون ، قريم مقدراتيله صيقى برمناسبتى اولان دولت عثمانيه وروسيه حكومتلرينك احوال داخليه وخارجيه‌لرينى مجملا بيانه لزوم كورلدى .

[١] عثمانليلر (٦٠٠) تاريخلرنده براوچ يوز نفر عشيرت حالنده ماوراى نهردن آناطولى‌يه كچمش ورئيسلرى اولان (ارطغرل) بكك مراجعتى اوزرينه اوزمانلر قونيه‌ده اجراى سلطنت ايدن (سلچوق) حكمدارى سلطان علاءالدين ، بوكوچوك عشيرتى حمايه‌سنه قبول ايتمشدى . ارطغرل بكك وفاتى اوزرينه قبيله رياستنه كچن اوغلى عثمان بك ، حال انحطاطده بولنان سلچوق حكومتنه قارشى كوستردیكى صداقت وخدماته مكافات اولمق اوزره (٦٨٨) ده سلطان علاءالدين ثانى ، عثمان بكك امارتنى قبول وتصديق ايتمشدى . اوزمانلر اناطولى‌ده بولنان (طوائف

---

[*] كلين خانان صاحبى . شاهين كراى دورينه حديث زالفنى آكمه‌يلان حكايه‌سيدر » مفادينى دستور اتخاذ ايده‌رك اودوره‌يه كتابندن ياالكز يارم صحيفه قادار بريز تخصيص ايتمش . حالبوكه — آجى اولسه بيله — وقعهٔ تاريخيه‌نك ، باخصوص بوكبى حادثاتك بوتون تفرعاتيله آكلاشيلماسى حكمت تاريخيه‌جه اهميت مخصوصه‌يى حائز اولديغندن مهماامكن تفصيل جهتى التزام اولنمشدر . ع . ح

[١] عثمانلى تاريخنه عائد معلومات عبدالرحمن شرف بكك تاريخندن آلنمشدر .

ملوك) جمعیتلرینه نسبتله پك كوچوك كوریلن عثمانلیلر ، زمن وطالعلرینك مساعده‌سی و كندیلرینه خاص اولان شجاعت روحیه ومتانت اخلاقیه لرینك یاردمیله (١٠٠) سنه ظرفنده دائرهٔ حكومتلرینی شرقاً بحسنی وكانج حدودینه وشمالا طونه بویلرینه قدر توسیع ایتدیلر .

(٨٠٤) ده دولت عثمانیه (تیمورلنكك) بر ضربه‌سیله بر مدت دور فترته اوغرادیسه‌ده چلبی سلطان محمد واوغلی سلطان مراد ثانی كبی مقتدر، غیور ایكی پادشاهك همتلریله ینه اولكی سطوتی آز زمان ظرفنده اكتساب ایتدی .

(٨٥٥) ده تخت عثمانی‌یه جلوس ایدن فاتح سلطان محمد استانبولی، موره جزیره‌سنی ، بوسنه قطعه‌سنی و آرناوودلق ساحللرینی ضبط ایله حدود عثمانیه‌یی توسیع ایتدیكی كبی وراثت سلطنته و دیوان همایون تشكیلاتنه ورجال دولتك وظائفنه دائر قانونلر یاپمش وعلم معارفك انتشارینه ، اهالینك رفاه وسعادتنه لزومی درجه‌ده چالیشمشدر .

(٩١٨) ده جلوس ایدن سلطان سلیم و (٩٢٦) سلطان سلیمان دور لرنده عثمانلیلر ، مظفر اردولرینی تا آوستریا وفاس حدودلرینه ، هند وحزر دكزلرینه قادار ایصاله موفق اولدیلر .

(١٠٠٠) تاریخنده دولت عثمانیه شوكت وقدرتجه‌ هر دولتك فوقنده ایدی . اكری واسترغون قلعه‌لرینه قدر مجارستان تحت اطاعتده، اردل قرالغیله مملكتین بكلكلری وقریم خانلغی ایله لهستانه قدر اولان ملحقاتی زیر تابعیتنده اولدیغی كبی آوستریا دولتی ، وندیك جمهوریتی‌ده معین ویركیلر ، فضولی هدیه‌لر ویرمكه مجبور ایدیلمشلردی . فرانسه حكومتی‌ده دائرهٔ أمان واتفاقده ایدی .

اسپانیا حکومتی دخی برقاچ دفعه تپه‌لنمشدی . یمن قطعه‌سندن قافقاس طاغلرینه قادار اوزانان یرلر هپ عثمانلیلرك ید تسخیرنده ایدی . حبش مصر ، جزائر ومغرب قطعه‌لرینه قادار بتون آق دکز سطح مائلی عثمانلیلرك زیر حاکمیتلرنده ایدی . آق دکزده سطوت حکومتی تأمین ایچین ترتیب اولنان دونما ایله ردوس ، قبریس ومؤخراً کرید آطه‌لری استیلا اولندی . سجلیا وبالآر آطه‌لری ده ارا صیرا تهدید وغارت ایدیلیوردی . بوصورتله آق دکز تماماً جنویزلرك حاکمیت بحریه‌لرندن قورتاریلمشدی .

(١٠٠٠) تاریخندن صوکرا عثمانلی حکومتی اوروپا حلقهٔ سیاستنه کیردی . اوزمانلر دولت علیه‌نك اك قوی ، اك طبیعی دشمنی آوستریا ایدی . زیرا آوستریا قرالی فردیناند ، مجار قرالی (ایکنجی لوئی) نك دامادی صفتیله مجار تختنی ادعایه قالقیشدیغندن مجارستان قطعه‌سی آوستریا دولتیله عثمانلی حکومتی آره‌سنده منازع فیه قالمشدی .

(١٠٥٣) تاریخنه قادار آوستریا حکومتی (اوتوز سنه محاربه‌سی) ایله مشغول اولدی . بو محاربه سیاستله قاریشیق بردین محاربه‌سی ایدیکه ابتدا آلمان پرنسلریله آوستریا آراسنده باشلامش ایکن صوکرا اسپانیا فرانسه دولتلری دخی مداخله ایتدی . واوتوز سنه قادار امتداد ایدوب (وستفالیا معاهده‌سی) ایله ختام بولدی . بو معاهده عقد اولنمه‌دن اوچ سنه مقدم دولت عثمانیه آوستریایه اعلان حرب ایتدی . اون آلتی سنه قادار دوام ایدوب (قارلوفچه معاهده‌سی ١١١٠) ایله نهایتلنن بو محاربه مجار بکلرینك تشویقیله وقوع بولمشدر . بو محاربه عثمانلیلری معناً ومادةً بیوك ضررلره دوچار ایتدی ازجمله بواوزون محاربه برچوق مصارف

سفریه‌یه بادی اولدی ، اردونك شوقنی کسر ایتدی ، عثمانلی عسکرینك هیبت معنویه‌سنی آوروپالیلرك قلبلرندن سیلدی . ونتیجه‌سنده دخی عثمانلیلر مجارستان ، بوسنه ، بغدان ، الکسانده‌کی حقوقندن بر قسمنی کرهاً ترکه مجبور اولدیلر .

(۱۱۲۹) محاربه‌سنده آوستریا اردوسی وارادین ، طمشوار وبلغراد قلعه‌لرینی ضبط ایتدیلر . بومغلوبیت اوزرینه عقد اولنان (بساروفچه معاهده‌سی) ایله عثمانلیلر طمشوار ایالتنی ، افلاق صغیر قطعه‌سنی وتیموق نهری مجرای وسطیسندن اوتا چاپنه قادار طونه وصاوا نهرلرینك ایکی طرفلرینی اوستریایه ترك ایتدیلر .

(۱۱۵۲) ده آوستریا اردولرینك بوسنه ونیش ده‌کی مغلوبیتلری اوزرینه عقد اولنان (بلغراد معاهده‌سی) بساروفچه معاهده‌سنده‌کی زیانلری تلافی ایتمشدی . فقط بلغراد معاهده‌سنك احکامی طبقی پروت معاهده‌سنك احکامی کبی ثابت ومرعی اولامایوب دولتك ضعفیتی بو احکامك ضیاعنه سبب اولمشدر . چونکه آرتق عثمانلی اردولری قوتدن دوشمکه وعثمانلیلر دخی اسکی شخصیتلرینی ، اسکی قهرمانلقلرینی غائب ایتمکه باشلامشلردی . اولدن ساده ، صاف ، متین برحیاته مالك اولان عثمانلیلر شمدی دبدبه‌لر ، عیش ونوشلر ایچنده امرار حیات ایدییورلردی . ظلم وسفاهت ، ارتکاب وتغلب صوك شدتیله حکمفرما اولمغه باشلامشدی .

حکومتك حیات دامارلری دیمك اولان اموعدلیه ، امور ملکیه ، امور مالیه وعسکریه هپ بوزولمشدی . هله اون ایکنجی عصر نهایتلرینه‌دوغری حکومتك محکمه‌لری ؛ شریعتی کندی کیفلرینه وبرطاقم متغلبه‌نك ارزولرینه کوره قوللانان برطاقم مرتکب ، جاهل قاضیلر الٔنده

بازیچه ایدی . والیلر، اهالی‌یه قارشی پك عدالتسز، پك ظالمانه حرکت ایدرلردی . هر والینك قوناغنده بر جلاد باشیسی . حتی برده جلاد معاونی بولونوردی . والی ، بر طاقم بیچاره‌یی ، صوچسز اعدام دن چکینمزدی [۱]

بودورده ، بوتون آوروپایی قیلنجی آلتنده تیتره تن یکیچریلر قالمامشدی . یکیچری اوجاغی بوزولمش ، عادتا حیدود یاتاغنه دونمش

---

[۱] اوزمانده‌کی قاضیلر ووالیلر حقنده بر تخمین یاپابیلمك ایچون . وقعه نویس عبدالرحمن شرف بکك (عصر حاضر) درسی تقریر ایدرکن بالمناسبه آکلاتدیغی بر حکایهٔ تاریخیه‌یی عینا درج ایدیورز : « ظالم بر والی وارمش حریفك یاننده هیچ بر قاضی دایانمازمش . هپسنی حریفنه قووشدیررمش حاکمك بری « بن اونکله چکینیرم » دیه‌رك اورانك قاضیلغنی قبول ایتمش ؛ قالقمش ، اورایه کیتمش . حاکم افندی ظالم حریفك مزاجنه کوره کیده‌رمش والی نه‌سویله‌رسه قاضی « پکی افندم » دییور . نه‌امر ایدرسه اونی یاپیور ، والی‌یی خوشنود ایدییورمش . والینك أمکدار وغایت صادق بر تفنکجی باشیسی وارمش . برکون صباحلین یاتاقدن قالقار قالقماز آدمجغزك بوینی اوردیرمش . صوکرا « چاغیرك قاضی افندی‌یی » دیمش قاضی افندی کلمش . قونوشیورلرکن سوز آراسنده والی « بیلیرمیسك قاضی افندی ! . . بوکون بزم تفنکجی باشی‌یی اوردیردم » دیمش . قاضی « آمان افندم : اوسزك الك صادق آدمکز وأمکدارکز ایدی . ناصل اولدی بوله . برشیمی یاپدی ؟ . . »

دیه صورمش والی : خایر ! برشیی یاپمادی . یالکز بوکیجه رؤیامه کیردی . بنی فورقوتدیده آنك ایچون ایرتسی کونی بوینی اوردیریوردم دیمجه قاضی شاشیرمش قالمش . نهایت برکون برقولایی بولوب استانبوله قاچمش . استانبولده اوو ، قاضی افندی ! ناصل اولدی ، نه‌یه کلدك ؟ . . اداره ایده‌مدك غالبا دینلره : افندم ! مزاجنه کوره خدمت ایتدم . هرنه دیدیسه یاپدم . کوزجه اداره ایدییوردم . أمن کلیردی . بتضرر رؤیاسنه کیرمك الده دکل که . یا رؤیاسنه کیرر ایسه‌م نه‌یاپایم! دیمشدر. آزاق بویله مملکتده قانون، شریعت آرامه.

ایدی . اطاعت عسکریه . تربیهٔ عسکریه قالمامشدی . یکیچری آغالری مملکتده بر متغلب کسیلمشلردی .

مملکتك امور مالیه‌سی ده پك بوزوق ایدی . چونکه تجارت وزراعت ، وسائط نقلیه‌نك ، آلات زراعیه وتجربه‌نك فقدانندن طولانی حال توقفده ایدی . باخصوص مأمورلرك ارتکابی . آوستریا وروسیه کبی قوی ایکی دشمنك کوز آچدرمه‌دن محاربه‌یه داوام ایتمه‌لری وداخلی عصیانلرك توالیسی کبی مصارف جسیمه‌یی موجب اولان ، عوائل خزینهٔ دولتی کاملا بوشالتمش ومنابع وارداتی قوروتمشدی .

امور داخلیه‌سی بوصورتله بوزیلمسندن نتیجهٔ دولت ضعیفلامش ایدی . بوضعفی حکومت اولجه صاقلامغه موفق اولمش ایسه‌ده بالاخره کیزلیه‌مه‌مشدر . آوستریا وروسیه اردولرینه مقاومت ایده‌جك بر قوته مالك اولمادیغندن طولانی دولت عثمانیه قارلوفچه‌کبی ، بساروفچه‌کبی آغیر معاهده‌لری ودها صوکرا کوچوك قاینارجه معاهده‌سی کبی تحملفرسا احکامی حائز معاهده سندلرینی امضا ایتمك صورتیله عجزینی کوسترمشدی .

تورکیه بوحال تذبذبده ایکن روسیه حکومتی [۱] نه حالده ایدی ؟ قریم خانلرینك متعدد دفعه‌لر آندیغی دایاقلردن بر درس عبرت آلمقده گچیکمه‌ین کناز واسیلی ایوان غروزنی‌یه قادار روسلر ، اوفاق ، مستقل بر طاقم کنازلقلردن عبارت ایدی . اوچنجی عصر هجری بدیتلرنده وارکلردن [نورمان قورصانلرندن] روریك وارقداشلری روسلری تحت ادارەلرینه آلوب (کیەف) شهرنده بر حکومت تشکیل ایتمشلردر . دردنجی عصرده بونلردن

---

[۱] روسلره عائد مندرجات یوسف بك آقچورانك تاریخ عمومی تقریرلرندن وباقوواکی تاریخندن مأخوذدر .

(ولاديمير) زماننده روسلر قسطنطنیه‌دن خرستیانلق مذهبنی قبول واقتباس ایتدیلر . بشنجی عصر هجریده روسلر برطاقم پرنسلکلرله ایکی حکومت جمهوریه‌دن عبارت ایدی که الڭ بویوکلری (کیه‌ف) پرنسلیکی صاییلیردی. بونلر آراسنده محاربه اکسك اولمازدی . آلتنجی عصر هجریده روسلر تاتار استیلاسنه دوچار اولدیلر . جنکیز خان احفادندن (باطی خان) تا (کیه‌ف) ه قادار بوتون روسیه‌یی استیلا ایتدی . بو استیلادن صوکرا روس پرنسلرینڭ عزل ونصبی (سرای) خانلری طرفندن اجرا اولونوردی. (سرای) خانلری روسلره مساعد داورانیرلر ایدی. امور داخلیه‌لرینی کاملا سربست براقدیلر . دینلرینه . ملیتلرینه دخی قطعیا دوقونمازلردی. بو دورده مسقوا کنازلغی . سرای وقریم خانلقلرینه کوستردیکی جوقلی اطاعت وصداقت سایه‌سنده نفوذینی خیلیجه آرتدیردی. مسقوا کنازی خانلر نامنه، دیکر کنازلقلرله محاربه‌دن دخی چکینمزدی .

بو صورتله مسقوا کنازلغی کیت کیده بویودی. (٩٦١) ده قازان خانلغنی ، (٩٦٣) ده آستراقان خانلغنی ضبط ایتدی . بو ایکی وقعه مدهش ایوان [یوان غوروزنی] زماننده وقوع بولمشدر . ایوانڭ وفاتندن صوکرا روسیه‌یی لهلیلر استیلا ایتدی . بو صورتله حصوله کلن فترت ، مسقوانڭ شرق جنوبیسنده‌کی (نیژنی) روسلرینڭ غیرت وحمیتلریله برطرف ایدیلمش وقانون طرفندن روریکلره منسوب اولان رومانوف خانداننده میخائل بونلر طرفندن چار اعلان اولنمشدر . بو سلاله‌نڭ دردنجی حکمداری اولان (پترو) زمانی روسلرڭ مهم بر دور انقلابیدر. روسلر . پترو دورینه قادار بوتون معناسیله بر آسیا قومی ایدیلر .

صقاللری،اتکلری اوزون ، البسه‌لری کنیش ایدی. قادینلری محبوس بر حالده یاشاردی : ارککلرله اصلا اختلاط ایتمزدی .

اکثریتی عوام تشکیل ایتدیکی جهتله چارلری قوی و مستبد ایدی. غرب ایله اختلاطلری یوقدی . حالبوکه اوزمان آوروپا مدنیتی ایلرولمش ایدی . فرانسه‌ده بوکون بیله أثرلری اوقونان راسین ، لافونتن ، مولیه‌ر کبی شاعر و محررلر یتیشمشدی. بو عصرك نهایتلرینه طوغری. روسلر آوروپالیلرله اختلاطه باشلادی. آنلن تجارلری. آوروپا سیاحلری آراصیرا روسیه‌یه دخی اوغرایورلردی . حتی صوکرالری مسقوانك یانده سکانی تجار و صنعتکارلردن ومأمورلردن عبارت اولمق اوزره بر آلمان محله‌سی تشکل ایتمشدی‌که بالطبع روس محله‌لرینه نسبتله منتظم ایدی . روسلر بو محله‌یه دوامه باشلادیلر . بالآخره آلمانلری تقلیداً البسه‌لرنده.أولرنده‌بعض یکیلکلر کوسترمه‌یه‌باشلادیلر . قرال سراینده بوتقلید داها واسع برمقیاسده تطبیق اولونیوردی . خلق بو تجددی (سرای) دن دها قولایلقله قبول واقتباس ایدییورلردی . بو انقلاب (پترو) زماننده شدت کوسترردی .

پترو (١٠٩٩) ده اوکی همشیره‌سی صوفیا طرفندن اولجه غصب ایدیلمش حاکمیتی جبراً مشارالیهانك ألندن آلمشدر . پترو کنجلکنده برکویلی چوجوغی کبی ساده و سربست بویومشدر . زیرا صوفیا اونی والده‌سیله برلکده مسقوا جوارنده برکویه آتمشدی . آلمان محله‌سنه کیتمکدن پك خوشلانیردی. فکری هردورلو عنعنه‌دن آزاده بولندیغی ایچون تجددی جوق دوشونمه‌دن قبول ایتدی . پترو عادات ملیه‌سیله‌دائما استهزا ایدردی وعسکره مرتی زیاده ایدی. کری چوجقلرندن آلایلر

تشکیل ایدر و اونارله اکمه‌نیردی . و بو صورتله ترتیب ایتدیکی آلایلرله تختنی الینه آلمغه موفق اولان پترو قوتنی تجربه و عین زمانده اوروپا ایله تأسیس مناسبات ایتمك مقصدیله (آزاق) قلعه‌سنه هجوم ایتدی ایسه‌ده ترکاره مغلوب اولدی . فقط بو مغلوبیتدن مأیوس اولمادی عسکرینك نقصانلرینی کشف ایده‌رك ایکنجی بر هجوم یاپدی . و مظفرده اولدی . چونکه اوائلده دولت عثمانیه طمشوارده . مجارستان ، لهستان و موره محاربه لریله مشغولدی .

پترو آزاق مظفریتندن صوکرا آوروپایه کیتدی . اوروپالیلرك عسکر تشکیلاتنی ، فبریقه‌لرینی ، مؤسسات علمیه‌سنی کزدی . حتی (سردام) ترسانه‌سنده بر عمله کبی چالیشدی . آتنیاده بولوندیغی هنکامده مملکتنده اختلال ظهور ایتدیکنی خبر آلدی . همان مملکتنه عودت ایتدی . نظام جدید عسکریله (استرلیچ) عسکرینی مغلوب ایتدی . اونلره قارشی پك شدتلی داوراندی . حتی برچوغنی اعدام ایتدیردی . بو صورتله عاصیلرك کوزلرینی ییلدیردی . بو عصیانك سببی پترونك اصلاحاتی ایدی . منفعت پرستلر بو اختلاله روسلرك اسکی عسکری اولان (استرلیچ) لری آلت ایدینمشلردی (١١٠٨) .

بو غائله‌دن صوکرا پترو یڭه اصلاحاته باشلادی . مقصدی روسلری تمامیله اوروپالیلره بکزتمك ایدی . ابتدا روسلرك اسکی قیافتلرینی تبدیله تشبث ایتدی . جبراً صقاللرینی قیصالتدی . البسه‌لرینك اوزون اتکلرینی کسدیردی . عرفان معلوماتلرینی آرتدیرمق و جمعیته اولان وظیفه‌لرینی طانیتدیرمق مقصدیله ارککلری دائما قادینلرله تماسده بولندیرمغه چالیشدی . و بونك ایچون هرکون مسامره‌لر . اکلنجه‌لر

ترتیب ایدییوردی . عموم شرقلیلرده اولدیغی کبی قادینلره قارشی روسلرك نظرلری ومعامله‌لری‌پك مستبدانه‌ایدی. ازدواجلری‌ده برطرز مهمیتده اجرا اولونوردی . پترو بوحالك عائله حیاتنده امتزاجسزلغی بادی اولدیغنی کشف ایدوب ازدواج ایده‌جکلرك مطلقا ایکی آی قادار کوروشوب . طانیشمه‌لرینی برقانون ایله تأمین ایتدی . پترو روسلرك عادات قدیمه‌لرینی بوصورتله اورته‌دن قالدیردقدن صوکرا آوروپا ایله دها واسع مناسباته کیریشه‌بیلمك ایچین بالطیق ساحلنی استیلایه تشبث ایتدی . و بومقصد اوزرینه (۲۰) سنه قادار اسوچلیلر ایله محاربه ایتدی (۱۱۱۱ — ۱۱۳۱) .

اسوچ قرالی اون ایکنجی شارل اولجه پترونی مغلوب ایتدکدن صوکرا تعقیبدن واز کچوب لهستانی استیلایه کیتمشدی. پترواو آرادہ تکرار اردوسنی تنظیم ایده‌رك بالطیق ساحلنده‌کی ممالکی ضبط و بیکارجه عمله ایله همان پتروسبورغ شهرینی بنا و تأسیس ایتدی . و پولتوادہ شارلی مغلوب ایتدی . شارل عودته یول بولامینجه همان تورکیه‌یه کیدوب عثمانلیلری روس علیهنه تشویق ایتدی . شارلك تشویقی اوزرینه وقوع بولان پیروت محاربه‌سنده پترو فنا بر مغلوبیته کرفتار اولدی . فقط قاته‌رینانك مجوهراتی . پترونی بو مغلوبیتدن قورتارجه قورتاردی «۱۱۲۳» .

شارلك وفاتندن صوکرا اسوچلیلر ایله عقد ایتدیکی معاهده ایله پترو بالطیق ساحلنه مالك اولدی .

بومعاهده‌دن صوکرا پترو ینه اصلاحاته باشلادی. مکتبلر یاپدردی. بر « آقادمی = انجمن دانش » تشکیل ایتدی . اوروپایه یوزلرجه

اصیلزادەلری ، فن طب وعسکرلك تحصیل ایچین کوندەردی پترو اوغلینك ارتجاعندن قورقدیغندن اصول وراثتی دخی تعدیل ایتمك ایستەدیسەدە موفق اولامیەرق وفات ایتدی پترونك اوغلی حبسخانەدە [۱] وفات ایتدیکندن یرینەزوجەسی قاتەرینا چاریچە اولدی. قاتەرینادن صوکرا تختە کچن حفیدی اسکی عادتلری احیایە قالقیشدی . تختی مسقوایە نقل ایتدی . بنای اصلاحاتی تخریبلە روسلری اسکی حیات ابتدائیەلرینە ارجاعە چالیشدی . اون ایکنجی عصر نصفنە قادار روس ادارەسی بر طاقم اختلاللر، آنتریقەلر وعیش نوش عالملری ایچندە کچمشدر .

آننا والیزابتە دورلرندە روسلر قریم وعثمانلی حکومتلریلە محاربە ایتمشلردر . (۱۱٤۸) دە قرالیچە (آننا) جنرال (مینیخ) قومانداسندە کوندردیکی اردو ایلە قریمی استیلا ایدوب برچوق شهرلرینی احراق ایتدیرمشدر .

(۱۱۷٥) دە ایکنجی قاتەرینا ، زوجی (اوچنجی پترو) نی خلع ایدوب روس تختنە کچدی . قاتەرینا ای تعلیم و تربیە کورمش و اون سکزنجی عصر میلادی فیلسوفلرندن ولتر و مونتسکیو کبی ذاتلرك کتابلرینی اطرافلیجە اوقومش، اورتە بویلی، طیقناز، صاغلام وجودلی بر آلمان پرنسسیدر. ذوق وصفالی ، اکلنجەلی، شان وشهرتی پك سوردی . امور ادارەدە ماهردی . احوالی براجنبی نظر شاملیلە واضح کورەبیلیردی . دائما سلامت فکرایلە دوشونور وتصوراتنی قطعیتلە، شدتلە اجرا ایدەبیلیردی.

---

[۱] اوغلی، پترونك عزمنە مانع اولمق ایستەدیکندن طولایی اولجە حبسە آتدیرمشدی .

ودائما ووليتر ونيدهرو ايله مناسبات ومخابراتده بولونور. وانلرك فضلندن، معلوماتندن استفاده ايدهردی .

امور داخليه ايچون يكی بر قانون تنظيم ايتمك ايستهدی . اساسلرینی مونتسكيونك كتابندن اقتباس صورتيله بر قانون اساسی قلمه آلدی. تحت ادارهسنده بولنان اقوام مختلفهدن و (٥٦٤) آدم دن مركب بر مجلس طوپلادیكه بو بر نوع پارلمان ايدی . فقط بومجلس بر قاچ اجتماعدن صوكرا ، عثمانلی محاربانی ظهورندن طولايی طاغيتلمشدر .

قاتهرينا مملكتنك برچوق يرلرنده مكتبلر ، خستهخانهلر ، تعليمخانهلر تأسيس ايتدی . السنهٔ اجنبيهدن برچوق كتابلری روسجهيه ترجمه ايتديردی . قاتهرينانك اك بويوك موفقياتی روسيهنی غرب وجنوبدن توسيع ايتمهسيدر .

(١١٧٨) ده پروسيا حكومتيله عقدمصالحه ايتدكدن صوكرا، فرانسه وانكلترهنك معاونتندن نوامید اولان له فرقهٔ مايهسنك ياپغردقلرينه رغماً عن اصل له بكزادهلرندن اولان دلدادهسی « پونياتوسكی » نی جبراً لهستان قرالی نصب ايتدی. « ١١٧٩ » ده انكلتره ايله بر تجارت مقاوله نامهسی عقد ايتدی . بونكلهده دولت عليه و فرانسهيه قارشی قوی بر متفق احضار ايتمش اولويوردی . « ١١٨٥ » ده لهستان أمورينه مداخلهسندن طولايی دولت عثمانيه طرفندن آچيلان محاربه ، تورك اردوسنك بوزوقلغی يوزندن خوتين ، چشمه ، قارتال مظفريتلريله نتيجهلندی . « ١١٨٦ » ده قاتهرينا، پروسيا و آوستريا دولتلريله لهستان مقاسمهسی ايچين مذاكرهيه كيريشدی. وايلك مقاسمهيی اجرا ايتديلر .

قاتهرينا ، خوتين ، چشمه وقارتال مظفريتلری اوزرينه دولت عثمانيه

ایله عقد ایتدیکی کوچوك قاینارجه معاهده‌سیله دخی ، آرزولرینك الك مهمی اولان قریم استیلاسنی حاضرلامش بولونیوردی (١١٨٨) .

قریم اهالیسی قاینارجه معاهده‌سنك اوچنجی ماده‌سنك بخش ایتدیکی صلاحیتله [١] بالاتفاق صاحب کرای خانی مسندنده ابقا ایتدیلر .

---

[١] یکرمی سکز ماده‌دن عبارت اولان ودولت عثمانیه ایچون هرماده‌سی پك مضر احکامی حاوی بولنان قاینارجه معاهده‌سنك قریمه عائد اوچنجی ویکرمنجی ماده‌لرینی (جودت پاشا) تاریخندن آتی‌یی نقل اولنمشدر :

ماده ٣ — قریم وبوجاق وقوبان ویدیسان وجانبویلق ویدیچلول قبائل وبالجمله طوائق تاتار بلا استثنا دولتین طرفندن سربسیت وبغیر تعلق مستقل وجوهله اجنبی بردولته تابع اولمامق اوزره اعتراف وقبول اولنه‌لر . طوائف تاتاربالجمله رأی واتفاقلریله آل جنکیز صویندن انتخاب و نصب اولنان کندی خانلری مستقل اولان تخت حکومتلرنده اولمغله و بر زمانده دول اخرادن بردولته وهیچ بر ماده‌یه محاسبه ویرمامك شرطیله عتیق قانون وعادتلری اوزره مرقوملره حکم وامور دولتلرینه دائر بردرلو دولت علیه‌من روسیه دولتی مداخله ایلمه‌یوب حکومت خارجیه و دولتلرینه دائر مستقل دولت سائره کبی کندو کندولره مملکتلرینی تحکیم ایدرلر . وجناب باری‌دن غیری کمسنه‌یه تابع اولمامق اوزره طائفهٔ مرقومه اعتراف و قبول ولکن مذهبلری اهل اسلامدن اولوب ذات معدلت سمات شهریارانه‌م امام المؤمنین وخلیفه الموحدین اولدیغنه بناءً خانلغنه مرقومه عقد اولنان سربسیت دولت وممالکرینه خلل کتیرمیه‌رك امور مذهبیه‌لرینی طرف همایونم حلقنه شریعت اسلامیه مقتضاسنجه تنظیم ایدرلر . وروسیه دولتنه تخصیص قلنان کرج ویکی قلعه اراضیسی ولیمانلردن ماعدا قریم وقوبانجانبلرنده واقع سنیلا اولنان قصبه وقلاع ومساکن واراضی وبردا وقونسکی ووی اوزی نهرلرینك وآق‌صو وطورله نهرلرینك بیننده اولان جمیع اراضی‌له مملکتی حدودینه وارنجه طوائف مرقومه‌یه استرداد واوزی قلعه‌سی قدیمی الکاسی کالاول دولت علیه‌نك تحت تصرفنده باقی قله . ومصالحه عهد نامه‌سنك تکمیل مبادله سندن صوکرا ممالك تاتاریه‌دن روسیه دولتی حالا عسکرینی اخراج ایلمسنه تعهد ایده .

برقاچ آی صوکرا سابق خانلری دولت کرایك قریمه کچمه‌سی ، ذاتاً اعیاندن برقسمنك مرضاسی اولمایان خان لایقك موقعنی برقات دها تزلزله اوغراتدی. ونهایت صاحب کرای خانی عزل ایتدیلر (١١٨٩) .

قریم اهالیسی هنوز انتخابه آلشمامشلردی. بالخصوص قریمده آتش اختلالی کوروکله‌مه‌یه مأمور اولان روس جاسوسلری بومسأله‌یی برقات دها مشکلاشدیریوردی . دولت کرای حقنده‌دخی اتفاق ایده‌مدیلر. روسیه مصلحت صفتیله ایشه قاریشدی. صورتا قریم اهالیسنه برخدمتده بولنمق اوزره خان انتخابنی درعهده ایده‌جکنی سویله‌دی. واهالینك عدم رضاسنه رغماً شاهین کرای سلطانی تخته اجلاس ایتدی (١١٩١) .

شاهین کرایك خانلغی نه اهالینك ، نه ده دولت عثمانیه‌نك ایسته‌کارینه

قریم جزیره‌سنده وقوبان، طمان جزیره‌سنده واقع قلاع وقصبه ومساکن سائره حقنده جزئی وکلی هردرلو استحقاقندن دولت علیه‌مزك کذلك کف تعهدینه ایده ومحل مرقومه فیمابعد محافظ عسکری ویا خود بشقه عسکر ارسال ایلمه‌یه ممالك مذکوره‌یی طوائف تاتاره بووجهه اوزره دولت علیه‌مز استرداد ایدوب وکمسنه‌یه تابع اولمقسزین حکومت دولتلرینه روسیه دولتی مرقوملرك حقیقة مستقلا تحت حکومتلرنده وسربستیت مطلقه وجه معمول به اوزره ایلدیکنی کبی کذلك دولت علیه‌مز تعهد ایده‌که قصبه وقلاع واراضی ومسکن مذکوره‌لرنده فیمابعد محافظ عسکری ویاخود بشقه برنوع عسکر بشقه سکبان ویاخود عسکر زمره‌سنك هرنه اسمده ونه کونه ایسه بعث وتسییر ایلمیوب جمله طوائف مرقومه‌یه روسیه دولتی طرفندن ترك اولنان سربستی وکیمسه‌یه تابع اولمقسزین استقلاللری اوزره دولت علیه‌مز دخی ترك ایدر .

٢٠ — ایکی قبارطه‌لر یعنی بویوك قبارطه وکوجك قبارطه تاتار طائفه‌سیله همجوار اولدقلرندن ناشی قریم خانلرینه تعلقلری اولمغله روسیه دولتنه تخصیص اولنملری ماده‌سی قریم خانلرینك وتاتار باشلرینك مشورت وارداه‌سنه احاله اولنه.

مطابق دکلدی . بو انتخاب اوزرینه اهلی روس عسکریله خونریزانه چارپیشدیلر . دولت عثمانیه‌ده تشریفات کوندرمکدن اجتناب ایتدی . فقط بو مختار روس قوتنه قارشی ذره قادار تأثیری کوسترمیوردی . چونکه روسلر بر طرفدن قریم حدودینه بر طرفدن دولت عثمانیه حدودینه متصل عسکر تحشید ایده‌یورلردی . بونک ایچین هر ایکی طرف روس قوتنه سرفرو ایتدیلر وشاهین کرای ده قریمه خان اولدی . حتی طرف دولتدن تشریفات دخی کونده‌ریلدی .

شاهین کرای ، طوپال احمد کرای سلطانک اوغلیدر . کنجلکنی امرای چراکسه‌دن (تمغان) نام ذاتک یاننده کچیرمشدر . برادری صاحب کرای زماننده (قالغای) اولدی . هرناصلسه برمدت پترسبورغده بولونوب برازده سفاهت ایله قاریشق تربیهٔ مدنیه آلمش شیق ، خفیف مزاج وکنج برسلطاندر . پترسبورغده ایکن قاته‌رینانک یاورلک خدمتنده بولونمش ومشارالیهادن التفات ونوازش کورمشدر .

شاهین کرای تخته کچدکدن صوکرا پترسبورغده کوردکلرینی باغچه سرایده تطبیقه باشلادی . یمکده ، دوشونجه‌سنده ، طورو حرکتنده ، حتی أمور اداره‌ده اهالینک کورمه‌دیکی ، آلیشمادیغی یکیلکلر یاپمق ایسته‌دی . ازجمله شاهین کرای . یکی آلافرانغه ماصه‌ده ییوردی ؛ البسه‌سی روس ضابط اونیفورمه‌سی قیافتنده ایدی . روس عسکرینی تقلیداً کنج قریملیلری عسکره ادخال ایدوب یکی برطابور تشکیل ایتمک ایسته‌دی . اوقافی امرالرک . خطیبلرک أندن آلوب برمجلس اداره‌یه ربط ایتدی .

فقط شاهین کرایک بوفکر تجددی مفید ومعتدل دکل ، مضر

ومفرط ایدی، طبیعی اولمقدن زیاده تقلیدی وعین زمانده معین وثابت براساسه مبتنی دکلدی.

قریم اهالیسی ایسه صوك درجه دیندار. عادات قدیمه‌لرینه پك زیاده رعایتکار آدملر ایدی. کندیلری جنکجی برقوم ایکن حالا، قرون وسطی‌دن قالمه یکلری دیزلرینه قادار صارقیق، بول واوزون انتاریلر کیهر، یکی چتال بچاق‌ زرده ؟ . حتی قاشیقله‌ده دکل، الرایله ییرلردی. والحاصل ملت ایله حکمدار آره‌سنده کچیلمز. اوزاق برمسافه واردی. اهلی. شاهین کرایك بوحاللرینی چکه‌مدیلر. افکار عمومیه قایارمغه باشلادی. برطرفدن روس جاسوسلری، برطرفدن وقفلری بول بول قوللانه‌میه‌جقلرینی اکلایان علما متصل افکار عمومیه‌یی آتشله یورلردی. نهایت علما. شاهین کرایك کفر واعدامنه دائر (فتوی) نشر ایتدیلر. بو (فتوی) نك تأثیرات معنویه‌سی بالکلیه اهالینك صبرینی توکتدی. قریم اهالیسنك شاهین کرای علیهنده‌کی نفرتلرینی اکلایان وآبازه ایچنده اقامت ایتمکده اولان بهادر کرای، وارسلان کرای سلطانلرده بونفرتدن استفاده ایتمه‌یی دوشوندیلر. وقتیله حاولنه حکم ایدن‌لك چرکس، ابازه وتاتارلردن مرکب برمقدار عسکرله طماندن قریمه کچدیلر. قریم اهالیسی همان بوایکی سلطانی اوکلرینه قاتارق، شاهین کرایی خلع واعدام مقصدیله سرایه هجوم ایتدیلر. شاهین کرای بوسؤ قصدی اولجه اکلامش وبوبابده تدبیرلرده اتخاذ ایتمش اولدیغندن فرارده کوجلك چکمه‌دی. معیتنه (اون ایکیلر) دن [۱] برقاچنی

[ ] بونلر اون ایکی میرزادن عبارتدرکه دولت عثمانیه‌یه وقوع بولاجق مراجعت رسمیه‌یی مصالح دولتی بعدالمذاکره تصدیق ایدوب باب عالی‌یه بیلدیررلردی.

آلارق كمی ايله يكی قلعه‌يه كيتدی ، روس جنرالنه التجا ايتدی. ذاتاً جنرال اوكونلرده بويله بر وقعه‌نك حدوثنه منتظر ايدی. انتخاب كرده‌سی اولان بوملتجی‌يه صميمی (!) بر حسن قبول كوستردی. تختنك تكرار اعاده ايديله‌جكنی وعد ايله شاهين كرايی تسلی ايتدی . شاهين كرايه مرتبا ايله اون قطعه سفينه اهدا وتسليم ايدوب قريم سواحلنی طولاشوب اهاليدن امضا طوپلاماسنی تنبيه ايتدی. وكنديسنك دخی قره‌دن عسكر ايله قريمه كيده‌جكنی وعد ايتدی. بونك اوزرينه شاهين كرای قريمه طوغری حركت ايتدی. سواحلی بر بر طولاشه‌رق اهالی‌يه جبراً « بز شاهين كرای خانی استه‌رز! » سوزلری يازيلی كاغدی امضا ايتديردی. بو امضا مسأله‌سی بر نوع حيله‌كارلق ايدی‌كه بونكله روسلر « معاهده‌نی نيچون بوزدك ؟ » ديه اعتراض ايده‌نلره قارشی، روسلرك يالكز غصب ايديلمش بر حقی مدافعه و استحصالدن باشقه بر شی ياپمادقلرينه سند اتخاذ ايده‌جكلردی.

(١١٩٣ صفر ١٥) تلقيحنامه‌سی شاهين كرايك خانلق مسندنده مؤبد قالماسی اساسنه مبتنی ايدی . روسلرك بو حركتندن باب عالی خبردار اولدقده درحال رئيس الكتاب محمد خيری افندی ، روسيه ايلچيسيله بو مسأله‌يه دائر ملاقات ايدوب روسلرك بو حركتنی معاهده‌يه مخالف اولديغی جهتله پروتستو ايتدی و موافق بر طرز تسويه‌ده تكليف ايلدی . فقط بيچاره آدم سوزلرينی سفيره هيچ تأثير ايتديره‌مدی . چونكه آرقه‌سنده نقطهٔ نظرينی قبوله اجبار ايده‌جك بر قوت يوقدی. استانبول محافلندن يوكسه‌لن اعتراضلر هپ بوش كورولتيدن عبارت قاليوردی. چونكه دولت عثمانيه‌نك نه مناسبات خارجيه‌سی اويغون،

نه‌ده اردولری دوزكون ایدی . روسیه حكومتی ایسه قاینارجه معاهده سندن صوكرا اردولرینی مكملاً تنظیم ایتدیكی كبی خارجدن معروض قالاجغی تهلكه‌لری‌ده ازاله ایتمشدی . آوستریا و اسوج قراللریله عقد اتفاق ایتمشدی .

انكلتره ، فرانسه ، اسپانیا دولتلری اوزمانلر آمریقا مستعمره‌لریله مشغول اولدیقلرندن اونلر طرفندن بر هجومه معروض قالمق احتمالی‌ده یوقدی. عثمانلیلر آرتق قریمدن أمیدینی كسمشلردی. فقط قاته‌رینا یالكز قریمی الحاق ایله اكتفا ایده‌جكمی ایدی؟.. قره دكزه قادار حدودینی توسیع ایدن قوجه روسیه‌نك استانبوله هجوم ایتمیه‌جكنی كیم تأمین ایده‌بیلیردی. بو تهلكه‌دن صوك درجه اندیشناك اولان دولت علیه صورتا روسیه‌نك بوحركتنه مسامحه‌كار كورینه‌رك آلتدن آلته تداركات حربیه‌یه باشلادی . فقط لوازمات حربیه‌نك نقصانندن، امور داخلیه‌نك تشوشندن ، وقتك عدم مساعده‌سندن طولایی ترتیب اولنه‌جق براردو ایله روسلره غالب كلمكده مشكوك ، بلكه محال ایدی .

اوصیرالرده بروقعه تحدث ایتدی : صوغوجق محافظی علی پاشانك كتخداسی برمقدار عسكرله طمان‌ده بولنیوردی . شاهین‌كرای كتخدایه آدم كوندره‌رك عسكرینی طماندن چكمسنی اخبار ایتدی . خانك بواخبارندن كتخدا بك مغبر اولدی . حتی ، ایشك عاقبتنی دوشونمه‌دن آدمجغزی قتل‌ایتدیردی. روسلر بویله برفرصت آرایوب بوله‌مایورلردی. بووقعه اوزرینه ، ذاتاً حدودده بكله‌مكده اولان اردویی رفته‌قریمه

ادخال ایدوب کفه، طمان وقوبانی اشغال عسکری آلتنه آلدیلر. جنرال پوتمکین قریمی استیلادنصکرا شاهینکرایه استعفا ایتمه‌سنی تکلیف ایتدی؛ اعیان ومیرزالری جبراً ایمپراطوریچه‌یه بیعت ایتدیردی. و (قره‌صو) شهرینه اهالی‌یی طوپلایه‌رق قریمك روسیه‌یه الحاق ایدلدیکنه، وبو الحاقه نه‌دن ایچین مجبور اولدقلرینه دائر رسماً بر بیاننامه اوقودی. (۱۱۹۷ شعبان ۲۰)

بیاننامه‌نك صوك سطرلرینی شو جمله‌لر تشکیل ایدر:

«... اشبو بیاننامه‌مزله طرفمزدن و اخلافمز طرفلرندن قریم اهالیسنه وعد اولنور که حقلرنده بزم رعایای قدیمه‌مز مثللی معامله اولنه‌جغی وبزم حمایه‌مزده اونلرله نفسلرینی،ماللرینی، معبدلرینی و دینلرینی صیانت قیلنه‌جغی ورسوم دینیه‌لری وعلناً اجرای آیین ایله‌لری خصوصنده اصلا تضییق اولنمایارق امور دینیه ومذهبیه‌ده تماميله سربست و هر بری بزم رعایای قدیمه‌مزك نائل اولدقلری فوائد و امتیازاتده مشترك ومساوی اوله‌جقلری امرمقرردر.»

«بزدخی اشبو رعایای جدیده‌مزدن مأمول ایدرز که بز آنلری زیر حمایه‌مزه آله‌رق حالت اضطراب شقاق واختلالدن خلاص ایدوب حال امنیت و استراحته ایصال ایلدك؛ آنلردخی بوخیرلی تبدل جهتیله حقلرنده ظهوره کلان عنایتلرمزك قدرینی بیلوب بزم بختیار وصداقتکار اولان رعایای قدیمه‌مزك اثرینه اقتفا ایده‌لر.»

قریم اهالیسی بو بیاننامه ایله محکومیتلرینی آکلایجه نه‌یه اوغرادقلرینی بیلمه‌دیلر. بو اسارت بوتون آجیلقلریله قلبلره تأثیر ایتدی. چونکه بو اسارتلرینه کرفتار اولدقلری قوم، کندیلریله عصرلردن بری پنجه‌لشدکاری

برقوم ایدی . بو محکومیت بوتون قلبلری آغلاتمشدی . چونکه اهالی یوردلرندن محروم اولدقلری کبی خاندان سلطنتدن دخی جدادشمشلردی . بو حاله تحمل ایده‌مین قریم اهالیسی عمو مآ هجرته قالقشدیلر . بیکلرجه عائله ،ماللرینی ، ملکلرینی ، بابا اوجاقلرینی ترک ایده‌رك روم ایلی‌یه هجرته باشلادیلر . فقط هجرته حاضرلانان ومقدارلری اوتوز بیك قادار اولان بر کومه بیچاره‌کانك ، چولوق چوجقلریله برابر (پوتمکین) لك مرحمتسز قیانجنه قربان اولدیغنی کورن اهالی آرتق هجرته دخی جسارت ایده‌میه‌رك زنجیر اسارته بویون اکمکه مجبور اولمشلردی .

علما ومیرزالره گلنجه : ایمپراطوریچه و جنرال پوتمکین طرفندن وعد اولنوب بالاخره رسماً تصدیق واعطا اولنان والیوم دخی مرعی اولان امتیازلر ، قوجه مالکانه‌لر ، صاری آلتونلر ایله تلطیف وتطمین ایدلدکلرندن طولایی اهالینك پریشانلغنه - اکثریسی - سیرجی قالمشدی.

دولت عثمانیه دخی روس قوت قاهره‌سی قارشوسنده سرفرو ایتمکه مجبور ایدی. چونکه ضعف محض ایچنده پویان ایدی. کندیسنده، بو احوالی بر بیانامه ایله اولسون آوروپایه قارشی بیلدیرمك جسارتی بولامایوردی. رجال دولت، ایمپراطوریچه‌نك بول بول نعمتلرینه نائل اولمش اولان [۱] فرانسه سفیرینك «بیانامه نشری روسیه‌یه میدان اوقومقدر. بو ایسه حال حاضرده موافق اولمادیغندن صرف نظر ایدلمسی مرجحدر» یوللو برقاچ سوزیله

[۱] قاته‌رینا قریمه قولایجه نائل اولدیغندن ممنون اولوب ذات شاهانه‌یه وکلای دولته آغیر هدیه‌لر کوندرمش وفرانسه ایلچیسنه دخی برنشان والای بیك روبله قیمتنده برهدیه ایله برابرسنوی آلتی بیك روبله معاش تعیین ایتمشدی.
تاریخ سیاسی — کامل پاشا

فكرلرندن واز كچه‌جك قدر عزمه‌نزلك كوستريورلردى . عثمانلى توركارى قريمك ضياعندن ، قريم اهاليسندن دها آزمتأثر اولمامشلردر . اوچ عصردنبرى سلاح آرقداشلغنده بولندقلرى بومرد مسلمانلرك ، كنديلرينك دشمن يكانه‌سى اولان برقومك تحت اسارتنه ترك ايدلمسنه آصلا تحمل ايده‌مديلر . عثمانليلر برچوق يرلر غائب ايتدكلرى حالده هيچ برينه قريم قادار أسف‌خوان اولمامشلردى . حتى (١٢٠١) ده روسيه‌يه ايديلن (اعلان حرب) افكار عموميه‌يه اتباع مجبوريتندن باشقه برشى دكلدى .

(١١٩٨) محرم ابتدالرنده روسيه ايلچيسى قريم ، قوبان وطمان قطعه‌لرينك روسيه ممالكندن اولديغنى تصديقه دائر برسند ايسته‌دى .

ايلچى بوسندك نهايت برقاچ كون ظرفنده امضا اولنمسنى وعكسى تقديرده حكومتنك اعلان حربه مجبور اوله‌جغنى بر لسان قطعيله تبليغ ايده‌يوردى .

بوأولتيماتوم اوزرينه برمجلس عمومى انعقاد ايتدى . اعضاسى؛ علما ، رجال دولت واركان عسكريه‌دن مركب ايدى . ايشته مجلس (١١٩٨ محرم ٢٧) پنجشنبه كونى اوقوجه قطعه‌لرك روسيه‌يه الحاقنه دائر اولان سندى بالاتفاق تصديق ايتديلر . بومجلسك قرارى بعض عثمانلى مورخلرى طرفندن پك محق اعتراضلره دوچار اولمشدر .

سنهٔ مذكوره صفرينك اون بشنجى كونى (آينه‌لى قواق) ساحلخانه‌سنده روسيه ايلچيسى بولغاقوف ايله دولتٌ عليه مرخصلرى آراسنده قريمك الحاقنه دائر اولان تصديقنامه‌لر مبادله اولنمش وطرفين ايلچيلرينه هديه‌لر تعاطى اولنمشدر [١] .

---

[١] سندلر تصديق اولوندقدن صوكرا صدر اعظمه ومرخصلره روسيه‌

(قره صو) بیاننمه‌سندن صوکرا شاهین کرای خان، (۲۰۰۰) قادار مقربینی ، حرمی واموالیله (وورونەژ) ده اسکان اولندی وروسیه حکومتی طرفندن کندینه سنوی (۸) یوز بیك روبله تخصیصات باغلاندی. فقط برمدت صوکرا معیتی اکسیلدیلەرك شهر خارجنده بر اوده یاشامغه مجبور ایدیلدی. شاهین کرایك چرکس طرفلرنده بولنان اقرباسیله مخابره ایتمه‌سی قاترینانی راحتسز ایتمشدی؛ بوندن صوکرا بارد معامله‌لر یاپیلمغه باشلانیلدی. بومعامله‌لره تحمل ایده‌مه‌ین شاهین کرای تورکیه‌یه کیتمك ایچون قاترینادن مساعده ایسته‌دی. وموی الیها طرفندن آرزوسی اسعاف اولندی. بونك اوزرینه طوراله طریقیله حدوده کلدی وخوتین محافظی وساطتیله ، درسعادته کیده‌جکنی دولت عثمانیه‌یه بیلدیردی. وباب عالی طرفندن دردستنه مأمور اولان مباشرلر موی الیهی ألده ایده‌رك ادرنه‌یه کوتوروب (بوستانجی باشی) نك قوناغنه ایصال ایتدیلر (۱۲۰۱ رمضان ١٤) .

رمضانك (۲۱) نجی کونی شاهین کرای ردوس قلعه‌سنه حبس اولندی. وشوال آیی اورته‌لرنده ، صدر اعظم قوجه یوسف پاشا طرفندن

حکومتی طرفندن؛ ودولت علیه طرفندنده روس مرخصلرینه هدیه‌لر ویریلدی. عثمانلی مرخصلری ابتدا قبول ایتمك ایسته‌مدیلر ایسه‌ده روسیه حکومتنی توحش ایتدیرمه‌مك ایچون قبول ایتدیلر. (جودت پاشا) تاریخنده بونی بیاندن صوکرا شوصورتله مطالعه‌ده بولونیور : وکلای دولت بوهدیه‌لری قبول ایتمه‌مش اوله‌یدیلرده‌ها موافق حرکت ایتمش اولوردیلر. زیرا روسیه دولتی حربسز، زحمتسز بر بچوق میلیون نفوسی حاوی اولان قوجه براقلیمی غصب واستیلا ایتدیکی ایچون بوقادارجق اولسون بر أثر انفعال کوستریلکده مرخصلر تماماً حقلی ایدی.

تعیین اولنان مباشرلر . قلعه قپولرینی قاپایارق کیزلیجه شاهین کرایی بوغوب أولدیردیلر .

اوصرالرده ایدی‌که قرالیچه قاتهرینا ، قریم تاجنی کیمك واو یکی مملکتی کزمك ایچون قریمه کلیور ؛ باغچه سرای وجوارینی کمال دبدبه واحتشامله طولاشارق قریم اعیان وعلماسنی هدیه‌لر و امتیازلر ایچروسنده بوغویوردی . . . .

بهادر کرای خان

بهادر کرای سلطان ، طوپال احمد کرای سلطانك بویوك اوغلی‌در. قارداشی شاهین کرایك خانلغی زماننده چرکس طرفلرنده بولونیوردی. بروجه مشروح اهالینك شاهین کرایدن نفرتی آکلاینجه بیکی قلعه‌دن کچمك اوزره ابتدا جنرال پوتمکین‌دن مأذونیت استحصال ایده‌رك برمقدار عسکر ایله قریمه کلدی. واهالینك یاردیمی ایله برادری شاهین کرایی فراره مجبور ایدوب قریم تختنه کچدی (۱۱۹٦) .

شاهین کرای ایکنجی دفعه ، جنرال پوتمکینك معاونتیله قریم تختنی ضبط ایتدکدن صوکرا ، بهادر کرای خانی حبسه آتدیردی .

(۱۱۹۷) ده روسلر تماماً قریمی ضبط ایله خانلغی قالدیردقدن صوکرا بهادر کرای دخی یاقانی قورتاروب آبازه‌یه کیتدی. اوراده (بن خانم) قبیله‌سیله (نوغای) تاتارلرندن (۸-۱۰) بیك قادارینی دائرهٔ نفوذینه آلارق حکومت محلیه‌یی طانیمامق ایسته‌دی. فقط علی پاشا کتخداسنك ناکهانی برهجومی او کوچوك جمعیتی تارومار ایتدی. بو وقعه‌دن صوکرا بهادر کرای بر مدت دها اورالرده قالدیسه‌ده نهایت دردست ایتدیریله‌رك استانبوله جلب اولنوب تکفور طاغی قضاسنده، کندیسنه تخصیص قیلنان چفتلکده اقامته مأمور ایدیلدی. (۱۲۰٤) . اوراده ایکی سنه‌دها امرار حیات ایدوب (۱۲۰٦) ده آلتمش طقوز یاشنده ایکن وفات ایتمش و (احمد کلی) قریه‌سی جامعنك خطیره‌سنده دفن اولنمشدر . مدت حکومتی یدی آی‌در .

شهباز کرای خان

شهباز کرای سلطان ، آرسلان کرای خانك اوچنجی اوغلی و «مسود مجموعهٔ پریشان تعبیرك پدر شفقتکستریدر »
(١١٤٥) ده طوغوب بیوك پدری اولان قبارطه أمراسندن قاشیق اوغلی آرسلان بکك تحت تربیه‌سنه تودیع ایدلمش وموی الیهك وفاتندن صکرا دایسی بولنان (حامرزا) بکك یدحمایه‌سنده بویومشدر.
باباسنك برنجی دفعه خانلغنده قریمه دعوت اولنوب (یدیسان) سر عسکرلکنده استخدام اولوندی . عموجه‌سی قریم کرای خانك دفعهٔ اولی خانلغنده بوجاق سرعسکرلکی واور بکلکی مسندلرنده بولوندیغی کبی آرسلان کرای خان ، ایکنجی دفعه خانلغنده موی الیهی (رهنالك) رتبه‌سیله استانبوله کوندرمشدر . بعده دولت کرایك ایکنجی دفعه خانلغنده قالغایلق وظیفه‌سنی درعهده ایتدی وخانك انفصالی اوزرینه وظیفهٔ مذکوره‌یی ترك ایدوب (سرای وزه) قصبه‌سنده اوطوردی.
(١٢٠١) ذی القعده‌سنك یکرمی یدنجی کونی صدراعظم سرچوقه‌دار مباشرتیله درسعادته دعوت وحضور پادشاهی‌یه قبول اولنه‌رق عهده‌سنه خانلق توجیه اولنمشدی. برادری مبارك کرای سلطانی قالغای وسعادت کرای‌خان‌احفادندن آرسلان کرای سلطانی (نورالدین) نصب ایلدی .
مقتضای مأموریت سنهٔ مذکوره ذی الحجه‌سی اوائلنده بوجاق طرفلرینه کیدوب قیشی (قوشان) قصبه‌سنده کچیردی .
سنه نهایتلرینه طوغری آوستریا عسکری (یاش) شهرینی استیلا ایتدیکندن طولایی خان مقابلهٔ اعدایه مأمور و شهری تخلیصه موفق‌ده

اولمشدی. شهر بتمش درت کون قادار محافظه ایدلمش ایسه‌ده اسماعیل سرعسکر ایکندن و استانبولدن استمداد اولنمش ایکن هیچ برطرفدن امداد کلمه‌دکدن ماعدا آوستریانك متفق اولان روسلر دخی کلیتلی برطابور ایله اهل اسلام اوزرینه هجوم ایتمسیله ناچار شهری ترك ایدوب (بندر)ه چکلدیلر . شهباز کرای اورادن ، عسکرینك آزلغنی ، ذخیره‌سزلکنی ودشمنك متصل هجوم ایچون تدارکانده بولوندیغنی بتون تفصیلاتیله باب عالی‌یه بیان و استمداد ایتدکجه « بعض آیات قرآنیه وفقرات لطیفه ایله تسلیتدن باشقه » برتدبیر ، برمعاونت اولونمه‌یوردی . شهباز کرای موقعنك تهلکه‌لرینه رغماً . وظیفه‌سی باشنده اقدام وثبات ایدرکن بعض رجالك تشویقاتیله خانلقدن عزل اولندی. (١٢٠٣ جمادی‌الاولی) .

بعدالانفصال تکرار سرای ویزه قصبه‌سنه عودت ایتدی . درت سنه اوراده یاشادقدن صوکرا (١٢٠٧) ذی‌القعده‌سنك یکرمی‌یدنجی‌بازار ایرتسی کونی وقت عصرده ، مبتلا اولدیغی (سوٴ قنیه) دن متأثراً ارتحال ایتدی . قبری ویزه جامعی حوالیسنده‌در . مشارالیهك مدت حیاتی ایکی سنه و خانلغی بر سنه آلتی آیدر . شهباز کرای خان ، جسور ، خلوق ودرویش نهاد برذات ایدی ، طریق نقشبندی یه دخی انتسابی واردی .

بخت کرای خان

بخت کرای ، قریم کرای خانك بویوك اوغلیدر. باباسنك خانلغنده (بدیسان) سرعسکرلکنده ، قپلان کرای خان دورنده نورالدینلکده ومقصود کرای خانك ایکنجی دفعه خانلغنده قالغایلق مسندنده بولنمشدر. (١٢٠٣) جمادی‌الاولی اوائلنده خان نصب اولندی و برادرلرندن محمد کرای سلطانی قالغای وسعادتکرای خان احفادندن بهادر کرای سلطانی نورالدین نصب ایتدی .

بخت کرای بوجاق طرفنه محاربه‌یه کوندریلمشدی. یاش معاهدهٔ [*] مشهوره‌سیله نتیجه‌لنن بو محاربه‌دن صوکره کندیسی درسعادته دعوت اولنه‌رق ، بك باغچه‌سنده صدراعظم محمد پاشانك ریاستنده انعقاد ایدن مجلسك قراریله عزل ایدیلوب کرید آداسنده واقع قندیه قلعه‌سنه نفی اولوندی . (١٢٠٦ ذی‌الحجه ٤ بازار کونی) .

بخت کرای خانك دها صوکرا مدللی، ساقز آدالرنده و آندن کلیبولی‌ده و نهایت تکفور طاغنده اقامتنه مساعده اولنمشدی . برمدت صکرا تکرار (مدللی) آداسنه سورولدی . واوراده ترك دغدغهٔ حیات ایتدی (١٢١٥ رمضان) . قبری مکلی (شریف نعام) ك مدفنی جوارنده‌در. بخت کرای خانك مدت حیاتی اللی‌بش سنه ومدت حکومتی اوچ سنه

[*] بومعاهده ، قریمی استرداد ایچون دولت عثمانیه طرفندن روسلره قارشی اعلان ایدیلان محاربه‌ده عثمانلی اردوسنك غلبه‌دن مأیوسیتی اوزرینه (یاش) قصبه‌سنده عقدوامضا ایدیلمشدر که بونکله قریم قطعه‌سی واوزی ایالتی قطعیاً روسلره ترك اولونیوردی (١٢٠٦ جمادی‌الاولی ١٥)

سکز آیدر . مومیٰالیه درایتلی، سخی وقوهٔ ناطقه وجودت حفظه ایله مشهور برذات ایدی .

بخت کرای (تاریخ) ایله پك چوق زمانلر (اشتغال ایتدیکندن ، دور آدمدن زماننه قادار اولان وقایع تاریخیه‌یی مکملاً بیلیردی . بونك ایچین صحبتی اصلا انسانی بیقدیرمازدی . کنجلکنده طالعی کندیسنه پك مساعد داورانمش ایسه‌ده ایام شیخوختنی بتون بدبختلق ایله کچیرمشدر .

شاعر سرورینك (کابن خانان) ه سویلدیکی تاریخ :

تألیفه حلیم کرایك پسندکیم
قیلدی آنی رسیده پایان ربیعده
تاریخی خوشتر اولدی کل ژاله‌داردن
بتدی نهال کابن خانان ربیعده (۱۲۲۶).

شاعر عینی‌نك مجموعه‌یه تاریخی :

حضرت شهباز-خانزاده حلیم پرهنر
فخر سلطانان جنکیزیهٔ عالیتبار
برحدیقه یاپدی اسمن کابن خانان قودی
باغ عالمده دکر هرفصلی تصنیف هزار
مصرع تاریخی عینی شاخ ورد غنچه‌دار.
عندلیب عشقه اولدی کابن خانان بهار
۱۲۲٦

ختام

(لاحقه)

تورگیه‌ده قریملیلردن یتیشن بعض مشاهیر [١]

قریمی سید احمد بن عبدالله:

فاتح سلطان محمد خانك مظهر حرمت والتفاتی اولان فضلا و ارباب تحقیقدن و « ملا شرف‌الدین قریمی تلامیذندندر [٢] .

آثاری :

حاشیهٔ تفسیر بیضاوی، حاشیهٔ شرح عقاید ، حاشیهٔ تلویح ، حاشیهٔ لب‌الالباب، حاشیهٔ مطول وسائره‌در.

تاریخ وفاتی (٨٧٩) اولوب قبری؛ فاتح جوارنده کتلی مسجدی یانینده‌در . « کنه‌الاخبار » ده بروسه‌ده مدفون اولدیغی یازیلمش ایسه‌ده طوغری دکلدر . بر نسخه‌سی « آتلاماطاش » کتبخانه‌سنده موجود و (٨٧٤)ده اکمال ایتدیکی خاتمه‌سندن مستبان اولان « مفتاح الغیب شرحی » دخی مومی‌الیهك آثارندندرکه تحقیق وعرفانه برهان جلیدر .

---

[١] بروسه مبعوثی طاهر بکك دردست طبع اولان « عثمانلی ارباب کمال ومعارفی » نام کلیاتندن آلنمشدر .

[٢] مراد ثانی دورنده قریمدن هجرت ایدوب (٨٤١)ده ادرنه‌ده وفات ایدەرك زندان آلتنده تاتار خان قبرستاننده مدفون اولان شارح منار (شرف‌الدین قریمی)نك تلامیذندن اولوب (٨٨٣) ده وفات ایدن (احمد بن محمد القریمی) ده فضلادن بر ذات ایدی. آثارندن اولان (شرح بخاری شریف) فضلنه دالدر. (١٠٧٩)ده وفات ایدن وفاتح‌ده مدفون اولان وفقهدن(قریمی زاده مجموعه‌سی) نام أثرك صاحبی رشید افندی ایله (لوایح فائقه وعلائق ذائقه علی التفسیر والحدیث والفرائض والتصریح اسمنده‌کی تلویح محشیسی بوجمله‌دندر.

باباقوشی عبدالرحمن افندی :

رستم پاشا خواجه‌سی (بابا افندی) أقاربندن اوله‌رق باباقوشی دیمکله مشهور برذات اولوب (ابوالسعود) افندی تلامیذندندر . (۹۸۳) ده کفه مفتیلکنده وفات ایتدی. (بستان شقایق نعمان) اسمنده بر أثری واردر. مخدومی مصطفی افندی‌ده ارباب دانشدن برذاتدر. (نظام التواریخ) نام کتابی (أنیس الملوك) اسمیله ترجمه ایتمشدرکه بر نسخه‌سی حمیدیه کتبخانه‌سنده موجوددر .

حسین کفوی :

فضلا وادبای عثمانیه‌دن اولوب دور مدارسله مکه ملالغنه نائل اوله‌رق ختام مدت مأموریتی اولان (۱۰۹۰) تاریخنده مکهٔ مکرمه‌ده وفات ایتدی .

طبعی، مزاح ادیبانه‌یه مائل ایدی . آثاری غیر مطبوع اولوب بروجه آتیدر: حاشیهٔ شرح بخاری شریف، حاشیهٔ شرح مسلم، شرح کلستان، شرح دیوان حافظ ، شرح لامیة العجم .

(سوانح التفأل ولوایح التوفل) اسمنده برده فالنامه‌سی واردر .

ابیاتندن :

مذاق اهلی لبك یاد ایتسه طوطئ قندی وصف ایلر
عجبدر حال عالم ، بیلمه‌ین سویلر ، بیان سویلر
ألکله ایتدیکك خیری دیلکله ایلمه ضایع

(فالنامه)؛ قسم اعظمی شیرازی دیواننده ایدیان تفألاتدن وبونلره دائر ظریفانه حکایاتدن باحث بر أثردر . (رازنامه فی مناقب العلماء والمشایخ والفضلاء) اسمنده بر اثری داها واردر .

ابوالبقا محب الدين ايوب كفوى :

كفه مفتيسى شريف موسى افندينك مخدوم فضلائلمندى اولوب نيابتله قدس شريف وسائر يرلرده بولوندقدن وكفه‌ده اوتوز سنه اقامتدن صوكرا استانبوله عودت ايله‌مشدى. (١٠٩٤) تاريخنده رحلت ايده‌رك حضرت خالد تربهٔ شريفه‌سى اتصالنده دفن اولوندى . مؤلفاتى ساده‌جه (ابوالبقا) اسميله متعارف اولان عربى كليات علوم ابى البقا على وفق اللغه نامنده‌كى [١] اثر فاضلانه‌لريله فقهدن تركى العباره (تحفة الشاهان) اسمنده‌كى مجموعه‌دن وحاشيهٔ وضعيه ، كتاب التبيان فى اعراب القرآن ، العقد الفريد رساله‌لرندن عبارتدر .

موسى اليهك كلياتى علم لغت وادبياتله متوغل ذوات ايچون پك قيمتلى بر اثردر. اشبو آثاردن كليات ايله تحفه مطبوعدر .

حليم كراى سلطان [٢]

سلاطين جنكيزيه‌دندر . سلطان سليم ثالث دورنده استانبوله كلوب اقامت ايتمشدى. طبيعت شاعرانه‌سى اقتضاسنجه ظرفاى شهردن بعضيلريله اختلاط اوزره ايكن بهادر كراى معيتنه قالغاياق پايه‌سيله تعيين قيلنمش وبعد المصالحه درسعادته عودتله كمافى السابق خانه‌سنده مقيم اولمشدر . جودت تاريخنده محرر اولديغنه كوره بعده ويزه‌ده كنديسنه تخصيص قيلنان چفتلكنده اقامت ايتمك اوزره. (١٢٢٩) ربيع الاولنده اوطرفه كوندريلمشدى. (فطين) ك روايتنه كوره اواخر عمرنده سلورى

---

[١] مختصر كليات ابوالبقا اسميله تلخيص ايديلن يازمه برنسخه‌سى مناستر كتبخانه‌سنده موجوددر .

[٢] حليم كرايه دائر معلومات (مجموعهٔ معلم) دن آلنمشدر .

قضاسنده كائن چتالجه‌یه هجرت ایتمشدر . (١٢٣٩) ده وفات ایتمكله اوراده واقع فرهاد پاشا جامعی قبرستاننده دفن اولنمشدر . مومی الیهك مرتب دیوانچه‌سندن باشقه سلاطین جنكیزیه‌یه دائر (كلبن خانان) نامنده براثری واردركه مشهور سروری «بتدی نهال كلبن خانان ربیعده» مصراعیله تاریخ اتمامنی كوسترمشدر .

حلیم كرای سلطان، محصول طبع ظریفی اولان دلنشین سوزلریله عثمانلی شعراسنك نظر تقدیر و احترامنی جلب ایتمشدر . مشارالیهك بعض اشعاری :

مرهم بهبود وصلكله طبیبم قیل دوا
مبتلای دردهجران اولدیغم بیلمزمیسین

بیكانه چیقدی حیف بنم یار صاندیغم
سرمایهٔ خسار اولدی كار صاندیغم

مصراعلری :

اللهی سوه‌رسه‌ك بنی سویلتمه غمم وار

مدارا ایتك لازم ایمش اغیاره بیلمزدم

مقرز اغدر شمدی كلستان كوردیكك یرلر

عبدالغفار بن حسن قریمی :

فضلا ومؤرخیندن برذاتدر. تاریخدن « عمدةالاخبار » اسمنده براثری، علم حدیثدن « حدیث اربعین » شرحی، فقهدن، مسائل فقهیه‌یی حاوی برمجموعه‌سی واردر. عمدةالاخبار « ٣٢٩ » صحیفه اولوب مؤلفك خطیله محرر برنسخه‌سی « یره باطان » ده اسعد افندی كتبخانه‌سنده

موجوددر. تاریخ تألیفی « ۱۱٥۷ » در . قریم خانلرینك احوالندن دخی بحث ایدر .

رحمی مصطفی افندی [وقعه نویس]

شعرا ومؤرخین عثمانیه‌دن اولوب اساساً قریملك « باغچه سرای » قصبه‌سندندر . تذکرهٔ رامزده آقکرمانلی اولدیغی محرردر. بعض مأموریتلردن صوکرا « ۱۱٦۰ » تاریخنده طرف دولت علیه‌دن نامهٔ همایون ایله ایران سفیری تعیین اولنان کریدلی حاجی احمد پاشا معیتنده ایرانه گیدوب کلدیکی ایچون وقایع رسمیه‌یه عائد مشهوداتنی علاوه ایده‌رك مکمل بر « سفارتنامهٔ ایران » قلمه آلمشدر . مرتب دیوانچه‌سی‌ده واردر. هر ایکیسی‌ده غیر مطبوع‌در . اشعارنده حکیمانه بیتلر موجوددر. « ۱۱٦٤ » تاریخنده مطعوناً وفات ایله‌دی . ادرنه قپوسی خارجنده مدفوندر .

اشعارندن :

شب محو اولوب همیشه نجوم سحر طوغار
انجام انهزامده مهر ظفر طوغار
آبستن صفا وکدردر لیال هپ
کون طوغمه‌دن مشیمهٔ شبدن نه‌لر طوغار

کفوی محمد افندی :

علوم عربیه‌یه وقوف تامی اولان فضلادندر . مدینهٔ منوره ملاسی اولوب « ۱۱٦۸ » ده قدس شریف قاضیسی ایکن وفات ایتمشدر .

مؤلفاتی :

حدایق الاخیـار فی حقایق الاخبـار ، شرح بناء ، شرح أمثله ، حاشیهٔ میرزا جان من الاداب ، اثبات واجب، حاشیهٔ لاری فی الحکمة العتیقه، حاشیه علی الحسـینیه ، حاشیه علی جلال من العقـائد ، حاشیه علی الخیالی من العقائد ، حاشیه علی شرح العصام وسائره‌در .

سلیم بابا :

قریمی الاصل اولوب درسعادتده اکمال تحصیلدن صوکرا مسلك قضایه سالك اولدی . بوسنه نیابتنده ایکن ترك مسلك ایلیوب اولا شیخ محمد افندی نامنده برذاتدن بعده مشایخ قادریه‌دن کریدلی شیخ حسین افندیدن اخذ فیض ایله‌دی . رحلتی (١١٧٠) کسور تاریخلرنده وقبر عالیلری (کوپریلی)ده‌در . بعض آلهیـاتی‌ده حاوی اولان (برهان العـارفین) اسمنده‌کی منثـور وغیر منثور آثار عارفانه‌لری واردرکه جمله‌سی غـیر مطبوعدر .

ابیات متصوفانه‌لرندن :

آلدی عقلن جمله وارین بوسلیم دیوانه‌نك
وارلغی جمله آنکدر ، بن آنك برهـانی‌یم

کیتدی کثرت اولدی وحدت جمله عالم سرتسر
محو اولوب صورتله اسما جانه ایردم بن بوکون

آقکرمانی محمد افندی :

زمرهٔ قضاتدن اولوب علوم آلیه وعالیه‌یه انتساب تامی وار ایدی . مکهٔ مکرمه قاضیسی ایکن (١١٧٤) ده وفات ایله‌دی . آثارندن ازمیر نیابتنده ایکن برطاقم عـلاوه‌لر یاپارق (أکلیل التراجم) اسمنی ویردیکی

حکمت و فلسفه‌دن قاضی میر ، هدایه ترجمه‌سی، اداب و مناظره‌دن (حسینیه) شرحی ایله (حدیث اربعین) و (ارادهٔ جزئیه رساله‌سی) مطبوعدر .

شرح حلیة‌النبی ، بسمله شرحی ، موضوعات العلوم رساله‌سی ، تفسیر بیضاوی و بخاری شریفه اولان حاشیه‌لری، شرح الحمد الی اجمعین، فوائدالمسواك ، أدعیهٔ مأثوره ، فرق ضاله رساله‌لری غیر مطبوعدر .

نزهت محمد افندی :

متأخرین ادبای عثمانیه‌دن برذات اولوب اصلاً تاتار ، مولداً سیواسلیدر . مطبوعات مدیریتی وسائره کی برخیلی أمور مهمه‌ده بولنه‌رق وشعورینه اوآرالقده خلل کله‌رك (١٣٠٤) ده سواس‌ده وفات ایتدی.

قواعد ادبیه‌دن باحث اولان (مغنی الکتاب) آثار ادبیانه‌سنك مشهورلرندندر. نزهة‌المنشآت، معدل‌الاملا و مکمل‌الانشا نامنده دیکرایکی اثر منشیانه‌لری اولدیغی کبی اساسی تاریخه مستند ملی بر وقعه‌یی مصور (کیرلی چیقی) نامنده اخلاقه متعلق برأثری دها واردرکه جمله‌سی مطبوعدر . لطائف‌المحاضرات اسمنده علم محاضراتدن غیر مطبوع براثری‌ده واردر . أفاخم علمای اسلامیه‌دن هندی (رحمة‌الله) مرحومك (اظهارالحق) اسمنده‌کی اثر دیدیلرینك جلد اولنی‌ده ترجمه و نشره موفق اولمشدرکه جداً شایان مطالعه‌در .

عبدالستار افندی قریمی :

علم فقه متخصصلرندن برفاضل اولوب مدت مدیده درسعادت مکاتب عالیه‌سنده فقه تدریس ایله‌دی. (١٣٠٤) تاریخنده ایفای حج شریفی متعاقب « طائف »ده وفات ایتدی .

مؤلفات مطبوعه‌سی:

شرح قواعد مجله ، مدخل فقه ، تشریح القواعد کلیه‌در .

یوزباشی عثمانیه نوری بك :

محررین عثمانیه وعسکریه‌دن برذات اولوب مولداً استانبوللی ایسه‌ده بباسی قریملیدر . مکتب حربیه‌ده معلم ایکن حیفا که پك کنج دینه‌جك برسنده «١٣٢٧» تاریخنده درسعادتده وفات ایله‌دی. ادرنه قپو خارجنده عائله‌سی قبرستانه دفن ایدیلدی .

آلمان وفرانسز لسانلرینه واقف وباخصوص آلمانجه‌ده‌کی وقوفی شایان تقدیر ایدی. آثاری :

١ — عبدالحمیدك حیات سیاسیه وخصوصیه‌سی: بو اثر ایکی جلددن عبارت اولوب بربوچوق جلدینی نشره موفق اولدقدن صوکرا کندیسی وفات ایتدی . بعده ینه کندی کبی کنج وذکی ولسان شناس احمد رفیق بك طرفندن اکماله همت اولنه‌رق بو جهتله هم تاریخ عثمانینك کیزلی وقارانلق صحیفه‌لرینك انکشافنه همت ، همده آرقداشلق نامنه ایفای خدمت ایدلمش اولدی .

٢ — یکی پیاده تعلیمنامه‌سنك ایضاحی

٣ — بولوك محاربه‌سی

٤ — قره‌دکز وبوغازلر مسئله‌سی

بونلردن بشقه عسکرلکه متعلق غیرمطبوع آثاری‌ده واردر .

خطا صواب جدولی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
۱۸	۱۵	مسکوب	منکوب
۳۱	٦	آلتنونبلری	آلتونلری
۳۱	۱٤	عالی	علی
۳۱	۱٦	عالی	علی
۳۱	۱۸	»	شیخ
۳۳	۱٦	قازافه	قازان
۳۳	۱۷	اولماق	اولمق
۳۳	۲۰	تبعه‌سی	تبعه‌سنی
۳۳	۲۱	اولندیغی	اواثناده محمد کرایك معیتی طرفندن قتل اولندیغی
۳۵	۱۰	سفه	کفه
۳۸	۲۵	سلطان	ساطان
۳۹	۲۵	ایجابی	ایجابی
۵۳	۳	تحته	تخته
٥٤	۱٦	کسری	کرای
٥٤	٥۱	علیهنده	علیهنه
٦۲	۱۳	بغداد	بغدان

	١٥	بغداته	بغدانه
٦٣	١١	سردان	سردار
٦٣	٢٢	وزيرا	وزرا
٦٣	٢٤	افندی‌یه	افندی
٦٥	٢٣	مدس	مدرس
٦٥	٨	جرخ	چرخ
٦٦	٢	باغلامسز	باغلامشر
٦٦	٤	نارك	ناوك
٧٠	٢٢	ايتدی	ايتمش ايتدی
٧٧	١٦	خانزدهم	خانزادهم
٧٩	٢	عليابی	علياى
٧٩	٣	مستحتم	متحتم
٧٩	٦	بليع	بليغ
٨١	٢	كرای	محمد كرای
٨٤	٥	»	خان ،
٩١	١٩	انجيديغندن	انجيندیكندن .
٩٧	٢١	»	خان
٩٨	١	نمريره	تحريره
١٠٢	٧	تعيا	يغما
١٠٣	٢٠	مرنك	فرنك
١٠٥	١٨	اولديغی	اولديغنی
١٠٨	١٤	اوچيوز بيك قادار	اوچيوز قادار .

١١٠	٦	ايميه‌يوب	ايتمه‌يوب
١١٠	٧	رفاقننه	رفاقتنه
١١٠	٢٥	ابله	ايله
١١٣	٢٧	ايتديلر	ايتدى
١٢١	١	ويخ	ويچ
١٢٤	٢٠	وارديلر	وارديرديلر
١٢٥	١٠	ولديغندن	اولديغندن
١٢٨	١٥	يكيچلر	يكيچريلر
١٢٨	٢٣	حاكمتين	حاكميتنى
١٢٨	٢٣	دشنلرى	دشمنلرى
١٢٨	٢٣	حدودنى	حدودنى
١٣١	٢٠	ممانكه	قمانكه
١٣١	٢٢	ممانچه	قمانچه
١٣٢	١٢	ناسنرا	ناسزا
١٣٣	٣	ايله برچوق	ايله دشمنى برچوق
١٣٣	٤	بالى	يالى
١٣٩	٨	روم	روم ايلى
١٤٠	١٩	طلبندن	طبعندن
١٤٢	١٧	قريم	قديم
١٤٣	١١	قريم	قديم
١٥٠	٦	ناربه	ناريه
١٥٥	١٨	صعر	صغر

۱۵۵	۲٦	ار	برآز
۱۵۸	۲	کیملر	کنجلر
۱۵۹	۱۲	شحص	شخص
۱٦۰	۱۵	صوکراده	صوکرا
۱٦٤	۱۵	هواداری	هوادارلری
۱٦٦	۲۲	یاداشلرمینك	یاداشلرینك
۱٦۷	۱۷	صایز	صبا
۱۷۵	۱۲	نفس	نعش
۱۷٦	۱٦	ع . ع	ع . ح
۱۷٦	۲۱	دسائیسه	دسائینا

انقلاب عظیم

(۱۱ تموز ۱۳۲٤)

محرری :

ارکان حربیه قائمقاملرندن

احمد رفیق

[صاحب اثرك مهریله ممهور اولمیان نسخه‌لر ساخته نظریله باقیله‌جقدر]

(درسعادت)

[عصر مطبعه‌سی] — باب عالی جاده‌سنده نومرو ٤٤

۱۳۲٤ — ۱۳۲۶

افادهٔ طابع

سنه‌لردن بری محافل سیاسیه‌نك یگانه مشغله‌سی اولان ماكدونیا مسئله‌سنه ـ عناصر مختلفه نك ساحهٔ مقصد كوناكونی اولمق حیثیتله ـ عادتا برمعمای غیر قابل الحل نظریله باقلمقده ایدی .

بو مشكلهٔ سیاسیه سرنمای ظهور اولان وقوعات مؤلمه و فجائع مؤثره‌سیله آفاق عالمده بر فجر آتشین تشكیل ایلدیسه‌ده لله‌الحمدوالمنه شب مظلم استبدادی ختامه ایردیرمشدر!

صباح‌الخیر سعادت عثمانیه‌انك بر فجر صادقی اولان بو وقوعاتك نه قدر شایان مطالعه وتدقیق اولدیغی آزاده كلفهٔ بیاندر .

شو قدر واركه بونك حق تعریف وتصویری و علل و اسبابنك تشریح وتوضیحی مقتدر برقلمك وظیفه‌سیدر .

هیچ شبهه یوقدركه بوبابده پك‌چوق اثرلر تحریر اولنه‌جقدر . فقط بر عسكر ، باخصوص او حوالیده بالفعل ایفای وظیفه ایلمش بر اركان حرب طرفندن یازلمش اولان بر اثر البته بر مورخك بلا مشاهده یازه‌جغی بر تاریخچه‌یه مرجحدر .

ایشته جریان وقوعات اثناسنده قره‌فریه وکسندیره منطقه‌لری قوماندانلقلرنده بولنمش اولان ارکان حربیه قائممقاملرندن ومقتدرین امرای عسکریه‌دن احمد رفیق بکك ضبط وتحریرینه خامه‌زان همت اولدقلری بو (انقلاب عظیم) نام اثر بهترینلری، ولایات ثلثه‌نك دور استبدادده‌کی احوال ووضعیاتندن واجنبیلرك صورت مداخلاتندن وجمله‌مزی مدیون شکران ایدن و پك عظیم بر حزم و احتیاط و پك مهم بر تدبیر و اقتدار ایله بو ماکدونیا مسئله‌سنی حل وفصل ایدرك ملکمزی هاثلهٔ انقراضدن قورتاران عثمانلی ترقی و اتحاد جمعیت محترمه‌سنك خدمات و اجراآت فداکارانه‌لرندن باحث اولمسی حسبیله یالکز معاصرلریمزك دکل مستقبلده کله‌جك بالجمله وطنداشلریمزك دخی کمال تهالك ایله اوقویه‌جغی بر حریتنامه‌مزدر. بناءً علیه اوته‌دنبری کتبخانهٔ ملیمزه عاجزانه ایفا ایلدیکم سلسلهٔ خدماته بر مبدأ نوین اولمق اوزره بو کره بو اثر معتبری طبع ونشر ایله بالعموم اخوان وطنمزه تقدیم واتحاف ایلرم.

کیرقور فائق

بسم الله الرحمن الرحيم

ماضی‌یه بر نظر

(ولایات ثلثه)

آلتی یوز کسور سنه‌لك بر دولت معظمه‌یی برمحو محققدن قورتاران جناب عادل مطلق ورب الفلق حضرتلرینك بونعمت جلیلهٔ سبحانیه‌سنی تحدیثاً اولا ذات اجل واعلاسنه کمال خلوص بال ایله حمد و ثنا و ثانیاً بو لطف جلیل جناب خالق کائناته امداد روحانیت سنیهٔ حضرت رسالتپناهیلریله نائل اولدیغمزه اصلا شبهه اولمیان رسول اکرم و نبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلرینه تقدیم اتم تحایا وآل و اصحاب کرامی رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی حقلرنده ترضیهٔ لازمه‌یی ایفا و پادشاهمز وباش قوماندانمز اولان ذات حضرت خلافتپناهینك بعدمادولت علیهٔ عثمانیه‌نك اعلای شان وشوکتنه موفقیت شاهانه‌لرینه عن صمیم دعا ایدرك مظهریتیله مباهی اولدیغمز نعمت جلیلهٔ حریتك ماهیت و قیمتنی کمایلیق تقدیر ایده‌بیلمك ایچون ماضی‌یه مجملاً برعطف نظر ایده‌لم‌ده تلافیٔ

مافات وتأمين ترقيات ایچون آکا کوره کمال جدیتله چالیشه‌لم:

فی ٢٥ جمادالآخره سنه ١٣٢٦ و فی ١١ تموز سنه ١٣٢٤ تاریخنه کانجه‌یه قدر وطن و ملت کله‌لرینی کیمسه آغزینه آله‌مز و اداره‌ٔ سابقهٔ مستبده ارکاننه قارشی کیمسه بر حقلی سوز سویلیه‌مز ، حق مشروعنی ایستیه‌مزدی .

اکثر اراضیسنك فوق العاده قابلیت انباتیه‌سی ومیاه جاریه‌سیله اورمانلرینك مبذولیت و کثرتی نقطهٔ نظرندن اوستی خزینه، ومعدنمز برقاریش یری یوق دینه‌جك درجه‌ده ثروت معادن اعتباریله‌ده آلتی دفینه اطلاقنه جداً شایان وذکا، حمیت وقهرمانلق کبی صفات گزیدهٔ بشریه ایله هر بری بر بشقه یولده متحلی عناصر واقوام متعدده ایله مسکون اولمسی جهتیله حقیقةً ذکا وقهرمانلق مشهری دینلمکه جسبان اولان وطنمزده آلتی یوز بوقدر سنه‌دن بری فرمانفرما اولان دولت عثمانیه بر قاچ دفعه تهلکهٔ انقراضه دوشوب همم خداپسندانه ایله قورتولمش؛ فقط زمان عبدالعزیز خانیدن باشلایوب شو گونلره قدر دوام ایدن اسرافات، سوء استعمالات یوزندن ینه کوندن کونه تدنی ایتمش، بودجه‌سی بوزولمش، خاك پاك وطنك نه خزینهٔ انباتیه‌سندن، نه‌ده دفینهٔ طبیعیه‌سندن بحق استفاده ایدلمش و شو حال

ایله ینه بر تهلکهٔ انقراض قوهٔ قریبه‌یه کلمش ایدی .

ملتك عقلی ایدی، الی قلم طوتاره سوزی‌قلمه کلیر طاقملری بر بر نفی وتغریب، طرد و تبعید ایدلمش والحاصل ملتك کوزینی، ذهننی آچامق ایچون هرزمان اکسیك اولمیان برقاچ دنیٔ مقبل طرفندن اولانجه اقتدار ایله چالیشلمش، نیجه دکرلی آدملرك تشبثات وطنپرورانه‌لری عقیم براقلمش . نیجه مظالم ایقاع ایدلمش اولدیغی حالده ینه وطن و ملت اوغرنده فدای جانی جانه منت بیلان عزم جدی اصحابی تنویر افکارمز ، تهذیب اخلاقمز ایچون انافس آثار ادبیه‌دن اوله‌رق تیاترو ، حکایه‌کبی عبرت‌آمیز اثرلر وتاریخلر یازوب نیجه بیك مشکلات ایله طبع ایتدیرمکدن، آوروپایه فرار ایله غزته‌لر نشرایلمکدن کری طورمدیلر .

خلاصه ملتك کوزینه ، آلتنده ازلدکلری بار ثقیل استبدادی صراحت لازمه‌سیله کوستروب ذهننه، فکر حریت و ترقی‌یی یرلشدیرمك غیرت حمیتپرورانه‌سیله نفی و تبعید اولنمقدن، زندانلرده توقیف ایدلمکدن حذر ایتمدیلر !

بو فدائیلرك پیشوالری نامنی ازهر جهت لسان تبجیل ایله یاد ایتمکه مجبور اولدیغمز ادیب اعظم ، داهیٔ مفخم مرحوم

نامق کمال بك ایله اخوان حریتپرورانیدر .

بوکون دولت علیهٔ عثمانیه‌یی احیا ایدن ثمرهٔ حریت ، ایشته شو انقلاب عظیم بوکبی اعاظمك و علی الخصوص کمال بکك اکمش اولدیغی دانهٔ فیضك محصول مبجلیدر !

تاریخ عالمده اعاظمدن هیچ برینك ترجمهٔ حالنه تصادف اولنمزکه اوائل ایام حیاتیه‌لری برچوق موانعه مصادف اولمسون . بونلردن هیچ بری یوقدرکه زماننه قدر خلقجه مجهول اولان برنور حقیقتی میدانه چیقارمق غیرتنده بولنسونده درلو درلو سوء تفهمه ، اذا وجفایه معروض قالمسون . بو عادتا بر قانون طبیعیدر ! هله بونلردن اکثری موانع برانداز انه بر غیرت خداپسندانه ایله احراز موفقیت و اکتساب شرف و شهرت ایتدکدن صکره اواخر حیاتلرندده نیجه فجیعه‌لره دوچار اولورلر . حتی بونلرك دوچار اولدقلری صدمات دهرك شدتی اهمیت مادیه ومعنویه‌لریله مبسوطاً متناسبدر .

قیمت حقیقیه‌لری اعتباریله بو اعاظم دیدیکمز ذوات کرامك اك بیوکلری ، نزد جلیل الوهیتده اك مقبول قوللر اولان پیغمبران عظام علیهم السلام حضراتیدرکه عالمده اشد بلایه مبتلا اولانلرده ایشته او مبارك ، مقدس وجودلردر : « اشد البلاء علی الانبیاء » .

عبرت آل ای قارء! بر نوظهور حمیت و معرفتی خور کورمه. خلق نه دیرسه دیسون سن آنی تحقیر ایتمه. چونکه او بربیوك آدمدر: استقبال آنی تصدیق ایده‌جك، تقدیر ایده‌جك، تقدیس ایده‌جك!

وقتیله کرویت ارضی ادعا و اثبات ایدن حکما حبس ایدلدیلر، نه جفالر چکدیلر؛ فقط بوکون ارضك مستوی اولدیغنی درمیان ایده‌جك جهلا ایله استهزا ایدیلیور.

صدده رجوع ایدملم: ایشته کتابك ایله پیرومسلك حمیت و حریتی اولان ذوات تعمیم فکر حریت و ترویج اصول مشروطیت اوغرنده‌کی مساعیٔ فداکارانه‌لرینه مبنی منفالرده، محبسلرده، جانیلره مخصوص رطوبتلی زندانلرده اسکانه چالشلدیلر. فقط ینه ترك مسلك حمیت ایتمدیلر. نه عالیجنابانه ثبات! نه مردانه متانت!

ایشته تفصیلاتی جلدلر طولدیرر وجکرلر پاره‌لر بویله فدا-کارانه همتلرله اذهان امته صاچیلان بو فیضلی دانه‌لر کیزلی کیزلی بسلنمکده وکوندن کونه آرتان استبداد ایله نیجه آتالر آغلادیغی، نیجه یتیشه‌جك اولادلر محو ایدلدیکی، نیجه خانمانلر سوندیریلوب نیجه اولر قپاندیغی و دولت، بو حالدن استفاده‌یه

بای حال شتابان اولان آوروپالیلره قارشی پك عاجزانه بر مسلك سیاسی اختیار ایتدیکی حالده بو حاللر او ذهنلرده‌کی تخملرك چورپمسنه دکل بالعکس فیلیز ویرمك استعدادینی تعجیله خدمت ایلمکده ایدی .

کمالك آچدیغی چیغره تبعیت ایدلدی: احمد رضا بك آوروپایه صاووشدی: مشورت جریدهٔ فریده‌سنی نشره باشلادی . درسعادتده حساسیتی اخلال ایدیلان صاحب المیزان مراد بك دخی آکا پیرو اولدی: اوراده میزانی احیا ایتدی . مشورت و شورای امت و میزان غزته‌لری درلو فداکارلقلرله ممالك عثمانیه‌یه ادخال ایدلدی !

مراد بك عودت ایتدی . فقط احمد رضا بکله رفقای سائره‌سی هیچ بر شیله اطماع ایدیله‌مدیلر ، ثبات ایدوب یرلرینده قالدیلر. نه شایان تقدیر بر ثبات ومتانت !

شاعر شهیر، صاحب کمالات مرحوم داماد محمود پاشا [*] ایله

---

[*] مرحوم مشارالیه تقریبا بش سنه اول پارسده ارتحال دار بقا ایتمش و ٢٠ اغستوس ١٣٢٤ چهارشنبه کونی نجل مکرملری سرتاج احرار صباح الدین بك افندی حضرتلری طرفندن بقیهٔ عظامی درسعادته کتیریلوب ایرتسی پنجشنبه کونی احتفالات لایقه ایله جوار حضرت خالدده مراسم تدفینیه‌سی اجرا اولنمشدر .

(رحمة الله علیه رحمة واسعة)

انجال نجیبه‌سی ده ملت اوغرینه آوروپایه اختیار فرار ایتدیلر؛ قیامتلر قوپاردیلر، لکن اوزمانلر بوندن ده بر ثمره حاصل اوله‌مدی، اوله‌مدی اما بو حاللر انظار دقتی آچدی: عثمانلی اصحاب اقتدار وحمیتنك بر قانون عادلانه ایله تأسیس ایتمش اولدقلری «عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتی» بوسایه‌ده گیزلی گیزلی تکثیر افراده باشلادی.

پادشاه ایله ملت آره‌سنه گیرن خونهٔ ظالمه‌یی آره‌دن قالدیرمق، پادشاه ایله ملتی آڭلاشدیرمق وایشته بوگونکی محبت و امنیت متقابله‌یی میدانه چیقارمق ایچون بوندن اون ایکی، اون اوچ سنه اول بر آز نابموسم استعجال گوسترلدی. درحال قیرمزی فسلی جانوارلر بر ایپ اوجی یقالادیلر. بوگونکی موفقیتك اوزمانلر استحصالنه چالیشلمق مقرر ایکن سرعسکر یاورلرندن قائممقام شفیق ودرسعادت مکتب حربیه‌سی فرانسزجه معلملرندن بیکباشی احمد وباب سرعسکری انشاأت دائره‌سی ممیزلرندن نادرالوجود حفظی بکلر کبی، جمعیتك برچوق ارکان مهمه‌سی الده ایدیله‌رك ایش بوزمان مقدره قدر تأخر ایتدی.

شو اسملرینی ذکر ایتدیکم اوچ ذات عالیقدر ـ محتاج ایضاح اولمدیغی اوزره ـ حمیت کبی بر بیوك جنایتلرندن! طولایی

بالطبع طرد ایدلدیلر، نفی ایدلدیلر، حبس ایدلدیلر. شفیق و احمد بکلر بیك بلا ایله منفالرندن قاچدیلر؛ خواه و ناخواه رتبه‌لری اعاده و کندیلرینه برر مأموریت توجیه اولندی. فقط او ملکخصلت حفظی بکك اون ایکی سنه‌در طولدیرمدیغی چله قالمدی! بر درلو قایریله‌مدی. او حمیت حقیقیه لکه‌سندن بر درلو قورتوله‌مامش ایدی!

بالخاصه درسعادتده مشورت جریدهٔ فریده‌سنی مشتاقان نعمت حریته توزیع و تعمیم خصوصنده حمیتکارانه پك چوق فداکارلغی سبق ایدن بو متقی، بوغیور، بو مقتدر فدائینك تبجیله نامنی کندمجه وظیفهٔ حمیتدن عد ایلرم.

آرتق بو صره‌ده بر آوروپایه فرار موداسیدر چیقدی: صهریت، اولادیت، عبودیت کبی وسائط منسوبیتدن بری ایله تامین تفیض ایده‌میان بر طاقم دکرسزلر ویا حقیقی مغدورلر آوروپایه کیدوب وعدلر آله‌رق عودت ایتدیلر؛ هر بری برر صورتله قایرلدیلر؛ تلطیف اولندیلر. کندی حالنده قالان اصحاب اقتدار وناموسه ینه برشی یوق!

الحاصل امنیت عمومیه منسلب اولدی؛ هرکس باشنك چاره‌سنه دوشدی. ارمنی وطنداشلرمزده برخیال محال اوله‌رق

اناطولی ولایات ستهسندن برارمنستان حکومتی تشکیلی عزمنه دوشدیلر :

استانبولده ، وانده ، موشده ، سیواسده حاصلی مملکتک هر طرفنده مکرراً ارمنی اختلاللری وقوعه کلدی : اهمیتلیجه قانلر دوکولدی !

عناصر عثمانیهمزك غایت چالشقان برعنصر مهمی اولان ارمنی وطنداشلرمزدن بر چوغنی یا بویله اختلال اوغرینده فدای نفس ایتمك ویاخود ترك وطنه مجبور اولمق صورتیله غائب ایتدك .

بوندن نفوس عثمانیهیه وواردات دولته پك چوق نقیصه کلدی .

کریدده یونان اشقیاسی طرفندن ایکی اوچ آیلق معصومین اسلامیهیه وارنجهیه قدر آنالرینك کوزی اوکنده فجیع بر صورتده قتل واتلاف ایدلدی. حامل قادینلرك قارنلری یارلدی، ایچندهکی یاوروجقلر آلنوب پارچه پارچه ایدلدی !

خلاصه : خاطره کلمدك فضاحتلر یاپلدی ، قوجه جزیره آل قانلره بویاندی !

یارب! اشرف مخلوق اولان انسانلر قدر جانوار مخلوقده

وارميدر ؟! بوفجيعه‌لری یاپمغه دكل ؛ كورمكه ، حتى یازمغه ، اوقومغه انسان تحمل ایده‌مزكن بونلر یاپلدی ده قوجه بر (ملت مسلمۀ عثمانیه) قوتیله دولتجه بوكا قارشی مؤثر صورتده بر شی یاپیله‌مقسزین او آق دكزك مفتاح قیمتداری اولان ، تا ازلدن عثمانلی قانیله مخمر بولنان قوجه كرید قولایجه الدن كیتدی. فقط ان شاء الله بوندن صكره ینه بزمدر .

بر هندستان مستملكه‌سی قدر مهم اولان یمن قطعه‌سی دخی نیجه جانلر یدكدن صكره اوده كیتمك اوزره بولنیور ایدی .

نهایت صره روم ایلی‌یه كلدی: مظالم جاریه بهانه ایدیله‌رك كویا اصلاحات ایچون آوروپالیلر مناستر ، قوصوه و سلانیك ولایات ثلثه‌سندن ایشه باشلادیلر . آوروپالی‌یه یاردیجی چوق ! نجیب ملتمزی پادشاهمزه خائن طانتمق صورتیله ذات شاهانه‌نك اطرافی آلوب منفعت شخصیه‌لرینی كویا تأمین ! و ملتك بر غلیانی حالنده ، خلقی صویه‌رق مختلف بانقه‌لره ادخار ایتدكلری ثروت جسیمه‌دن استفاده ایله دنیانك هانكی بر معموره‌سنده اولورسه اولسون ینه بر صفای دائمی ایچنده یشایه‌بیلمك مقصد اساسیسنی ترصین ایچون هر بری بر ویا بر قاچ سفارتك

حمايهٔ خفيه‌سنه كيرمش اولان خونهٔ ملعونهٔ دولتك كافه‌سی آوروپا نفوذينك اجرای تأثيرينه خادم اولديغی كبی بالخاصه دولت عليهٔ عثمانيه‌نك حين مقاسمه‌سنده بو مبنای مقدسك انقاضندن كنديسنه بر عرب حكومتی تأسيس ايتمك خيال خام دنائتكارانه‌سنده بولنان عرب عزت [*] او حكومت متصوره ايچون كنديسنه لازم اولان يمن، حجاز قطعه‌لرينك سوريه‌يه ربطی مقصديله كويا حرمين شريفينه بر خدمت مقدسه اولمق اوزره انشاسنه اوك آياق اولديغی مؤسسات مبرورهٔ خلافتپناهيدن حجاز شمندوفر خطی وسيله‌سيله عالم اسلاميتی صويمش و بو كذركاه قدسی‌يه هپ كندی عونهٔ خونه‌سنی مأمور ايتمش، خطك ختامی‌ده قوهٔ قريبه‌يه كلمش اولديغندن تعجيل مقاسمه‌يی آوروپاليلر درجه‌سنده آرزو ايتديكی جهتله بويله ذی نفوذ

---

[*] بو حربنی عرب، كرد اقوام نجيبه‌سندن هيچ بری دائرهٔ قوميتلرينه قبول ايتميورلر. فقط عرب عزت بوكا عادتا لقب اولمش بولنديغندن بو قيد، ضروريدر. مع‌مافيه بر فردك خباثت شخصيه‌سی منسوب اولديغی قوم افرادينه دكل حتی افراد عائله‌سنه بيله شامل اولميه‌جغندن و هر فرد دنياده، آخرتده دائما يالكز كندی فعل و عملندن مسئول اوله‌جغندن بو قيدك عرب قوم نجيبی ايچون اصلا شين اولميه‌جغی دركاردر.

بو دولتك هرايشنه، هر دائره‌سنه پارمغنی صوقمش، سلطانه‌طاش چیقاران بو حریف دنانردیف کبی بر طاقم ملعونلر النده ایکن آوروپالی ایچون دولته بلاتعدیل قبول ایتدیرلیه‌جك نه تکلیف اوله‌بیلیردی !

آوروپالیلر اول باول ولایات ثلثه‌نك معاملات مالیه‌سیله ژاندارمه‌سنك تنسیقنه تشمیر ساق اهتمام ایتدیلر: همتلری وار اولسون؛ چونکه حریت ملیه‌مزی استردادده بشلیجه سبب بونلر اولدیلر .

فقط خیر ایله دکل: البته دشمن دشمنه یاسین اوقومز یا! علناً اسباب محومزی احضار ایتمك صورتیله سبب اولدیلر!

انکلیزلر، آوستریالیلر، روسلر، فرانسزلر. ایتالیانلر بو ولایتلرك اصلاحنی درعهده ایدرك سیویل مأمور. امور مالیه مأموری، ژاندارمه تنسیق ضابطی ناملریله درلو درلو مأمورلر تعیین وبونلره بانقه تأميناتيله بك مستوفی معاشلر تخصیص ایدلدی. عموم ژاندارمه تنسیقاتنه متوفی ایتالیالی دهجورجیس پاشا و بونك وفاتندن صکره ینه ایتالیالی قونت دوروبیلان پاشا مأمور اولدی .

بو ژاندارمه تنسیقی ایچون سیروز حوالیسی فرانسزلره ،

درامه حوالیسی انکلیزلره ، قوصوه حوالیسی آوستریالیلره ، مناستر حوالیسی ایتالیانلره و سلانیك حوالیسیده روسلره حواله ایدلدی، کویا تنسیقات یاپلدی !

ژاندارمه صنفی اك نازك زادکاندن دها نازك برحاله کتیرلدی. مملکتمزك - یالکز محتاج تربیه واصلاح اولان واحوال محلیه‌یی، اهالی‌یی وعلی الخصوص مکمل خریطه ویوللره مالك اولمدیغمز ایچون قلاغوزسز اوله‌رق یاتقاسنی بولوبده شاشیرمه‌دن بر کویدن برکویه کیتمك همان ممکن اوله‌میان اراضیمزك یاتقالرینی بیلن - اسکی بهادر ژاندارمه‌لرینك قسم اعظمنی دفع ایتدیلر. هیئت مجموعه‌سی برمکتب اعدادی شاکردانی حالنده بر طاقم کنج وبرعسکره لازم اولان نهایت شخصیه‌دن عاری واحوال واراضیٔ محلیه‌یه غیر واقف چولوق چوجق مقوله‌سی شیلردن برصنف تشکیل ایتدیلر، بونلری ژاندارمه مکتبلرنده اوقوتدیلر. کویا ژاندارمه‌لق وظیفه‌سنی اوکرتدیلر. مکمل ایتالیا چوخه‌لرندن اوجو و پرووا ایله البسه ومکمل چیزمه‌لر کیدیردیلر، یاموقلره صاردیلر راقلره قویدیلر !

ژاندارمه بویله ؛ جفاکش عسکر چیپلاق !

اهالیدن صورت رسمیه‌ده دهشتلی ومجبوری اعانه‌لر طوپلاندی:

ایجاب ایدن کویلرده ژاندارمه‌لره مخصوص مکمل کارکیر قره‌غوللخانه‌لر یاپدیرلدی؛ مکمل تفریش اولندی. بر صورتده‌که: بر ژاندارمه چاوشنك اوطه‌سی قائمقام ویا میرآلای رتبه‌سنده بولنان امرای عسکریه‌نك مبانی عسکریه نامیله صیغندقلری خرابه‌لردن دها منتظم، دها مکلف!

ژاندارمه صنفی صنوف عسکریه‌دن بر صنف مخصوص مثابه‌سنده اولدیغی وحسب‌التنسیق اکثر ضابطانی دخی ارکان حربیه ونظامیه ضابطانندن منتخب بولندیغی واکثر ژاندارمه افرادی دخی قرعه افرادندن آلندیغی حالده ینه عسکرله ژاندارمه بیننه نفاق قویمق، بو ایکی صنف سلاح آرقداشلرینی بربرندن تنفیر وتبرید ایتمك ایچون بواجنبی تنسیق ضابطلرینك صرف ایتدکلری همات فوق‌العاده قابل انکار دکلدر! فقط شکرکه اخوة عسکریه‌مزی ایستدکلری درجه‌ده بوزه‌مدیلر.

ژاندارمه‌نك معاملاتی منتظم! ولایت ثلثه‌نك هیچ بر نقطه‌سنده آسایش قالمامش، قان کوزدن کورنیور؛ جنایتك، شقاوتك انواعی اولوب طوریور؛ ینه ژاندارمه‌لر قره‌غوللرینك منطقه‌سی داخلنده‌کی کویلره علی‌الاصول منتظماً ودوراً اوغرا

دقلری زمان قوجه باشی دنیلان قریه مختارینك اقامتكاهنده ویا كوی قهوه‌خانه‌سنده دیوارده آصیلی اولان مهری ژاندار- مه‌نك هیچ بر وقوعات اولمدیغنه دائر اولان مطبوع ورقه‌لرینه باصیله‌جق! اما اوكاغد مهرلنیركن اشقیا طرفندن هنوز تلف ایدلمش بر وجود قضا مأمورین عدلیه وهیئت كشفیه‌سنك ورو- دینه انتظاراً میدانده یاتیور. ضرر یوق! شاید دها وقوعات خبر ویرلمدیسه ژاندارمه آنی اخبار ایدر، وظیفه‌سیدر. فقط ینه ژاندارمه‌جه وقوعات یوق! كویا بو وقوعات دكلشده بشقه بر شیمش!

مقدس وطن خون ناحق مظلوم ایله تلویث ایدلمش، فقط ژاندارمه‌نك قیود ومعاملاتی تلویث ایدلمیه‌جك، آوروپالیلر مكمل ژاندارمه تنسیقاتی یاپدق - دیه‌جكلر!

بو تنسیقات ایله برابر جهت عسكریه‌دنده محافظۀ آسایش ضمننده ولایات ثلثه بر طاقم مناطق عمومیه وخصوصیه‌یه تفریق وهر برینه آیریجه قوماندانلر تعیین اولندی: قوصوه، سلانیك، مناستر ولایتلرینك هر بری بر منطقۀ عمومیه وسیروز حوالیسی ایله حدود یونانیه آیری برر منطقه وهر بر قضا ونادراً ایكی قضا دائره‌سی بر منطقۀ خصوصیه اعتبار ایدلدی. روم ایلی

ولايات شاهانه‌سی مفتش عمومیسی عنوانیله‌ده حسین حلمی پاشا حضرتلری [*] تعیین بیورلدی. مناطق خصوصیه قوماندانلری تعقیب اشقیا نقطهٔ نظرندن مناطق عمومیه قوماندانلریله و سائر خصوصات عسکریه ایچون الك یقین بولندقلری فرقه قوماندا-نلقلریله وعسکرك اداره‌سیچون علی الاکثر مشیریت وکالتلریله مخابره ایدرلر .

تلغرافلر قارناوال قونفه‌تیلری کبی انسانك اوستنه دسته‌لرله چوللانیر . تعمیملر ، استیذانلر ، امرلر ظرفلر طولوسی کلیر کیدردی : فقط بونلرك کافه‌سی آقندی‌یه کورك چکیش ایدی !

اردونك قوماندانسنه مأمور اولان مشیر وکیلی سلانیکده اوطورر ؛ آیریجه ارکان حربیه‌سی و اداره هیئتی وار . ارکان حربیه و لوازم دائره‌لرینی شامل اولان اصل اردو مرکزی مناستره ده ؛ بورادہ‌ده بر مشیر وکیلی اوطورر . . . قارمه قاریشق بر ایش والسلام !

---

[*] کمال بك مرحومك شاکردی اولدیغنه حقیقةً کمالی شاهد اولان مشارالیه خارق العاده برذکا واقتداره مالك برادیب صاحبکمال، غوامض اداره‌یه واقف و صوك درجه‌لرده غیور و فعال وطلاقت و حلاوت افاده‌لرینه طویلمز منصف بر وزیر بی مثالدر .

هله شمدی اردو مرکزی سنهٔ حالیه حزیرانی اواخرنده کاملاً مناستردن سلانیکه نقل ایدیله‌رك بو قاریشقلق برطرف ایدلدکدن بشقه اوراق رسمیه‌جه بایحال بوزده التمشدن فضله زوائددن‌ده قورتولاندی . معاملاتك کسب ایده‌جکی سرعت وانتظامده جابا !

بوقاریده ذکر ایتدیکمز آوروپالی مأمورلردن ژاندارمه تنسیق مأمورلری اولان ضابطانك کویا وظیفه‌سی ژاندارمه تنسیقاتی اجرا و برموجب تنسیقات ایفای وظیفه ایدیلوب ایدلمدیکنی تحقیق ایچون علی الدوام دائرهٔ مأموریتلری داخلنده‌کی مواقعی دور و تفتیشه اعتنا ایتمك و حال بوکه ادارهٔ مصلحتله عموماً بیلدیرلامش بروظیفهٔ مهمه‌لری‌ده بودور وتفتیش اثناسنده مأمورین ملکیه وعسکریه وعدلیه طرفلرندن اهل قرایه — بتخصیص خرستیانلره — برظلم ایدیلوب ایدلمدیکنی تدقیق ایله بویله برشیئه کسب اطلاع ایدرلرسه باراپور کندی ژانسیویللرینه بیلدیرمکدر .

بونلر بو تنسیق ضابطلرینك وظیفهٔ رسمیهٔ ظاهریه‌لری اولوب وظیفهٔ حقیقیه‌لری بو دکل ایدی . بونلرك وظیفهٔ حقیقیه‌لرینی درمیان ایتمزدن اول براز ولایات ثلثه‌نك احوال

زائله‌سندن بحث ایده‌لم :

یالکز اسلام ، خرستیان وطنداشلرمزی بربرندن دکل اقربا وتعلقاتی بیله یکدیکرندن آییران ، آره‌لرینه نفاق قویان دولتك خائنانه‌سوز ادارهٔ مستبدهٔ سابقه‌سی یوزندن عقلی ایرنلرك پك چوغی چوقدن بقای دولتدن قطع امید ایتمش ، هرطرفده فریاد مظلومان آسمانه چیقمش اولدیغندن روملر ، بلغارلر ، صربلر ، اولاحلر دخی یونانستانك ، بلغارستانك ، صربستانك و رومانیانك مظاهرتلرینه استناداً مظالمدن تخلیص کریبان ایتمك غیرتنه دوشمش ؛ بونك ایچون او ممالکدن فوج فوج اختلال چته‌لری ، قومیته‌لری کلمش ؛ هر قوم کندی حسابنه سنجاق و قضا تشکیلاتی یاپمش ؛ کویلرده کوی چته‌لری ترتیب ایتمش ؛ کوی بکجیلرینی و چوبانلری اشقیا قلاغوزی تعیین ایلمش ؛ اهالی‌یی اعانه‌یه باغلامش ؛ آنلری هیچ بر ایشلری ایچون حکومته مراجعت ایتمامکه مجبور ایتمش ؛ مترهبولید خانه‌لرك حمایه‌سیله و پاپاسلرك و ناسقال دینیلان مکتب خواجه‌لرینك ارشاداتیله اهالی طوعاً و کرهاً چته و قومیته رؤساسنك اجراآتنه منقاد قلنمش ؛ ذاتاً ارتکاب ایله ، ارتشا ایله دوچار فقر وسفالت ایدلمش

اولان زواللی اهالی برقاندها صویلوب صوغانه چویرلمش، حکومت ایچنده درلو درلو حکومتلر اجرای حکومته باشلامش ؛ بو صورتله اهالی عین زمانده بر قاچ حکومتك تحت تأثیرنده شاشیرمش ، ازلمش قالمش ؛ هر برینه آیری آیری ویرکولر ویرمکدن محو اولمش ؛ حیاتیده هر لحظه‌ده تهلکه‌یه معروض بولنمش ؛ بو حال ایله زراعت ، تجارت هپ طورمش ؛ هرکس متحیرانه بر نتیجهٔ مجهوله‌یه منتظر قالمش ایدی !

اورته‌لغی بر ماکدونیا آوازه‌سیدر استیلا ایتمش : روملر بزم اوله‌جق دیر ، یونانستانه التحاق ایده‌جکدیر ، اولاحلری و بلغارلری روملاشدیرمغه چالیشیر ؛ بلغارلرك بر طاقم قومیته‌لری ماکدونیا بلغارلرك اوللی دیر. بعض فرقه‌لریده بلغارستانه الحاق ایدلمیدر دیر؛ بو مقاصد سیاسیه اختلافیله الك معروف بلغار قومیته‌سی رؤساسی یکدیکرینی تپه‌لر [*] .

[*] بلغار قومیته‌لری ایکی قسم ایدی : بری ویرخوویستلر و دیکری سانترالیستلردر .

ویرخوویستلرك آمال سیاسیه‌سی ماکدونیایی بلغارستانه الحاق ایتمك یعنی چیقماز بر یولی تعقیب ایلمك و حال بوکه سانترالیستلرك آمال

روملر ایله بلغارلر ، ینه روملر ایله اولاحلر بیننده‌
بر منافرت مذهبیه‌در کیدر . أولر یانار ، کویلر یانار ،
لفرض بیکارجه قویون سوریلری اتلاف ایدیلیر. آناسندن
هنوز طوغمش قوزیلرك یوزلرجه‌سی تلف ایدلمش، یوزلر

مشروعهٔ سیاسیه‌سی ایسه ماکدونیاده‌کی مظلوم وطنداشلرینی حر
کورمك ایدی .

بوجهتله ویرخوویستلرك رئیسلری اولان صارافوف وغاروانوف
ایله سانترالیست رؤسای بامندن اولان صندانسکی و پانیچه بیننده بو
آمال متخالفهٔ سیاسیه طولاییسیله حاصل اولان منافرت صوك درجه‌یه
کلدیکندن هر ایکی فرقه‌نك چته‌لری یکدیکرینك قاننه صوصامقده ،
بربرینی آرامقده ایدی . رؤسا دخی یکدیکرینك ازالهٔ وجودینه
چالشمقده ایدی .

بنابرین کچن سنه صارافوف ایله غاروانوف ویرخوویست
فرقه‌سی فدائیلرندن برقاچنی صندانسکی‌یی اتلافه مأمور ایتمش ایسه‌ده
بونلردن بریسی صندانسکینك النه دوشوب انتحار ایتمش و بونك
اوزرینه صندانسکی افندی دخی رفیقی پانیچه‌یی خصملری اولان و
ماکدونیایی یاکلش بر پولتیقه ایله بسبتون برباد ایتمکه چالیشان
صارافوف ایله غاروانوفی تپه‌لمك ایچون صوفیه‌یه کوندرمش ایدی .
موی‌الیه پانیچه افندی مرقوملرك هرایکیسنی‌ده کمال شجاعت و مهارتله
صوفیه‌ده بالاتلاف ینه ملك حوالیسنده صندانسکی افندی نزدینه
فراره موفق اولمشدر .

جه‌سی آنامز قالمش ، حزین حزین ملر ، آچلقـدن طوپراقلری یالایه یالایه اولوز کیدر . بر منظرهٔ فجیعه که جانلر طیانمز !

هرکون قتال ، هرکون جنایت ! یانلرنده عسکردن محافظ اولمدقجه کیمسه چیفتلکنه کیده‌مز ، کویلی قصبه‌یه کله‌مز ، حتی بعض کیمسه‌لر شهرلر ایچنده سوقاغه چیقه‌مز ؛ یوللرده وحتی قضا مرکزلرنده وپازار یرلرنده بیله علی‌ملأ‌الناس آدم اوریلور ، کیمسه قاتلی تعریف ایده‌مز ! بر کیدیش که دیمه کیتسون !

بو حاللرك هیچ‌سی بیلندیکی حالده ینه حکومت عاجز ، عدلیه عاجز ، ضابطه عاجز . هر ایش عسکره یوکلنیر : اور عبالی‌یه !

عسکرك اوستنده یوق ، باشنده سیوری بر کچه کلاه ! متصل اشقیا تعقیبنه مأمور . کیجه قوشـار ، کوندوز قوشار ، آیازده کیجه پوصولری بیار . . .

مصادمه کله‌سندن بول لقردی یوق . دوکیلان انسان قانننك‌ده حسابی یوق !

ژاندارمه‌لر منتظماً آیلقلرینی آلیرلر . عسکرك بر قاچ

آیلق کذشته‌سی طورر . اوچنجی اردونك نظامیه‌سی یتیشمز، ردیف طابورلری‌ده نظامیه‌یه تحویل ایدیلیر. قطعات عسکریه پارچه‌لانیر : شمندوفر خطاری بوینه و کویلره داغیدیلیر . حقیله نه تعلیم ، نه انضباط !

افراد یتشمز ، معینلی و معینسز ردیفلر متصل سلاح آلتنه آلنیر، آناطولیدن افراد جلب ایدیلیر؛ اولر قپانیر؛ طولر ، یتیملر آچ براقیلیر .

سنهٔ آتیه‌نك قرعه‌سی وقتندن اول کشیده ایدیلیر . عسکر هپ بوغازی طوقلغنه اشقیا آرار ، مصادمه یپار ، جان ویرر !

بر کویدن اوته‌کی کویه کیده‌جك اهالی‌یه وارنجه‌یه قدر مأمورینه، اصحاب اغنامه عسکردن محافظلر ترفیق اولنور.

میعادی قرق بش کون اولان چاریق بو طوروب دیکلنمه بیلمیان زوالی اولاد وطنه یتشمز : کیسه‌لرندن چاریق آلیرلر ..

اشقیایی بولك ، طوتك ، شویله یاپك ، بویله ایدك کبی جمله‌سی بر اینجیر چکردکی طولدیرمیان غیر قابل اجرا امرلردن الك عادی معاملاته وارنجه‌یه قدر اولان مخابرات

رسمیه یوزده طقسان هپ شیفره ویا آچیق تلغرافلرله یاپیلیر . بو حال اوچ بش یوز غروش بر معاش جزئی ایله تلغرافخانه‌لره اسیر اولان او زواللی پوسته و تلغراف مأمورلرینی‌ده بیزار ایدر .

قوماندانلر اویقوسز ، ضابطان اویقوسز ، عسکر بی‌حضور . امرا و ضابطانك آیاقلرنده چیزمه ، چاریق ؛ کیجه‌لی کوندوزلی بر قوشوشدر کیدر !

قادرو داخلنده آیریجه مرتب تعقیب آلایلری تشکیل ایدلدی : ارکان حربلر قوماندانلغنه ویرلدی . .

بونلر هپ وطنی تهلکه‌دن قورتارمق ایچون اختیار ایدیلان فداکارلقلر : فقط ممکنمی ؟ ژاندارمه تنسیق ضابطلری و دیکر مأمورین اجنبیه علی‌الدوام کیمسه‌نك محافظه‌سز کیده‌مدیکی یرلره ، کویلره یالکز باشلرینه کیدرلر ، آرتق بو حاللردن کندیلری‌ده جداً بیزار اولان کویلیلره طریق عصیان و شقاوتده ثبات و متانت ایتملرینی توصیه و حکومته قارشی نه کبی دسائسده بولنملری لازم کله‌جکنی تعلیم ایدرلر طوررلر !

بو حقیقتلرك هپسی بیلنیر ، فقط سویلنه‌مز . بو حاله

ایله عسکر نه یاپسون ، قوماندان نه یاپسون !

برکویده اشقیا ویا اسلحه بولندیغنی موثوقاً خبر آلیر- سکز، قطعیاً بیلیرسکز . بر مفرزه ایله کیدر کویی آبلوقه وتحری ایدرسکز . بوله‌مزسکز . کویلیلردن اك زیاده معین شقاوت اولانلری‌ده بیلیرسکز: آغزینه ایکی طوقات آتسه‌کز هپسی میدانه چیقه‌جق . فقط ممکنمی ؟ باشکزه بلایی صاتون آلمق ایسترسه‌کز یاپکز : (ایتدیکك ایلك اورکوتدیکك قوربنه‌یه دکمدی !) دستورالعملیله معامله کورورسکز . چونکه بر ژاندارمه نفری آلمه‌دن بر مفرزهٔ عسکریه تعقیب اشقیایه کیدرسه و یا برکوی تحری ایدرسه مسئول . ژاندارمه بولنه‌جق ، حمیتلی عسکرمزك بلا مظالم ایفای وظیفه ایتدیکنه شاهد اوله‌جق! اولمزسه برژاندارمه نفرینك سوزی عادتا برنظامیه ضابطنك افاده‌سنه مرجح! بونلر اصلاحات نامی آلتنده مملکته تخم فساد و نفاق اکمك دکل‌ده نه‌در ! . . .

مسئولیت حاضر ، لکه حاضر . ملازمدن میرلوایه قدر شقاوتله مظنون بر کویلی‌یه بر طوقات اورمق ، مصادمه‌ده اشقیا قاچیرمق یوزندن محکمه‌لره، دیوان حربلره

کیتمیان یوق .

بر وقعه اولور ، بر مصادمه اولور ویا حباً اشقیا طوتولور : عدلیه‌جه تحقیقات یاپیله‌جق ، افراده وارنجه‌یه قدر برده محکمه‌لره کیدیلوب کلنه‌جك .

هانکی قوماندان ، هانکی ضابط وطننه صادقانه بر فداکارلقله ایفای وظیفه ایدرسه تنسیق مأمورلری آنی مطلقا اهالی‌یه درلو درلو افترالر تصنیع ایتدیره‌رك الکه‌لیه‌جك ، عزل ایتدیرمکه چالیشه‌جق !

ایشته ولایات ثلثه‌ده بش سنه‌دن بری عادتا بر سفربر حالده بولنان ضابطان و افراد و همان عسکردن فرقی اولمیان ، هر تعقیبه ، هر مصادمه‌یه اشتراکه مجبور اولان ملکیه مأمورلری بویله نفاقلر آره‌سنده ؛ ایشته بویله آتشلر ایچنده بلا حضور وآرام چالشدقلری ؛ دولته بر مسئولیت کتیرمامك ، آوروپا مطبوعاتنه وسیلهٔ قیل و قال ویرمامك ایچون درلو درلو پولتیقه‌لری دوشونمکدن هر بری بر دیپلومات کسلدیکی و بویله بر مشکل زمانده ینه ایش کوردیکی حالده ینه بیك درلو اغراض طولاییسیله تدبیرسزلکله ، رخاوتله ، ارتکاب ایله اکثریسی حقسز اوله‌رق

لکه‌لمان ویا لسانه کان بیچارکانی ـ استانبولده وکلا قولتوغنه صیغینوبده قیریق قاملریله ولایات ثلثه‌یه اشکمبه‌دن قوماندا ایدن شهرت کاذبه اصحابی ـ بر طاقم اکابرمز ایشته او زواللیلری اوطوردقلری یرده مؤاخذه ایتمك و بونلرله استهزا ایلمك حیثیتسزلکندن هیچ صیقلمیورلردی !

« دکلدر شیر درزنجیره تهمت عجز اقدامی »
« فلکده بختاوتانسون بی نصیب ارباب همتدن »
(کمال)

ایشته بریاندن تنسیق مأمورلری بویله آتش عصیان و اختلالك توسعنه سعی ایدر ، بر یاندنده سیویل مأمورلر بونلری آللار پوللار آوروپایه یازار ، بونلر آوروپا مطبوعاتنه سرمایه اولور . سفیرلرینه یازارلر ، باب عالی تضییق ایدیلیر . سوقیات عسکریه بودجه‌یی بوزار ، امور مالیه مأمورین اجنبیه‌سی‌ده مداخلاتی آرتیرر . ایش، ایچندن چیقلمز بر حاله کلیر .

بو احوال اتمه‌یه برده ولایات ثلثه‌ده‌کی غلای اسعاری علاوه ایدیکزده حالی اویله دوشونکز : اکمکك اوقه‌سی بوحوالینك هر یرنده حالا یوز پاره‌یه! وقس علیهم البواقی!

بو کیدیشله محو اوله‌جقلرینی . آچ قاله‌جقلرینی قطعیاً آکلایان اهالی وباخصوص حمایه‌سزلکلری حسبیله بارکران استبداد آلتنده الك زیاده ازیلان عنصر اسلام — الله‌حقیچون — علناً آغلایورلردی.

زراعت ، تجارت محدود ! هرکس اوتوز سنه محارباتی کبی عادتا حرب ایله مشغول !

تکمیل اهالی تعبیه‌نی . فن اسلحه‌یی عملی اوله‌رق اوکرنمش ! پوصه‌و محللرینی ، امنیتلی کذرکاهلری ، متین موضعلری همان بیلمیان ، آکلامیان یوق .

آتیلان بر سلاحك سسندن ، او سلاحك ماوزرمی ، مانلیخرمی ، کالرمی ، غرامی ؛ ره‌وولورمی اولدیغنی آکلایه‌جق درجه‌لرده هرکسه مهارت کلمش !

وظیفه و مسئولیت الده بر لاستیك طوپ اولمش ، مأمورین ملکیه جهت عسکریه‌یه ، جهت عسکریه مأمورین ملکیه‌یه آتار طورر ؛ بر شاشقینلق ، بر حال که تعریفی ، تصویری محال ! بر کور دوکوشیدر کیدر !

ضابط ، عسکر ، مأمور ، اسلام و خرستیان هر نوع اهالی آرتق بو یشایشدن بیقدی اوصاندی . چونکه بو

یتشایش دکلدی . (لاراحة فی الدنیا ، هله فی الماکدونیا !)

کمال عجزمله بیکده برینی تصویره چالشدیغم بو حاللر فی ۲۲ حزیران سنه ۱۳۲٤ تاریخنه قدر بالفعل تمام آلتی آی قره‌فریه منطقه‌سی قوماندانلغنده‌کی مشاهداتمدر .

خلاصه : آرتق هرکس کوردی ، هرکس آکلادی‌که بونك صوکی پك وخیمدر ! !

زیرا بو اغتشاش طبیعی دکل سیاسی ایدی .

بتون روم ایلی قطعه‌سنی ، او مقدس وطنمزی محو ایتمکده اولان بو احوال اثیمه‌یه آرتق بر نهایت ویرمك ایچون تدابیر عسکریه دکل تدابیر مهمهٔ سیاسیه‌دن بشقه چاره اولمدیغنی بو حالی کورنلردن ، بیلنلردن آکلامدق کیمسه قالمدی . هر حالده سیاسی بر انقلاب عظیم اوله‌جقدی !

نهایت ایش غیرة اللهه طوقوندی : عثمانلی ترقی واتحاد جمعیت خیریه‌سنك همم عادلانه‌سیله اردوده اله آلندی : آرتق جسارتلر آرتدی . بوکشمکش احواله مدنیتپرورانه وعادلانه برصورت حکیمانه‌ده نهایت ویرلمك زماننك حلول ایتمش اولدیغی تحقق ایتدی .

ذاتاً حامیسزلکی حسبیله سیئهٔ استبداد یوزندن اوتوز ایکی ییلدر دولتده اك زیاده ظلم کورن عنصر اسلام اولدیغی حالده بو الویرمیورمش کبی برده او صره‌ده آوروپالیلر ولایات ثلثه‌یه بر خرستیان والیٔ عمومی تعیین ایتدیرمك تشبثنده بولندیلر!

رەوال ملاقاتی یاپلدی . ذاتاً اوته‌دنبری آوروپالیلر نزدنده دولت عثمانیه (خسته آدم) تشبیهیله معروف اولدیغندن بو زواللی خسته‌نك آرتق حلول اجل موعودیله وفاتنه انتظار ایدلمکسزین بو صورتله بوغازی صیقیله‌جق، زورله اولدیریله‌جکدی!

آرتق بیچاق کمیکه طیاندی: عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتی طرفندن ولایات ثلثه‌ده‌کی قونسلوسلره بو ایشدن و ملت عثمانیه‌یی بو درجه حقیر کورمکدن صرفنظر ایتملری ایچون دهشتلی بر نوطه ویریلوب عادتا تاریخ عالمده مشهور اولان سن بارتلمی کیجه‌سنك اخطاریله تدهیش وتهدید ایدلدیلر!

ایشته بو تشبث مردانه ژون ترك جمعیتنك او زمانه قدر یالکز اهمیت ویرلمیان وجود موهومنك موجودیت مهمهٔ سیاسیه‌سنی، باخصوص آوروپالیلره اولانجه وضوحیله

آ كلاتمش ، بوحال حكومت مستبدهٔ سابقه‌نك ده پك زياده نظر دقتنى جلب ايتمش ايدى !

ملت مسلحهٔ عثمانيه

عثمانلى اتحاد وترقى جمعيتى تبديل نام وقيافتله آناطولى ايچلرينه قدرده مأمورلر كوندروب تعميم اتحاده فداكارانه چالشمش ايسه‌ده آناطولى شو صوڭ زمانلرده روم ايلى قدر مصائبه معروض اولمديغندن يالكز ارضروم ولايتنك فعاليتى مستثنا اولمق اوزره اوراده ايش بر آز آغر كيتمكده وفقط جمعيت حقيقهٔ ملت مسلحهٔ عثمانيه دينلمكه شايان بتون روم‌ايلى مأمورين واهاليسى‌ايله قوت بولمقده اولديغندن بوقوته وبالخاصه جناب عادل حقيقى حضرتلرينك توفيقات صمدانيه‌سنه استناداً اتحاد جمعيتى عموم آوروپاليلره ايلك ميدانى ، ايشته شو بالاده سويله‌ديكمز مدهش اولتيماتوم ايله اوقومشدر !

« بز اول عالیهمم ارباب جهد واجتهادز کم »
« جهانگیرانه بردولت چیقاردق برعشیرتدن »
« بز اول نسل کریم دودهٔ عثمانیانزکم »
« مخمردر سراپا مایه‌مز خون حمیتدن »

(نامق کمال)

آوروپالیلرك والیٔ عمومی طلبی بواولتیمانوم اوزرینه کری قالدی . بومدهش قوهٔ اتحادیه‌یه ، بوشانلی ملت مسلحهٔ عثمانیه‌یه قارشی هیچ بری برآدیم ایلری کیده‌مدیلر . فقط بوجمعیتدن عثمانلیلرك حقوق مشروعهٔ حریتنك استحصالنه موفقیت درجه‌لرنده فعالیت ده امید ایتمدیلر .

مع مافیه حکومت اظهار آثار تلاشه باشلادی : اوصره‌ده یعنی سنهٔ حالیهٔ مالیه اوائلنده سلانیك مرکز قوماندانی بولنان یاوران شهریاریدن پیاده قائممقامی ناظم بك بلا مأذونیت درسعادته فرار ایتمش و بر مدت صکره ایکی بیك غروش ضم معاشله سلانیکه عودت ایلمش ایدی .

عین زمانده استانبولدن سلانیکه برطاقم خفیه مأمورلری دها کوندرلدی : تحقیقات خفیه‌یه باشلاندی .

فقط آرتق جمعیتك قورقوسی قالمامش ، ارکان مهمه‌سی ایجاب ایدن محلاره کیدوب کله‌رك توحید حرکاته سعی ایتمکده بولنمش ایدی .

جمعیتك قانون عدالتنده سفك دماً یوق . فقط قوجه بر ملتك حالی ، استقبالی مسعود ایتمك ایچون بونجه فداکارلقلرله چالیشان حمیتپروران جمعیتك آشبثات خدا پسندانه‌سنه مانع اولمق غیرت منفعتپرستانه‌سنده بولنانلرك دمی هدر ایدلمك ضروریدر. چونکه وجود قیمتدار ملتك قانغره‌ن اولمش بر عضوی دیمك اولان جاسوسلرك او وجودی قورتارمق ایچون فدا ایدلمسی مجبوریدر .

بنابرین ناظم — استانبولك طلبی اوزرینه — ایکنجی دفعه اوله‌رق درسعادته کتمکه مهیا بولندیغی کیجه برجسور فدائی طرفندن جرح ایدلدی . ناظم ایرتسی کونی مجروحاً درسعادته کیتدی .

ایشته بو صره‌لرده سلانیکدن ومناستردن ارکان وامرای عسکریه‌دن ومأمورین سائره‌دن برطاقم ذوات جمعیته منسوب اولمق شبهه‌سیله ویا یقینیله عجله درسعادته جلب ایدلدیکی کبی اوچنجی اردو مشیر وکیلی فریق اسعد پاشا بالعزل درسعادته

جلب واسکوبده‌کی برنجی فریق عثمان پاشاده استانبوله دعوت اولندی . اوچنجی اردو مشیریتنه مشیر ابراهیم پاشا بالتعیین سلانیکه اعزام ایدلدی .

بو هنگامده روم ایلی ولایات شاهانه‌سی مفتش عمومیلکی معیتنده مستخدم ارکان حربیه بیکباشیلرندن انور بك دخی انشته‌سی بولنان ناظمك عائله‌سنی درسعادته ایصال ایتمك بهانه‌سیله استانبوله ایستندی . مومی الیه بر کیجه آنسزین سلانیکدن غائب اولدی .

اشقیا تعقیبات و مصادماتنده بالفعل پك بیوك بر لیاقت و شجاعت ابراز ایتمش وحتی مجروح اولمش بولنان بو پك ذکرلی وغیور ارقداشمزك برسوء قصده اوغرامش ، دسیسه ایله یوق ایدلمش اولمسی احتمالیله هرکس مکدر اولدی .

چونکه ولایات ثلثه‌ده‌کی اولوملرك انواعی میاننده بویله نعشی بیله بولنه‌میان قربانلر نادراتدن دکلدی [*] . یالکز

[*] — حلول اجل موعود ایله وقوعبولان وفیات مستثنا اولق اوزره ولایات ثلثه‌ده ـ مشهوداتمه نظراً ـ اولوم اوچ درلو ایدی :

(١) نجیسی — مختلف عنصرلره منسوب چته‌لرك ، قومیته‌لرك یکدیکرینه ویا عسکره تصادفیله وقوعبولان مصادمه‌لرده ؛ یاخود منافرت مذهبیه طولاییسیله ویاخود ضابطان ومأموریندن تعقیب اشقیاده پك

میر انورك استانبوله چاغرلمش اولمقدن احترازاً فرار ایتمش اولمسی احتمالی دخی درخاطر ایدیلیوردی .

برهفته صکره جناب انورك حیاتده بولندیغنی هرکس استبشار ایتدی .

زیاده فعالیت وموفقیت کوستروبده قومیته وچته‌لر رؤساسی طرفندن قانونلرنجه اعدامه محکوم ایدلمك حسبیله بوصویه دوشورلمك ویا اله کچیریلنجه قوللری آرقه‌سنه صیم‌صیقی باغلانوب غدارانه ، وحشیانه برصورتده اتلاف ایدلمك طرزنده اولان وقیاتدرکه بونلرك جسدی میدانده قالیر ؛ معامله‌ٔ لازمهٔ یاپیلیر . تعبیرلریده اوکرنملی :

« بوصباح فلان محلده بر وقوعات اولمش : مثلا ؛ درت بلغار اورمشلر. اوچی برنده ، بری ووروق » دیدیلرمی ، بونلردناوچنك قورشونی یر یمز اولدیغی یره ییقیلیوروب قالبی دیکلندیرمش اولدیغنی ، برینك‌ده جزئی ویاکلی مجروح بولندیغنی آکلاملی !

(٢) نجیسی — حکومته ویا قوماندانلقلره اشقیایه دائر معلومات خفیه ویردیکی حس ایدیلان مخبرلرك ینه قومیته وچته رؤساسی طرفندن حکم اعدام ! صدوریله صورت اتلافیدرکه بونلرفجیع صورتده اولدیریلیر وه ایشته جاسوسلرك جزاسی بودرهکبی عبرةً للسائرین یاکوکسنه بریافته قونور ویاخود سرمقطوعنك دیشلری آره‌سنه برکاغد صیقیشدیریلوب نعشی میدانده براقیلیر وبو یافته‌لرك آلتنده قپودان دنیلان اشقیا رؤساسنك نامنی حاوی قوجه بررسمی ! مهرده بولنور !

(٣) نجیسی — مثلا : برکویده بکجیلك ویا صو باشیلق ایتمکده

او آره‌لق رسنه‌ده قول آغاسی نیـازی افندی اسمنده برحمیتمند مقدار کافی عسکر ومأمور واهالی‌ایله طاغه چیقدی: استرداد حریت ملت ایچون رسنه ملی آلاینی تشکیله باشلادی.

بعض مواقعده ردیف دپولری آچیلدی؛ اهالی‌یه سلاح توزیع اولندی؛ ملت سلاحلاندی؛ فدائی ضابطان قوماندا سیله طاغلره چیقدیلر؛ تکثیر جمعیته باشلادیلر.

٢٢ حزیران سنه ١٣٢٤ تاریخنده قره‌فریه قوماندانلغندن مستعفیاً سلانیکه کلمش وفرداسی کونی کسندیره منطقه‌سی قوماندانلغنه تعیین بیورلمش وواپور بکلمك اوزره تموزك ایکنجی کوننه قدر سلانیکده اوطورمش ایدم.

ایشته بو اثنـاده درسعادتجه ارکان جمعیتدن اولدقلری آکلاشیلان مناستر تعقیب آلایی قوماندانی ارکان حرب

اولوب اشقیانك کندیسندن امین اوله‌مدیغی برکمه‌نك نظرندن تشبثات و اجراآت شقاوتکارانه‌یی ستر ایتمك مشکلاتندن طولایی ازاله وجودینه لزوم ومجبوریت حاصل اولان بوکبی زواللیلرك کیفیت اعدامیدرکه بونلر کویلینك معلومات ومعاونتیله کونك ویا کیجه‌نك برنده غائب ایدیلیر. « فلان آدم غائب » دینلدیمی، آرامق بیهوده! نه نعشی بولنور، نه ایزی بولنور، نه‌ده تحقیقـات عدلیه برثمره ویرر. حریف کیدر والسلام!

قائمقامی صلاح الدین ومناستر منطقه‌سی قوماندانلغی رفاقتنده مستخدم ارکان حرب بیکباشیسی حسن طوسون بکلر دخی استانبوله کوندرلمك اوزره دسیسه ایله سلانیکه ایستندیلر. هیچ بو آرسلانلر فاقه باصارمی! درحال:

« حمیت مسلکنده ترك اولاد وعیال ایتدم »

دیه‌رك برکیجه مناستردن فداکارانه برصورتده صاووشدیلر.

وقتاکه بوطویلدی؛ باخصوص مدت مدیده ازمیر ردیف فرقه‌سی ارکان حربیه‌سنده بولنمش اولان پرزرینلی صلاح الدین بك قرداشمزك درجهٔ جدیت ومتانتنی بیلنلرجه آرتق ایشك درجهٔ جدیت واهمیتی واضحاً آکلاشلدی.

صلاح الدین وحسن طوسون بکارله رفقای کرامی پرلپه وحوالیسنده‌کی قرایی کشت وکذار ایله عموم وطنداشلرمزی ایقاظ ایتمك وظیفهٔ حمیتنی ایفایه واستبداد واقعك رفعیله ملت نجیبهٔ عثمانیه‌نك استرداد حق مشروع حریتی اوغورنده قانلرینك صوك داملاسنی ایثاره قدر ثبات ایله بهمه حال بوکا موفق اولمق ایچون چالیشه‌جقلرینه دائر اهالی‌یی مع الرضا تحلیفه وعناصر مختلفهٔ عثمانیه بیننده‌کی منافرت جاریه‌یی رفع ایله تأسیس اخوته باشلادیلر.

انور بك دخی کوکیلی ونیکوش حوالیسنده عین وجهله ابراز آثار حمیت وفداکاری ایدیوردی .

بوصره‌ده مترووبچه فرقه‌سی قوماندانی برنجی فریق شمسی پاشا رسنه قهرمانلرینك تشکیلی ایله ایشلك توسعنه میدان ویرلماسی ایچون طوغریدن طوغری‌یه مابیندن مأمور ایدلش وکندیسنه بوبابده صلاحیت کامله ویرلمشدر .

شمسی پاشا آوانتوریه برجهل مجسم اولوب پرزریندن چیقارکن ضابطاندن خروج علی‌السلطان طرزنده بعض اشقیا توره‌دیکی زمیننده برطاقم اراجیف اشاعه‌سیله‌اوحوالی اهالیسنی بونلر علیهنه آیاقلاندیرمق تشبثنده بولنمش ایدی .

شمسی پاشا بالنفس محافظه‌سنه مخصوص یکرمی‌قدر آرناوود یاننده اولدیغی‌حالده مناستره کلدیکی‌صره‌ده صلاح الدین وحسن طوسون بکلر دخی‌مناستردن غیبوبت ایتمش وپاشانك‌محافظلری درحال کمال مهارتله الده ایدلمش اولدقلرندن پاشا مناستر تلغرافخانه‌سنه کیدرك طوغریجه عتبهٔ شاهانه‌یه : « ارکان حربیه قائممقاملرندن بی دین صلاح الدین وبیکباشیلرندن‌حسن طوسون نام شخص‌ئیملرك فرار ایتمش اولدقلری معروضدر » تلغرافنی کشیده ایتمسنی متعاقب تلغرافخانه قپوسندن

چیقارکن اوقدر محافظ آره‌سنده ضابط اولمسی مأمول ! حمیتمند برفدائی طرفندن رەوولورله جرح وقتل اولنمش ؛ شایان دقتدرکه پاشانك محافظلری بالطبع ! بومتجاسره برمقابله‌ده بولنمق شویله طورسون کمال سهولتله صاووشوب کیدن بوغازینك شخصی بیله کویا طانیله‌مامش ؛ محافظلر طرفندن هوایه بر قاچ ال آتش ایدلمش ؛ پاشاده اون دقیقه ظرفنده اکمال انفاس ایلمشدر .

اون دقیقه اول ایکی قهرمانك فرارینی عرض ایدن شمسی پاشانك اون دقیقه صکره کیفیت قتل واتلافی عرض ایدلدی .

ایشته بووقایع مردانه آره‌سنده شاهد زیبای « حریت » فجر شمالی کبی آن بآن یکدیگرندن لطیف الوان فوق العاده ایله انظار اولوالابصاره عرض کاچهرهٔ ابتسام وملاحت ایتمکه باشلادی !

چونکه بوحاللر بیوك بر انقلاب مشکوك ومجهوله دال وفقط استرداد حریته دها زیاده براعت استهلال ایدی .

———o———

اختلال

عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتنك آوروپاده‌کی ارکانی ذاتاً ارمنی وطنداشلرمزك اوراده‌کی حریت طرفدارانی ایله توحید فکرو مقصد ایتمش وبو صورتله عناصر عثمانیه‌نك اسلام وارمنی عنصرلری وطنك سعادتی ، ملت عثمانیه‌نك سلامتی ایچون ال برلکیله چالشمغه باشلامش اولدقلری کبی انور بك تیکوش وحوالیسنده ، صلاح الدین وحسن طوسون بکلر آرناوودلغك جهات مختلفه‌سنده ، قول آغاسی نیازی وایوب افندیلر دخی رسنه واوخری طرفلرنده برياندن ملی آلایلر تشکیل ایتمکده ؛ برياندن ده روم ، بلغار وصرب وطنداشلرمزی ترك سلاح شقاوته دعوت وآنلری اتحاد ملیٔ عثمانی‌یه ادخاله فداکارانه حصر همت ایلمکده ایدیلر .

شمسی پاشانك بروجه بالا اشاعات جاهلانه‌سی اوزرینه اون بش یکرمی بیك کشی فیرزوویك جوارنده طوپلانمش وایشك نه‌دن عبارت اولدیغنی آکلامق اوزره سلاحلانمش ایدی.

قوصوه ژاندارمه آلایی قوماندانی میرآلای غالب بك بوتجمع ایدن دلاوران وطن نزدینه عزیمتله ضابطان واهالی

طرفندن وقوعبولان قیامده‌کی مقصد مقدسك پادشاه ایله ملت آره‌سنه کیروب وبیت المالی کندیلرینه مال ایدوب وطنی محوایدن وهرکون یوزلرجه اصحاب حمیتك، اولاد وطنك مزارینی حاضرلایان ظالملر آره‌دن قالدیریله‌رق ملتك ظلمدن تخلیصی، وطنك ودولتك محو وانقراضدن قورتارلمسی ایچون حریت ملتك استردادی ایله قانون اساسینك تطبیقی وملت مجلسنك تشکیل ایدلمسی اولدیغی یعنی ینه ذات شاهانه‌نك اداره‌سنده بر حکومت مشروطه تأسیسندن عبارت بولندیغی کوزلجه واطرافیله ایضاح وافهام ایتمش اولدیغندن و ذاتاً قوصوه اهالیسنك برقسمی بومقصد مشروعه واقف بولندیغندن آرناووداق علما ومشایخی تجمع ایدرك اون درت کون کیجه کوندوز اجرای مذاکره ایله سلامت دولتك حقیقةً مشورت یعنی مشروطیت اصولنك تطبیق واجراسیله ممکن اوله‌بیله‌جکنه قرار ویریلوب عثمانلیلغك بر رکن مهمی اولان وبالری پك متین ومردانه بولنان بونجیب آرناوود هیئت معظمه‌سی قرار واقعلرینی اجدادمزك شانلی قانلی محارباتی ایله معروف اولان قوصوه صحراسنده جنتمکان سلطان مراد اول حضرتلرینك مشهد مبارکلرنده «بسا» ایله تأیید ایتمشلر وبوبابده وبومقصدله

برطاقم موادی محتوی ترتیب ایدیلان بر مقاوله‌نامه‌یی نام جلیل الوهیته یمینلر ایدرك امضا ایلمشلردر .

اشبو مقاوله‌نامه‌ده ذات حضرت پادشاهی‌یی هردرلو تجاوز وتعرضدن وقایه ایله برابر سلامت وسعادت عمومیه‌یی کافل اولان قانون اساسینك موقع تطبیق واجرایه وضعی ومجلس مبعوثانك کشادی خصوصلرینه فداکارانه چالیشان اصحاب حمیته مالاً ، جاناً التحاق اولندیغی ؛ هرهانکی بر شخص ویاقوم ملتك حریتی وملکك سعادتی خصوصنده اتفاق عمومی‌یی اخلال وسکته‌دار ایده‌جك ذره قدر برحرکتده بولنه‌جق اولورسه عموماً وبالاتفاق بوکیلرك محو ایدیله‌جکی وملك وملتك سلامتی ضمننده قوانین ونظامات موجودهٔ دولتله استقبالاً ملت مجلسی طرفندن وضع وقبول ایدیله‌جك قوانین ونظاماته تماماً رعایت واطاعت اولنه‌جغی ذکر وتصریح ایدلمشدر .

بونك اوزرینه قربانلر کسیلوب بوتشبث مشروعك توفیقات صمدانیه‌یه مظهریتی بویله بیکلرجه خالص قلبلر طرفندن درگاه الوهیتدن تضرع واستدعا قلنمشدر .

ایشته بوصورتله قوصوه ، مناسترحوالیسنده یوز بیکلرجه

خلق آیاقلاندی . یا اولوم ! یاحریت ! ندالری عیوقه چیقدی!
آرتق ایش کوندن کونه دکل ساعتدن ساعته بیویوردی !
اك اول مناسترده ، دیوارلره ادارهٔ مستبده علیهنده
آتیده‌کی بیاننامه‌لر تعلیق وعلنی نمایشلر اجرا اولنمغه باشلادی :

« ۲۳ حزیران سنه ۳۲٤ تاریخنده مناسترده اسواقه »
« تعلیق ایدیلان بیاننامه »

« عثمانلی ترقی واتحاد هیئت اجتماعیه‌سی طرفندن »
« حکومت حاضرهٔ غیر مشروعه‌نك مناستر والیسنه »
« ویریلان مخطره صورتیدر »

« حکومت حاضره‌کز غیر مشروعدر . چونکه قوانین »
« دولت انك مشروطیتنی تأمین ایتمش ایکن طرز اداره »
« تحویل ایدلمکه چالیشیله‌رق حکومت مطلقه عالمنده اداره »
« اولنمقده وبو اوغورده بر چوق معصومینك دملری اراقه »
« ایدلمکده‌در . »
« بوکون محکمهٔ انسانیت حقنی طلب ایدن ملتی قوانین »
« موجودهٔ حکومت ایله تصدیق وتأیید وشکل اداره‌یی اوتوز »

« سنه‌دنبری تغییره چالیشان حکومتی تکذیب واتهام ایلر . »

« عثمانلی ترقی واتحـاد جمعیتنك وجود مقدس ونازنینی »
« حکومت حاضره گزجه آرتق تعین ایلدی . پك اعلا »
« آکلادیکزکه بو هیئت مقدسه‌نك شخص اعتبـاریله هیچ »
« برفرد حقنده هیچ برسوء نیتی یوقدر . حقوق مشروعه »
« وصریحهٔ امتی استرداددن بشقه برمقصده چالیشمز. عزم و »
« قصدی عصرحاضرك شدتله استلزام ایلدیکی ١٢٩٤ ادارهٔ »
« مدنیه‌سنك تأمین وتطبیقندن، سفهانك آمال غیرمشروعه‌لرینه »
« آرتق برحد تعیینندن بشقه برشی دکلدر . »

« قانون طبیعت هرفرده مدافعهٔ حیات حقنی اعطا ایلمش »
« وبو اوغورده استعمال جبر وشـدتده کندیسنه مأذونیت »
« ویرمشدر. بولایتغیر برقانوندر: قوهٔ بازوایله تغییرایدیله‌مز. »
« تعرضات جنایتکارانه ومدافعات مشروعهٔ محقانه‌یی استلزام »
« ایلر. کرك حکومتك وکرك منسوبینی اولان بعض ادانینك »
« مستیٔ شهوت واقبال ایله عثمانلی ترقی واتحاد هیئتی علیهنده »
« اوزاتمغه باشلادقلری خطوهٔ تعرضلری بوکونکی حدودنده »
« توقیف ایلملیدرلر. آرتق غلافندن چکلمش اولان سیف »
« عدالت وجلادت ملته کندیسنی چارپانلرك سوء عاقبتلری »
« مسئولیتی آنجق کندیلرینه عائد قاله‌جقدر . »

« کروه سفها وجهلا بیلملیدرلرکه عثمانلی حکومتی بر ملت »
« وبرده تمثال ملت اولان پادشـاهدن عبارتدر . بوایکیسنك »
« آره‌سنده دنیلره ، شهوت اسیرلرینه ، رذیلره ، اقبـال »
« سرخوشلرینه برموقع مخصوص یوقدر. بوکبی ادانی آرتق »
« ساحهٔ حیـات امتدن چکلملی ؛ منحوس ومشـئوم اولان »
« موجودیتلرینه بر نهایت ویرملیدرلر. امت پادشاهی، پادشاه‌ده »
« امتی ایله بلا واسطه کوریشوب سویشه‌جك ، یکدیکرینك »
« آغوش حرمت ومحبتنه آتیله‌جقدر . بوایکیسنك حرمکاه »
« اتحاد ووصالنده اغیار بدسیرته محل وموقع یوقدر . »

« عثمانلی ترقی واتحاد جمعیتی کندی علیهنده سـلانیکه »
« کوندرلمش وبرقاچ کون مقدم اوتوز سـنه‌در دار الفسقه‌یه »
« تحویل ایلمش اولدقلری آستانهٔ وطنه التجا ایتمش اولان »
« او ایکی شخص لئیمك بردها بوطرفلره عودت ایتمامرلرنی »
« بالخاصـه کندیلرینك منفعتنه اوله‌رق توصیه ومناسـبتر ، »
« سلانیك ، اسـکوب موقعلرینه صوقلمغه چالیشان فاسقینه »
« رجعت ایلملرنی امر ایدر . »

« اشبو جمعیت مقدسه اجانبدن خاینلر ، معاشـلر ، »
« رشـوتلر قبول ایدن وسـاحهٔ سراب اقبـالده کندیلرینه »

« برموقع خیالی تدارکنه یلتنان لئیم الطبع سفهانك وامثالنك »
« اوصلو اوطورملرینی خالصانه اخطار ایله حق مشروع و »
« صریحنی مدافعه واستحصاله قیام وعزم ایلمش اولان »
« امت مقدسه ومحترمه‌نك حفظ وصیانت حق اوغورنده »
« ظلمهٔ متعرضین ایله آنیاً وقوعی متحقق کورینان مصارعه »
« ومصادمه‌سندن طبیعی الحصول اولان قانلی وفجیع منظره‌لرك »
« مسئولیت مادیه ومعنویه‌سنك کاملاً ظلمه ومستبدینه راجع »
« اولدیغنی بیان ایلر . »

« محکمهٔ انسانیت ومدنیت قابل تمییز اولمیان حکمنی اعطا »
« وعموم سامعین ایله متهملره تبلیغ وتفهیم ایلدی . بودقیقه‌دن »
« صوکره اشبو قطعی المفاد حکم عدلینك تطبیقی ایجاب ایتدی! »

« ای ملت وکیلنك وکیلی! سن که مناستر ولایتنده حق »
« وکالتی ایفایه، خلفا ووکلانك صفات غیر مفارقتدن اولدیغی »
« وجهله هرذی حقك حقنی کندیسنه اعطایه مأمور وبونکله »
« مکلفسك: معیت مأمورینك ایچنده‌کی ظالمه واراذلك تجاوز و »
« تعرضلرینه برحدچك. عمومکزك احوالنه، سنی وکیل ایدنی »
« وکیل نصب ایلیان بوملت نکهباندر. نقاب ریا ایله تستر ایلمش »
« اولان ادانینك لوح قلوبنده منقوش اولان جمل جنائیه‌یی »
« بوملت اوقومقدن عاجز دکلدر. بوملتك پاره‌سنی ییوب »

« استقامتسزلك كوسترنلرك عاقبت احوالى البته يمان اولسه »
« كركدر . بوحقيقتى اونلرك منفعتنه اولەرق اونلره تفهيم »
« ايت . بيليرسك كه سكا ملت يوزلرجه ، بيكلرجه ليرالرى »
« آنجق بونك ايچون ويريور . البته بونك برحسابى واردر: »
« آلديغك پاره ايله كورديكك خدمت مقايسه ايديلەجك »
« وصوريلەجقدر . وظيفهٔ انسانيتك سكا امر ايلديكى طريق »
« اوزرنده يورو . معيتكده بولنان مأمورلركدن عقد پيوند »
« فساد ايلينلرى بز پك اعلا طانيرز . بونلره اخطارات »
« خيرخواهانه‌مزى لطفاً تبليغ ايله . مدافعهٔ مشروعه‌مزك »
« انتاج ايدەجكى قانلى نتيجەلره محل قالمامق ايچون حقسز »
« تعرضلرينه نهايت ويرلسون . »

« بزقان دوكمك هوسنده دكلز . زيرا دوكيلان قانلر »
« كافيدر. فقط (كل مضر يقتل) دستورينك خريطهٔ اجراآتمزك »
« بركنارنده نيرحقيقت ايله يازلمش اولديغى كورمكده يز . »
« عالم انسانيته مضر وبرسم قاتل اولان بهايمك ساحهٔ حياتده »
« ايقاع مضرت ايلملرينه آرتق ميدان ويرلميه‌جكدر. جنايتلر، »
« رذالتلر ، ظلملر نهايت بولسون . قانون انسانيت حكمران »
« اولسون . »

« ای ملتك مناستر وكیلی ! مافوقكه عرض ایتمك اوزره »
« سكا اعلام ایلرزكه بر ملتك قانونی هر یرده سیان وهر موقعده »
« حكمفرمادر. بناءً علیه حكومت حاضرهٔ مستبده وظالمه كز »
« طرفندن طلب حق ایلدیكیچون مظنون اولەرق ایستەنیلمش »
« اولان ذواتك لاجل الاستجواب استانبوله جلبنده هیچ »
« برلزوم قانونی یوقدر. قانون ومحاكم امت هر موقعده واردر. »
« مظنون طانیدقلریكزك منسوب اولدقلری مواقع محاكمنه »
« تودیع ایدلملری ایجاب ایدركن استانبوله جلب ایدلملری »
« اومنفور انكیزیسیون خاطره‌لرینی اویاندیره‌جغندن »
« شدتله رد ایدیله‌جكدر . بواصوله نهایت ویریكز. حكومت »
« ظالمه كزجه مهم طانیدیغكز ذواتی منسوب اولدقلری »
« محاكمه تودیع ایدیكز . »

« یلدیز ، طاش قیشله ، باب ضبطیه كبي انكیزیسیون »
« مؤسساتنه معصوم كوندرمك ایستەمیورز . بوكا نهایت »
« ویریكز . عكس تقدیرده مسئولیت سزه عائد در . »

« بزمعروضاتمزی قولاً دكل فعلاً ده نظر حكومته عرض »
« ایده‌جكز . مقصدك سوز ایله دكل فعلاً اله كیره‌جكنی »
« چوقدن آكلادق . »

« حکم قانون هر یرده واردر وکمال احترام ایله قبول »
« ایدیلیر. فقط جور واستبداد آرتق اولانجه حدت وشدتیله »
« جولانه باشلامش اولان قانلری صوك داملاسنه قدر »
« صرف ایچون احراره برعزم ومتانت بخش ایدییور . »
« (الحق یعلو ولا یعلی علیه) . »
« بوکون انظار فاسقین مناستر ولایتی احراری اوزرینه »
« معطوفدر . عثمانلی ترقی جمعیتی‌ده اشبو مخطره‌سنی بوولایت »
« والیسنه تقدیمه لزوم کورمشدر . »
(والله الموفق لارب غیره)

اوکونلرده سلانیکده الکتریقلی تراموایده تصادف ایتدیکم آشنالغمز اولان اجنبی برژاندرمه تنسیق ضابطی مناسترده سوقاقلره یافته‌لر یاپشدیرلدیغی حوادثنی بکا صاتیور و برعمومی مقاتله‌یی و بوجهتله مداخلات شدیدهٔ اجنبیه‌یی انتاج ایده‌جکی ظننده بولندیغی بواختلالدن صوك درجه‌ده کیفلنه‌رك نشئه‌سندن آغزی قولاقلرینه وار یوردی !

بواختلالك تسکیننه کویا مدار اولمق اوزره استبدال طولاییسیله نقیصه عارض اولان ولایات ثلثه‌ده‌کی قوهٔ عسکریه‌نك تزییدی وسیله‌سیله ومجلس وکلا قراریله ردیف آیدین فرقه‌سیله

یوزغاد لواسنك وقرەمان آلاینك سریعاً سلاح آلتنه آلنەرق مرکزلرندن ازمیره ایندیریلوب اورادن طوغریجه سلانیکه وسلانیکدن دە مناطق عسکریه‌یه سوقی خصوصنه ۲۶ حزیران ۱۳۲٤ تاریخنده شرفصادر اولان ارادهٔ سنیه موجبنجه تام وقت حصادده ایشنی کوچنی ترك ایدرك اشبو نام یکرمی سکز طابور طوپلانه طورسون ینه عین تاریخده طوغریدن طوغری‌یه سلانیکده بولنان اوچنجی طوپجی فرقه‌سی قوماندانی یاوران شهریاریدن برنجی فریق شکری وینه یاوران شهریاریدن پیاده برنجی فریقی رحمی پاشالر نامنه باتلغراف مابین همایوندن تبلیغ ایدیلان برارادهٔ سنیه‌ده عموم امرا وضابطان حقلرنده اولان اعتماد شاهانه‌نك سلانیك ، اسکوب ومناستردە عموم ضابطانه مشار الیهما طرفلرندن تبشیری امر ایدلمش وکیفیت سلانیکده‌کی قطعات عسکریه امرا وضابطانه بالتبلیغ عمومی الیهم طرفلرندن عتبهٔ شاهانه‌یه اصولاً ! تشکری متضمن تلغرافنامه‌لر کشیده اولنمش ورحمی پاشا راحتسزلق بیانیله مناستره ، اسکوبه کیده‌میه‌جکنه دائر طبیب راپوری آلوب شکری پاشا مراکز مذکوره‌یه‌ده کیدرك بو وظیفه‌یی ایفا ایتدیککندن طولایی رتبهٔ مشیری ایله تلطیف ایدلمشدر !

آرتق مناستر واسکوب آلوب ویریور ، سلانیکده‌ده هر کسك تسکین هیجان ایده‌میه‌جك بر راده‌یه کلدیکی کوریلیوردی .

آوروپالیلر بو اختلالك ماکدونیا اهالئ خرستیانیه‌سی ویامأمورین اجنبیه علیهنه توجیه اولنه‌جغی کبی درلو درلو ظن وتخمینلرده بولنیور ؛ بتون قابینه‌لرك انظار دقتی بو اختلالك نتیجه‌سنه انتظار ایدییور ؛ مطبوعات اجنبیه هپ بوندن درلو درلو بحث ایدیور ؛ فقط همان هیچ کیمسه ماهیت مسئله‌یی لایقیله کسدیره‌میوردی .

اولجه بو ترقی واتحاد جمعیت محترمه‌سنك اسرارینه دائر معلومات ویرمك اوزره مناستردن درسعادته کیدوب ضم معاشله ، نشانله تلطیف اولندقدن صکره سلانیکه کوندرلمش اولان بر آلای مفتیسی حزیرانك یکرمی یدنجی کونی سلانیکدن مع عائله ینه استانبوله کیتمك اوزره سلانیکده مسافر بولندیغی قولومبو اوتلنك اوکنده عربه‌یه بینرکن فدائی بر ضابط طرفندن رەوولورله جرح ایدلمشدر .

بو وقعه اثناسنده اوتلك قارشیسنده بولنان قره غول‌خانه‌دن کیمسه چیقمامش وضابط مومی الیه وظیفه‌سنی ایفا ایتدکدن

صکره بالطبع نکهبان آرقداشلرینك دلالت ومعاونتیله بلا تلاش وقولایجه صاووشمش ومومی الیهك حین تحقیقده شخصنی بیله تعریف ایدن بولنمامشدر .

اولجه درسعادته جلب بیورلمش اولدیغنی یوقاریده ذکر ایدیلان برنجی فریق عثمان پاشا حضرتلرینك عهدهٔ اهلیتلرینه رتبهٔ سامیهٔ مشیری بالتوجیه کندیلری مناستر وحوالیسی فوق‌العاده قوماندانلغنه تعیین بیورلمش اولدقلرندن حزیرانك یکرمی یدنجی کیجه‌سی معیتلری ارکان حربیه‌سی ویاورانیله برابر سلانیکه مواصلت وقولومبو اوتلنده اختیار مسافرت بیوردیلر .

مشارالیه حضرتلری حزیرانك اوتوزنجی کونی برچوق عساکر محافظه‌نك تحت محافظه‌سنده اوله‌رق سالماً استاسیونه بالایصال مناستره متوجهاً ترنه ارکاب ومراسم تشییعیه اجرا ایدلدی .

آرتق سلانیکه استانبولدن هیچ خفیه آیاغی باصدیرلمیور ؛ جمعیت محترمه‌نك مأمورین لازمه‌سی کلانی کیدنی تدقیق ایدوب طوریور؛ جابجا خفیه‌لك سلك دنائتنده بولنانلر سلامت ملت اوغرینه تپه‌لنیور ایدی .

فقط بونلر اراقهٔ دمدن معدود دكلدر ؛ عمليات جراحيه‌در: قانغره‌ن عضولر ازاله ايديليور ؛ وجـود مظلوم ملت خطر هلاكدن قورتاريليوردى . بوعمليات ايله آقيديلان بوايرينلر، بوجراحتلر صحيفهٔ تاريخ مليمزى اصلا لكه‌دار ايده‌من .

بوجهتله بوحواليدن عسكر اولسون ، سيويل اولسون ، استانبوله آدم چاغرلمه‌نك ، درسعادتدن بوطرفلره مأمورين مخصوصه كوندرلمه‌نك موداسى كچمش اولديغندن جابجا وقوعه كلن فرارلره برنهايت ويرلـك وضابطان توحيش ايدلمـامك ايچون استانبوله كيمسه‌نك جلب ودعوت ايدلمـامسى موافق حكمت اوله‌جغى سـلانيكده‌كى مقـامات عاليه طرفندن عتبهٔ شـاهانه‌يه عرض ايله تصـويب كيفيت بيورلمش واوكونلرده برموجب امر درسعادته كتمكده اولان اوچنجى اردو اركان حربيه ولوازم دائره‌لرى رئيسلرى سابق ميرلوا حسن وهاشم پاشـالر دده آغاجندن كرى چويرلمش وفرار ايدن ضابطانك عفو شـاهانه‌يه مظهريتله لزوم عودتلرينـك عمومه تبليغى بيلديرلمشدر .

بوامر مناسـترده عموم امرا وضـابطان مواجهه‌سـنده

اوقونورکن جهتی مجهـول بر قورشـونله مناسـتر منطقه‌سی قوماندانی عثمان هدایت پاشا براثر سهو اوله‌رق جرح ایدلمشدر.

حزیرانك اوتوزنجی کونی احـوال واقعـه ملت نجیبهٔ عثمانیه‌نك حقوق مشروعهٔ حریتـلرینك استردادی مقصـد خیریسنه مسـتند اولمسنه مبنی روم ایلیده بولنان عموم اجانب ایله خرستیان تبعهٔ عثمانیه وطنداشـلرمزك مال وجانلری هر درلو تعرضدن مصون اولدیغی ومقصد مشروعك استحصالی اوغرنده مجبوریت قطعیه حاصـل اولمدقجه قان دوکولمیه‌جکی جهتله ذره قدر تلاش وتحاشی ایدلمامسی اتحاد وترقی جمعیت محترمه‌سی طرفندن روم ایلیده‌کی عموم قونسـلوسلره اخبارو تبلیغ ایدلدی .

تموزك برنجی صالی کونی صباحی ایدی که عموم ضابطانك وهله غیور وحمیتلی بیکباشیلرینك حقیقةً شایان تحسین وامتثال برفعالیتلریله قرق سکز سـاعت ظرفنده سـلاح آلتنه آلنمش وبرموجب امر موجودی سکز یوز اولمق لازم کلـکده بولنمش اولان نازللی ردیف طابوری برنجی اوله‌رق سکز یوز یکرمی بش نفر بهـادر ایله سـلانیکه کاوب واپوردن چیقاریله‌رق اوکلرنده موسیقه اولدیغی حالده دائرهٔ مشـیری آرقه‌سـنده‌کی میدانه بالایصال اجتماع نظامنی آلدی .

مشیر پاشا حضرتلری عسکرك پیشگاهنه چیقه‌رق سرعت تجمع ومواصلتلرندن طولایی سلام شاهانه ایله تلطیف بیورلدقلرینی تبشیر واك اول گلمش اوللرندن طولایی مکافاةً کندیلرینی سلانیکده آلیقویه‌جقلرینی بیان بیوردیلر .

عسکر برمعتاد موسیقه‌نك سلام ترنمیله دعای پادشاهی‌یی ادا ایله چادرلره یرلشدیرلمکه باشلاندی .

اوصره‌ده اون یدنجی نشانجی طابوری قوماندانی بولنان ارکان حربیه بیکباشیلرندن ومقتدر ارقداشلرمزدن بهیج بکك اوطه‌سنده بولنیوردم . نازللی طابوری بیکباشیسی وطابور کاتبی ودیگر بعض ضابطانی گلدیلر .

بهیج بك بولنه‌مدیغندن مومی الیهمه مذکور نشانجی طابوری قول آغاسی حمیتمندان اخوانمزدن محمد نوری افندی طرفندن اکرام ایدلدی. ضابطان براز استراحت وطابورلری آمرندن اوامر لازمه‌یی اخذ وتلقی ایله ینه عسکرك باشنه عودته مسارعت ایتدیلر .

مومی الیه نازللی بیکباشیسی خالد افندی مقدما مکاتب عسکریه ده معلملك ایتمش اصحاب اقتداردن خلوق برذات اولوب سلانیکده بولنان طلبه‌سندن ملازم، یوزباشی رتبه‌سنده

برچوق ضابطان کاوب خواجه‌لرینك دست معالیپیوستنی اوپدیلر . نه علوی منظره !

آدمجغز بو اولاد معنویه‌سنی کوروب اونلرك احترامات صمیمیه‌سنه مظهر اولدقجه نازلیده براقوب کلمش أولدیغی اولاد وعیالنی اونوتدی . غربتده دکل کویا عائله‌سی ایچنده ایدی .

بودکرلی بیکباشی بومراسملر ، بو ملاقاتلر آره‌سنده آیاغی توزیله باپه‌جغی ایلك وظیفه‌یی اونوتمدی . اولادی کبی طوپلایوب کتیردیکی ، نره‌یه ونیچون کیتدکاری عائله‌لرنجه مجهول اولان عموم طابوری ضابطان وافرادینك اقربا وتعلقاتلرینك مراقدن تخلیصی ایچون درحال شو رسمی تلغرافی ویردی :

نازللی قضاسی قائممقاملغنه

طابورمزك بوکون سالماً سلانیکه مواصلت ایتدیکنك عمومه تبشیر واعلانی متمنادر .

فی ۱ تموز سنه ۱۳۲٤

کیفیتی عموم ضابطانه ونوبتجی ضابطی واسطه‌سیله علی‌الاصول افراده‌ده تبلیغ ایتدی ،

بالطبع نازللی قائمقامی‌ده بوتلغرافی آلدیغی دقیقه‌ده نفس قصبه‌ده دلاللر واسطه‌سیله کیفیتی اعلان وکویلرده‌ده ژاندارمه‌لر واسطه‌سیله سریعاً اخبار ایده‌جك ، هرکس مستریح اوله‌جق ایدی .

کوردکمی بیکباشی‌یی ، کوردکمی وجدانلی ووظیفه شناس عسکری .

ایشته بوذات ملتك اکمکنی باد هوا یمیور . حلال اولسون؛ آزدر بیله .

شونی‌ده بیلملیدرکه : کرچه (بیك ایشجی ، برباشجی) دینیر اما برطابورده ایش یالکز بیکباشی ایله‌ده بیتمز . هیئت ضابطان کاملاً غیرتده ، حمیتده ، خلاصه هر مزیتده آمرینه بکزه‌ملی ؛ اوکا معین اولملیدر . ایشته بوطابورك مکتبلی ، آلایلی کافهٔ ضابطانی بویله غیور ووظیفه پرور ایدی .

الله جمله‌سنی فیضیاب ایتسین ؛ الله دولتمزده امثالنی تکثیر ایلسین .

آلایلی دیوب کچیویرمیه‌لم . آلایلیدن آلایلی‌یه فرق وار:

ایچلرنده نه دکرلی ، نه غیرتلی ، نه کار کذار ارقداشلرمز واردر . کرچه الجاأت زمان البته دولتی بعدما آلایلی ضابط یتشدیرمکدن مستغنی قیله‌جق ؛ ترقیٔ معارف سایه‌سنده عموم ضابطان بوندن بویله مکتبدن یتیشه‌جك ؛ اردویه حالك ، استقبالك اقتضا ایتدیردیکی درایت واقتدارده ضابط یتشدیرملك مجبوریتی حتی بوکونکی آلایلی ارقداشلرمز طرفندن‌ده انکار اولنه‌میه‌جقدر .

فقط الیوم اردومزده بولنان بویله مقتدر وایشه یارار آلایلی ضابطاندن یعنی بویله تجربه دیده عملی ارقداشلرمزدن‌ده ایجبه وقت استفاده ایدیلیر وایدلملیدر .

مکتبلی ضابطان ارقداشلرمزده مکتبلی اولدقلرینه یالکز دیپلومه‌لری ، کنیه‌لری شاهد اوله‌جق درکه‌ده بولنماملیدرلر .

ال برلکیله چالیشلملی . مکتبلی ، آلایلی فرق ایدلماملی . اخوت عسکریه تجسم ایتدیرلملی . اتحاد واتفاقك اك زیاده هیئت جلیلهٔ عسکریه بیننده وجودی الزم اولدیغنی افراده وارنجه‌یه قدر کوزلجه آکلادلملیدر .

ینه صدده رجوع ایده‌لم : برآره‌لق اورته‌لق تنهالندی . نشانجی طابوری قول آغاسی محمد نوری افندی برادرمز ،

اوجمیتلی عسکر موما الیه بیکباشی خالد افندینک یاننه صوقولدی: بر ایکی چفت سوز ایله طابورلرینک سبب وصورت ورودینی آکلاتیویردی . اودقیقه‌ده یالکز سکز یوز یکرمی بش نفر سلاح انداز موجودی بولنان قوجه نازللی طابوری اتحاد وترقی جمعیت محترمه‌سنک مالی اولدی .

او ایش بیتدی ؛ یکیسنه باقه‌لم !

بو نازللی بیکباشیسی خالد افندی ارقداشمز ایله طابوری حقنده بالمناسبه برقاچ سوز دها سویلمدن کچه‌میه‌جکم :

موما الیه تخمینمه کوره اللی یاشلرندن آشاغی بر چاغده اولمیه‌جق .

انصاف اولنسون : بو آدمجغز مثلا اون یاشنده عسکری رشدیه‌سنه کیردی . آندن اولکی تحصیلات ابتدائیه‌سنی صایمیه‌لم . رشدیه‌ده ، اعدادیه‌ده ، حربیه‌ده اوقودی ؛ اوقوتدی ؛ طلبه‌سندن ملازملر ، یوز باشیلر یتیشدی ؛ ارکان حرب اولان طلبه‌سندن بلکه قائممقاملرده یتیشدی ؛ هله کندیسی ضابط ایکن آغوش مادرده ممه امکده بولنانلردن میرلوالرمز ، فریقلرمزده واریا ! خالد افندی ارقداشمز مکتبلرده ، طابورلرده ، مختلف مأموریتلرده خدمت ایتدی ؛

بیلمیورم اما بلکه حربده ده بولندی ؛ یاش اللی‌یی بولدی ؛ عائله تکثر ایتدی ؛ احتمال که طورون صاحبی بیله اولدی ؛ ایشته کلدی ، ایشته کیدیور !

قرق سنه بودولت ، بو ملت اوغرنده چالیشه چابالایه نه‌اولمش ؟ . . . اوله ، اوله ، اوله . . . بر بیکباشی اولمش . رتبه‌سنك حیثیتی اعتباریله دوشونه‌لم : کندی یازدیغی یازی‌یی مرکبی قورودقدن صکره کندیسی بیله اوقومقدن عاجز اولدیغی حالده باب عالینك اك مهم بر دائره‌سی خلفالغنه محضا قورو برشرف اوله‌رق خاطر ایچون قایریلان یکرمی یاشلرنده اجهل بر چوجغه بلا خدمت و لالیاقت بر قاچ آیلق دوامی ثمره‌سی ! اوله‌رق ینه خاطر ایچون یکدن توجیه ایدیلان رتبهٔ ثالثه‌دن برپارمق فرقلی بر رتبه !

اولکیسی تام قرق ییل عمر ، وجود تلف ایلیه‌رك ودولتك اردوسنه ، معارفنه تام اوتوز سنه خدمت ایدرك بورتبه‌یی قازانیور . ایکنجیسی براتك اوجه ایله خاطر ایچون آلیور ! صکره‌ده اقرانه ، امثالنه چالیم صاتمق ایچون کندیسنه بویله باد هوادن ربع اکسیکنه ویریلان رتبه ایله اوتانمدن کندینی بویله دکرلی بر بیکباشی ایله ، بلکه بوندن ده مقتدری ایله برطوتمق

وحتی بررتبه دها آلوب اوکا تقدم ایتمك ایسـتیور ! هیـچ بو اولورمی ؟

اما بوشیق بك اسلافدن رتبه‌سی ، ثروتی بیوك بر آدمك اولاد ویا احفادندن ایمش ! نه یاپه‌لم ! ایسترسه مزیتّه ده بیوك بر آدمك نجل نجیبی اولسون . کندی آدم اوللی !

بر آدم کندی سعییله ، کندی اقتداریله تمیزوتحیز ایدوب ده برملتده بالاستحقاق پارلاق برمقام احراز ، تاریخ عالمده نامنی ابقـا ایدنجـه اونك قیامته قدر کافهٔ اولاد واحفادینك بلا استحقاق رؤس امتده طاشینمسنی ، بیت المالك اتکار طولوسی پاره‌سنك اونلره بغیرحق ویرلسنی هانکی شریعت توصیه ایتمش ، هانکی ملتك قانونی تکفل ایلمشدر !! دنیاده بویله شی یوق ! نه ایجاد اولنمش ، نه اولنه‌جق ! ! بوانجق مستبد حکومتلرده ، هرنه صـورتله اولورسـه اولسـون التماسـك ، حقسزلغك حکمفرما اولدیغی یرلرده وار . هیـچ بو اولورمی ؟

اولاد واحفاد پدر وجد معروفنـك بحق وارث کافهٔ مزایاسی اولدیغنی اثبات ایتملیدر که ملت اوکاده لایق اولدیغی حرمتی ایتسین . یوقسـه هیـچ بروقت یالکز اجدادك کتابهٔ

سنك مزاری تهی دست ومحروم وجدان اولان اولاد واحفاده شهادتنامه اوله‌مز ! بالعکس نام پاك اجداد اوكبيلره ذل اولور . نه فائده كه بوقبيل جهله وخذله بوحكمت وحقيقتی‌ده فرق ایتمکدن بالطبع عاجزدرلر !

ینه بیکباشی بی الله آله‌لم : مخصصاتی نقطهٔ نظرندن دوشونه‌لم . زواللی نه آلیور ؟... تعییناتیله برابر بحساب وسطی (۱۳۰۰) غروش آیلق ؛ خیر آیلق‌ده دكل ، معاش !

آیلقله معاشك نه فرقی وار دینیلیرسه شویله ایضاح ایده - بیلیرم كه آیلق هر هانكی بر مأموره ، هر هانكی برایشجی یه خدمت ایتدیكی اداره طرفندن تخصیص ایدیلوب هر آیك ختامنده كندیسنه منتظماً ویریلان بر حق خدمت ، بر مبلغ معیندر . معاش ایسه شمدی یه قدر بزده اولدیغی كبی انجق تأمین معیشت ایچون علی العموم مأمورین طرفندن آیلقلره محسوباً التماس ایله ، منت ایله ، غوغا ایله ، كورواتی ایله وقتلی وقتسز وغیر معین مقدارلرده پاره مأمورلرندن قوپاریله بیلن وسنه‌ده برقاچ دفعه رسماً ویریلان برپاره‌در ! بویله قوپاریله‌میانی یاالی نهایه كاغد اوزرنده قالیر ؛ یاخود بعض زواللیلره صورت ، سند مخصوص فلان دینلان اوحكمسز كاغدلری‌ده آلمق نصیب اولمز .

حقنی بویله جبارلقله آله‌میان زواللیلرده معاشلرینی یا اوپاره مأمورلرینك مرتکبلرینه ویاخود صرافلره قیردیرر !

معاش ایله معیشت کلمه‌لرینك اساسی بر اولدیغیچون مأمورینك بوکونه قدر دولتدن ایشته بویله‌لکله آلدیغی پاره‌یه معاش تسمیه‌سی پك مناسبت آلیر . انشاالله دولتجه بوندن صوکره هردرلو اصلاحات عادلانه یاپیلیرده بالعموم اهلیتلی وناموسلی مستخدمین دولته لایق و مستحق اولدقلری آیلقلر منتظماً ویریلیر .

ایشته بیکباشی افندینك من حیث المجموع معاش اوله‌رق آله بیلدیکی پاره ماهیه (۱۳۰۰) غروشدر . بونی ولو منتظما آلسون . بو پاره‌یی باب عالیده ، مالیه‌ده ، شوراده بوراده ملکیه اعدادیه‌لرندن بر جهالت شهادتنامه‌سی ! آله‌میان اون یدی ، اون سکز یاشلرنده‌کی چوجقلرده آلیور : بونلر دها رتبه‌لر ، نشانلر .. نه‌لر آلیور !!! هیچ بو اولورمی ؟

بوطابور ایله بوندن صوکره کله‌جك اوردیف طابورلری ، اودلاورلر تام محصول زماننده ترلاسنی ، باغنی ، ایشنی ، کوجنی ترك ایدرك نیچون کلیورلر ، نره‌یه کیده‌جکلر ؟ ایشته

بویله (هیچ بواولورمی ؟) دیه فدای جان کوزه آلوب ترك اولاد وعیال ایله تأمین سلامت مات اوغرنده طاغلره چیقان سلاح ارقداشلرینه، وطن قرداشلرینه — اللرینه اوملت نجیبه‌نك آلننك تریله تدارك واعطا ایدلمش اولان — ماوزر سلاحلریله مقابله ایتمك ایچون کیده‌جکلر ! هیچ بو اولورمی ؟ البته اولمز ونته‌کم‌ده اولمدی !!

بو طابوردن ماعدا سلانیکه سکز طابور دها کلوب بونلردن آیدین ، ازمیر ، تیره ، قره‌جه‌صو، مغنیسا ، اوده‌مش وقصبه طابورلری که جمعاً یدیسی هپ بوبله‌جه افراده وارنجه‌یه قدر اجرای تلقینات ایله اله آلندقدن صوکره مناستره سوق ایدلدی .

وودینه‌ده استقبال

بوطابورلرك خصوصی ترنلرله کله‌جکلری زمانلر استخبار اولنمقده بولندیغندن سلانیك — مناستر شمندوفر خطی اوزرنده بولنان وودینه‌ده مأمورین ملکیه وعسکریه ایله علما واشراف محلیه‌دن مرکب بر جمعیت محترمه طرفندن طابورلر برر برر استقبال ایدیله‌رك ضابطان وافرادینه — ذاتاً اونلرجه

معلوم اولان ـ درس مشروع بردها ویرلمش یعنی کندیلرینك ـ رفع مظالمه ، وطنی تهلکه‌دن قورتارمغه چالیشان ـ وطن قرداشلری اوزرینه کیدوب اونلره سلاح آتمق ، اونلری طاغیتمق ایچون کوندرلدکاری غلیان خون حمیتله و برلسان مؤثرله جمله‌سنه آکلاتیله‌رق کافه‌سندن بومقدس وطنداشلرینه قورشون آتمق شویله طورسون ، بوفکر واملِ مشروعه کندیلری‌ده خدمت وایجاب ایدرسه اونلره التحاقه مسارعت ایده‌جکلرینه دائر تأمینات قویه آلنمش ، عموم عسکر وحاضرون طرفندن استرداد حریت ملته موفقیت ایچون کمال خلوص ایله یکدل ویکزبان اوله‌رق درکاه قاضی‌الحاجاته رفع آوازهٔ نیاز واستمداد ایدلمش وایشته بوطابورلر وودینه‌دن برر برر هپ بویله‌جه سلاملانوب چکیرلمشدر !

مرکز استبدادك یاره‌لی قپلان کبی کوکره‌دیکی برصره‌ده بویله برآشبث مردانه ، بویله برعزم عالیجنابانه قولایمی ؟! بوایش اعلان حریتدن صوکره (غره‌و) یابمغه بکزه‌مز !

نه‌عالی آشبث ! نه حزین منظره ! نه لطیف خاطره ! نه‌اشرف ساعتلر !

بیکلرجه لسانلردن براخلاص تام ایله (آمان یارب !)

ندالری او آنده هدف اجابته واصل اولیور . الله ، الله !!

کمال صفوت وخلوص ایله کیم (الله) دیرده محروم قالیر !
اتم نیت خالصه ایله کیم ایسترده اول جناب واهب الآمال
حضرتلری ویرمز !

طلبك یولنی بیلملی : بویله زمانی بوللی ! ایسته‌یه‌جك
قلب ، (الله) دیه‌جك یوز ، دیلیه‌جك دیل ، آمان دیه‌جك
آغز اوللی !... احسان بیورماسی شانندن دکلدر !

بنلکدن کچملی ، اغراض شخصیه‌دن تجرد ایتملی ،
نورحقه مستغرق اوللی ، حقدن غیری استنادگاه قالمامل ،
غشی اوللی ، وجده کلملی ، اویله ایستملی ! . . . امین اول که
توفیق صمدانیسنی ، نصرت الٓهیه‌سنی رفیق ورهبر بیورماسی
شان الوهیتندن دکلدر .

بوندن صوکره اویله ایسته‌یه‌لم . اصل بوندن صوکره آمان
دییه‌لم . هوسات خود سرانه‌دن کچه‌لم . (عدالت) ی رهبر
حرکات اتخاذ ایده‌لم . ترقیمزی ، اصلاح سیئاتمزی اللهدن
بویله مساعیٔ خالصانه ایله تضرع ایلیه‌لم که جناب حق جمله‌مزی
موفق بالخیر بیورسون . یوقسه وجود ریا آلودی کسوهٔ
حمیته بورونديره‌رك (بز بیلیرز ، بز یاپارز . . .) قفاسنده

کیدیلیرسه ، احکام دینیه وآداب ملیه‌مز ترك ایله منطقسز کوره‌نکاره تبعیت ایدیلیرسه ، حمیتفروشانه ناطقه پردازلقلرله صورت حقدن کورونوب خلقه ظلم وجفایه وشونی بونی بالا - سترقاب حقسز اخذ ناره‌تصدی اولنورسه دنیاده‌ده ، عقباده‌ده عاقبتمز پك وخیم اولور ! . . .

بیکباشی طاهر بك ودوقتور ناظم بك

نام پاکی کبی صورتیده ، سیرتیده طاهر وغایت خلوق ومتدین برذات اولان محیئ ثانئ جمعیت ، قهرمان حریت ، مجاهدعالیهمت « ۱ » نومرولی « بیکباشی طاهر بك » ایشته شو صره‌لرده ازمیرده بولنوب علی‌الدوام مجلوب معالیسی اولان حریتپروران صحاب حمیتك حسیات نامیه‌لرینی برتأثیر مسیحی ایله احیا ایلمکده اولدیغندن آیدین ولایتی پك اویانیق بولنیوردی . بونك توسیع وتعمیمی وظیفه‌سیده دوقتور ناظم بکه ترتب ایتمش ایدی .

اساساً وقتیله حریت ملت اوغرینه آوروپایه فرار ایتمش اولان احرار امتدن حمیتمند شهیر مـوما الیه دوقتور ناظم بك ، بوغیور وحمیتلی فدائی شوصوك سنه‌لرده وطنده‌کی

وظیفه‌سنی بالذات ایفا ایتمك ایچون اتحاد وترقی جمعیت محترمه‌سنك معاونتیله و نیجه مشکلاتله سلانیکه عودت و اوراده‌کی وظیفه‌سنی گیزلی گیزلی ایفا ایتدکدن صوکره خواجه یعقوب افندی نام مستعاریله آیدین ولایتنه کچه‌رك وایجابنه گوره درلو قیافتلره گیره‌رك خواجه‌لق، بققالق، قومیسیونجیلق وحتی افکار اهالی‌یی اویاندرمغه الك ایی برزمین و وسیله اولمق اوزره فالجیلق کبی درلو درلو صنعتلره سلوك ایدرك او حوالی‌یه کمال جسارت و مهارتله خیلی تخم فیض صاچمش، بویله فداکارانقلرله ذهنلری آچمش، فکرلری نورلاندیرمش اولدیغندن بودفعه قیام واقع حماستکارانه اوزرینه روم ایلی‌یه آیدین جهتنده‌کی طابورلرك مأمور ایدلمسی جمعیت محترمه‌جه پك ممنونیتله تلقی اولنمش وذاتاً بویله برزمان مسعدت نشانه منتظر اولان بوطابورلرك جمع وجلبی فال خیر عد ایدلمشدر.

جمعیتك ارکان عظامندن اولان دوقتور ناظم بکك آیدین حوالیسنی اویاندرمسی ذاتاً تهی دکلدی. چونکه دولتك ادارهٔ سابقه زماننده کافهٔ اجراآتی، کافهٔ مأمورینك افعال واحوالی، بالجمله شعبات دولتك دستورالحرکاتی اتحاد وترقی جمعیتنك نظر

تدقیقندن قاچامقده اولدیغندن مثلا یمنده مأمورین مستبده‌مزك ریال آغاجلرینی هـدف تعرض اتخاذ ایتملرندن بیزار اوله‌رق او قطعهٔ متیمنه‌ده‌کی ، اوهندستان کبی ــ توصیف (کمالانه) ایله ــ کیمیا باغچه‌سی اطـلاقنه شـایان اولان اوسـاحهٔ مبارکه‌ده‌کی پاك نسب مسـلمان قرداشـلرمز مظالم واقعه‌دن رفع آوازهٔ شکایت ایله سلاح حمیه صـارلدقلری زمان بغیر حق او مذبحهٔ معروفه‌یه اول باول هانکی ردیف فرقه‌لرینك سوق ایدلمکده اولدیغی بیلندیکی کبی روم ایلیده دخی ینـه نتیجهٔ اسـتبداد اوله‌رق بر وقوعات ظهور ایدنجـه اورایه‌ده آیدین وجـواری ردیف فرقه‌لرینك جمع وسـوقی خصـوصنك تمامله حکمنده اولدیغی معلوم ایدی .

بناءً علیه آیدین فرقه‌سـنك عندالحاجـه روم ایلی‌یه کچر کچمز اوراده‌کی قوهٔ اتحادیه‌یه التحاق ایتمسی ایچون بونك بویله اولجـه حاضرلانمسی پك الزم ومصیب بررأی وتدبیرایدی‌که ایشته ــ الله راضی اولسون ــ بووظیفهٔ فداکارانه‌یی‌ده بالخاصه دوقتور ناظم بك کمال مهارتله ایفا ایلمش ایدی .

بو صره ده اوچنجی اردونك روم ایلیـده کی ردیف طابورلرندن برطاقملری‌ده همان سـلاح آلتنه آلنوب برآره‌لق

بعضیسی ترخیص ایدلمش وبرقاچ کون صوکره ینه جمع وجلبلری
امر ایدلدیکی حالده کرك ضابطان وکرکسه افراد مطاوعت
ایتمامش اولدقلری کبی رسنه قهرمانلرینك تکیلنه سوق ایدلك
ایستنیلان آیدین ویکی پازار طابورلری دخی قهرمان وطنداـ
شلرینك اوزرینه کیتمکدن آچیقدن آچیغه امتناع ایتمش
بولندقلرندن استانبولده کی ادارهٔ مستبده بسبتون بوصله‌یی
شاشیرمش وآناطولیدن سوق ایدیلن بوردیف طابورلرینك
روم ایلیده‌کی اتحاد عثمانی‌یی تقویه ایتمکدن بشقه برایشه
یارامیه‌جغی آکلاشیلوب آرتق سوقیاتك آرقه‌سی کسیلمشدر .
چوق اصابت ! قولای لقردی دکل . برنازللی طابوری
مرکزندن سلانیکه قدر تام التمش بیك غروش مصارف نقلیه
ایله کلیور . آرتق او طابورك ناحق یره وپك بیهوده اوله‌رق
سلاح آلتنده طوردیغی مدتجه اختیار ایدیله‌جك مصرفی وملتك
بویله تام وقت حصادده طوپلانمسی یوزندن حصوله کله‌جك
وکرك اهالی‌یه ، کرکسه طولاییسیله خزینهٔ جلیله‌یه طوقونه‌جق
اولان زیانلری دوشونك !

آرتق اوتوز ایکی سنه‌لدر استبداد ایله یانمش محو اولمش
اولان ملت بخشایش الهی اولان حریت مغصوبه‌لرینی بهمه

حال استرداد ایتمك ایچون اردو ایله برلکده اتحاد شروعك تمامیٔ حصولی کورمش وبوصورتله قلعهٔ استبداد ا زرنده مهم ومدهش برهشلر [*] آچمش، هجومی حاضرلامش اولدیغندن اسکوب، مناستر، سلانیك و سیروزده اعلان حریت و مشروطیت و احراز ملته تبشیر سعادت و سلامت ایچون هیچ برمانعه قالمامش ایدی.

بو مراکز مهمه‌ده توحید حرکات ایدیلیور وهر ایش قالصوسز اجرا اولنیوردی.

ممالك عثمانیه‌ده بلاد جسیمه ومهمه بیننده تلفون خطلری تأسیس وتمدیدی ایچون قاچ سنه‌دن بری شرائط نافعه ایله بعض اجنبی شرکتلر محافل دولته ووسائط کونا کونه مراجعت ایتدکاری حالده « تلفون » کلمه‌سنك آغزه آلنمغه جسارت ایدیله‌مامسی مجرد احوال ممالكده بلا واسطه مخابرهٔ شفاهیه ایله برآنده قیام عمومی‌یه خادم اوله بیلمسی ملاحظه‌سنه مبنی اولدیغی شبهه‌سز اولمسنه رغماً طاغلردن کمی آشیران ملت نجیبهٔ

---

[*] بر موقع مستحکمه هجومدن اول قلعه‌نك دیوارلری ویا بر استحکامك سیپرلری اوزرنده طوپ آتشیله و اصولی وجهله آچیلان جسیم رخنه‌لره (برهش) دینیلیر.

عثمانیه‌نك بوكونكی اولاد واحفادنده‌ده او خون همت وحمیتك تمامیله باقی اولدیغنه شاهد عادل اولان همم خدا پسندانه ایله تلفوناسزده توحید اجراآت ایدلدی .

آرتق مراكز مبحوثه‌نك كافه‌سنده درلو تمایشلر یاپلمقده ایدی .

سلانیكده دخی تموز اوائلنده سوقاقلره مناسترده اولدیغی كبی یافته‌لر یاپیشدیرلمغه، تمایشلر یاپلمغه وایچی ایچنه صیغه‌میان حمیتكاران طرفندن علناً نطقلر ویرلمكه باشلانمش ایدی .

بو یافته‌لری ییرتمغه جسارت ایدن پولیسلره بر ره‌وولوه‌ر قورشوندن متحصل نشانهٔ صداقت ! اهدا ایدیلوب شمسی پاشا فرقه‌سنه اعزام اولنیوردی !

بوهنكامده درسعادتده صدر اعظم فرید پاشا طرفندن عتبهٔ علیایه احوال جاریه مناسبتیله تقدیم ایدلمش اولان بر لایحه‌ده قانون اساسینك تطبیق احكامی لزومی برصورت مستدله‌ده بیلدیرلمش اولدیغی كبی مقامك اهمیتی حسبیله كیفیتك طرف مشیخت‌پناهیدن دخی عرض ایدلمسی برمجلس وكلاده صدر مشارالیه طرفندن شیخ الاسلام جمال‌الدین افندی‌یه برلسان مؤثرله توصیه ایدلمش ایسه‌ده قبول ایتدیریله‌مامش اولدیغی مسموع اولمشدر .

بو کشمکش احوال مناسبتیله بوبابده نه کبی تدابیره توسل ایدلمسی فکرنده بولندیغی حقنده بالواسطه واقع اولان سؤال عالی‌یه جواباً سرعسکر رضا پاشا طرفندن‌ده قانون اساسینك تمامیله تطبیق احکامی لزوم قطعیسی صراحت درجه‌سنده بر ایما ایله عرض ایدلمشدر .

بونك ارزوینه بلکه تسکین هیجان عمومی‌یه مدار اولور ملاحظه‌سیله تموزك طقوزنجی چهارشنبه کونی صدر اعظم فرید پاشانك عزلیله سعید پاشا مسند صدارته کتیرلمش و سرعسکر رضا پاشا انفصال ایتدیریله‌رك سرعسکرلك عنوانینك دخی هر دولتده جاری بولندیغی و بزده‌ده اوللری اولدیغی وجهله حربیه نظارتنه تحویلیله مقام مذکوره ارکان حربیهٔ عمومیه دائره‌سی رئیس وکیلی مشیر عمر رشدی پاشا و ارکان حربیهٔ عمومیه ریاستنه‌ده ارکان حربیه‌دن مشیر شاکر پاشا تعیین ایدلمش ایسه‌ده اساساً بوکبی اجراآت طلب مشروع ملتك اسعافی دیمك اولمدیغندن کیمسه طرفندن اهمیت ویرلمامش و بهمه‌حال استرداد حقوق مشروعهٔ حریت فکرنده ثابتقدم قالنمشدر [من ثبت نبت] .

آرتق غلیان افکار ازرته‌لنی صارصیور ، ایش آناطولی‌یه‌ده

سرایت ایدیور؛ آوروپالی متحیرانه نتیجهٔ حاله باقیور؛ توفیقات صمدانیه ایسه بقایای معجزه‌دن اوله‌رق هر آن مظلوم و بیگناه اولان ملته رهبر اولیوردی .

اعلان حریت

نهایت حسیات ملت قپالی بر محلده دوچار تضییق اولان بخار کبی تزیید شدتله ١٠ تموز ١٣٢٤ پنجشنبه کونی [٢٤ جمادالآخره ١٣٢٦] (مناستر) ده بردنبره بر وولقان کبی پاطلادی !

برحالده‌که : دنیایی صارصان صدای مهیبی ایله برابر آسمان عالمی تنویر ایدن ضیای شعشعه‌داری اك اول آن واحدده تا استانبوله عکس ایتدی !

شویله‌که : ١٠ تموز پنجشنبه کونی مناسترده رسماً اعلان حریت ایدلمسی جمعیت اتحادیه‌جه مصمم اولدیغندن شهر مذکور هیئت مرکزیه‌سی طرفندن مناسترده بولنان فوق‌العاده قوماندان مشیر عثمان پاشانك اوراده ابقاسی پای حال تجویز ایدیله‌مدیکی جهتله کندیلری رسنه‌یه نقل ایدلمك اوزره $\frac{٩}{١٠}$ تموز پنجشنبه کیجه‌سی مشار الیهك اقامتکاهنه منتهی تلغراف

تللری قیریلهرق مابین همایون ایله اولان مواصلهءی قطع ایدلمش وقوناق آبلوقه آلتنه آلنمش اولدیغی حالده کندیلرینی رسنه‌یه ایصاله مأمور اولهرق جمعیت طرفندن مناستره جلب ایدلمش اولان رسنه و اوخری قهرمانلری قول اغاسی نیازی و ایوب صبری بکارله مومیالیهلری اوگیجه مناستره کاوب پاشا اوبقودن اویاندیرلمش وجمعیت محترمه طرفندن کندیلرینه خطاباً یازلمش اولان کوزل برمکتوب ذات دولتلرینه تودیع ایدلمشدر .

اشبو مکتوب صورتیله مشار الیهك جمعیت طرفندن صورت مسافرتلری حقنده‌کی تفصیلات آتیه مطلع نورحریت اولان (مناستر) شهرنده قبل الانقلاب یالکز اعضای جمعیته مخصوص اوله‌رق مستنسخ ایله طبع وتوزیع ایدیلوب الیوم عموم آفاق حریتمزی تنویر ایلمکده اولان (نیر حقیقت) جریدهٔ معتبره‌سندن اقتباس ایدلمشدر :

*
* *

« مشیر پاشا حضرتلرینك جمعیت اتحادیه طرفندن صورت مسافرتلری »

« مشیر دولتلو عثمان پاشا حضرتلرینك ذات نجیبانه‌لرندن »

« برضرر ملحوظ اولمسه بیله شو آره‌لق مناستره بولنملری»
« عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتنجه تجویز ایدیله‌مامش اولدیغندن قیمت »
« عسکریه‌لری مسلم انام اولان مشارالیه حضرتلرینك بروقعهٔ »
« مؤلمه‌یه میدان ویرلمکسزین مناستردن قالدیرلملری قرار کیر »
« اولمشدی . خواص جمعیتدن بشقه کیمسه‌نك معلومی اولمیان »
« بوقرارك موقع تطبیق واجرایه وضعی ایچون قول آغاسی ایوب »
« افندینك قوماندا اسنده بولنان بیك ایکی یوز موجودلی اوخری »
« ملی طابوری ایله قول آغاسی نیازی افندینك قوماندا ایلدیکی »
« بیك موجودلی رسنه ملی طابوری مناستره دعوت ایدلمش »
« واستقباللرینه ده اللی کشیلك برمفرزهٔ عسکریه کوندرلمش »
« ایدی . »

« جمعیتك بوبابده اتخاذ ایلدیکی قرار مصیب ایله صورتی »
« زیرده محرر مکتوبی حاوی ظرف مختوم اوله‌رق مفرزهٔ »
« استقبالیه‌یه قوماندا ایدن ضابط افندی‌یه تودیع قلنمش واشبو »
« ظرفك آنجق ایوب ونیازی افندیلره ملاقی اولندیغی وقت »
« بالمواجهه کشادی امر اولنمش ایدی . جمعیتك اعطا ایلدیکی »
« اوامر حرفیاً وساعتی ساعتنه اجرا قلنمش ووقت مرهوننده »
« مشیر پاشا حضرتلرینك اقامتکاهی آبلوقه آلتنه آلنه‌رق »

« وتلغراف تلی قیرله‌رق بلا مانع قوناغنـه دخـول ایدیلوب »
« یتاق اوطه‌لری قپوسی دق ادلمش ومشـار الیه حضرتلری »
« طیشاری‌یه چیقوب کیفیت ومقصدی تماماً آکلایه‌رق مسافرت »
« مشیرانه‌لری حقنده‌کی رجایی قبول ونام ساعت یدیده آرزوی »
« ساميلريله احضار ایدیلان برحیوانه راکب اوله‌رق وياورلری »
« ارکان حربیه بیکباشیسی رفعتلو امین بك رفاقت آصفانه‌لرنده »
« اولدقلری حالده حرکت اتمشدر . مشـار الیه حضرتلرینه »
« عائد اوراق کاملاً مصادره اولنمشدر. مشیر پاشا حضرتلرینك »
« کافهٔ اسباب استراحتلری مکمل صورتده احضار ایدلمشدر . »
« مشار الیه حضرتلرینك حالاً نره‌ده اولدیغی حقنده معلومات »
« موثوقه آلنه‌مامشـدر ! رسنه ملی طـابوری مشـیر پاشـا »
« حضرتلرینی آلدقدنصـکره خانزر اوکی مسیره‌سنده آرامساز »
« اولمش وکمال احتفال ایله مراسم مخصوصه‌یه اشـتراك ایدرك »
« اقشام دخی قشـلهٔ همایونده مسافر ایدلمش وبلدیه‌جه ترتیب »
« اونان اطعمهٔ نفیسه ایله اکرام اولنمشلردر . »

« بسم الله الرحمن الرحيم »

« مشیر دولتلو عثمان پاشا حضرتلرینـه »

« السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته . هدانا الله وایاکم »

« بوامت مرحـومه‌نك نان ونعمتلری وصرف ایلدیکی »

« امکاری ایله وجوده کلمش اولان قدرت عسکریه کزك »
« وفطرةً متحلی بولندیغکز شجاعت وشهامتك ملت کندی »
« علیهنده دکل بالکه دشمنه قارشی سوق ایدیله جکی اوردولرك »
« سوق واداره سنده ووطنه قصد ایلیه جك اعدانك قهر و »
« تدمیرنده مصروف اولمسنی آرزو ایلمکده اولمسنه وحکومت »
« حاضرهٔ مستبده نك ینه سلطان حاضرك اداره سنده اولمق »
« اوزره برحکومت مشروطه وعادله یه تحویلندن یعنی ملت حق »
« صریحنی استرداد ایلدکدن صکره قوای عسکریه سنك تنسیق و »
« اصلاحنی سرعسکرلك مقامنه اصعاد ایده جکی سزك کبی »
« حمیتلی وجودلردن انتظار ایتمکده بولنمسنه مبنی وجود »
« قیمتداریکزك اضاعه سنه ملت قطعیاً راضی اولمزسه ده نه چاره که »
« جریان احوال ذات آصفانه لریکزك شو موضع ومأموریتده »
« بولنمامسنی ایجاب ایتدیرمکده اولمغله جمعیت مقدسه من برمدت »
« موقته ایچون کندیسنه عزیز برمسافر اولمکزی استرحامه »
« اجتسار ایلمش وبالطبع بونی نفس نازکتریکزه برذل »
« عد بیورمیه جغکزدن امید وار بولنمشدر . »

« موقع ومحل اقامت دولتلری شان آصفانه لریکزه لایق »
« برصورتده احضار وهردرلو اسباب استراحت دولتلری »

« استکمال قلنمش اولمغله لطفاً وعنايةً قصبه کنارنده انتظار »
« ایدن بیك اوچ یوز نفر قوتنده کی معیتکزه ذات عالیلریکزی »
« التحاق ایتدیرمك اوزره دولتخانه کزه کلمش اولان سکز »
« یوز مهمانداره رفاقت بیورمکز استرحام اولنور . »

« ملت بوکیجه آلدیغی ترتیباتی ذات داورانه لریکزه بروجه »
« آتی عرضه لزوم کورر : أو ، تحت محاصره یه آلندیغی کبی »
« یکی منطقه قوماندانلغنده بولنان نقی پاشا ایله مرکز »
« قوماندانی و کندیلرینه بك امنیت قلنمیان بعض ذوات »
« دخی محافظه آلتنه آلنمشدر . قصبه ایچنده بولنان »
« قوانك امرا وضابطان وافرادی حضور رب العالمینده مقصدو »
« تشبث مقدسمز اوغورنده فدای جانه عهد وپیمان ایلمش »
« وقصبه اهالیسندن اوچ بیك کشی ده جمعیتك برامریله حرکته »
« مهیا بولنمشدر . ملت علیهنده بیکده براحتمال دائره سنده »
« اوله رق اعطا بیورمغه [فرض محال اوله رق] موفق »
« اوله بیله جککز اوامره شو ساعتده اطاعت ایلیه جك هیچ »
« برفرد قالمامش اولمغله برابر قوناغکزده کی تلغراف تللری »
« دخی قطع اولنه رق اتصالات محو ایدلمشدر . »

« جمعیت ذات عالیلریکزك بر قیلنه بیله کله جك خطادن پك »
« متأسف اولور وکندیسنی مسئول عد ایدر . مع هذا »
« ییلدیزدن ذات دولتکزه ویرلمش اولان واسع صلاحیتلره عالی »
« وجدانکزدن مأمول اولامغله برابر — بوراده میدان اجرا »
« براقغه وارضروم وقعهٔ مؤسفه سنه بر نظیره وجوده کتیرمکه »
« قطعیاً راضی اوله من . بناءً علیه ویرمش اولدیغی قرار »
« قطعیسنی بهمه حال اجرا وتطبیقده معذور ومضطردر . امید »
« ایدرز که دولتخانه کزده بولنان برقاچ سلاحی ملته، امت »
« فداشیلرینه ، اوتوزسنه‌در نالهٔ فغان ایچنده بولنان بوزواللی »
« بیچاره قومه ، حریتی اوغورنده اولومی کوزه آله رق آرتق »
« سلاحه صارلمه یه عزم ایتمش اولان ظلمدیده لره قارشی »
« استعماله وجدان پاککز قائل اولمز . فدای جانی جانه منت »
« بیلمکی اوکرنمش اولان مهماندارلریکزله برابر اقامتکاه »
« سعادتلریکزی تشریف بیورمکزی نیاز ایلرز . السلام علی »
« من اتبع الهدی . فی ۹ تموز سنه ۱۳۲٤ چهارشلبه »

*
* *

عثمان پاشا مناستردن بر منوال مشروح حرکت ایلمشلر
ورسنه ده اقامتلرینه تخصیص وهردرلو لوازم استراحتلری

حقیقةً تهیه ایدلمش اولان محله معززاً نقل وایصال اولنمشلردر. مصادره ایدیلان اوراق مخابره‌لری میاننده سوء نیتلرینه دلالت ایدر برشی بولنمدیغندن بروجه آتی اعلان حریتدن بر قاچ کون صکره ینه مکرماً مناستره کتیرلمشدر. مشار الیه مؤخراً بشنجی اردو قوماندانلغنه تعیین بیورلمشدر.

عین لیلهٔ مسعوده‌ده مابین همایونه مناستردن صورتی آتیده مندرج تلغرافنامه کشیده اولنمشدر:

عتبهٔ فلکمرتبهٔ جناب پادشاهی‌یه

ارادهٔ سنیهٔ مستقره‌لریله تبعه وزیر دستانلرینه بخش واحسان بیوریلان قانون اساسینك تطبیقات فعلیه‌سنه مساعده وایجاب حالك اراده بیورلمسی صورتیله صداقت وعبودیتمزك خللدن وقایه‌سنی استرحام و بازار کوننه قدر مجلس مبعوثانك کشادینه دائر فرمان همایونلری صادر بیورلمدیغی حالده رضای شهریارلرینه مخالف اوله‌جق احوالك وقوعی درکار اولوب بوخصوصده مأمورین ملکیه، ارکان وامرا وضباط عسکریه ایله بالعموم عساکر شاهانه والحاصل بلاتفریق جنس و مذهب صغار وکبار ملت وحدانیت خدایه قارشی عهد ومیثاق عمومی آلتنده بولندیغنی عرض ایلرز فرمان.

$\frac{۹}{۱۰}$ تموز ۱۳۲۴ پنجشنبه کیجه‌سی

*
* *

ایرتسی کونی یعنی ١٣٢٦ سنهٔ هجریهٔ قمریه‌سی جمادالآخره‌سنك ٢٤ نجی و ١٣٢٤ سنهٔ مالیه‌سی تموزینك ١٠ نجی [٢٣ افرنجی تموز ١٩٠٨] پنجشنبه کونی مناستر والیسی حفظی پاشا دخی حاضر اولدیغی حالده وقت ظهره طوغری مناسترده عموم عسکر ومأمورین وعناصر مختلفه رؤسای روحانیه‌سی و اهالی قشله میداننده تجمعله حریت میدانی توسیم ایدلمش اولان محل مذکورده برطوپ اوزرینه چیقمش اولان مناستر مکتب حربیه‌سی درس ناظری ارکان حربیه بیکباشیلرندن یانیه‌لی وهیب بك طرفندن طلاقت معروفه‌سیله نطق آتی بر صورت مؤثره‌ده اوقونوب اعلان حریت ایدلمشدر .

صورت نطق [١]

مقدس وطنداشلر، معزز قرداشلر !..

بومبارك خاك پاك وطنك اوتوز بر سنه‌دنبری کچیردیکی رقتانکیز، مظلم ، جانخراش لوحه‌لردن ، دملردن بحث ایلمك ایستمم . یالکز سینهٔ وطنه آچیلان التیام ناپذیر یاره‌لردن آقان جراحتی تمیزلمك ، اغراض شخصیه وانفعالات نفسانیه اوزرینه بلا سؤال نفی واجلا ، طرد وتبعید ایدیلن اك ناموسکار ، اك غیور ، اك حمیتلی احرار امتی زندانلردن

[١] « تیر حقیقت » دن مقتبسدر .

قورتارمق ، زنجیرلرینی قوپارمق ایچون من‌عندالله مؤید ومبعوث اولان عثمانلی ترقی واتحاد جمعیتی افراد حمیتپرورانی عتبهٔ ابدیته استناد ایدرك بوكون بلطفه الكريم اجرای فعالیته باشلادی. قلوب عمومیه‌مزك اعماق خفاسنده رصانتکیر استقرار اولان مقصد مشروع جمعیت هر کسه عیاندر.»

(لاتجتمع امتی علی الضلالة) حدیث شریفی رهبر قویمزدر. عدالت ، مساوات ، حریت ، اخوت مسلك اساسیمزدر . جناب حقه حمد وثنای لاتحصی اولسونکه انسان کبی یشامق ، اللهك امری ، پیغمبرك قولی ایله عامل اولمق زمانی ادراك ایلدك. آرتق جنتمكان قانونی سلطان سلیمان زماننده بری پادشاه ایله ملت آره‌سنه چکیلان قفسی قیراجغز . پادشاهمزك اطرافنی آلان خائن، رذیل، بدطینت، سفیل ، دنی حریفلر قهر اولسون . صحیح النسبدن نشأت ایتمش ، پاك سودایله بویومش ، مکارم اخلاق ومحاسن صفات ایله تجلی ایتمش ذواتی ایسترز. آج وبیعلاج اوله‌رق صنعا زندانلرنده، دیار بكر، ارضروم، عکا قلعه‌لرنده، فیزانده سفیل وسرکردان اولان احرار امتك سعادت، حریت واقبالنی دیلرز. وطنمزی بارکران اعتسافدن قورتاره‌جق ، یتیملرمزك کوزلرینی دیندیره‌جك وکیسه‌نك حقنی کیسه‌یه قاپدیرمیه‌جق ، بزی انسان کبی یشاده‌جق اصول مشروعهٔ مشورتدرکه بو ایستدکارمزك جمله‌سنی تأمین ایلین قانون اساسیدر .

ای وطنداشلر !

یا قانون اساسی، یا اولوم !

بر وطنك منابع عمومیه‌سندن مستفید اولوب برهوایی تنفس ایدن وعثمانلی بایراغی آلتنده اتحاد ایلین اجناس مختلفه بلا تفریق جنس و مذهب بربرینك روحی ، نور حدقهٔ افتخاریدر . بربرینك مالی ،

جانی، عرضنی عین شدت وعصبیتله مدافعه ومحافظه ایدرك بوکوندن اعتباراً حرز جان بیلیر .

أولرینی، چولق چوجقلرینی، راحت ورفاهنی براقه‌رق وطن اوغرینه محرومیت مطلقه‌یه قاتلانمق صورتیله طاغلره چیقان آرقداشلرمز وار اولسون !

ای اوخری قهرمانلری ! ای رسنه آرسلانلری ! ای مناستر یکیتلری ! دنیاده مثلنه تصادف ایدیله‌میان براصالت ونجابتله وظیفهٔ ملیه‌کزی ایفا ایتدیکز. سزی بغریمزه باصار، زوال ناپذیر تشکرلریمزك قبولنی رجا ایلرز . جناب حق سزی دارینده مسعود بیورسون . سز بتون ملت عثمانیه و امت مرحومه‌یی سویندیردیکز؛ جناب الله‌ده سزی بختیار ایلسون !

یشاسون مناستر قهرمانلری ؛ یشاسون اوخری فداییلری ! یشاسون ازمیر فرقه‌سی آرسلانلری ! یشاسون وطن ! یشاسون ملت !

*
* *

بونطق اوزرینه شدتلی آلقیشلر آره‌سنده عموم عناصر مختلفه یکدیکریله تجدید اخوت ایدرك قانون اساسینك محافظه‌سی ضمننده عهد ومیثاق اولنمش و علما و رؤسای روحانیه طرفلرندن‌ده پارلاق نطقلر ایراد ودعالر ادا ایدیله‌رك موزیقه‌لر چالنمش و یکرمی بر پاره طوپ انداختیله بو موفقیت جلیله تبجیل قلنمشدر .

بووقعهٔ مبجله‌نك عظمت وشعشعه‌سی‌شوندن آکلاشلسونکه

بو سعادتلی اجتماعك ، اتحادك او مجمعده حاضر بولنان بیکلرجه خلق طرفندن آلقیشلانمسی اثناسنده آتیلمقده اولان طوپلرك عظمتلی صدالری، سورکلی ال شاقیردیلری و (یشاسون ملت، یشاسون وطن ، یشاسون جمعیت ، یشاسون اردو !) ندای صمیمیلری آره‌سنده حاضروندن پك چوغی طرفندن ایشیدلمامشدر .

*
* *

قوصوه ولایتی : بوصره‌ده قوصوه‌والیلکنده متحیزان ارکان حربیه‌دن آبروی احرار برنجی فریق بغدادلی محمود شوکت پاشا [۱] و آچیقدن اسکوبده اقامته مأمور عین اوصافی حائز فریق بغدادلی محمد هادی پاشا [۲] حضراتی کبی جداً اصیل وفاضل ذواتك اسکوبده وجودی برنعمت عظمی ایدی.

اولجه فیرزوویکده اجتماع ایتمش اولدقلری بالاده ذکر ایدلمش اولان آرناوود جمعیت محتشمه‌سی میاننده‌کی قوصوه

[۱] مؤخراً مشیر ابراهیم پاشا حضرتلرینك اوچنجی اردو مشیر- یتندن وقوع استعفاسی اوزرینه مذکور اردو قوماندانلغنه مشار الیه محمود شوکت پاشا حضرتلری تعیین بیورلمشدر .

[۲] مشار الیه بالآخره محمود شوکت پاشا حضرتلرینك یرینه قوصوه والیلکنه تعیین بیورلمشدر .

ولایتی علمـا و اشراف و معتبران و رؤسـاسی طرفندن عتبهٔ شـاهانه‌دن قانون اسـاسینك تطبیقنی طلب و اسـترحامه قرار ویرلمش وبو قرار اوزرینـه ۷ تمـوز ۱۳۲٤ ده فیرزوویکدن درسعادته آتیده‌کی تلغرافنامه کشیده ایدلمش ایدی :

عتبهٔ فلکمرتبهٔ جناب شهریار اعظمی‌یه تقدیم اولنمق اوزره

حضور سامئ صدارتپناهی‌یه

و مقام عالئ مشیختپناهی‌یه

جنـاب رب العالمین تبـارك وتقدس حضرتلری زینت آرای منصب جلیـل امامت کبری، شوکت افزای خلافت عظمی ، خلیفهٔ روی زمین ولی نعمت بینت اعظم افندمز حضرتلرینی همیشه زمان کمال شرف وشان وعدل و احسـان ایله سایه‌ساز اسلامیـان وعثمانیان بیورسون وموقعِ مقام سطوت اتسـام تاجدار اعظمیلرینی یار واغیـاره قارشـو علی‌الاعلا و لوای شوکت احتوای جهانداریلرینی بالا بیورسون آمین . پك یقین کورمکده اولدیغمز فلاکت ومحویتك اسباب منع وازاله‌سی دوشونلك اوزره قوصوه ولایتی اهالیسی‌قوللری نامنه اوله‌رق بوراده وقوعبولان اجتماعمز نتیجه‌سنده دولتمزك محـافظهٔ شوکت ومکنتی و اعلای شـان و ابقـای نامی و اهـالی قوللرینك رفاه وسعادتنی تأمین ایچون سـنت نبویه‌دن بولنـان و ۷ ذی‌الحجه سـنه ۱۲۹۳ تاریخلی فرمان همایون مسعدت مقرون جناب پادشاه اعظمیلریله تصدیق واعلان بیورلمش اولان قانون اساسی وجهله مشورت اصول مشروعه‌سنك یکیدن اعاده واقامه‌سندن بشـقه چاره اولمدیغنی تیقن ایدرك درسـعادتده برملت مجلسـنك

جلب وجمنه مساعدهٔ سنیهٔ جناب شهنشاهیلرینی استرحام واستدعایه متحداً ومتفقاً قرار ویردك . بناءً علیه طلب و استدعای مشروعمز قبول و اسعاف بیوریله‌جقندن امیدوار اولمغله برابر کمال خالصیتله وقوعبولان وصداقت و امنیت وحسن نیتمزی تأیید وتقویه ایده‌جك اولان اشبو استرحامامزك جواب قبول واسعافنه دائر ارادهٔ سنیهٔ جناب شهریار اعظمیلرینی کمال سوزشله آرزو و انتظار ایلرز اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان حضرت ولی‌الامرکدر .

مدرس الداعی	مدرس الداعی	اسکوب مفتیسی	اشرافدن
آدم سری	نابی	حسن فهمی	صالح
مدرس الداعی	اشرافدن	مدرس الداعی	مدرس الداعی
عبدالاحد	ممدوح	محمود کامل	عبدالباقی
اشرافدن	مشایخدن الداعی	مشایخدن الداعی	مدرس الداعی
حاجی آغوش	محمد سعید	سعدالدین	حاجی شعبان
وغیرهم ...	اشرافدن	اشرافدن	
	یشار	حاجی ابراهیم	

جمعاً ١٨٠ امضا

تموزك ١٠ نجی پنجشنبه کوننده آتیده‌کی تلغرافنامه چکلمشدر :

حضور سامئ صدارتپناهی یه

و مقام معلای مشیخت‌پناهی یه

وسلامت علیالریله عرض عتبهٔ فلکمرتبهٔ جناب ولی‌النعم اعظمی

اولنان ۷ تموز ۱۳۲٤ تاریخنده‌کی تلغرافنامهٔ عاجزانه‌مزه الیوم جواب ظهور ایتمدی . تسکین هیجان قابل اوله‌میور . خلق مسلحاً آشاغی طوغری آقین ایدیور . موافق جوابك استحصال وتبشیرینی رجا ایدرز. موافق جواب کلمزسه ، مطلوب رد اولنورسه وخامت محققدر فرمان .

فیرزوویك تلغرافخانه‌سنده عموم
قوصوه ولایتی علما واشراف ورؤساسی
نامنه پرشتنه بلدیه رئیسی
سودی

ینه یوم مذکورده پرەشـوەدن عتبهٔ پادشـاهی یه آتیده‌کی تلغرافنامه کشیده ایدلمشدر :

۷ ذی الحجه سـنه ۱۲۹۳ تاریخنـده بافرمان عالی نشر واعلان اولنان وتطبیقاته باشلانلمش ایکن دوچار تأخیر اولان قانون اساسینك تکرار تطبیقاتنه ابتـدار ایدیلەرك مجلس مبعوثانك کشادینی وانتخاباتك شمدیدن اجراسنی طلب ایتمکله بالعموم اقوام وملت اتفاق واتحاد ایتدك وبوصورتك قبول واسـعاف بیورلدیغنه دائر ارادهٔ سنیهٔ شاهانه‌لرینك تبلیغ وفرمان بیورلمسنی استرحامه قرار ویردك. امید ایدرزکه اوکزده‌کی بازار کوننه قدر مجلس مبعوثانك کشـادینه دائر فرمان همایونلری شرفصدور بیوریله‌جق . عکس حالده رضای عالیٔ شهریاریلرینه مخالف احوالك وقوعی مستبعد اولمدیغنه ومقصدی استحصال ایچون قوصوه‌ده اجتماع ایدن ورفته رفته اسکوبه تقرب ایتمکده اولان قوهٔ عظیمه‌نك بورادن دها ایلری یه کچمـسی ذهین جوازعالی اوله‌میه‌جغنه نظراً بوبابده‌کی استرحامامزی تکرار ایدر ودائرهٔ امیریه یه بوکون کشیده اولنان سنجاقلری

بر قاتدها تقديس وتبجيل ايده‌جك اولان ارادهٔ سنيهٔ ملوكانه‌لرينه تلغرافخانه‌ده انتظار ايلرز .

نائب مصطفى سامى	رئيس قضا قائممقام حسنى	پره‌شوه عموم مأمورين عسكريه وملكيه وعدليه‌سى وبالجمله افراد ملت
محكمه اعضاسندن ابراهيم	مدعى عمومى معاونى حامد	جزا رئيسى محمد
امام پره‌شوه سليمان	مدرس قضا عثمان	مستنطق ابراهيم
يوزباشى محمد رفعت	قوميسر سليمان	برنجى طابور قوماندانى قول اغاسى عادل
ايكنجى طابور قوماندانى قول اغاسى كريم	مال مديرى كامل	جامع جديد مختارى رجب
قضا رئيسى بايراقدار حسين	دردنجى طابور قوماندانى قول اغاسى مصطفى عاصم	اوچنجى طابور قوماندانى قول اغاسى ابراهيم
معاون مراد	ميراطوفجه اشرافندن مالك	ملازم اول اسماعيل
		ملازم اول احمد
ملازم اول كامل	دردنجى طابوردن ملازم محمد على	ملازم اول احمد
		ملازم اول ابراهيم
ملازم اول عثمان	ميراطوفجه اشرافندن شعبان	اوچنجى طابور ملازم اولى ادهم

پولیس خیرالدین — طرنوفچه اشرافندن حسین — قومانوه اشرافندن حسن

میراطوفچه اشرافندن فیض الله — راحوبچه اشرافندن صادق — پره‌شوه اشرافندن محمد

طرنوفچه اشرافندن مصطفی — بویانوفچه اشرافندن بکر — پره‌شوه اشرافندن عبدالرحیم

طرنوفچه اشرافندن یونس — طرنوفچه‌دن عثمان — پره شوه عموم قصبه وقضا اهالیسندن اوتوز بیك نفر

پره‌شوه اشرافندن
محمد

*
* *

ینه بو روز مسعدت بروزده ایدی‌که قوصوه ولایتنك برچوق قضا وناحیه‌لرنده دخی اعلان حریت ایدیله‌رك کیفیت صورتلری آتیده مندرج تلغرافنامه‌لرله رسماً ولایت جلیله‌یه و اورادن‌ده درسعادته بیلدیرلمشدر :

قوصوه ولایت جلیله‌سنه

بوکون ساعت اوچ بچق راده‌لرنده مرکز وملحقات قضا علما ومشایخ و اشراف و اهالیسیله ملل غیر مسلمه متره‌پولیدان و رؤسای روحانیه ومعتبران واهالیسندن مرکب بش آلتی بیك کشیلك برجم غفیر دائرهٔ حکومته کله‌رك طرف اشرف شاهانه‌دن طقسان اوچ سنه‌سنده

عنایت واحسان بیوریلوب مؤخراً اجرای تعویق ایدلمش اولان قانون اساسینك یکیدن موقع تطبیق واجرایه وضعی حقنده جمله‌سی طرفندن متحداً ومشترکاً رفع عتبهٔ علیا قلنه‌جق استرحامات وتضرعاتك قبولندن قطعیاً امین اولدقلرندن شمدیدن اعلان سرور وحریت ایده‌جکارینی بیان وبوصره‌ده بالعموم ضابطان وبوکیجه بورایه کلدیکی اکلاشیلان ارکان حربیه بیکباشیسی انور بك ایله بربلوك عساکر عثمانیه وسواری وطوبجی طاقملری دخی سنجاقلرینی حاملاً ورود ایدرك علما ورؤسای روحانیه طرفندن قرائت اولنان نطق ودعالری متعاقب اوچ دفعه طوب انداختیله و یشاسون ملت، یشاسون وطن ، یشاسون حریت آوازه‌لریله اعلان حریت ومسرت ایتدکلری برای معلومات معروضدر فرمان .

فی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ — کوپریلی قائممقامی
علی منیف

*
* *

قوصوه ولایت جلیله‌سنه

بوکون ساعت درت بچقده عسکر و اسلام وخرستیان وموسوی وسائره‌دن بیکلرله اهالی دائرهٔ حکومتده طوپلانه‌رق اعلان حریت ایتدکلری و اوچ پاره طوب انداخت اولندیغی ویکدیکرینك جان ومال وعرض وناموسنه تجاوزدن قطعیاً مجانبت ایتملری حقنده طوپلانان اهالی‌یه نصایح لازمه‌ده بولنلدیغی برای معلومات معروضدر فرمان .

فی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ — اشتیب قائممقامی
رضا

*
* *

قوصوه ولایت جلیله‌سنه

شمدی برکتلی مدیرلکندن آلنان تلغرافنامه صورتی زیره عیناً درج ایله برای معلومات عرض اولنور فرمان .

فی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ — اشتب قائممقامی
رضا

صورت

بوکون ساعت یدیده عساکر موجوده ایله اهالیٔ اسلامیه وخرستیانیه کاملاً ومتحداً حکومت جوارنده اوچ دفعه یشاسون عثمانلی ملتی ، یشاسون وطن آوازه‌سیله حربت اعلان ایدلمش واوچ ال سلاح آتلمش اولدیغی برای معلومات معروضدر .

*
* *

قوصوه ولایت جلیله‌سنه

جمعهٔ بالا و قوچانه وسائر جوار قضالرده اولدیغی کبی شمدی بوراده دخی بالعموم عساکر شاهانه و بلا فرق دین و مذهب اهالی متفقاً حکومت قوناغی پیشگاهنده اجتماع ایدرك قانون اساسی احکامنك سایهٔ شاهانه‌ده تمامیت اجراسی و حربت اعلان و اوچ عدد طوپ انداخت ایدوب او یولده مابین همایون جناب ملوکانه باش کتابت جلیله‌سنه تلغرافنامه‌لر کشیده ایلدکاری وسایهٔ شاهانه‌ده بشقه برکونا وقوعات اولمدیغی برای معلومات معروضدر فرمان .

فی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ — چاروره ناحیه‌سی مدیری
توفیق

*
* *

قوصوه ولایت جلیله‌سنه

بو اقشام ساعت اون بر بچق قرارلرنده پیاده وطوپچی عساکر شاهانه افراد وضابطانی بوری چاله‌رق چارشی محلنه وحکومت قوناغی قربنه کله‌رك ضابطان طرفندن اداره‌ٔ حاضره علیهنه دائر برنطق ایراد ونمایشلر اجرا ایلدکلری واهالیٔ اسلامیه وخرستیانیه‌دن برچوغی بوکا التحاق و اشتراك ایلدکلری والآن اهالی جهت عسکریه نزدینه کیتمکده اولدقلری معروضدر فرمان .

فی ۱۰ تموز سنه ۱۳۲٤ قره‌طوه قائممقامی
علی غالب

*
* *

قوصوه ولایت جلیله‌سنه

کیجه‌نك ساعت اوچنده تلغرافخانه‌یه دعوت اولنان برطاقم یرلی مأمورین و ضابطان و اهالی مجتمع اوله‌رق مجلس مبعوثانك کشادی و اعلانی حقنده خاکپای شاهانه‌یه جوار قضالر اهالیٔ عمومیه‌سی طرفندن کشیده ایدیلوب یدلرنده بولنان تلغرافنامه صورتنی بنده‌لرینه ارائه ایله کندیلری دخی استرحامانده بولنه‌جقلرینی افاده و ایدیلن نصایح تأثیر ایتمیوب لسان اتحاد بیاناً عتبهٔ علیایه استرحام عمومی‌یی حاوی تلغرافنامه کشیده ایتدکلری معروضدر فرمان .

فی ۱۰ تموز سنه ۱۳۲٤ پلنقه قائممقام وکیلی نائب
حسن حسین

*
* *

قوصوه ولايت جليلهسنه

بوكون ساعت سكز بچقده وظيفه ايله مشغول ايكن علما ومشايخ و رهبان و اسلام وخرستيان اهاليدن برجم غفير ايله بالعموم ضابطان وعساكر شاهانه حكومت حوايسنه كلديلر. ضابطاندن برى اوتوزسنهدن برى چكيلان فلاكتك بر يد ادارهٔ عادلهيه توديع ايدلمامش اولمسندن ايلرى كلديكنه وعثمانليلق نامى آلتنده اسلام، خرستيان بالعموم اهالينك اتحاد ايلديكنه دائر بر نطق ايراد وبورى ايله ويريلن اشارت اوزرينه قشلهدن اوچ دفعه طوپ انداخت ايديلهرك عموم طرفندن يشاسون ملت، يشاسون وطن ، يشاسون عدالت دييه باغيرلديغى وبعده ينه ضابطان اوكده اولهرق عساكر شاهانه ايله برابر قشلهيه كيتدكارى واهالىده طاغلدقلرى وبر صورتى يارينكى پوسته ايله تقديم ايديلهجك اولان بر بياننامهيى حكومت قپوسنه تعليق ايلدكارى وكيفيت مفتش پاشا حضرتلرينهده عرض ايدلديكى معروضدر فرمان .

فى ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ قوچانه قائممقامى
حسنى

*
* *

قوصوه ولايتنك بالادهكى تلغرافنامهلرده كورلديكى اوزره اعلان حريت ايديلان محللردن ماعدا اولان ملحقاتنك اشراف و معتبرانى فيرزوويكده مجتمع بولندقلرندن اونلرك قرارينه انتظاراً ملحقات مبحوثهده اوكون اعلان حريت ايدلمامش ايدى . آنجق فيرزوويكدن ويرهشوهدن چكيلان تلغرافنامهلرده

ویریلن مهلتك ختامنده درسعادتدن جواب موافق کلیه‌جك اولورسه فیرزوویکده‌کی مجتمعینك عموماً اسکوبه کاوب اوراده اعلان حریت ایتدکدن صکره درسعادته طوغری حرکتلری مقرر ایدی .

سلانیك : ذاتاً مجمع احرار اولان نفس سلانیك شهر شهیری عثمانلی اتحاد وترقی جمعیتنك مرکز عمومیسی اولمق حسبیله اعلان حریتده تأنی ایتمش و یوم مذکورده اقشامه طوغری اوراده دخی رفع رایت حریت ایدلمش ایدی .

بو یوم مقدسده بویله هرطرفده متحداً آچیلان حریت بایراقلری درفش کاویانی دکل لوای نصرت احتوای امت ، رایت سلامت غایت ملت ایدی : جناب رب متعال شانی اعلا بیورسون .

سیروز : بتون روم ایلی قوهٔ اتحادیه‌سنك پیشداری مشابه‌سنده اولان سیروز سنجاغی، متصرف رشید پاشا [*] ونظامیه طقوزنجی فرقه قوماندانی ارکان حربیه میرلوالردن حسن پاشا حضراتی کبی اجلهٔ رجال دولتدن ایکی وجود

[*] اعلان حریتی متعاقب ادرنه والیلکنه تعیین بیورلشدر .

قیمتدارك برحسن تصادف اوله‌رق اوراده بولنملری سایه‌سنده یوم مبحوثده‌کی تشبث واقع عظیمك نتیجهٔ قطعیه‌سنی پك پارلاق صورتده استحصال ایتمشدر.

یوم مذکورده ساعت درت بچق راده‌لرنده عموم سیروز علما و اشراف واهالیسیله رؤسای روحانیه و بالعموم ضابطان وافراد عسکریه‌دن مرکب برهیئت محتشمه دائرهٔ حکومتکاهرك اوراده متصرف و قوماندان پاشالر حضراتی تحلیف ایدلدکدن صکره بری اهالی ودیکری منسوبین عسکریه نامنه اوله‌رق عتبهٔ شاهانه‌یه عرض وکشیده‌سنی استرحام ایتدکاری ایکی قطعه تلغرافنامه مشار الیهمایه تودیع اولنمش وبوتلغرافنامه‌لر بروجه آتی مشار الیهمانك برتلغرافنامهٔ مشترکیله ساعت بش بچق راده‌لرنده مابین همایون باش کتابتنه، مفتشیت جلیله‌یه، سلانیك ولایتنه و اوچنجی اردو مشیریتنه تقدیم ایدلمشدر :

صورت

مابین همایون ملوکانه باش کتابت جلیله‌سی واسطه‌سیله

عتبهٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی‌یه

ملت ومملکتده مستولی ضعف وفلاکتی بوسبتون ازاله وامحا وهمتانلیلغی یکیدن احیا وسطوت وشان حکومتی جداً اعلا ایورمق ایچون « وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ » امر الٓهیسنه متابعت وسنت سنیهٔ حضرت

نبويه‌يه تبعيت مقصديله ٧ ذی‌الحجه سنه ١٢٩٣ تاريخلی فرمان همايون ايله تصديق بيوريلان قانون اساسی احكام جليله‌سی وجهله « مشورت » اصول مشروعه‌سنك يكيدن تبشير واعلانيله دارالخلافت سنيه‌لرنده ملت مجلسنك جلب وجمعندن بشقه برچارهٔ عاجل وحتی تدبير آجل بيله قالمديغنه عموماً قناعت گتيرلمش وقرار ويرلمشدر . سلطنت سنيه‌يه وذات خلافتپناهيلرينه قارشی بسله‌نيلان احتساسات صداقتك برنمونهٔ زاهری وبر دليل باهری ديمك اولان ومجرد حسن نيته مقرون وسلامت رعايا وسعادت برايا مزاياسيله مشحون اولان مطالب مشروعه‌مزك سرعت قبول واسعافنه شدتله منتظر بولنديغمزك وعكس حالده شمدی اوچنجی اردوی همايونله برابر استحصال مقصد مقدس ضمننده درعليه‌يه طوغری حركته مهيا بولنديغمزك عرض واعلاسنه جرأت قلنمغين اولبابده وقاطبهٔ احوالده امر وفرمان شوكتمآب افندمزكدر .

فی ٢٤ جمادالآخره سنه ١٣٢٦ وفی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤

سيروز سنجاغی عموم اهالیٔ مطيعه

وصادقه قوللری

ايكنجی صورت

نزد جليل داور اعظميلرنده معلوم ومسلم بولنان مملكتك ضعف وفلاكتنك كاملاً ازاله واحيا وعالم اسلاميت وعنصر عسكرينك ازسرنو احيا وبالخاصه شان وشوكت عثمانيه‌مزك بحق وجداً اعلاسی مقصد خداپسندانه‌سنی قوه‌دن فعله ايصال ايچون ٧ ذی‌الحجه سنه ١٢٩٣ تاريخلی فرمان حكمت اقتران همايون ايله تصديق بيوريلان قانون اساسينك يكيدن تبشير واعلانيله دارالخلافه‌ده ملت مجلسنك جمع وكشادندن بشقه

هیچ برچارهٔ عاجل وآجل قالمدیغنه وبوامنیهٔ خیریه‌نك استحصالی اوغرنده بذل وجودك اقدم وظائف حمیتدن بیلنمك لزوم ووجوبنه قناعت کاملهٔ وجدانیه حاصل‌ایدلمش وبناءً علیه بالعموم صنوف عسکریه ایله سیروز سنجاغی اهالیٔ اسلامیه وخرستیانیه‌سی طرفلرندن آرزو اولنان بومقصد قطعیٔ ملینك ترویجیله ملت بیضاء اسلامیه‌نك لطفاً بردقیقه اول تسریری مقام خلافته‌ده عرض ایدلمش بولندیغنه مبنی طرف سامیٔ داور اعظمیلرندن دخی ایجابات حمیت وناموسدن اولاق اوزره بوبابده تشمیل دلالت بیورلمسی صورت مخصوصه‌ده استرحام وعکسی حالنده مقصد مقدس ضمننده بتون ملتله اردوی همایونك درعلیه‌یه حرکته مهیا بولندیغی عرض اولنور فرمان .

فی ٢٤ جماد الآخره سنه ١٣٢٦ وفی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤

سیروزده نظامیه وردیف فرقهٔ همایونلری
عموم منسوبین عسکریه‌سی

مابین همایون جناب ملوکانه باش کتابت جلیله‌سنه
سلانیك ولایت جلیله‌سنه
روم‌ایلی ولایات شاهانه‌سی مفتش عمومیلکی جانب سامیسنه
اوچنجی اردوی همایون مشیریت جلیله‌سنه

بوکون ساعت درت بچق راده‌لرنده سیروز علما واشراف ومعتبران واهالیسی وملل مختلفه رؤسای روحانیه‌سی ومأمورین ایله صنوف ثلثهٔ عسکریه‌نك عموم ضابطان وافرادی سنجاق کشادیله مسلحاً دائرهٔ حکومته کله‌رك چاکرلرینی بعدالتحلیف صورتی بالایه نقلاً عرض وتقدیم

قلنان تلغرافنامه‌لرك عتبهٔ علیای خلافتپناهی‌یه کشیده‌سیله مطلبلرینك اسعافنه مساعده بیورلمسنی استرحام ایلکده اولدقلری وحکومت دائره‌سیله تلغرافخانه‌ده اجتماع ایدن بالعموم عسکر واهالینك جواب موافقت آلینجه طاغلمیه‌جقلرینی صورت قطعیه‌ده افاده ایلدکاری معروضدر فرمان. فی ۱۰ تموز سنه ۱۳۲٤

طقوزنجی فرقهٔ همایون قوماندانی سیروز متصرفی
حسن رشید

*
* *

آره‌دن ایکی ساعت قدر برزمان مرورینی متعاقب قوهٔ مجتمعه‌نك اصراری اوزرینه آتیده‌کی تلغرافنامه ایله‌ده تاکید کیفیت ایدلمشدر :

مابین همایون جناب ملوکانه باش کتابت جلیله‌سنه

بوندن اولکی تلغرافنامهٔ چاکرانه‌مزله دائرهٔ حکومتده وتلغرافخانه‌ده مسلحاً اجتماع ایلدکاری عرض اولنان عسکر واهالی یاشاسون حریت ، یاشاسون ملت آوازه‌لرینی عیوقه چیقارمقده اولدقلری کبی تودیع ایلدکاری تلغرافنامه‌لرك کشیده وتقدیم قلندیغنه قناعت ایده‌میه‌رك کترلرینی تهدید وآلنه‌جق جوابك تسریعنی افاده ایلکده بولندقلرندن مغایر رضای عالی احوال مؤسفه‌یه محل قالمامق اوزره بوبابده شرفصدور بیوریله‌جق ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهینك سرعت امر وانباسنه مساعدهٔ مخصوصهٔ

فخیمانه‌لرینك ارزان بیورلسی کال اهمیت والجای مصلحتله تکرار استرحام اولنور فرمان

فی ۱۰ تموز سنه ۱۳۲٤

فرقه قوماندانی　　　سیروز متصرفی

حسن　　　رشید

*
* *

بو ایکی تلغرافنامه‌یه ساعت اونه قدر بر جواب آلنه‌مامسی اوزرینه ساعت اون راده‌لرنده عموم عسکر واهالی نامنه چکلمش اولان آتیده‌کی مدهش تلغرافنامه نتیجهٔ قطعیه‌نك استحصالنه باعث اولمشدر :

مابین همایون ملوکانه باش کتابت جلیله‌سنه

اوچنجی اردوی همایون مشیریت جلیله‌سنه

روم ایلی ولایات شاهانه‌سی مفتش عمومیلکی جانب سامیسنه

سلانیك ولایت جلیله‌سنه

بوکونکی ایکی قطعه تلغرافنامه‌یه ذیلدر : بر ساعته قدر جواب موافقت آلنه‌مدیغی تقدیرده قانون اساسی موجبنجه ارشد واکبر اولان ولیعهد سلطنته تحویل بیعت اولنه‌جغی سیروزجه اعلان ایدلدیکندن اکا کوره تسریع جوابه عنایت بیورلسی سلامت عمومیه نامنه مسترحمدر.

فی ۱۰ تموز سنه ۱۳۲٤

سیروز سنجاغی عسکر واهالی

اسلامیه وخرستیانیه‌سی

*
* *

او آره‌لق ییلدیز مرکزینك سلانیك مرکزینی آرامسی اوزرینه سیروز تلغراف مدیرلکی طرفندن پوسته و تلغراف نظارتنه چکلمش اولان تلغرافنامه صورتیدر :

وقوعبولان معروضاته جواب آلنمدقجه سلانیکه یول ویرمکه قطعیاً مأذون دکلم . هواده بوزولیور . صاعقه‌نك مخابره‌یه مانع اولدیغنه دائر وقوعبوله‌جق افادات دخی اهالی عندنده بالطبع مسموع اولمیه‌جغندن بالآخره مسئله وخامت کسب ایده‌جکدر . رفقاملە برابر نفسمزك تهلکه‌یه القا ایدیلمامسی ایچون جوابك تسریع و سلانیك مخابره‌سنك ویانه ویا هند تللرندن تأمین بیورلمسی مسترحمدر فرمان . فی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤

صادق

*

* *

انشام اوسته طوغری جواباً صدارتدن آلنان تلغرافنامه صورتی :

سیروزدن کشیده اولنان ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ تاریخلی تلغراف مجلس وکلاده مطالعه اولندی . مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوتی حقنده‌کی استدعایه دائر اتخاذ اولنه‌جق قرار بالاستیذان روم ایلی ولایاتی مفتشلکنه وطرفلریکزه بیلدیریله‌جکدر . اخص آمال حضرت خلافتپناهی تبعه‌نك استکمال سعادت حاللریدر . نتیجه‌سی ارباب اغراضك وبدخواهان دولتك منافعنه خدمت ایده‌جك اولان بالجمله حرکتدن بالاتقا با اراده سنیهٔ حضرت خلافتپناهی تبلیغ اولنه‌جق قراره انتظار اولنمسی لازم کله‌جکی وبوصورت مملکتلرینك منافع حقیقیه‌سی مقتضاسنه دخی موافق

بولندیغی خصوصنك همان مستدعیلره تفهیم واعلانی مجلس وکلا قراریله
تبلیغ اولنور .   فی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤   صدر اعظم
سعید

اشبو تلغرافنامه‌نك جوابی :

ج ١٠ تموز سنه ١٣٢٤ امر تلغرافی مخیمانه‌لری افراد مجتمعهٔ
ملیه‌یه تبلیغ ایدلدی. حقوق طبیعیهٔ مشترکه‌لرینی استحصال یولنده‌کی
مراجعت مطاوعتکارانه‌نك بو درجه دوچار تعللات اولمسنی ادارهٔ
حکومتك کوکلشمش اولان استبدادی تأثیرینه عطف ایدرك بونامشروع
تحکمی قطعیاً قبول ایتمیه‌جکارینی و اوته‌دنبری مابینك مقاصد غریبه‌سنه
خدمت ایدن مجلس وکلادن واجب الاطاعه برقراره منتظر اولمدقلرینی
وکندیلری حقوق مغصوبهٔ ملیه‌لرندن طولایی مدعی اولوب مستدعی
صفتیده رد ایدرك بوکوندن اعتباراً قانون اساسی دائره‌سنده تشکیل
ایده‌جکاری ادارهٔ حکومتله تأمین مسعودیت ایده‌جکلر ایسه‌ده مرکز
سلطنته اولان رابطهٔ معنویه‌لرینی محافظهٔ بوحق مشروعك پادشاه عثمانیان
جانبندن‌ده رسماً تصدیقنه کمال استعجال ایله انتظار ایلدکارینی و یکرمی
درت ساعت صکره هر مسئولیتی حق مشروع ملی‌یی طانیمامقده اصرار
ایدن هیئت ادارهٔ مستبده‌یه تحمیل ایله استعمال قوت مجبوریتنده
بولنه‌جقلرینی وبعدما صورت قطعیه‌ده رد وقبول جوابندن بشقه برشیئه
محتاج اولمدقلرینی جدی برلسان ایله بیان ایدرك چکلمش اولدقلری
و بوکون دائرهٔ حکومت وشعباتی عسکر واهالی طرفندن مشغول
اولوب طرف چاکریدن برکونا اجراآته امکان قالمدیغی معروضدر
فرمان .   فی ١٠ تموز سنه ١٣٢٤   سیروزمتصرفی
رشید

آرتق برج وبا روى قلعهٔ استبداد خاك ايله يكسان ايدلمش وهله بالاده‌كى تجديد بيعتى مبين اولان شرارهٔ الكتريقى ، او صاعقهٔ مدهشه اوزرينه امكان مقاومت قالمديغى سراى همايونده منعقد انجمن وكلا ورجالده تماماً اكلاشيلمش اولديغندن ايشك بشقه بررنك و صورت آلمسنه ميدان ويرلمامك اوزره همان قانون اساسينك تطبيق احكامنه ارادهٔ سنيهٔ پادشاهى شرفصادر اولمغله درحال طرف صدارتدن روم ايلى مفتش عموميلكنه ، ايجابات زمانيه‌دن اوله‌رق شمدى‌يه قدر موقع تطبيقه قونيله‌مامش اولان قانون اساسى احكامنك بعدما تمامئ مرعيتيله برابر مجلس مبعوثانك همان اجتماعه دعوت ايدلمسى ارادهٔ سنيهٔ پادشاهى اقتضاسندن بولنديغنك عمومه اعلان وتبشيرى وولايات سائره‌يه‌ده تبليغ كيفيت قلنديغى حقنده كمال استعجال ايله يازيلان تلغرافنامه مسوده‌سنك تبييضنه بيله ميدان قالمقسزين كشيده ايدلمش و ١٠/١١ تموز جمعه كيجه‌سى سلانيكده مفتشيت جليله‌يه ساعت بشده وارد اولان اشبو تلغرافنامه مفتشيت مشار اليهادن ثانيه فوت ايدلمكسزين طوغريدن طوغرى‌يه عموم روم ايلى ولايتلرينك ولايت، سنجاق وقضا مركزلرينه مذيلاً تبليغ وتبشيراولنمش وبوجهتله عموم تلغراف مركزلرى

صباحه قدر بوتعميمی، بو خبر موفقیتی آلوب ویرمكله مشغول اولمشدر .

« ایتدی حریت نهایت ملته عرض جمال »
« غرق نور رحمت اولسون روح مدحتله كمال »
(محرم *)

*
* *

١١ تموز جمعه كونی بونعمت جلیله ممالك عثمانیه‌نك هرطرفنده طویولوب مسرتكارانه نمایشلره باشلانمش و سلا-نیكده طوپخانه‌دن و ولایت معیتنه مأمور نور البحر واپوریله نجم شوكت قوروتندن و طوقاد طورپیدوسندن یكرمی بر پاره طوپ انداخت ایدلمش و كافهٔ بلاد عثمانیه‌ده طوپلر، تفنكلر، طبانجه‌لر آتیلمش و اوكون اهل اسلامك یوم مخصوصی و ایرتسی كون موسوی، بازار كونی‌ده خرستیان وطنداشلریمزك یوم مخصوصی اولدیغندن بو عید اكبر ملی هرطرفده بویله اوچ كون اجرا اوانه‌رق تبجیل حریت، اعلان مسرت اولنمش، نطقلر ویرلمش، ضیافتلر یاپلمش، آوازهٔ مسرت عرش اعلایه چیقمش، كیمسه‌نك بورنی بیله قانه‌مامشدر.

---

[*] كوملجنه متصرف سابقی وبصره والیٔ لاحقی محرم بك افندی.

ولایات ثلثه‌ده بولنان عموم مأمورین ومستخدمین اجنبیه دخی بومسرتلرمزه خیرخواهانه برصورتده اشتراك ایدرك موفقیت ملیه‌مزی تقدیر وتبریك ایلدیلر .

*
* *

جهان جهان اوله‌لی نیجه عظیم انقلابلر کورمش، نیجه ملل و اقوام محو وبی‌نشان اولوب نیجه‌لری تورەمش ، نه‌لر اولمش، نه‌لر کچمش، فقط بو انقلاب حیرتبخشانك برعینی هیچ برزمان وقوع بولمامش ، هرنره‌ده بویله بر زنجیر استبداد قیریلوب بر انقلاب عظیم حصوله کتیرلدیسه اوملته بیکلرجه انسانلرك قانی بهاسنه مال اولمشدر؛ اورته‌لق برهرج ومرجه اوغرامش، صحائف تواریخ آل قانلره بویانمشدر !

بناءً علیه بو پارلاق موفقیت ملیه‌مز الحق عجائب سبعهٔ عالمك سکزنجیسی عد اولنمغه سزا و الیقدر !

بزعثمانلیلرك، اوائلی پك شانلی اولان صحائف تاریخیه‌مزك اك پارلاغی ایشته بولکه‌سزمظهریت، ایشته بوشرفلی موفقیت، ایشته بو نیر عدالت ، ایشته بو نعمت مشروطیت، ایشته بو اثر مدنیت ، ایشته بو نور حریت ، ایشته بو نمونهٔ حماسـت ، ایشته بو یوم سعادت تشکیل ایده‌جکدر .

*
* *

آتیده صورتلری مندرج ایکی قطعه تلغرافنامه دخی ١١ تموز تاریخنده سیروز متصرفلغندن روم ایلی ولایاتی مفتش عمومیلکنه تقدیم ایدلمشدر .

ملت نجیبهٔ عثمانیه‌نك عنصر حیاتیسی دیمك اولان اصول محاسن شمول مشروطتك احیاسیله مجلس مبعوثانك کشادینه شایان بیوریلان عنایت جلیلهٔ خلافتپناهی صنوف مختلفه‌دن مرکب بیکلرجه اهالی وامرا و افراد عسکریه‌یه تبلیغ وتبشیر اولندقده جمله‌سی کوزلرندن اشك شادی دوکه‌رك معرض شکرانده دعای تزاید عمر واجلال پادشاهی‌یی بلند آواز ایله رفع بارکاه اجابت ایلمش اولدقلری و بوصره‌ده اهالیٔ اسلامیه بالمسابقه اسلام وخرستیان نقدر منفی ومحکوم وفراری پولتیقه اربابی وار ایسه جمله‌سنك عفو واطلاقی استرحامنده بولندقلرینك دخی عرض عتبهٔ علیا ایدلمسنی درمیان ایدرك فوج فوج ایشلری باشنه طاغلدقلری ولطفاً استدعالرینك خاکپای مراحم پیمای همایونه عرض ایدلمسی معروض و مستدعادر فرمان .

فی ١١ تموز سنه ١٣٢٤ سیروز متصرفی

رشید

*
* *

دیکر

ج ١١ تموز سنه ١٣٢٤ بوکون قوماندان پاشا ایله مشترکاً وجواباً تقدیم قلنان دیکر تلغرافنامهٔ کترانه‌مده عرض وتفصیل اولندیغی وجهله مجلس مبعوثانك کشادینه مساعده بیورلدیغی حقنده‌کی تلغرافنا- مه‌نك کیجه ورودینی خبر آلمش اولان عسکر وا هالیدن مرکب برجم

هفنیر بوصباح ساعت ایکیده اوکلرنده موزیقه اولدیغی حالده اقامتگاه عاجزی‌یه کلوب چاکرلرینی، بعده قوماندان پاشایی بالاستصحاب دائرهٔ حکومته کیدلمش و اوراده عموم اهالی وعلما واشراف ومعتبران وملل مختلفه رؤسای روحانیه‌سی وامرا وضابطان وافراد شاهانه حاضر اولدقلری حالده مجلس مبعوثانك کشادینه مساعده بیورلدیغنی مبشر اولان مارالعرض تلغرافنامهٔ سامئ فخیمانه‌لری حکومت قوناغی بالقوننden عمومه قارشو بالذات قرائت اولنمسنی متعاقب جمله طرفندن تزاید عمرو اجلال جناب پادشاهی دعوات خیریه‌سی مکرراً و بلند آواز ایله یاد وایفا ایدلمش وآندن صکره صرهسیله مفتی افندی و روم متروپولیدی و بلغار رئیس روحانیدی طرفلرندن برر دعا قرائت و ینه پادشاهم چوق یشا زمزمهٔ دعائیه‌سی ایصال قبولگاه جناب رب عزت قلنه‌رق عموم اشراف واهالی طرفلرندن عتبهٔ علیای حضرت شهریاری‌یه تشکر تلغرافنامه‌لری تقدیم اولنمش و مجلس مبعوثانك کشادی حقنده ارزان بیوریلان اشبو مساعدهٔ سنیهٔ جناب پادشاهی هرصنف تبعهٔ شاهانه اوزرنده ونزد اجانبده پك زیاده حسن تأثیر حاصل ایدرك حتی عموم اهالی مواجهه‌سنده روم وبلغار رؤسای روحانیه‌سی یکدیکریله بالمصافحه بعدما بوایکی ملت افرادینك‌ده بربرلریله قرداش کبی یچنه‌جکارینه دائر نطقلر ایراد ایدلمش وبونی متعاقب هرکس کمال سکون ایله یرلی یرینه طاغیله‌رق له الحمد مخل انضباط وآسایش اك اوفاق برحادثه‌یه بیله میدان ویرلامش اولدیغی و اشبو عنایت شاهانه‌نك قدرینی تبجیل وشکراننی ایفا ایلمك اوزره بوکیجه سیروزك بلدیه باغچه‌لری جهتنده شنلك یاپلمسی مقرر اولدیغی خبر آلندیغندن محافظهٔ سکون وانتظام ایچون ایجاب ایدن دوریه‌لرك ترتیب ایدلدیکی معروضدر فرمان .

فی ۱۱ تموز سنه ۱۳۲٤ — سیروز متصرفی

رشید

بو صورتله هر طرفدن واقع اولان استرحام اوزرینه عموم مجرمین سیاسیه‌نك امر عفوی استحصال اولنمش ومؤخراً بوامر برطاقم مجرمین عادیه ایله افرادمز جورهٔ عسکریه‌یه دخی بالتشمیل بوعید ملی شرفنه محبسلر عادتا بوشالمش ودولتك طرز اداره‌سی کبی اومحنتخانه‌لرکده هواسی تجدید ایدلمشدر .

عثمانلی نام مبجلنی طاشییان اسلام ، روم ، بلغار ، ارمنی ، موسوی ، اولاح کبی کافهٔ عناصر مختلفه اخوت ملیه‌لرینی تجدید و تأیید ایتمش وبونلردن یکدیکرینه معارض اولان ، بونجه سنه‌لردر قان دوکن عناصر مختلفه درحال باریشمش ، رؤسای روحانیه‌لری ، قومیته وچته‌لر رؤسای بنامی بر برینه صارلمش اوپوشمش ، حکومات متجاوره کندی چته‌لرینه عودت امرینی ویرمش ، تخصیصاتلرینی کسمش ، تکمیل اشقیا چته‌لری ، بوحریت وانسانیت فدائیلری هرطرفدن مراکزه کلوب پارلاق پارلاق استقباللرله ، اکراملرله قبول ایدلمش ، تسلیم سلاح ایتمش ، بیوك شهرلروباخصوص سلانیك اشقیاقولکسیونه دونمشدر !

آتش شقاوت ایچنده یانمقده اولان ماکدونیاده بویله بر آنده سکون وآسایش وامنیت عمومیه تماماً تقرر ایلمش ،

ماكدونيا مسئلهٔ منحوسه‌سی بویله شایان حیرت برصورتده كلياً حل ايديلوب عموم دنيا حيرتلره مستغرق اولمشدر !

اتحاد وترقی جمعيتنك آوروپاده وممالك عثمانيه‌ده بولنان كافهٔ مراكزی بيننده كونلرجه لاينقطع عمومی تلغرافلرله تبريكلر تعاطی اولندی . هريرده حرارتلی حرارتلی نطقلر ويرلدی . پارلاق فكرلر بيان ايدلدی . بليغ سوزلر سويلندی . شهدای حريته رحمتلر ، فاتحه‌لر اوقوندی .

جمعيت اتحاديه‌نك استرحام واقعی اوزرينه طرف شاهانه‌دن خفيه كروه ملعنتكاری كاملاً طاغيدلدی ، برطاقمی نفی ايدلدی . بومسلك دنائت كاياً لغو اولندی : بويوزدن خزينهٔ جليله‌جه‌ده سنوی برقاچ يوزبيك ليرا نفع خزينه استحصال ايدلدی .

*
* *

فيرزوويكده مجتمع آرناوود هيئت مهيبه‌سنك ـ تموزك اون‌اوچنجی بازار كوننه قدر تعيين ايديلان مهلت ظرفنده درسعادتدن قانون اساسينك تطبيق احكامی ارادهٔ سنيه‌سی تبليغ ايدلمديكی تقديرده ـ اسكوبه كله‌رك اوراده اعلان حريت ايتدكدن صكره درسعادته طوغری حركتلری مقرر اولديغی يوقاريده بيان ايدلمش ايدی . حالبوكه بروجه مشروح مطالب

مشروع تموزك اون برنجی کیجه‌سی حصول بولمش اولدیغندن فیرزو ویکده کی اشراف ومعتبران ورؤسای ولایت تموزك اون دردنجی کونی اسکوبده اجتماع ایتمش اولدقلرندن اوکون یکرمی برپاره طوپ انداختیله وحکومت قوناغنه مجدداً اعمال ایتدیرلمش اولان بایراغك کشیده‌سیله قانون اساسینك اعلانی مراسمی پك مکمل برصورتده ایفا ایدلمشدر .

فیرزو ویکده مجتمع دیکر آرناوود قوهٔ مسلحه‌سی دخی اسکوب جوارینه قدر کلمش ایسه‌لرده بونلرك شهره دخوللری ممکن اولمدیغندن بونلر دخی اسکوب خارجنده اورمان دنیلان موقعده مسافر ایدلمشلر واورایه‌ده موزیقه وعسکر اعزام اولنه‌رق مراسم لازمه ایفا وطوپلر انداخت اولنه‌رق بوصورتله جمله‌سی تطییب وممکلتلرینه عودت ایتمك اوزره تشییع قلنمشلردر .

*
* *

تاریخ عید ملیٔ عثمانی

(۱۰ تموز ۱۳۲٤)

دولتمزك مخابرات رسمیه‌سنده برکونك تاریخی اوکه‌نی تعقیب ایدن کیجه اثناسنده دخی طلوع شمسه قدر قوللانلدیق

مقتضای تعاملی اولدیغندن قانون اساسینك تطبیق احکام جلیله‌سیله مجلس مبعوثانك اجتماعه دعوتی حقنده‌کی ارادهٔ سنیه‌یی مبشر یعنی ملتك ١٠ تموز تاریخنده‌کی اعلان حریتنی رسماً مصدق اوله‌رق تموزك اون برنجی جمعه کیجه‌سی مقام صدارتدن ولایاته تعمیم اولندیغی بالاده ذکر ایدیلان تلغرافنامهٔ سامینك تاریخی دخی برموجب تعامل (١٠ تموز ١٣٢٤) اولدیغندن اشبو تاریخ ، عید ملیٔ عثمانیمزك یوم مخصوصی اوله‌رق قبول ایدلمشدرکه ١٣٢٦ سنهٔ هجریهٔ قمریه‌سی جمادالآخره‌سنك ٢٤ نجی و ١٩٠٨ سنهٔ میلادیه‌سی افرنجی تموزینك ٢٣ نجی کونلرینه توافق ایتمکده اولوب بتوفیقه تعالی هرسنهٔ مالیه تموزینك ١٠ نجی کونی تبرکاً وتیمناً عموم عثمانیلر طرفندن اشبو عید ملی تجبیل ایله مراسم رسمیه و پارلاق شهر آیینلر یاپیله‌جغی و هرسنهٔ دوریه اجراآت وترقیاتنك انظار عامه‌یه وضع اولنه‌جغی درکاردر .

حریت قهرمانلرینك عودتی

بو شرفلی موفقیتلری متعاقب ارکان حرب بیکباشیسی

فدائیٔ حریت انور بك سلانیكه عودتله اودرجه پارلاق بر استقباله مظهر اولمشدركه بویله بر احترامك دنیاده برمثلی دها كورولمامشدر دینسه مبالغه ایدلمامش اولور .

عموم سلانیك سكنه‌سی طرفندن میر موما الیه لایق اولدیغی برحرمت فوق‌العاده ایله استقبال ایدیله‌رك ملتك لسان شكرانته ترجمان اولان بلغای بنام طرفندن نام قهرمانانه‌سنه خطاباً پك مكمل نطقلر ویرلمش و بونلره جواباً انور بك طرفندن محویت معتاده‌سیله حسن مقابله‌ده بولنلمش وموفقیت واقعه‌نك شرفی جمعیتك شخص معنویسنه عائد اولدیغی طرزنده‌كی بیانات حقگویانه وتواضعكارانه‌سی پك بیوك آلقیشلره مظهر اولمشدر .

میر موما الیهك تأبید نامی ایچون سلانیكده مهم برمیدان (انور بك میدانی) توسیم ایدلمشدر .

مشتاق نعمت حریت اولان ملت نجیبه‌مز بویله فداكاران حریتی، صانكه حریتك تمثال مجسمنی استقبال ایدر كبی قارشیلایور ؛ لایق اولدقلری درجه‌لرده آلقیشلایور، اونلره مدیون اولدیغمز شكران عظیمی عادتا تجسم ایتدیرمكه، روحلاندیرمغه چالیشیور و بوصورتله‌ده اثبات نجابت ایدیورلردی .

مناستردە دخی حریت قهرمانلرینه قارشی اجرا ایدیلان راسمۀ استقبال پك پارلاق اولمشدر .

بوبابده‌کی تفصیلات آتیه مناسترك (نیر حقیقت) ندن مقتبسدر :

« غضنفران امتك ، فداکاران حریتك »

« مناستره مواصلتلری »

« مراسم استقبالیه »

« زمرۀ ناجیۀ فدائیانك سرفرازلری ووطنك اك بیوك »
« قهرمانلری بولنان ارکان حربیه قائممقامی صلاح الدین »
« و ارکان حربیه بیکباشیسی حسن بك افندیلر حضراتیله »
« رفاقتلرنده یوزباشی محی الدین وخیرالدین وشریف ودوقتور »
« فهیم ، ملازم سالم ، محمد ، علی ، نظمی ، نذیر ، عبداه ، حلیم »
« و اوخری ملی آلاینك برنجی طابوری قوماندانی قول »
« آغاسی ایوب افندی ورفاقتلرنده ملازم ابراهیم . جمال ، »
« حسین ، عونی ، آکاه ، ابراهیم ، مرتضی ، عبدی ، مظهر ، »
« جمال افندیلر واستاروه اشرافندن آدم اغا ونوری ودبره‌لی »
« مرحوم شاکر بك زاده رمزی بکلر ، دیرچه ناحیه‌سی »

« مدیری نیازی رپولیس حلمی، اجزاجی صادق واوخری »
« ملی آلاینك ایکنجی رسنه طابوری قوماندانی نیازی افندی »
« ورفاقتنده ملازم عثمان، شوقی، یوسف ورسنه بلدیه رئیسی »
« جمال و پولیس طاهر ، ویرکو کاتبی تحسین افندیلرله »
« رفاقتلرنده‌کی عساکر ملیه‌نك شهرمزی تشریفلری بالمخابره »
« تقرر ایتمش، غبطه‌رسان جهان اولان واتحاد امت وتأمین »
« حریت‌مات اوغورنده نذر دم‌وحیاة ایلملك شرطیله‌احراز »
« ایدیلن فدائیلك شرف عالمه‌سنك یکانه صاحب ومالکلری »
« بولنان مشار الیهم حضراتنك پراپه و رسنه جهتلرندن »
« کله‌جکلری خبر مسرت اثری وروداتمکله اولکی جمعه »
« ایرتسی کونی [١٢ تموز ١٣٢٤ دره] هر ایکی جهتده »
« اوخری فدائیلریله دیکر هیأت مستقبله ترتیب و اعزام »
« قلنمش ایدی . وطن قهرمانلرینك یوم مذکورده ساعت »
« طقوزده مواصلت ایده‌جکلری تحقق ایتمکله مکتب حربیه »
« شاکردان حمیتمندانی ایله برقاچ طابور پیاده و طوبجی »
« وسواری بلوکاری وعسکری وملی برقاچ طاقم موزیقه »
« باندولری شهر خارجنده‌کی خانلر اوکی نام مسیره‌ده اخذ »
« موقع احترام ایلمش .و ذکور و اناث بتون مملکت »

« اهـاليسنك همانده اوچ منلی بو پارلاق استقباله اشـتراك »
« ایتمشدی . اهـالیٔ اسلامیه وخرسـتیانیه و موسویه قانون »
« اساسی، اتحاد، حریت، عدالـ ـ ، مساوات کلمات جلیله‌سندن »
« متشکل الواح مسـتلزم الفلاح ىله مزين يوزلرجه بايراقلر »
« اللرنده اولدیغی حالده مسیرهٔ مد کوره‌یه شتاب ایدرك هیأت »
« استقبالیـه‌نك یکونی اللی بیك رادەسـنه چیقـاردیلر . »
« صلاح الدين و حسـن بکار فاتحلریله برابر اولا پراپه »
« جهتندن کلوب کسـدیرمه یولدن خانلر اوکنـه مواصلت »
« ایتدیلر. مشار الیهما حضراتند تشریفلرنده بوعظمتلی قافلهٔ »
« مسـتقبلين طرفندن کمال شـوق و افتخـار ایله حقلرنده »
« کوستریلان آثار تعظیم واحترامڭحقیله تعریف وتصویرندن »
« بوعالمده هرقلم عاجزدر . برطرفـن چیچك بوکتـلرینه ، »
« دیکر طرفدن بوسـەلره غرق ایدیلان قهرمانلر تقدیر و »
« تقـدیس مأثر احرارانه‌لری ... ده لاینقطع سـویلنن »
« نطقلری استماع ایدییورلر. تعظیمات واقعه ایکی ساعت بلا »
« انقطاع دوام ایتدکدن صوکره رسنه آرسلانلر ینك تقرب »
« ورودی‌خبری واصل اولنجه بووطن دلاورلرینك استقبالی »
« ایچون ایکنجی برخط احترام اخذی قرارکیر اولمغله »

« دوله‌جك كوپریسندن یوقاری بر محلده تشكیل صفوف »
« تعظیمكاری ایدیله‌رك اللی بیك كشیلك قافله‌ٔ مستقبله »
« یوقارودن آشاغی‌یه طوغری ایكی صف تكریم ترتیبله »
« دیزلدی. غضنفر انك شرفورودینی متعاقب عین احترامات، »
« عین تجلیات اجرا ایدیلوب قهرمانلریمز یوز بیكلرجه »
« آلقیشلره مستغرق وشهرك یوقاری باشندن تا قیشله میداننه »
« قدر ایكی‌لجه‌لی اخذ صفوف احترام ایدن اسلام وخرستیان »
« وموسوی بیكلرجه قادینلرك انظار شفقت وتقدیساتیله »
« مستشفق اولدقلری حالده اللی بیك كشیلك جمعیت ملیه ایله »
« برابر حریت میدانی تسمیه ایدیلان قیشله‌لر پیشكاهنه »
« مواصلت اولندی. اوراده دخی تعظیمات لایقه و احترامات »
« فائقه تكرار ایدیله‌رك تقویه و الی‌الابد محافظهٔ اتحاد و »
« حریت امرنده تأیید عهد ومیثاقی متضمن بلیغانه نطقلر »
« اوقونه‌رق تاصباح اجرای سرور و شادمانی ایدلدی. »
« معزز قهرمانلریمزك حقوق عالیه‌لرنده عظیم حرمتلر، »
« بی‌نهایت رعایتلر ابرازیله برابر استراحت جهانقیمتلری »
« ایچون شهرمزك اك مكمل اوتللرندن اوتل رووایال »
« احضار ایدلمش ومبارك مسافرلریمز مذكور اوتله ایصال »

« ایدیلوب اوراده دخی بیکلرجه خلق زیارتلریله مشرف »
« اولمشدر . طرفداران حریتدن ووطن قهرمانلرندن ، »
« ارناوود قوم نجیبی اشرافندن حمیتمند شهیر چرچیس بك »
« دخی معیتی افرادیله برابر رشنه قافلهٔ غضنفرانی میاننده »
« ورود ایتمش و حقلرنده عین احترام وتعظیمات اجرا »
« قلنمشدر . میر موما الیه دخی رووایه سال اوتلنه مسافر »
« ایدیلهرك حقنده فرط آثار مهماننوازی ابراز اولنمشدر . »

آرتق بوشرف حریتی تبجیلا ، بالخاصه جمعیتك داخلی مرکز عمومیسی اولان سلانیکده کی ارکانی تبریك ایچون داخلدن ، خارجدن هرطرفدن سلانیکه فوج فوج هیئتلر کلمش ؛ یونانستاندن ، صربستاندن ، بلغارستاندن کلان هیأت مخصوصه سلانیکده شعشعهلی صورتده استقبال و اعزاز ایدلمشدر .

قانون اساسی

فدائیٔ حریت مدحت پاشا مرحومك لوای نصرت احتواسیله فخر ایتدیکی دولتمزه، وجودیله تبرك ایلدیکی ملتمزه الك بیوك بر برکذار حمیتی وملته الك صوك تحفهٔ عدل وحمتی اولان « قانون اساسی » مشورت اساس مشروعنه مبنی ومستند

اولدیغی ایچون دین مبین محمدیجه مشروعیتی نصوص قاطعه ایله ثابت اولدیغی کبی سعادت وسلامت دولت وملتی وحقوق عمومیه‌یی وهرفردك موهبهٔ الٰهیه اولان حقوق حریتی کافل اولمسی حسبیله ادیان سائره احکامنه‌ده موافقدر .

ایشته اوتوز ایکی ییلدر چکیلن مزاحم ، دولتك اوغرادیغی مصائب هپ بوقانونك اجرا اولنه‌مامسندن ایلری کلمش وایشته ۱۰ تموز ۱۳۲٤ تاریخ عید ملیمزدن اعتباراً بونك کمال جدیتله موقع تطبیقه وضعی ایله محافظهٔ احکامنه صوك درجه‌ده اعتنا بیوریله‌جغی ذات شاهانه طرفندن شیخ الاسلام جمال الدین افندی مواجهه‌سنده قرآن عظیم الشان اوزرینه مع القسم تأمین بیورلدیغی مشار الیه جمال الدین افندی طرفندن باب مشیختده عموم اهالی مواجهه‌سنده ینه فرقان کریم اوزرینه کمال تعظیم ایله وضع ید وادای قسمله تبلیغ وتأمین ایدلمشدر .

بالعموم وکلا ، نظار وکافهٔ صنوف عسکریه واهالی دخی بوقانون منیفك محافظهٔ احکامی اوغرنده قانلرینی صوك دامله‌سنه قدر ایثار ایده‌جکنه یمین ایتدی .

ایشته استحصالنه ، استردادینه بونجه فداکارلقلرله غیرت ایدیلن ماده‌ده بوایدی . یعنی قانون اساسینك تطبیق ومحافظهٔ احکامنك تکفل عمومی آلتنه آلنمسی ایدی .

پای تخت سلطنت سنیه‌ده بولنان سفرای اجنبیه طرفندن انقلاب جلیل واقعدن طولایی عرض ایدیلن تبریکات صمیمیه‌یه مقابل ذات شاهانه بیان محظوظیتله برابر قانون اساسی احکام جلیله‌سنی تمامیله محافظه واجرا بیوره‌جقلرینه سفرای مشار الیهمی دخی تأمین ایلمشلردر .

ایشته بوقانون مشروع عادلانه‌نك احیاسی دولتمزی مانع ترقی اولان بونجه عصرلق حکومت مطلقه‌دن چیقارمش ، کافل تعالی اولان برحکومت مشروطه حالنه کتیرمشدر که ایشته مشروطیت دیدیکمز بودر . آز بیوك انقلابمی ؟ !

بونك ایچوندر که بوقانونك کافهٔ مواداساسیه‌سی هرعثمانلینك عادتاازبرایدرجه‌سنه خاطرنده بولنملی وهر کس بوقانون عادلانه‌یه توفیق حرکت ایتملی وایدلدیکنی کورملیدر .

مرحوم مدحت پاشا ومرحوم نامق کمال بك

وطنمزك الك کزیده اولادندن اولان وتشبث شخصینك تمثال مجسمی اطلاقنه سزا برسموهمتله خاتمهٔ اقبالنه قدر بودولت ابد مدت علیه‌یه ایتدیکی خدمات فوق‌العادهٔ صادقانه شایان امتثال بولنان شهید حریت مدحت پاشانك سلامت ملکه ، سعادت ملته معطوف اولان افکار حریتپرورانه‌سی مانع استبداد

اولدیغندن مشار الیه دیگر بعض ذوات ایله برلکده خطهٔ مقدسهٔ حجازیه‌نك بر کنج محنت آلودی اولان (طائف) بلدهٔ بعیده‌سنه نفی واجلا ایدلمش واوراده مغدوراً ، مأیوساً ، غریباً وبوجهتله شهیداً واصل رحمت رحمن اولمشدر .

مدت عمرنده متصرفلقدن بیوك برمأموریته لایق کوریله‌مامش ، بالخاصه هم کسبی ، هم وهبی اولان اقتدار حیرتفزای ادبیسی نقطهٔ نظرندن عثمانلیلر آره‌سنده برمثلی دها یتشمامش بولنان ادیب اعظم نامق کمال بك دخی تعمیم فکر حریت اوغرنده تقدیر ازلینك محبسلره ، زندانلره تخصیص ایتدیکی ایام حیاتیه‌سنی کمال متانتله امرار ایلدکدن‌صکره منفیاً الی آخرالعمر جزائر بحر سفید ولایتنك ردوس ، ساقز ، مدللی متصرفلقلرنده بولنوب مسلك حمیتپرورانه‌سنی ودین‌و دولت وملتنه اولان صداقت مردانه‌سنی محافظهً ابقای نام ایدرك و :

« اولورسه‌م کورمدن ملتده امید ایتدیکم فیضی »
« یازلسون سنك قبرمده : وطن محزون ، بن‌محزون »

دیه‌رك بو کذر کاه فنادن کچمش واوصاف وافعال عالیه‌سنه مفتون بولندیغی روم ایلی فاتح عالیشانی فردوس آشیان شهزاده

غازی سلیمان پاشا مرحومك (بولایر)ده بولنان تربهٔ شریفه‌لری حظیره‌سنده خوابگاه ابدیسنه چکلمشدر .

(رحمة الله علیهم اجمعین)

سبحان الله ! سبحان الله ! حقدن غیری کیم بیلیردی که: اوزواللی مدحت پاشا ، اومجسم حمیت ، اومشخص درایت ، اوتمثال شجاعت ، اوقهرمان حریت مغدوراً. مظلوماً منفاسنه، اواستقبال مظلم ومدهشه سوق ایدیلیرکن تأمین رفاه وسعادتنه چالشدیغی وطن اولادندن کیمسه آغزینی آچمسون ، هرکس نفخهٔ صوره تصادف ایتمش کبی بربهت وحیرتله لرزان و هراسان ساکت وصامت قالسونده - اوتوزییل صکره - ازمیرده اختیار عزلت ایتمش اولان عائلهٔ محترمه‌سنك اقامتگاهی اوکنه طوپلانان نیجه بیك احرار وطن سایهٔ فیض حریتده مشارالیهك ارکان عائلهٔ عصمتپروری حضورنده روح جلیلنی احرارانه نمایشلرله یادو شاد ایتسون و :

ای مدحت پاشا ! ظالملرسنی منفا که کوتوررلرکن چناق قلعه‌ده اولاد وطندن قارشیلرینه اون کشی چیقوب ده « بوملت باباسنی نره‌یه کوتوریورسکز ؟ » دیمامك صورتیله ایدیلن او بویوك خطانك جزاسنی ایشته ملت تام اوتوز ییل چکمش

اولدیغندن بوکون او وطن اولادی سندن کمال حجاب ایله عفو طلب ایدیور . عفو ایت ! بزی عفو ایت ، ای عالیجناب مدحت پاشا ، بزی عفو ایت !

ملت ، ایشته بوکون ارکان عائله‌ك حضورنده سنك روح محترمکه ترضیه ویریور . ای شهید مقدس ، بزی عفو ایت ، عفو ایت ! ! دیه آغلایه ، فریاد ایده ایده ، ترضیه‌لر ویریور ! حیرت ! !

یا کیم دیردی که : شهید مشارالیه طرفندن طائفه‌دن عائله‌سنه کوندریلوب کمال حزن ایله بوکونلره قدر حرزجان ایدلمش اولان و دینه ، دولته ، پادشاهنه وملتنه ذره قدر بر اهانتده ، برخیانتده بولنمدیغنی قسملرله تأمین ایدن وعائله‌ٔ المدیده‌سنی بیللرجه آغلاتمقدن بشقه برشیئه یرامیان و : « ورق مهر و وفایی کیم اوقور ، کیم دیکلر ! » منطوقنجه مندرجاتی کیمسه‌نك سمع اطلاعنه واصل اوله‌میان مکتوبلری اورته‌یه چیقارلسون ، جنت اعلادن کوندرلمش کبی بر حس حزین احترامکارانه ایله او بیکلرجه اصدقای وطن مواجهه‌سنده بر صدای مهیج ایله جهراً اوقونسونده خینچقره ، خینچقره آغلاسون ! اوشهید مقدسه بویله سرشك ندامتله ترضیه‌لر

ویرانسون ! . . . . روحی فاتحه‌لرله شاد ، رحمتلرله یاد ایدلسون ! . . . طائفه‌کی مشهدی نیجه بیك احرار امت طرفندن پك حزین بر صورتده زیارت اولنسون ! . . . .

نه‌در یارب بوحال ؟ ! نه‌در یارب بوانقلاب !
بروقت صدرنشین اقبال ، بر وقت محبس نشین ادبار !
بر وقت برخائن دولت ، بروقت بر شهید حریت !
برزمان برمفسد ملت ، برزمان برفدائی حمیت !
برزمان مقهور ادانی ، برزمان مغبوط اعالی !
حکمت الهیه‌ك نه‌در یارب ! . . .

*
* *

مشتاقان ادب ومعرفت کمال بك مرحومك اوراق مضره‌دن عد ایدیلن آثار جلیله حکیمانه‌سنی هر آن خفیه تعرضنه معروض اولان خانه‌لرنده بیك مشکلات ایله حفظ ایدوب طورورکن کیمك خاطرینه کلیردی که : برکون اولوب ده وطنمزك پایتختنده ، بلاد معموره‌سنده (وطن) تیاتروسی صحنهٔ تماشاده تهییج قلوب ملت ایتسین ! . . . .

کیم اوماردی که : کون کلسون ده برزمانلر حتی منفرداً سمتنه کوچ اوغرانیلان قبر کمال هرطرفدن صورت مخصوصه‌ده

تجمع ایدوب کلن یکارجه احرار طرفندن کمال تعظیم و احترام ایله زیارت ایدلسون ، مجاور مقدسی غازئ شهیر ایله برابر روحلرینه فاتحه اوقونسون !

هیچ کشف اولنه بیلیرمی ایدی که : رؤیای حریتی بر خلیای ادبی کبی یانه یاقیله اوقونیلان کمالك تصویر ایتدیکی اوشاهد کلچهرۀ حریته ملت قاووشسونده اوسایه‌ده قبر کمال وتربۀ مجاهد بیهمال مطاف احرار امت اولسون ، اوراده علناً مرثیه‌لر اوقونسون !...

ای شعلۀ شمع ادب ! بوصباح الفیض ملتی کورمکه عاشق ایدك دکلمی ؟ شبهه‌می وار !

کمال ، اوحکیم اعظم بو فرط اشتیاقیله اوکل اندام حریتی استاد فیضی بولندیغی ملتیله برابر درآغوش ایده‌میه‌جکنی بیلمزمیدی ؟

امین اولك‌که بیلیردی : او مخزن حقایق اولان ، او بر جلدی برجمله‌یه صیغدیران ، اوهرسوزی غیر قابل اندراس برقلعۀ آهنین حکمت وحقیقت اولان کمال مجسمك دنیاده هرشیده ، هرایشده فرط ابتلانك دلیل محرومیت ، برهان مهجوریت اولدیغنی ایکی کره ایکی درت ایدرجه‌سنه بیلمامسی ممکنمی ؟

« اولوورسه‌م كورمدن . . . . » بيتى ، يالكز مدت عمرنجه كندى باشنه حر يشامقدن فضله برذوق حريتدن نصيبى اولمديغنى قطعياً كلاديغنه صراحةً دلالت ايدر برنوحهٔ مأيوسانه دكلميدر؟!

اوت! قانون حكمت بويله‌در : فرط اشتياق برهان محروميتدر .

مدحتك ، كمالك ، بوايكى شهيد حريتك حريته شدت عشق وابتلالرينك شاهدى : ايشته ملتك بوشرفلى كونلرينى كورمكه موفق اوله‌ميشلريدر .

بختيارسكز ، بختيارسكز : نامكز يالكز تاريخلرده ، مزار طاشلرنده قالمدى . الى الابد قوجه برملت نجيبه‌نك حافظهٔ احترامنده محكوك!

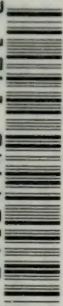
مشهدكز ، مقامكز عموم احرار امتك قلبكاهى!

« وطن، وطن ديه‌رك جان ويرن اعالينك »

« قلوب اهل وطن قبر ذى مهابتيدر ! »

صوڭ

فى ٢٥ تشرين ثانى ١٣٢٤

3 1761 04643142 5